BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 D
121

236

Digitized by Google

12-32-D-21

Gazophylacium
ARTIS MEMORIÆ,
IN QUO DUOBUS LIBRIS,
OMNIA ET SINGVLA EA QVÆ ad abſolutam hujus cognitionem inſerviunt, recondita habentur.

I. *De admirabili utilitate & ſtupendis Memoriæ artificio adjutæ Effectibus, in quibuſdam viris præſtantiſſ: ex autoribus fide digniſſimis.*

236

II. *De ipſa Memoriæ arte acquirenda, Fundamentis, Methodo & Praxi ejuſdem, ex Philoſophorum & Oratorum Principibus & aliis autoribus.*

Compendiosè abſolutéq; & collectum & illuſtratum.

Per

Lambertum Schenckelium Duſilvium

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

His acceſſerunt de eadem ARTE MEMORIÆ *adhuc 3. Opuſcula: quorum*

1. IOANNIS AUSTRIACI,
2. HIERONYMI MARAFIOTI,
3. IOH: SP. HERD.

Mem

Omnia lectu & cognitu digniſſima.

Cum Cæſareæ Majeſtatis gratia & Privilegio.

ARGENTORATI,
Excudebat Antonius Bertramus, Academiæ Typographus.
Anno M. DC X.

LIBELLUS AD ZOILUM.

PAuca probare, ſpuis, me dicere, Zoile, multa:
Cur? dico formas quæ ratione carent.
Multa notare ſoles, ſed ſcribere, Zoile, pauca:
Cur? ſcribis nugas quæ probitate carent.
Peccat uterq; : erit & plectendus uterq;,
Conterar en digitis, tuq; terare manu.
Par ratio pœnæ, quamvis diſgreſsio diſpar,
Quod probo rodis, ego quod ſpuis emaculo.

ILLUSTRI ET GENEROSO DOMINO, DOMINO GEORGIO FRIDERICO,

Iuniori, Comiti ab Hohenlöe & Dn: in Langenburg/ ꝛc. Domino ſuo clementiſsimo.

S. D.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IPſa MEMORIA, de Memoria doctorum aliquot virorum memoriæ relicta Præcepta, memoriæ iterũ publicæ traditurum, Illuſtris ac Generoſe Domine Comes, Domine clementiſſime, memorem me moris fecit, vel jam deſertam reſtaurantium, vel jam primùm inducentium coloniam. Hi enim terræ incolendæ, arboris cadendæ, arenæ fodiendæ, calcis coquendæ, domus extruendæ, Iuribus itidem aliis impetratis, ulteriùs ſeſe fidei atque clientelæ ſuperiorum ſubmiſſè ſubmit-

rere ſolent; ut ita hi quidem præſidio, clientum tutores, illi contra obſequio, tutorum cultores conſpiciantur. Nam cum teſte Poëta Juvenali Sat: 15.

Inter finitimos vetus atq; antiqua ſimultas,
Immortale odiũ & nunquã ſanabile vulnus,

neceſſitas jus illud Patronatus, introduxit, quo contra injuriam & vim majorem, inferiores à ſuperioribus tutarentur. Idem mihi, librorum horum rudera quaſi reſtauranti evenire cum non tam vereor quam video & fateor, de patrono quoq; mihi eligendo curam cogitationemq; me habere debere, eſt quod autumo. Præter enim hoc, quod centonem, vix tamen quiſquiliis veritatis corraſis, compilari feciſſe à pleriſq; videar; non deerunt inſuper Momi, inſtituti hujus & Judicii mei ac præpoſteri, inſimulatores, ſuorum errorum diſſimulatores verſutiſſimi; obtrectantes, quod Phantaſmatum aucupio delectari, horumque aucupum & popyſmata & ſophiſmata, non

ta, non ſecus ac vulpes illa crocitatus corvinos, commendare, tenebris caliginem addere, eaque divulgare, non erubeſcã, quæ plus à frontiſpicio promittant, quàm habeant in receſſu: contra horum vitilitigatorum inſultus de patrocinio aliquo, huic opello ſolicitari, ipſa rei neceſſitudo poſtulare viſa eſt; quod cum ſatis clemens ac tutum in V. G. mihi fore, animadverterim, cogitavi, hoſce de Memoria artificioſa libellos ſumma animi ſubmiſſione eidem potius nuncupare, inſinuare, offerre; quàm aliis minùs in humanioribus literis memoriæ tradendis, verſantibus obtrudere. Quemadmodũ enim quævis ſicca & gleboſa terra plus imbris inbibit, ac lapidoſa arenoſaq́; : ſic quoq́; ingenia capacia ſolertiaq́; magis eorũ ducuntur amore, quæ ſibi ad illa excolenda inſerviunt, præ cæteris rigidis & craſſis ejuſcemodi ſpernentibus.

Cum verò V^a. G. ſummam memoriæ ineſſe facultatem, præclaram ingenii adeſſe dexteritatem, maximam

animi ad virtutes capeſſendas ſubeſſe indolem ſuperfluè perſpexerim: eidemque literis immori ne dicam immorari allubeat, et avitarum virtutum egregia cohabitent indicia, ſpecimina indies parturientia, pede aliquantulum dubio ad veſtræ G. ejusq; clementiæ fores acceſſum ùt hactenus diſtuli, ſic jam certo contuli. Verùm ſi hoc chartaceo indice illos intempeſtivè fortè pulſitem, veniam precor ſubmiſſè; ſi apertos & patentes mihi faciam, me ſimul cum ipſo offero humiliter, nullam metuentem foràs expulſionem, ſed potiùs ſperantem, Illuſtrem & Generoſ: Dominum Comitem hoſce meos labores typographicos, ſerena aſpecturum fronte, animo accepturum clementi, nec ſiniſtrè de iis ſentientium latratibus aures largiturum. Quod enim certam omnibúſque numeris abſolutam memorandi quæcunq; obvia fiunt diſcenda, methodum his libellis contineri jactitem, abſit longiſſimè! quia ut in omnibus rebus aliis, ita in hiſce etiam imaginariis, Nihil

Nihil eſt ex omni parte beatum:
Sed tantùm ad naturales memoriæ ſcintillulas ſufflandas & inflammandas, quò clariore exardeſcant fervore, & ſplendeſcant fulgore, oleum eiſdem addi, perſuaſum omninò habeo. Et quidem nemo ſanioris judicii negabit, illas imaginum & locorum infixiones magnos poſt ſe relinquere Effectus, & crebro uſu qui artis Magiſter eſt, plurimum adjumenti, arti adferre, cum nullius rei faciliùs reminiſcamur quã viſæ, nec promptiùs quid referamus quàm certis locis imaginatum. Quippe expatiabimur pauliſper ad humana hominum commercia, inveniemus in illis opinionis noſtræ fulcimina uti vera ita firma. Excuſoriam namq; medicamentariamvé nunquam ingreſſi officinam, alterutram poſteà prima videntes vice, non mirũ eſt quin miro & animorũ & oculorũ trahamur libidine, hoſq; alacriter & acriter paſcamus. Ut enim in illa ipſam præli ſtructurã; hemiſphærarũ alutâ ſubductarũ tin-

ſturam; columnarum ad chartas impreſſuram; ipſiusq; operis celeritatem aliaq; miſſa faciam: In hac verò nihil de herbarum varietate; nihil de florum amœnitate; nihil de plantarum præſtantia; nihil denique de aromatum fragrantia dicendo deguſtem; quid quæſo in utriſq; locis admirabilius, ipsâ in componendis hîc quidem variis medicamentis & ſpeciebus, illic innumeris typographicis literis, penè inerrabili & inenarrabili memoriâ? Verũ ne facto duorũ ſimul involucro, & animorũ confuſionẽ facere, adeoq; ſensũ abortivũ excludere videamur; paulò exactius typothetica intuebimur officia. Hac ſiquidem in Officina, exercitatus quis Compoſitor, receptaculo accumbẽs, inſpectâ quamprimùm chartâ tenaculo affixâ & viſorio (ut meo more, hoc eſt, Typographicè loquar) incluſa, vocabula oculis arripuit, eo ipſo momento, domicilia literarum variè dislocata animo tenet, &

ſumma

ſumma celeritate cellulas componendi evacuat, modò minutulos modò majuſculos depromens typulos, hîc diſtinctionum, illic interrogationis, alibi emphaſeôs excipiens ſigna. Et quàm artificiosè hæc omnia ab eo operantur, dum in regulã ſuam æneã ferreámve ſigillatim characteres colligit; collectos lineatim coarctat; coarctatos in columnas diſtribuit; diſtributos Impreſſoris offert manibus! At quæ cauſa eſt hujus artificioſæ celeritatis & celeris artificii? Memoria. Quid ſtantibus ordine retrogrado literis diſſociationem earum, ſedibúſque ſuis reſtituendi certitudinem adjuvat? Memoria. Quid inſuper una alteráve forma excuſa, mendiſque à diligente animadverſore in chartis liturâ caſtigatis, emendatorem & illum in tetragonali ferreóque columnarum reddit clauſtro? Memoria. Memoria inquam artificio adjuta, ſtudio exculta, exercitio confirmata. Nec eſt quod quis

 in altera

in altera Medicinali taberna, tabernacula opinionis ſuæ circa memoriam collocet humiliora, cum & hujus loci periti operarii, vix inſpecto Medici præſcripto, memoriter locos, in illis thecas, in his ſpecies habeant notiſſimas: hac parte ſimplicia, illâ compoſita; hîc liquida, illic ſicca invenire certò calleant. Ecquis igitur hominum hanc ſubitaneam & literas componendi, & meditamina præparandi notitiã, memoriæ acceptam ferendam eſſe negabit, cum nihil non illius officio reſpondeat. Si enim meditatorum, viſorum, auditorum, & facilis apprehenſio, & firma retentio, & promta relatio, ſoli memoriæ attribuenda: ſi quoque Reminiſcentiæ vis, in ſemel oblivioni traditis & quaſi mortuis ſpeciebus reſuſcitandis, eidem non deneganda (Pendet enim in his, tanquã in cardine tota Memoriæ virtus, omnis energia, unicum officium) evidenter ſanè apparet, exercitia prædictarum officinarum

ficinarum his noſtris Præceptis corre-ſpondere.

At dixerit quis, cui facultates hæ aſſcribendæ, Naturæ an Arti? Et quidem cum Cicerone Memoriæ illo miraculo, Naturam matrem rerum fœcundiſſimam, ducem optimam, conſervatricemque ſui appellare, minimè erubeſcimus, ſed potiùs eidem benè ſentienti aſſentimur: interim tamen cum eodem haud ſufficientem fatemur, cum parvos tantùm igniculos & reliquias habeamus, quibus ſi doctrina & ars acceſſerit, indies luculentius naturæ accedat incrementum. Res enim ſub aperto eſt & exemplis obvia: Intueatur quis ſeduli in hortulo hortulani, ſurculos floſculorum: v. g. caryophillorum, naturæ vi primùm ex ſemine ortorum, ſecunda jam implantantis vice artificium, nonne ulteriùs in foliculis duplicantur, triplicantur, multiplicantur? nunquid aliorum fructuum & plantarum ex artificioſa inſitione

inſitione major magnitudo deprehenditur. Et non ſolius naturæ vis ſed etiam artificium hîc aliquid importat. Hinc idem ille Cicero lib. 2. de Orat: ait: Memoria non ſolùm à natura proficiſcitur, ſed etiam plurimum habet artis & induſtriæ. Ars itaque dux certior quã natura videtur, qua quæ bona ſunt fieri meliora, & quæ non optima aliquo modo acui & corrigi poſſunt. Ut ut tamen ars in memoria adjuvanda magni ſit momenti, multùm tamen Ingenii bonitas, multùm Exercitatio conducit. Homo enim igniarium: ſilex, Natura: Ars, chalybs: ſcintilla, Memoria: Ingenium, fomes: Sulphurata, Exercitatio: Candela, Eruditio. Quid ni ergò ex natura arte coadjuvante, memoriæ ſcintillæ luculentiores elicerentur, quas ingenium ut fomes quis excipiens, exercitatione producat in eruditionis facem! Hæc defenſioni horum libellorum dicta inſerviant.

Reſtat

Reſtat Illuſtris & Generoſe Domine Comes, Domine Clementiſs: eâ qua par eſt animi devotione denuò V. G. obteſtari, ejusq́; patrocinium implorare illuſtre, ut pro ſingulari innataq́; ſuæ clementia, hoſce Libellos de Memoriâ benignè clementerq́; accipiat, quò benigniores enim fuerint accepti, eò minores aut nullas experientur malevolorum calumnias, cum multum ſplendoris & autoritatis, arti Memoriæ hinc acceſſurum confido: ego contra pro virili operas venerationis tanquam à cliente patrono debitas præſtare enitar & innitar. Valeat tandem V. G. cum tota Illuſtri Generoſorum Comitum ab Hohenloë, &c. familia: valeat cum Illuſtribus & Generoſis Dominis Parentibus, fratribus, conſanguineis, Dominis meis clementiſs: valeat cum Nobilibus, virtute doctrinaq́; clariſs: Dominis Præfectis à Studiis, Mecœnatibus meis honorandis, benè, exoptatè, feliciter: hacq́; in Argentinenſi Academia, Virtutum heroicarum incremento, artium

to, artium honeſtarum progreſſu, & felicitatis ſucceſſu ita vigeat floreatq́ue, ut quæ hac in ætate fideliter animo impreſſerit, patria planè virtute, pietate, prudentia, juſtitia ac integritate, erga Deum & homines aliquando præclarè exprimat, nec non ſuis ſummò emolumento honori atque ornamento eſſe poſſit. PP. Argentorati 6. Septembris Anno ab Incorporato DEI Verbo M. DC. X.

V. Generoſ:

ſubjectiſs:

Antonius Bertramus
Typographus.

EPIGRAMMA IN E-mium artis Memoriæ.

FOrma dat eſſe rei: formatæ formiter e
Materiæ viſum maſſa ſubinde ferit.
Corporeis oculis hæc lapſa ſubintrat ocellos
Mentis, & efficte ſe locat ante pedes.
Conceptis ſic mente notis & imagine, plaſtes
Auguro cuncta poli resq; creaſſe ſoli.
Nam quocunq; loco mentem vultumq; reflexit,
Quod voluit potuit, dicere, ferre, dare.
Mille feras, piſces, volucres, animalia; mille
Sidera: mille & aquas, culmina, ſaxa dedit,
Mille genus frugum, quin rerum millia mille,
Ac unum formâ quodq; vigente ſua.
Formarum tandem quoq; formoſiſſima forma
Formata eſt ab eo, dux rationis homo.
Huic dedit ipſe Deus ſata noſcere quæq; figuris
Congenitis aciem, ſed malè lapſus erat.
Heu malè lapſus erat, memor & ſua lapſa facul-
Natura, & ſibi vix umbra prioris adeſt. (tas,
Munus naturæ vix eſt ſcintillula quædam,
Quam fovet ars, durus prorogat atq; labor.
Debilis omnis homo memori virtute, vigore
Iudicii, vitâ, ſenſibus, ingenio.
Naturâ & quamvis puer exprimat ore loquelas,
Arte docente magis quam benè verba refert.

Naturâ

umerant homines, ſcribuntq; canuntq;
magis certè, pulchriter, harmonicè.
i memor eſt ejus quod mens notat ipſa,
te figurandi plus meminiſſe valet.
A[illegible]us ingenuis augetur gloria mundi,
Arte paratur honos, arte paratur amor.
Arte viget quævis præclara ſcientia ſemper,
Arte labor quivis ſic ſimul artificis.
Arte pli ſtellæ, terræ metantur & orbeis
Arte figurantur plaſmata pulcra notis.
Arte velox currus, & naves arte reguntur,
Arte leo præſtans, arte domatur equus.
Arte feræ in ſylvis, & aves in ſaltibus arte,
Arte in aquis piſces illaqueantur item.
Certior ars dux eſt Naturâ, ut quæ bona proferf,
Quæ Natura citò debilis ipſa nequit.
Ergo figurandi quiſquis legit hoſce libellos,
Arte memor fiet, diſcet ab arte loqui.
Nil juvat innumeros ſedenim pervolvere libros,
Et lectæ quàm mox immemor eſſe rei.
Arte figurandi quidquid mens inbibit, illud
Hæret, & infixum non niſi morte perit.

Iſaac Bruſchius Egranus.

DE ME-

DE MEMORIA LIBRI DUO:

IN QUORUM PRIMO, ex auctoribus fide dignis, tractatur, quàm illa in quibuſdam fuerit admirabilis, quas utilitates, & quàm penè incredibiles artificio adjuta producat effectus.

CAPUT I.

MEMORIA eſt firma rerum verborumq́;, & ordinis perceptio; atque fida cuſtodia: ſive, memoria rerum perceptarũ fida cuſtos eſt: vel memoria eſt theſaurus ſpecierum ab anima perceptarum & retinaculũ. Hanc *Quintilianus* ſapientiæ eloquentiæque theſaurum, naturæ munus, ſpiritum, manum mediam, divinitatem appellat: *Cicero* argumentum immortalitatis animæ. *Plutarchus* antiſtrophen divinitatis, hoc eſt, ipſi divinitati altera quaſi ex parte reſpondentem; cum ex præterito faciat præſens: *Plinius* extremè ait vitæ hu-

Quid memoria? Memoria eſt animæ potentia qua cognita reminiſcimur.

Elogia memoriæ.

manæ neceſſariam; alii promtuarium, ærarium, & gazophylacium vocant ſcientiarum, omniumq; quæ vel ipſi nobiſcum meditamur, legimus, apprehendimus, videmus & intelligimus. inter ſenſus interiores maximè excellit, & eſt aliorum cuſtos: Græci deam, Poëtæ ſapientiam, uſus & memoriæ filiam finxerunt. ſine hac enim quidquid in artibus eſt, quidquid in republica, quidquid in tota hominis vita, fruſtra omninò perciperetur. ex quibus patet in ſummo apud omnes ſemper precio fuiſſe. Præclara illa animi vis, paucis beſtiis nobiſcum communis, citra controverſiam à Deo in vertice, velut arce, cōſtituta eſt; ut ſenſibus finitima, æthereo cœlo propinquior, & ſibi immortali Deo vicinior, cœleſtia liberiùs ſpectaret: maria, terras, & intra ſe poſitas urbes, ut imperioſa & ſevera moderatrix, deſpiceret.

Deus memoriæ, ut omnium bonorum dator.

Sedes.

Sedem verò eius in occipitio collocatam, in poſteriori videlicet cerebri ventriculo, communis eſt Philoſophorum, & Medicorum, ex conjectura nō levi, ſententia. obliti enim alicujus ſcalpimus caput, qua parte ſunt nervi à cella memoriæ protenſi; unde refricatur vis memorativa. alii toti cerebro permiſtam aſſeverant: de quo non magnoperè nobis eſt laborandum. qui volet, latiûs tractantes hanc quæſtionem, Medicos conſulat.

Officum

Officium duplex; facilè apprehendere, & firmiter retinere. Quibus eſt calida & moderata cerebri temperatio, facilè percipiunt, ac fideliter retinent; quibus frigida, perparum capere poſſunt; quibus verò humida, facilè comprehendunt, ſed non diu retinent; contra ægrè percipiunt, ſed benè conſervant, quibus ſicca eſt temperatio. obliviosi ſunt ſenes, timidi, ebrii, ægroti, &c. Plurimùm abſtinentia moderata prodeſt, & victus ratio, & remiſsio quædam ſtudiorum; ne ſit continuus labor, ne ſint intempeſtiva ſtudia, ne animus ſit occupatus curis, ſolicitudine, mœrore, timore, irâ, & cæteris animi perturbationibus. utilis ante prandium & cœnam, moderata corporis exercitatio. juvatur etiam gubernatione valetudinis, quieto ſomno, exercitatione moderata & ordine. nihil æquè prodeſt, ac uſus & diligentia legendi, cogitandi, & ſæpè repetendi; cogitata, lecta, audita, alióve modo percepta; in qua exercitatione. *Fabius* omne memoriæ artificium ponit. *Cicero* eam exerceri vult ediſcendis ad verbum quàm pluribus & noſtris ſcriptis & alienis.

Officium.

Qui benè percipiant ac retineant qui ſecus.

Quæ juvent memoriam.

Graviter autem lædunt morbi quidam cerebrum invadentes præterea frigus & humor, crapula, immoderatus potus atq; paſtus, nimius ſomnus, cibus ad concoquen-

Quæ lædant.

dum difficilis, & liquidior, & jurulentus, pinguis, crudus; cæpe, raphanus, ſinapi, caſeus, nuces, &c. violenta vina, inflatio, gravis ira, mœror, timor atq; aliæ perturbationes, de quibus plura Medici, & optimè L. Vives. cumque hæc de memoria, etiam beſtiis quibuſdam nobiſcum communi, rectè dicantur; quantò potiùs eadem quadrant in memoriam homini propriam? intellectualem dico, ſive rationalem.

Diviſio memoriæ.

Ea vero duplex eſt, naturalis, & artificioſa; quæ ita ſunt conjunctæ, ut naturalis artem conſervatricem requirat, & artificioſa naturæ poſcat opem: ſic tamen, ut multò plus ſit præſidii in arte atq; doctrina, nam naturalis nos ſæpè aliquâ occaſione deſtituit, artificialis aberrare non ſinit cum res, objectas quaſi videamus, ſicuti literas oculis corporeis intuemur.

Naturalis quid? D. Damaſcenus Memoria eſt phantaſia derelicta ab aliquo, & conſervatio ſenſus et intelligentiæ. Quotuplex, quid qua-

Naturalis eſt ea, quæ animis noſtris inſita eſt, & ſimul cum cogitatione nata: vel, eſt vis animis inſita, quæ & facilè res percipiat, & fideliter contineat.

Hujus cauſæ duæ ſunt, natura, quæ aliis ſtupendam, aliis mediocrem, aliis ferè nullam dedit; & ars aliena, ut Dialecticorũ, quorum præcepta plurimùm juvare ſolent, propter ordinem: cuius Dialectica mater eſt. qui enim ordinem novit, hoc eſt qui ſcit

rectè

rectè definire, dividere, & argumentari, is facilè apprehendit res, & continet: quoniã novit antecedentia, conſequentia, & media. Ordô itaque inprimis memoriam adjuvat, poſt rationem victus; in quo ſobrietas maximè conſideranda eſt; quoniam ebrietas, & crapula, non modò memoriam, ſed etiam ingenium omne obruunt. Artificioſa, quam confirmat inductio quædam, & ratio præceptionis; vel, eſt eadem ipſa naturalis, inductione quadam, & firmata & amplificata: hæc naturalem vehementer juvat. Quemadmodum enim cæteris in rebus, niſi naturam arte confirmaverimus, egregium quid conficere non poſſumus; ſic naturalis memoria, niſi artificio nitatur, egregia eſſe non poterit. Quare confiteor equidem hujus boni naturam eſſe principem, ſicuti earum rerum, de quibus locutus ſum, omnium; ſed hæc ars tota dicendi ſive artis imago quædam eſt & ſimilitudo, habet hanc vim, non ut totum aliquid cujus in ingeniis pars nulla ſit, pariat ac procreet; verùm ut ea, quæ ſunt orta jam in nobis, & procreata, educet atque confirmet. Veruntamen neque tam acri memoriâ ferè quiſquam eſt, ut non diſpoſitis notatiſq; rebus ordinem verborum & ſententiarum complectatur, neque verò tam hebeti, ut nihil hac conſuetudine & ex-

liſve potentia animæ? D. Thomas in 1. Summæ theol. q. 77. art. 8. ad 4. et q. 79. art. 7. & q. 78. art. 4. & in aliis locis.

Quid artificioſa? Quæ præceptis cõfirmatur, conſtatq; locis et imaginibus tanquam chartis & literis.

à natura procreata, ars confirmat.

ercitatione adjuvetur. Vidit enim hoc prudenter ſive Simonides, ſive alius quis invenit, ea maximè animis effingi noſtris, quæ eſſent à ſenſu tradita atque impreſſa: acerrimum autem ex omnibus noſtris ſenſibus eſſe ſenſum videndi (*iuxta illud Ariſtotelis: nihil eſt in intellectu, quod non prius fuerit in ſenſu*) quare facilimè animo teneri poſſe ea, quæ perciperentur auribus, aut cogitatione, ſi etiam oculorum commendatione animis traderentur: ut res cæcas, & ab aſpectus judicio remotas, conformatio quædam, & imago, & figura ita notaret, ut ea quæ cogitando vix complecti poſſemus, intuendo quaſi teneremus. Sed quia in cæteris rebus ingenii bonitas imitatur ſæpè doctrinam, ars porrò naturæ commoda confirmat & auget; ita fit in hac re, ut nonnunquam naturalis memoria, ſi cui data eſt egregia, ſimilis ſit huic artificioſæ; porrò hæc artificioſa naturæ commoda retinet, & amplificat ratione doctrinæ. Quapropter & naturalis memoria præceptione confirmanda eſt, ut ſit egregia; & hæc, quæ doctrinâ datur, indiget ingenii. nam utraque alterâ ſeparatâ, minus erit firma: ita tamen, ut multò plus in doctrina atque arte præſidii ſit. nec hoc magis aut minus in hac re quàm in cæteris artibus ſit, ut ingenio, doctrinâ, præceptione, natura

Acerrimus ſenſus videndi.

Ingenii bonitas imitatur doctrinam.

Nat: me: ſimilis artificioſæ.

Ars dux certior quam natura.

ne, naturâ nitеſcat: quare & illis qui naturâ memores ſunt, utilis hæc erit inſtitutio: quod ſi illi freti ingenio, noſtrâ præceptione non indigerent, tamen juſta cauſa daretur, quare iis, qui minus ingenii habent, adjumento velimus eſſe. Nihil eſt enim quod natura extremum invenerit, aut doctrina primum; ſed rerum principia, ab ingenio profecta ſunt, & exitus diſciplinâ comparantur.

Neque verum eſt, quod ab inertibus dicitur, opprimi memoriam imaginum pondere, & obſcurari etiam id; quod per ſe tenere natura potuiſſet. quare hac exercitatione non eruenda memoria eſt, ſi eſt ulla naturalis, ſed certè ſi latet, evocanda eſt. *Ciceronis occupatio & ejuſdem Solutio.*

Objectum ejus ſunt regulæ quædam, ſive id quodcunque dirigit memoriam in recordando: in quarum explicatione hæc tota cognitio verſatur. *Objectum memoriæ artificioſæ.*

In hunc verò finem ab hominibus ſapientibus inventa eſt, ut defectibus memoriæ naturalis ſubveniret. quemadmodum enim Medicina ad morbos humani corporis curandos, Logica erroribus captioſisq; argumentis diſſolvendis ac tollendis, Ethica pravis animi affectibus medendis, à Deo hominibus inditæ ſunt: ſic ars memoriæ defectibus in memorando contingentibus, ju- *Finis.*

I R. Caduca innaſcitur memoria. vandis tollendisq; traditur. Caduca enim multisque paſsionibus ſubjecta & defectionibus, innaſcitur memoria, quæ niſi arte fuerit adjuta, mox in pauculis deſatiſcit. Si *Fr. Petr: quo modo labeſcentiæ occurrendum.* itaque memoria labaſcit, ſuccurrendum ne corruat; & labens jugi meditatione ſuſtentanda. Faciendum quod in muro ruinam minante fieri ſolet, adhibenda repagula oportunis locis, & fragilis crebris ac validis adminiculis circumvallanda. Si ergo alicui memoria fluxa fuerit, diligentia & artificio erit ſtringenda: cunctis memoriæ ingeniisq; defectibus occurrit induſtria: nihil patitur perire, nihil minui, hæc eſt, quæ Philoſophos & Poëtas ſenes, virentiſsimo ingenio ac ſtylo; hæc eſt quæ decrepitos Oratores, voce ſolidâ, validisque lateribus ac tenaci memoriâ ſervare poteſt.

Simonides inventor artis memoriæ verba Cic. 2. de Orat. Hujus primus inventor fuiſſe Simonides Chius Medi. & Poëta Græcus fertur. Dicunt enim, cum cœnaret Cratone in Theſſalia, apud Scopam fortunatum hominem ac nobilem, ceciniſſetque id carmen, quod in eum ſcripſiſſet, in quo multa ornandi causâ, Poëtarum more in Caſtorem ſcripta & Pollucem fuiſſent; nimis illum ſordidè Simonidi dixiſſe: ſe dimidium ejus ei, quod pactus eſſet pro eo carmine, daturum; reliquum à ſuis Tyndaridis, quos æquè laudaſſet, peteret,

ret, ſi videretur. Paulò poſt, eſſe ferunt nunciatum Simonidi, ut prodiret, juvenes ſtare ad januam duos quoſdam, qui eum magnoperè evocarent. quorum tandem evocatione defatigatum, ſurrexiſſe illum ipſum, prodiiſſe, vidiſſe neminem. dum ad fores genialis domus, uti ratus erat, non inveniſſet; eosque omni urbe vagos quæreret, hoc interim ſpacio conclave illud, ubi epularetur Scopas, cecidiſſe; eaque ruinâ ipſum oppreſſum, cum ſuis interiiſſe; quos cum humare vellent ſui, neque poſſent obtritos internoſcere ullo modo, Simonides dicitur ex eo, quod meminiſſet, quo eorum quisq; ordine cubuiſſet; demonſtrator uniuſcujuſque ſepeliendi fuiſſe. Hac re tum admonitus, inveniſſe fertur, ordinem eſſe maximè, qui memoriæ lumen adferret. *Ordo memoriæ lumen adfert.*

DE ADMIRABILI QVORVNDAM MEMORIA.

CAPVT II.

ATque hoc quidem hujus artis (quæ nata ut in plærisque ab experientia) fuit initiũ; quod exercitatione ſic auxit, ut jam octogenarius gloriaretur hoc diſticho: neminem *Simonides quanta memoria.*

minime sibi memoriâ parem.

Μνήμην δ' ὄτινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν.
Ὀγδοήκοντα ἔτει παιδὶ Λεωπρεπέος.

Metrodorus Sceptius. Metrodorus Sceptius Philoſophus (qui temporibus Diogenis Cynici fuit) deinde perfeciſſe dicitur, artificioſaque memoriâ tantùm valuiſſe, ut à multis ſimul dicta, non modò ſenſuum, ſed etiam verborum ordinibus, retineret; omniaq; audita iiſdem redderet verbis: & in duodecim ſignis, per quæ ſol meat, tricenos & ſexagenos invenerit locos: *Plin. lib. 7. cap. 24. Solinus: Cic. lib. 1. Tuſc. quæſt.* Poſtea eâ uſi ſunt plurimi, apud exteros, Græcos, Romanos, & etiam omni tempore, quidã apud Chriſtianos; tantùmque profecerunt, ut ad miraculum uſq; memoriâ pollerent: ut ex ſequentibus patebit.

Appollonius Tyaneus. Appollonius Tyaneus Pythagoricus ille, tantâ memoriâ præditus fuiſſe, à Philoſtrato ſcribitur, ut Simonidem quoq; ſuperaſſe creditus ſit.

Themiſtocles Imperator Athenienſium de quo Cic. 2. de fin. Volat. lib. 20. Anthrop. Ad Themiſtoclem verò, quidam homo doctus, atque in primis eruditus acceſsiſſe dicitur, eique artem memoriæ, quæ tum primùm proferebatur, pollicitum eſſe ſe traditurum: cum ille quæſiſſet, quidnam illa ars efficere poſſet: dixiſſe illum doctorem: *ut omnia meminiſſet*; & ei Themiſtoclem reſpondiſſe, gratiùs ſibi illum eſſe facturum, ſi

ſe obli-

ſe oblivíſci, quæ vellet quàm ſi meminiſſe docuiſſet. ex quo intelligi poteſt, eum ſingulari ac incredibili memoriâ fuiſſe; nihilq; ex illius animo, quod ſemel eſſet infuſum, effluere potuiſſe: cum ei fuerit optabiliùs oblivíſci poſſe potiùs, quod meminiſſe nollet, quàm quod ſemel audiſſet, vidiſsétve, meminiſſe. credo (*inquit Cicero de eo in Acad. Quæſt.*) quod hærebant in memoria, quæcunque audierat aut viderat. Is quoque (*eodem Cicerone teſte, in dialogo de Senectute; & Plutar. in vita eius*) inter graviſsimas occupationes publicas & privatas; cunctorum civium ſuorum (& erat Athenis natus) nomina tenebat; ſtupendum negotium. Idem brevi temporis ſpacio, Perſicum primus idioma perdidicit: ne quid in primo colloquio peregrinum, Regis aures offenderet. *Fr. Petr.*

Cyrus Perſarum Rex tanto memoriæ bono claruit, ut in exercitu, cui numeroſiſſimo præfuit, (triginta videlicet millium hominum) nominatim ſingulos alloqueretur. *Val. Max. lib. 8. cap. 7. Plin. lib. 7. cap. 24. Fab. lib. 1. cap. 2. Solin. cap. 7. Sabel: lib. 10. cap. 7.* *Cyrus Rex.*

Mithridates Rex Ponticus & Bithyniæ, duabus & viginti gentibus quibus imperitabat, ſine interprete jura dixit; eorumque linguas percalluit: A. Gellius, quinque & viginti. Plinius quadraginta gentium linguas, *Mithridates Rex.*

guas, quæ ſub imperio ejus erant, diverſas ita noviſſe ſcribit, ut cuilibet, patrio ſermone, jura redderet: & in concionibus ſingularum nationum, interpretem non requireret. *Fr. Petr. Plin. lib. 2. cap. 25. Sol. cap. 7. Plut. in Lucullo. Val. Max. lib. 8. cap. 7. A. Gell. lib. 17. cap. 17. Sabel. lib. 10. cap. 9.*

Fab. lib. 11. cap. 2. Seu Carmides. Carmidas quæ quis exegiſſet volumina in bibliothecis, legentis more repræſentabat; & quoſcunq; libros in bibliotheca aliquâ legiſſet, eos confeſtim memoriter recitare poterat. *Plinius lib. 7. cap. 14. Sabel. lib. 10. cap. 9.*

Carneades. Carneades Cyrenæus, philoſophus inſignis, Athenis (ut etiam Metrod. Sceptius in Aſia de quo ſuprà) divinâ propè memoriâ fuit, quorum uterque tanquam literis in cærâ, ſic ſe ajebat in animo perſcribere, quæ meminiſſe vellet: ac quævis ſibi oblata volumina, in morem legentis memoriter quoque recitavit. *de quo Fran. Petrarcha ita inquit:* Extremum mihi nunc, ſed nullo præcedentium inferius, memoriæ monſtrum diſſerendum eſt, Carneades quidem (ut ajunt) in Græcia, quæ quis è bibliothecis volumina educeret, in morem legentis, memoriter reddebat: huic, verò dici poteſt, ſupervacuos codices fuiſſe. hic profectò non ſcribebat in animo tantùm, ſed ſculpebat, *de hoc Cic. de Orat. Volat. lib. 17. Anthrop.*

Theodectes Ariſtotelis diſcipulus, ſemel auditos quamlibet multos verſus, protinus dicitur reddidiſſe. *Fab. lib. 11. cap. 2. & Seneca in prol. decla.* de aliquo, qui idem feciſſet, ſcribunt: an de uno eodemque Theodecte, an ſinguli de diverſis loquantur, aliis examinandum judicandumq; relinquo. *Theodectes.*

Archippus & Lyſiades ſeu Lyſander, Pythagoræ auditores, qui in Græcia Thebis, ſcholas habuêre: ingenio pro literis utebantur: & memoriter artis præcepta tenebant. *Volat. lib. 16. Anthrop. ex D. Hieronymo.* *Archippus & Lyſiades ſeu Lyſander.*

Antigonus apud legatos effecit, ut præſtantiſsimâ memoriâ præditus videretur. *Poliæ. lib. 4.* *Antigonus.*

Platonem quoque & Ariſtotelem (ut per hos Philoſophorum principes finem Græcorum exemplis faciam) hoc memoriæ artificio non caruiſſe, ſatis ex ipſorum ſcriptis convincitur, & quaſi ad oculum demonſtrari poteſt; cum ille nomine Hippiæ, ut hic ſtatim ſubjungitur, ſpecimen artis & effectum aliquem oſtenderit; hic verò omnes hujuſce artis partes, expreſsè attigerit: ut videlicet uno aut altero verbo, quod ſapienti ſat eſt, indicarent; artis memoriæ ſe non fuiſſe expertes: licet eam tanquam acromaticam putaverint ſecretò, ut alia multa, ſibi ſervandam, ut taceam, in dubium vocari *Plato divinus dictus. Ariſtoteles Philoſophorũ princeps.*

poſſe,

poſſe, an Theodectes eam ab Ariſtotele magiſtro acceperit, vel aliquod fundamentum ſaltē, quod ille ſic poſtea excoluerit; an verò, ſi aliunde ſibi communicatam habuerit, adeò in præceptorem fuerit ingratus, ut tantum bonum illum celaverit? quod non eſt veriſimile.

Iulius Cæſar. Iulius Cæſar tam tenaci viguit memoriâ, ut nihil teſte Cicerone, præter injurias obliviſceretur: idemq; legere, dictare & audire; legere ſimul & ſcribere, audire & dictare ſolitus traditur, epiſtolas de rebus maximis, quaternas pariter dictabat aliis, ipſe manu ſuâ quintam ſcribens; ac ſi calamum eximeres, ſeptenas pariter dictabat. magna res in primis, & mirifica, tam facilè ſingulis adeſſe, tam fideliter omnium meminiſſe. *Sabel. lib. 19. cap. 9 Fr. Petr.*

Quidam fide dignus auctor ſcribit (I. B. à Porta) fuiſſe quoſdam, qui decem ſcribentibus, diverſi argumenti, diverſisq; linguis, res ſerias tanta celeritate dictaverint, ut aſſequi non potuerint; omiſsis interdum periodis, verbisque imperfectis relictis.

Fab. Max. Fab. Max. quoque ingenti quadam notitiâ fuit, atq; memoriâ vetuſtatis; omniaq; non ſolum domeſtica ſed etiam externa bella memoriâ tenebat. *Cic. Fr. Petr.*

L. Lucullus Imp. L. Lucullum Imperatorem & Philoſophum

phum ſummum, divinam quandam rerum memoriam habuiſſe, *in Acad. Quaſt. idem teſtatur Cicero*, (res enim domi foriſque geſtas, ex admirabili memoriæ theſauro, tanquam ſemper ſpectaret, expeditè referre poterat) verborum majorem Hortenſium, de quo latiùs infra: ſed quod plus in negotiis res, quàm verba proſunt, hoc fuiſſe memoriam illam præſtantiorem: quàm fuiſſe in Themiſtocle (quem facilè Græciæ principem ponimus) ſingularem ferunt.

In Æl. Hadriano Imperatore, tanta etiam fuit memoriæ felicitas, ut locos, negotia, milites quoque abſentes, nominibus recenſeret: idemque, teſte Spartiano, librum ſemel lectum, abſque errore unius verbi, recitavit. *Io. Raviſ.* *Æ. Hadrianus Imp.*

L. Scipio Aſiaticus, P. Scipionis majoris frater, hoc idem fecit in exercitu, cui præfectus fuit maximo, quod de Cyro traditur, ut nominatim ſingulis loqueretur; præterea univerſi populi Romani nomina tenebat. cui (*dicit Fran. Petr.*) ex omnibus gentibus ac ſeculis, nullum à ſe præferri: ac rem incredibilem, niſi eam multi, inter quos Plin. ſecundus, ſuo teſtimonio confirmaſſent. *Plin. de viris illuſt. Solinus cap. 7.* *L. Scipio Aſiaticus.*

Ap. Claudium admirabili quoq; memoriâ fuiſſe, ſatis conſtat: *Ap. Claudius.*

Claudius

Claudius Cæſar. Claudius verò Cæſar, ille qui Caligulæ in Imperio ſucceſsit, vir Latinis Græcisque literis valdè eruditus, totum Homerum memoriter tenuit ex cujus poëmate, verſus quàm plurimos, in uſu rerum ſæpiſsimè recitare ſolebat. *Volat. lib. 23. Anthrop.*

M.T.Cicero. M. T. Ciceronem Latinæ linguæ, communi omnium ſuffragio, facilè parentem, ac Oratorum principem, hujus artis beneficio, non ſolùm in orationibus, coram Senatu aut populo habendis omnibusque cauſis defendendis, plurimùm adjutum, verùm etiam tam eximium ac ſingularem evaſiſſe, ut æquales facilè ſuperarit; ſibi antecellentes, anteverterit; omnesque longo poſt ſe intervallo reliquerit: & quod ad id excellentiæ culmen, ſine artificioſa memoria, nunquam perveniſſet; clarius eſt, quàm ut probatione ulla indigeat & ſatis ſuperque illius ipſius *teſtimonio* convincitur.

Cornificius. Cornificium quoque, aliosq; multos, diligenter in hac ſe exercuiſſe, & plurimùm commoditatis, utilitatisq; percepiſſe, æquè atq; de Cicerone, evidens eſt. *T. vel C. lib. 3. R. ad H.*

Hippias apud Platonem. 50. nom. ſemel tantum audita recitare poterat. Hippias autem apud Platonem, tanquam de magno quodam, ac præſtanti bono gloriatur; poſſe ſe quinquaginta nomina ſemel tantum audita, recitare: at hoc nihil eſt, præ

ut quæ

ut quæ de ſe Seneca ſcribit, cujus hæc ſunt ex prologo declamationum: Sed cum multa jam mihi, ex me deſideranda ſenectus fecerit, oculorum aciem retuderit, aurium ſenſum hebetaverit, nervorum firmitatem fatigaverit, inter ea quæ retuli, memoria eſt, res ex omnibus partibus animi, maximè delicata & fragilis: in quam primum ſenectus incurrit: hanc aliquando in me floruiſſe, ut non tantùm ad uſum ſufficeret, ſed in miraculum uſque procederet, non nego. Nam duo millia nominũ quo ordine erant dicta, referebam: & ab iis, qui ad audiendum noſtrum præceptorem convenerant, ſingulos verſus, à ſingulis datos, cum plures quam ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens, ad primum recitabam: nec ad complectenda tantùm quæ vellem, velox erat mihi memoria: ſed etiam ad continenda, quæ acceperat. *& paucis interiectis, de Portio Latrone:* Memoria & natura quidem felix, ſed plurimùm adjuta arte. Nunquam ille quæ dicturus erat, ediſcendi causâ relegabat: edidicerat illa cum ſcripſerat: cum id in illo magis mirabile videri poſſet, quod nec lentè, nec anxiè, ſed eodem penè quo dicebat, impetu ſcribebat. illi quidem, qui ſua ſcripta torquent, qui de ſingulis verbis

Seneca 2000 nominum ſemel audita referebat. Et plures quam 200. verſus ab ultimo ad primum.

Portius Latro. de eodẽ præter Senecã Fr. Petr. et Volat lib. 16. Anthro.

in conſilium veniunt, neceſſe eſt, quæ toties animo admoverint noviſsimè affigant. & paucis rurſum interpoſitis. In illo, non tantùm naturalis memoriæ felicitas erat, ſed ars ſumma; & ad comprehendenda ea quæ tenere debeat, & ad cuſtodienda: adeò ut omnes ſuas declamationes, quaſcunque dixerat, teneret: jam itaque ſupervacuos ſibi fecerat codices, ajebat ſe ſcribere in animo cogitata: dicebat ita, ut in nullo unquam verbo, eum memoria deceperit. Hiſtoriarum omnium ſumma notitia, jubebat aliquem nominari ducem, & ſtatim ejus acta curſu reddebat: adeo quæcunque in ejus animum ſemel deſcenderant, in promptu erant.

Nota. Cyneas Legatus Pyrrhi.

Video vos juvenes mei, plus juſto, ad hanc ejus vocem obſtupeſcere; alia vos in illo mirari volo hoc quod tantùm vobis mirum videtur, non operoſa tradi poteſt arte. Intra exiguum pauciſsimorū dierum tempus, poterit quilibet facere id, quod Cyneas fecit, Theſſalus ille Philoſophus, qui miſſus Legatus à Pyrrho ad Romanos, poſtero die, novus homo, & Senatum, & omnem urbanam circumfuſam Senatui plebem, nominibus perſalutavit. (*Plutarchus in Pyrrho. Solin. cap. 7. Cicero lib. 1. Tuſcul. Quaſt. Sabel lib. 10.*

cap.

cap. 9. Fulg. lib. 8. cap. 7. præter Senecam.) Aut quod fecit ille, qui recitatum à Poëta carmen novum, ſuum eſſe dixit; & protinus recitavit: cum ille hoc cujus carmen eſſet, facere nõ poſſet. Aut quod fecit Hortenſius, qui à Siſenna provocatus, in auctione perſedit diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores, ordine recenſuit; argentariis recognoſcentibus: ita ut in nullo falleretur. *Hactenus Seneca. Fab. lib. 11. cap. 2.* Hortenſius ille, in foro Romano cauſarum Rex, ob eloquentiam, dictus eſt: *de quo ſic Cicero in Bruto:* primum in eo memoria tanta quantam in viro me agnoviſſe arbitror: ut quæ ſecum commentatus eſſet, ea ſcripto verbis iiſdem recitaret, quibus cogitaſſet.

Alius arte memoriæ in ſignis.

Hortenſius cauſarum rex ob eloquentiam dictus.

Verum enimverò ne ethnicorum tantùm auctoritate, & teſtimonio freti fuiſſe videamur; omiſsis etiam iis, qui in ſacris literis inſigni memoria celebres fuerunt, Adamo, primo omnium parente, qui cunctis rebus à Deo creatis nomina à ſe impoſita, memoriâ tenuit, & ſingulas creaturas, earumq. proprietatem, ac naturam cognovit; & Eſdra ſacerdote, quem *Euſebius* tradit in Chronicis, omnes Moyſis libros memoriter recitaſſe; quos Chaldæorum reges

Adamus primus homo.

Eſdras Euſeb. lib. Temp.

C 2 exuſſerant,

exuſſerant, ita ne amplius exſtarent: & ex ejus recitatione tranſſcriptos, hunc uſum, qui poſtea habitus eſt, præbuiſſe: majus quid humanâ memoriâ in illo fuit, & divini numinis ductu, non tam prophetia futurorum quam præteritorum ἀνάμνησις. *Ful. lib. 8. cap. 7.* idem univerſas Hebræorum doctrinas habuit in memoria. *Ioan. Rav. Tex.* Nonnullos ergo qui ſequentibus ſeculis, & patrum noſtrorum ætate, ac noſtrâ, clari extitere, proferamus.

recordatio ſeu reminiſcentia.

D. Hier. Doct. Eccleſiæ.

D. Hieronymus Stridonenſis, unus ex quatuor præcipuis Eccleſiæ doctoribus, eâ fuit memoriâ, ut Latinorum, Græcorum, Hebraicorū, Chaldæorum, Perſarum, Medorum, & penè nationum omnium, linguas ac literas calluerit. *S. Aug. & Guido Birur.*

Divus quoq; Auguſtinus de anima & eius Orig. ad Vincen. Victorem lib. 4. cap. 7. tom. 7. inſigne etiam refert exemplum, his verbis: Amicus quidam meus, jam inde ab adoleſcentia, Simplicius nomine, homo excellentis mirabilisque memoriæ, cum interrogatus eſſet à nobis, quos verſus Virgilius, in omnibus libris ſupra ultimos dixerit; continuò, celeriter, memoriterque reſpondit, quæſivimus etiam ſuperiores ut diceret, dixit: & credidimus eum poſſe retrorſum recitare

Simplicius amicus B. Auguſtini.

citare Virgilium. de quocunque loco voluimus, petivimus ut faceret, fecit: Proſa etiam de quacunq; oratione Ciceronis, quam memoriæ commendaverat. id eum facere voluimus; quantum voluimus, ſurſum ſecutus eſt, cum admiraremur: teſtatus eſt Deū, neſciſſe ſe hoc poſſe, ante illud experimentum, ita quantū ad memoriam attinet, tunc ſe ejus animus didicit; & quandocunq; diſcere, niſi tentando & experiendo poſſet? & utiq; antequā tentaret, idem ipſe erat; cur ſe igitur neſciebat? Quod tanti Eccleſiæ Doctoris exemplum, locupletiſsimo huic arti eſt teſtimonio: unumq; ſuffecerit, ad omnes obtrectatorum cavillationes elevandas; niſi objiceret fortè eorum aliquis, ex ſubjunctis ibidem verbis poſſe colligi, non artificioſæ ſed naturalis memoriæ auxilio; aut ſingulari Dei beneficio, id præſtitum à Simplicio. Solam naturam in hac re tam ſtupendi effectus non eſſe productricem, ratio & experientia ſatis confirmant; neque ullum crediderim apud aliquem exſtare ſimile exemplum, quo ſolius naturæ ope tale quid factum, probaretur; ſicuti in hoc libello, ex multorum fide dignorum teſtimonio, apertiſsimè liquet, ſimilia, & majoris admirationis, à natura arte adjuta, prodiiſſe. Si divinitus ac mira-

Virgilium recitare retrorſum. à quocunq; loco. Idem in proſa facere.

Hact. D. Auguſt.

Solam naturam tam ſtupenda non operari.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

culoſè id bonum ipſi obtigiſſet, non eſt veroſimile D. Aug pro ſuo in hominem veteri amicitia conjunctiſsimum affectu, ſubticiturum fuiſſe:

Natura & ars conjunctæ mira producunt.

Relinquitur ergò, quod res eſt, meo quidem judicio, ſalvo tamen meliori, à natura ſimul & arte, iſtud Simplicii ſpecimen, eſſe profectum. nec huic contradicit quod ſpectatoribus admirantibus, teſtatus ſit Deum; *neſciiſſe ſe hoc poſſe. ante illud experimentum.* nam inde non rectè concluditur, ergò fecit naturali tantùm memoriâ. fit enim ſæpè, in omnibus artibus, tam mechanicis, quam liberalibus, ſi de honore agatur, vel ſi propoſitis magnis præmiis, aut liberaliore multò laboris mercede invitemur, ut omnes ingenii corporiſque nervos intendentes, multò majora præſtemus, artificioſioraque, quam antea unquam; & quàm potuiſſe, exiſtimaverimus: ideo ut nos ipſi nobis (ut & opera) ſimus admirationi. Nemo etenim corporis ingeniique vires ſatis novit, niſi quid poſsit, periculum fecerit. hinc videmus in omni ferè arte, quoſdam præ cæteris longè præſtantiores evadere, quia ſeriò ſe totos alicui rei applicant.

Premia exſuſcitant artem & induſtriam.

Nemo quid poſsit ſatis novit niſi periculum fecerit.

à Simili.

Quemadmodum enim nervi in teſtudine, aliiſque inſtrumentis Muſicis, & arcu quoq;

quoq; intenſi, ſonum quidem, & vim edunt mediocrem: ſi verò paulatim magis magisque à peritis diſtendantur, multò ſuaviorem reddunt harmoniam, telaq; majoribus viribus longiùs excutiunt; interdum ſupra ſpem artificis: ita etiam fit in hac re, ut in experiendo non ſolùm aliorum de nobis, ſed ipſi quoq; noſtram ſuperemus exſpectationem: ac tum verè dicimus, neſciſſe nos hoc potuiſſe, ante illud experimentum. nec equidem dubitavero, hujus ſpeciminis occaſione, & eorum quæ apud *Cic. & Fab.* ſunt, ad hanc rem ſpectantia, D. Aug. de arte, ejuſque praxi, latiùs inquiſiviſſe ex Simplicio; eaque avidè percepta, vehementer in tot voluminibus ſcribendis adjutum fuiſſe. quod ipſum de D. Hieronymo, aliiſque, veriſimiliter exiſtimare licet. Idem de memoriæ excellentia fusè *lib. 10. Confeſſ. à cap. 8. ad 26.* ubi quia pluribus agit, quam ut huic libello inſerantur, lectorem ad illum duximus remittendum. S. Antonius Ægyptius, eremita ſine ulla ſcientia literarum, ſcripturas divinas, & memoriter audiendo tenuit, & cogitando intellexit. *D. Aug. in prol. lib. 1. de doct. Chriſt.* *D. Aug. lib. 10. Conf. a cap. 8. ad 26* *S. Antonius Aegyptius eremita.*

Neopotianus, Heliodori epiſcopi nepos ex ſorore, militiam juvenis exercuit, *Neopotianus.*

tandem presbyter monachus eſſe voluit; hic tantâ fuit memoriâ, ut in diſputationibus, & familiaribus colloquiis, ſi quid in mediū adductum eſſet, ſtatim dignoſceret; utputa, Tertulliani illud eſſe, Cypriani iſtud, hoc Lactantii, &c. Lectione deniq; aſsiduâ, pectus ſuum bibliothecam Chriſti, effecit: teſte D. Hieronym. in ejus epitaphio.

S. Antoninus Archiepiſcopus Florent. S. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, decimo ſexto ætatis anno, immenſum decretorum volumen, tot canones complectens, unius præcedentis anni ſpacio, ita memoriæ impreſsit: ut quacunque voluminis parte quæſitus, promptè ac memoriter ad omnia, ſumma felicitate reſponderet. *L. Sur.*

Clemens IV. Pontif. Clemens VI. ejus nominis ſummus Pontifex, tam potentis atq; invictæ fuit memoriæ, ut quidquid vel ſemel legiſſet, & oblivisci amplius non poſſet; cujus rei periculum fecit, adhuc privatus Pariſiis. orbis univerſus hoc illi tribuit. *Fr. Petr.* Ferunt eam memoriæ felicitatem, ex vulnere in capite, illi obtigiſſe: quod paradoxon prorſus eſt, ſed veriſimilius videtur, quod ex vulnere memoriam læſam ſentiens (& de arte, qua naturalis memoriæ defectibus ſuccurritur, vel aliorum auctorum ſcriptis, edoctus) ad ipſam

ipſam confugerit: quæſito aliquo ejus benè perito, qui in Italia, Romæ præſertim, nunquam defuerunt; quâ tantum profecerit, ut multò magis, quàm ante læſionem, poſtea in illo memoria viguerit: cauſam rei ignorantes, vulneri in capite accepto, adſcripſere: quam verè, illi viderint: Medicorum ſanè judicio communi omnium, tale beneficium ex tali cauſa, naturaliter non proficiſcitur; quin potius contrarium.

Ottho Romanorum Imperator (imitatus Cyrum Perſarum regem, Æl. Hadrianum Imperat. & L. Scipionem Aſiaticum) quemvis militum in agmine, in ſtationibus, in itinere, nomine compellabat ſuo; ex quo tantam hominum gratiam, tantumque favorem conſecutus eſt, ut non alia re ad Imperium evectus putetur. *Alex. ab Alex. Gen. lib. 6. cap. 18.* *Ottho Rom. Imp.*

Hieronymus Aleander tantâ memoriâ valuit, ut Latinam, Græcam, Hebraicam, multaſque alias exoticas linguas, perfectiſſimè & loqueretur, & ſcriberet: primùm Lutetæ docuit Græcas literas, mox in urbem vocatus, à Leone X Summo Pontifice, legatus in Germaniam mittitur, à Clemente VII. Papa, Brunduſinus antiſtes conſtituitur: à Paulo III. purpuram conſequitur, *Th. V. H.* *Hieronym. Aleander Cardinalis.*

Ludovicus Pontanus Spoletinus.

Ludovicus Pontanus Spoletinus, Romanus cognomine, juriſconſultus doctiſsimus, incredibili fuit memoriâ nemine antiquorum inferior; memor erat omnium, quæ unquam aut legiſſet, aut audiviſſet: memoriter non principia legum, ſed leges integras recitabat. *Æne. Silv. in hiſt. Baſ. concil.*

Franciſcus Tygri Piſanus.

Franciſcus Tygri Piſanus, Profeſſor juris, inſigni fuit prædítus memoriâ, adeo, ut Bartolus ſæpè in commentando, ejus operâ ſit uſus, in legibus, quas in promtu non habebat, inveniendis. *Teſtis eſt Baldus, in vita Bartoli.*

Amicus quidam Franciſci Petrarchæ incredibili memoriâ artificioſâ preditus.

Franciſcus verò Petrarcha (qui vixit ab anno Domini 1340. ad 1366.) ſic inquit: Artificioſa memoria in Græcia reperta, apud nos hodie vulgata eſt: idemq; de quodam ſuo individuo itineris comite & amico, memorabile narrat exemplum. Amicus quidam meus ab adoleſcentia, ad hanc ætatem, tam multis & domus, & patriæ laboribus periculisque jactatus eſt, ut otioſum fermè nullum tempus invenerit; quo nihil huic de qua loquimur facultati, poteſt eſſe funeſtius: Vaga enim mens, multa complectitur, pauca ſtringit. Cæterùm huic inter varias & innumerabiles, ac diſcerpentes animum curas, inexhauſtam quandam memoriam

militarem

militarem inſitam, animadverti; quæ crebrò in horrorem compulit, cogitátem: quantò uberior fuiſſet, ſi eam ſibi (quod ſtudioſi homines ſolent) circumvallare & fulcire quotidianâ lectione licuiſſet; vidiſſe ſemel vel audiſſe, ſatis eſt: nunquam obliviſcitur; nec res modò meminit, ſed verba, tempus, & locum; ubi quid primum acceperit. Sæpè totos dies, aut longas noctes colloquendo tranſegimus. audiendi namque cupidior nemo eſt; poſt annos multos ſuborta earundem rerum mentione, ſi quid fortè plus minúſve aut aliter dixiſſem, ſubmiſsâ voce confeſtim admonebat. hoc me aut illud verbum mutare: admirantique, & unde noſceret percunctanti, non ſolùm tempus, quo id ex me audiviſſet, ſed ſub cujus ilicis umbraculo, ad cujus undam fluminis, in cujus maris littore, cujus montis in vertice (longinquas enim ſecum oras circumivi) me ſingula recognoſcente, memorabat: iterum & iterum expertus, ad loquendum illo præſente, quod vel cautior certè, vel tardior factus ſum. & hæc quidem memoria ſub armis, at ſequens ſub amictu religionis, inter libros habitat. *Fr. Petr. & ex eo, in Thea. vitæ hum.*

Videtur dicere, illum militem, poſtea monachum factum.

Quis autem æquus rerum æſtimator, conſiderans,

ſiderans, quæ ex Franciſco Petrarcha hic citata ſunt, nempe artificioſam memoriam ſua ætate, in Italia vulgatam fuiſſe; militem illum amicum ab adoleſcentia, multorum itinerum individuum comitem ipſi fuiſſe, ſæpè totos dies & noctes colloquiis traductos, aliasque circumſtantias; ac maximam occaſionem conſequendæ hujus artis, vel ab ipſo, qui eam tali amico, viro tam docto, negare non potuiſſet; vel ab aliis, judicet illam ab ipſo eſſe neglectam? præſertim cum memoriç illius excellentia, communi omnium famâ, celebretur: & à ſcriptoribus in numerum illorum relatus ſit, qui admirabili memoriâ inſignes fuerunt: ac ſcripta facilè teſtentur, quantus ille Orator, quantus Poëta Latinus, quodq; Italorum Poëtarum princeps habeatur. unde rectè colligitur, artem memoriæ avidè ab illo fuiſſe ſuſceptam, & diligenter excultam; atque maximo ſibi in ſtudiis omnibus adjumento, & ornamento fuiſſe.

Franciſcus Petrarcha Princeps Poetarum Italicorum.

Ioannes Picus Mirandula.

Ioannes Picus Mirandula, comes concordiæ, vir propè divinus, ad tantam ejus adminiculo, eruditionem adhuc juvenis pervenit, ut naturæ miraculum meritò appellari potuerit; qui ſi ſuperiores omnes non ſuperavit, at certè multos æquavit. hunc enim

enim tradunt, audita ſemel à recitáte carmina, & directo & retrogrado ordine, mira omniũ admiratione, recitare ſolitum. *Fulg. lib. 8. cap. 7. Iac.* |*Col.* Camp. *M. etiam Ant. Sabellici hæc ſunt verba, cap. IX. lib. X. exemplorum:* Sunt his, *inquit* memoriæ exempla ſubtexenda, qua ſecundum rationem, nil Deus dedit homini ſanctius, nil utilius & ad eruditionem aptius; eſt hæc theſaurus diſciplinarum omnium, artiumq; ſtudio & labore quæſitarum cuſtos fideliſsima. Conſtat id bonum naturæ beneficio, augetur tamen & excolitur arte; in quo genere, unum exemplum & ſingulare vidit ætas noſtra, in Antonio Ravennate, qui multa millia rerum ſtans percipiebat animo, & eo quo accepta eſſent ordine, memoriter reddebat: *ſed hæc artificii ſunt, non naturæ.* *Anton: Raven:*

Petrus Ravennas, omnes Italiæ homines, copiâ rerum, abſque chartarum revolutione ſuperare volebat; in ſacris Scripturis, in jure Canonico civilique, & aliis multarum rerum auctoritatibus; idque dum eſſet adoleſcens, quæ ſic hac arte repoſuit, ut in promptu eſſent, quando ingenii vires experiri cupiebat: ita ut cum patriam relinqueret, ut peregrinus urbes Italiæ videret, gloriaretur ſe poſſe verè dicere illud Biantis Philoſophi: *omnia mea mecum porto.* P. R. *Petrus Ravennas.*

Franciſcus Maturantius ſæpè dum fieret, ſe interfuiſſe ſcribit: nonnullos ætate ſua, auditos quamlibet multos verſus, protinus reddidiſſe: quod veteres Græci in Theodecte mirati ſunt.

Bernardus Levinheta artium & Theologiæ Doctor, ſic quodam loco habet: Docui Toloſæ quendam Iuriſtam hanc artem qui una nocte omnes rubricas decretalium, memoriæ commendavit. eſt enim facilis memoriæ exercitato in ea. Alius quidam S. T. Profeſſor, ſic de ſe ipſo in ſcriptis reliquit; & itidem experimento quibuſdā nonnunquam pateſeci eandem materiam audientibus recenſens, nunc illinc intentans exordium, nunc hinc, nunc ex medio finem repetens; nunc quidem caput & frontem facilè quippe eſt, ex locis ordine collocatis, materiam imaginatam, ordinatè & ſapienter pronunciare: certitudinaliterq; de uno in alterum procedendo, ordine recto & reflexo, atque præpoſtero, *& idem alibi*: Sicuti contigit, ut in auditorii me admirationem, omnes Iuris Pontificii titulos, ordine & recto & præpoſtero, æquè feliciter recenſerem. *idemq; paulò ante*: In arduis, quæ ſubitò efferenda ſunt, & ad quæ naturalis memoria, abſque artis ſuffragio, non ſuppetit, hoc beneficio

Iuriſta quidam.

Alius S. T. Profeſſ. an. 1520.

Idem Nota.

beneficio fungor; ut leviùs capiam, quod majori fiducia ritè pronunciaturus ſim; & itidem diuturniore hæreat tempore. Quemadmodum præter hebdomadales conciones, ſemel de Chriſti paſsione, ſermonem locis mancipavi; unde ſat eſt mihi, annuatim ſemel dumtaxat loca repetere; ſicque jam octo vicibus, eundem apud populum declamavi. Sic quoque in natali intemeratæ virginis Mariæ, de nobili ejus (ſecundum carnis propagationem) proſapia, ab Adam exorſus, ſingulas uſq; ad hunc evangelii locum, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus, dinumeravi generationes; abſque ulla difficultate. Sic quoque in natali Dominico, in cæna ultima Chriſti, & aliis temporibus, ex ſubitanea præventus obedientia, mox didici, quod firmiter (ut teſtes ſunt qui adfuere (eloquerer. Hæcce ne putes abs me jactari? quin potiùs ut diſcas, quam mirabilia (quæ aliis ſtupentibus videntur impoſsibilia) facilè ſit, hac arte operari.

Mar. Anton. Muretus variarum lectionum lib. 3. ad Hippolytum Eſtenſem, S. R. E. Cardinalem illuſtriſsimum cap. 1. titulo; De admirabili quorundam memoria, poſt ea Senecæ de ſe verba, quæ ſupra hic à nobis inſerta ſunt,

ſunt ſic inter alia ſcribit: hæc Seneca, quæ mihi ſemper mirabilia, ac propè dixerim incredibilia viſa erant, donec vidi ipſe, quod nunquam credidiſſem. Habitabat Patavii, in vicinia mea, homo adoleſcens, genere Corſicus, honeſto ut ferebatur, & credibile erat, apud ſuos loco natus: qui eò venerat, ad jus civile diſcendum, quo in ſtudio, ita diligenter & attentè, annos aliquot conſumſerat, ut magna jam eſſet, de doctrina illius hominum opinio. ventitabat autem ferè quotidie in ædes meas, devexo jam & inclinato ſole, æſtas enim erat, ibique quod ædes ſatis amplæ erant ſatisque apricæ, aut ſub dio ambulans, & cum æqualibus ſuis jucundiſſimè colloquens, aut ſaltu, aut luctâ, aut trigonali pilâ corpus exercens, feſſas ſtudiorum laboribus vires, honeſtiſsimè reficiebat. Rumor erat, tenere eum artem quandam memoriæ, cujus auxilio multa efficeret, quæ credi, niſi ſpectata, non poſſent. is cum ad aures meas perlatus eſſet, cupido me inceſsit, mirabilia illa & inaudita ſpectandi, (ejuſmodi enim in rebus, minimè omnium auditis, credulus eſſe ſoleo) viſum eſt igitur, quando ipſe domo mea arbitratu ſuo uteretur, hoc ab eo quaſi ἐνοίκιον exigere: ut, quod ſibi commodum foret, præſente me, artis ſuæ

Corſicus adoleſcens honeſto loco natus hac arte memoriæ præclariſſimus.

Precium domus.

ſuæ ſpecimen aliquod daret: ille nihil gravatus, lubentiſtimo animo ſe, cum vellem, facturum eſſe reſpondit; ſtatim cum per ipſum mora non eſſet, in proximum cubiculum ingreſsi, conſedimus: cœpi ego dictare, nomina Latina, Græca, Barbara; ſignificantia, nihil ſignificantia; tam varia, tam nihil inter ſe cohærentia, tam multa, ut & ego dictando, & puer, cui mandatũ erat, ut ea exciperet, ſcribendo; & cæteri qui aderant, audiendo atq; expectando, feſsi jam miris modis eſſemus omnes; ipſe unus ex omni numero alacer ac recens aſsiduè plura poſcebat. Sed cum ego ipſe modum aliquem fieri oportere dixiſſem, abundè mihi ſatis factum iri, ſi vel dimidiam partem eorum, quæ dicta erant, recitare potuiſſet; tum ille fixo ad terram obtutu, magna noſtra omnium exſpectatione, tacitus aliquandiu ſtetit, quid verbi opus eſt? vidi facinus, ut ille ait, mirificiſsimum, ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος exorſus loqui, planè omnia, eodem ordine, nuſquam propè inſiſtens, nuſquam hæſitans, nobis ſtupentibus reddidit; deinde ab ultimo incipens, ſurſum verſus pervenit ad primum; rurſus ita ut primum, tertium, quintum, ac ſic deinceps omnia diceret: quo denique quiſque voluerat ordine, ſine ullo errore

Nota ſpecimen mirabile.

Dæmon ille id eſt ſapiens quemadmodum dicitur, dæmonium hominis.

6000. nominum ſemel audita poſſe recitare ſuſpicor in Mureto, qui 36000. ponit, errorem eſſe.

omnia referebat. Idem poſtea, cum ei jam familiarior factus eſſem, ipſe expertus, uſquequaque verum deprehendi. Ipſe mihi aliquando affirmavit (& erat ab omni jactantia alieniſsimus) ſe ſex millia nominum, eodem modo recitare poſſe: quodque admirabilius eſt, ita hærebant omnia in animo, ut vel poſt annum diceret, ſe quæcunq; memoriæ commendaſſet, minimo negotio repetiturum. Ego certè, poſt multos dies, facto periculo verum comperi. neque hoc ſatis.

Franciſcus Molinus 500 ſemel audita quo vis ordine repetebat.

Diverſabatur apud me Franciſcus Molinus, Patricius Venetus, adoleſcens optimarum artium ſtudiis mirificè deditus, qui cum ſe memoriâ parum firmâ eſſe ſentiret, oravit hominem, uti ſe artem illam doceret; vix oſtenderat ſe id velle, cum Corſicus operam ei ſuam prolixiſsimè detulit; dictus eſt locus, dicta hora ad quam quotidie convenirent. nondum ſex aut ſeptem dies abierant, cum ille quoque alter, nomina amplius quingenta, ſine ulla difficultate, aut eodem, aut quocunque alio libuiſſet ordine repetebat. Hæc ego vix auderem literis prodere, mendacii ſuſpicionem reverens,

Nota.

niſi res adhuc eſſet recens, & Nicolaum Lippomanum, Petri Alexandri filium; Lazarum Mocenicum, Franciſci filium; Georgium

gium Contarenum, Laurentii filium: Patricios Venetos, optimos & nobiliſsimos adoleſcentes; alioſque præterea innumerabiles, ejus rei teſtes haberem: à quibus, ſi mentirer, vanitatem meam coargui nollem. Artem verò illam Corſicus accepiſſe ſe dicebat, ab homine Gallo, quo puer domeſtico præceptore uſus eſſet, &c. Cum talia experimenta, effectuſq; artis tam ſtupendos vidiſſe ſe, & expertum rei veritatem fateatur Mar. Ant. Muretus, idemque paulò poſt, commutatis verbis repetat; teſtimonio ſuo comprobet, & (nominatis fide dignis quatuor) innumerabiles teſtes habere ſe dicat, ac Corſicum illum adoleſcentem tam promtum ac facilem in tradenda Franciſco Molino arte, viderit; non eſt dubitandum, Mar. Ant. Mureto illam cordi fuiſſe, & avidiſsimè ab ipſo, quaſi diuturnam ſitim explere cupiente imbibitam: ac poſtea per omne vitæ curriculum, ſeduló excultam: maximumque adjumentum ſtudiis (quorum teſtes ſunt locupletiſsimi tot ejus libri editi) attuliſſe: atque ad illum quem attigit eruditionis gradum, illa arte tanquam ſcalâ conſcendiſſe.

Gallus quidam hujus artis peritus.

M. Ant. Muret.

Iacobus Chrithon Scotus in omni ſcientiarum genere, & nobilium artibus clarus, tam

Crithon Scotus.

tam fuit in eadem excellens, ut nulli veterum aut recentiorum cederet: miraculum mundi futurus, niſi in ipſo ætatis flore in Italia obiiſſet.

R. D. Io. Franciſci Nuncius Apoſt.

Reverendiſsimus D. Ioannes Franciſci, Epiſcopus Vercellenſis, Nuncius ille in Belgium à Summo Pontifice miſſus, Leodii nuper mortuus, hujus artis ſpecimen ſæpè dedit eximium: cum ſummâ auditorum admiratione. cujus rei teſtes habeo viros clariſsimos.

R. D. Franciſcus Panigarola Epiſc.

Reverendiſsimus quoque D. Franciſcus Panigarola Mediolanenſis natione; Epiſcopus Aſtenſis, quanta beneficio hujus artis præſtiterit, teſtis eſt Antverpia, aliæque Belgii civitates: & etiamnum Italia.

R. D. Th. VVatſonus S.T.D. & Ep. D. Ioan. Longus S.T.D.

Reverendiſsimus D. Thomas VVatſonus Epiſcopus Lincolnienſis, D. item Ioannes Longus, S. Theol. DD. in omni ſcientiarum genere inſignes, in eodē ambo carcere plus minus XXIV. annis detenti, & tandem ſqualore ejus mortui, hac arte excelluerunt.

R. D. Cuthebertus Tonſtallus Ep.

Reverendiſsimus D. Cuthebertus Tonſtallus, Epiſcopus Dunelmenſis I. V. D. Legatus ſæpè ad Carolum V. Imp. & Hiſpaniarum Regem, hac etiam fuit illuſtrior.

R. D. P. Caniſius Soc. Ieſu Theol.

R. Pater D. Petrus Caniſius, inſignis ille Societ. Ieſu Doctor, in concionibus & ſtudiis mirum in modum hac fuit adjutus.

D. Ioannes

D. Ioannes Chetonus

Chetonus Anglus S. T. D. Romæ mortuus; D. Georgius Bullocus, S. T. D. Auctor concordantiarum Biblicarum majorum; D. Auguſtinus Hunnæus Hechlinienſis: D Henricus Gravius Lovanienſis S. T. DD. ac in Academia Lovanienſi Profeſſores Regii, ejuſdem artis periti fuerunt: ſicuti mihi Theologi fide digni retulerunt. multos præterea alios viros, non minùs pios, quam doctos, Theologos, Iuriſperitos, Medicos, Philoſophos, alioſque diverſarum profeſsionum, recenſere poſſem; qui etiam in vivis, in noſtro Belgio, & alibi hanc artem avidè amplexi, excolunt; quorum aliqui affirmarunt, ſe precio mille florenorum illâ memoriæ arte carere nolle, alius ne mille quidem coronatis Gallicis, alius item tantùm ſe fructum ejus adminiculo perceptu- rum vidit, ut lubens ac volens coram celeberrimæ civitatis Secretario & duobus teſtibus comparens, declaraverit, ſanctéque jurarit; ſe mille florenis hoc exercitio artis memoriæ nolle carere. A. H. I. V. Licent. Senatorii ordinis, pro arte ſuſcepta liberaliter ſolvens, pecunia æſtimari non poſſe, aut reddi æquivalens, ingenuè ac ſponte confitebatur. Omnibus unum tantùm ſubjiciam, quem primo loco collocatum, merito

Chetonus S. T. D.

D. Georgius Bullocus S. T. D.

D. Au. Hunnæus S. T. D. & Prof.

D. Henricus Gravius S. T. D. & Profeſſ.

Plures alii omnium profeſsionum.

atque optimo jure decuit, cum ſolus ille inſtar ſit omnium. D. Thomam Aquinatem, præſtantiſsimum illum Doctorem, extra omnem controverſiæ aleam, communi omnium Facultatum Theologicarum, totiuſque Eccleſiæ ſuffragio poſitum, quem memoriâ uſque adeo tenaci fuiſſe, teſtatur *L. Sur.* in vita ejus, ut quod ſemel legiſſet, facilè animo retineret: quemque hanc artem non ſolùm tenuiſſe, eaque in præclaris ſuis ſcriptis uſum fuiſſe, ſed etiam ad poſteros tranſmiſiſſe ex divinis ejus operibus manifeſtum eſt, ſic tamen, ut nemo unquam hanc, ejuſque exercitium ex illo potuerit aſſequi, niſi audito prius artis memoriæ perito.

Thomas Aquinas.

Non videtur alienum à propoſito, hic adſcribere epiſtolam apologeticam, contra hujus artis calumniatores à R. quodam Patre, S. T. Profeſſore, anno 1520. ſcriptam: ut talis viri auctoritas, plus apud omnes ponderis habeat, cujus hæc verba: Ignavi plerunq; inſectantur ingenuas diſciplinas, quas aſſequi poſſe deſperant; juxta vetus proverbium, *Scientia non habet inimicum niſi ignorantem.* Si igitur inſulſus quiſpiam Zoilus & blaterans detractor idolorum (intelligit imagines) hujus negotii varietate attonitus,

R. P. I R.

Epiſt apologetica contra artis memoriæ calũniatores.

tonitus, hanc artem plus oneris quam frugis aut honoris cumulare, convitians deſpiciat; veluti mentis deſtructivam; & quæ hebetes, atque phantaſticos ſui æmulatores efficiat; hujuſmodi velut hebetem, & ad bonas diſciplinas ineptum, poſthabeto; tuque firmiter teneto, hanc artem hujuſmodi reddere phantaſticum, qualem vult Ariſtoteles, lib. 3. de anima, intelligentem, quem neceſſe eſt Phantaſmata ſpeculari; unde eruditus quiſque efficitur literarum gnarus; cum noſtra cognitio á ſenſatis maximè vendicanda ſit. nequaquam tamen Phantaſticos generat, fatuos, inſanos, deliros, menteſyncopatos, vel ingenio obſcuriores, niſi forſan id propter abuſum (ut in quibuſdam aliis contingere novimus) accidat. Alioqui Ariſtoteles, Tullius, Seneca, & id genus pleriq; alii priſcorum (ut neotericos viros literatiſſimos eo munere taceam) ſtolidi, inſipientes, & fatui venirent inſimulandi. quodſi abſonum videatur, digito labellum premat, quiſquis eſt talis detractor; ſuæque deputet ineptiei, craſſitudini, & ſegnitiei, quod ipſe tanti ſit muneris exors; quo egregios quoſque ægro fert animo præclaros, eminere, & defleat tam alienum à ſe hoc prædi-

Ariſtoteles lib. 3. de anima.

Nota.

vinum beneficium, inter literatos maximè præcipuos exercitatiſsimum; arcanâ licet forſan mente repoſitum. cujus vim hi duntaxat novêre, qui perpaucis acquiſitum canonibus, jugi meditatione, exercitatione, & ſedulo uſu, facilem quendam habitum memorandi generarunt: quem nec leviter amittere poſſent. hinc vana eſt eorum concertatio, qui propterea nullius momenti eſſe contendunt, quod in longos jam annos inter abditiſsima privatim dilituerit. eadem namque ratione, viderentur aſpernanda, quæ indies humana induſtria ex ſecretiſsimis eximit latebris. & quis neſcit, veteres plura ſuis etiam amiciſsimis abſcondiſſe? verùm ſunt plerique, qui priuſquam ſtatuti curſus metam attingant, turpiter defatigati, bravio fruſtrantur, cæteri gravioribus præpediuntur negotiis, qui nec conferre queunt, quod uſu & exercitio non firmiter radicaverunt; multi verò floccipendentes, cujus fructum non dum experti ſunt, quod maximè laudandum erat, vituperio afficiunt. è diverſo qui oſtentationis gratiâ peragunt, inanis gloriæ viri, elaborant hoc artificio, ut audita omnia, & lecta quoque, coram cæteris recitare queant; & hi quod aliis in bonum noſcitur collatum, in abuſum pertrahunt;

Refutatio objectionis.

trahunt;

trahunt; veluti multi difficilimas in Logica enodare tentâtes intricationes, ſeſe inaniter torquent; & in Rhetorica verbis aërem verberant: in Philoſophia, inſcrutabilia rimantur: in Theologia, altiora ſe quærentes, opprimuntur à gloria: ut qui ſe ſapientes autumant, ſtulti fiant. Non mirum igitur, ſi induſtriâ plerique abutantur, cujus tam copioſus eſt fructus his, qui in Eccleſiæ Dei ædificationem, & orthodoxorum inſtructionem, prædicationes evangelii, epiſtolarum, de virtutibus & vitiis, moralium informationem, hiſtorias, ſanctorum vitas, ad Dei laudem, & eorum præconia, ad animarum ſalutem recolligunt, quàm citiſsimè hac arte firmiter tenent, & cum fiducia efferunt; quod alioquin longo tempore, debiliter, & cum formidine fieret: cum intermiſſione nonnunquam vel, majoris, vel ſaltem æqualis boni. Idem alibi ſic de eadem teſtatur. Artem qua naturalis juvatur memoria, priſcorum conceſsit auctoritas, quam non minus neceſſariam, quam conducibilem ſeu utilem præclariſsimi quique virorum, omnifariam exercitatiſsimi, quotidianâ convicti experientiâ, abſque aliorum auctoritate, ſuâ ſponte profitentur: de eo nihil hæſitantes, conſtanter aſſerunt; & naturæ ſuæ

Abuſus artis memoriæ.

Vtilitas artis memoriæ.

confirmatio ab auctoritate priſcorum.

commoda retinere, & amplificare ratione doctrinæ alibi idem: hac arte firmiter, fixè, ac faciliter, recto præpoſteroq; ordine, cum libuerit pronunciamus, ut illis depoſitum fideliter reddentibus, prodigium ac mirum quid effeciſſe cenſeamur. quandoquidem omni timore abacto, recenſemus penè infinita collocata promtiſsimè: quod cæteris hujus negotii ignaris, ſuperhumanum videtur.

alius R. P. S. T. Profeſſ. C. R.

Item alius quidam R. P. S. T. etiam Profeſſor, quodam loco inter alia de arte memoriæ ſic habet: Quodcunque abjectum, vel etiam nobile, ex ipſa natura nobis ineſſe noverimus, quamprimùm vigilanti ſtudio, induſtriâ, arte, exercitioque excolendum erit; ut quod abjectum & minimum, nobile & inſigne: & quod magnum & illuſtre, egregium excellentiſsimumque fieri queat. Arte naturæ defectus operiuntur, & quæ nimiùm abjecta fuerant, eadem in re nobiliſsima omnibus apparent. Artem enim naturam perficere, ac multa complere, quæ nequaquam natura perficere poteſt, aſſeveravit Philoſophorum omnium princeps Ariſtoteles. quæ enim vis animi noſtri, quæ potentia, qui ſenſus, quod denique membrum, arte perfici non poterit?

In hanc ſententiã multa quoq; ſupra poſita ſunt.

rit.' quare cenſores nolumus eos, qui vix inſpecto titulo (ne dicam percepta a te) tanquam doctiſsimis ethnicorum & Chriſtianorum viris ſapientiores, artem deſpiciunt: quia forſan memoriâ naturali clarent, quam hæc confirmaret præceptio, clarioremque redderet; quia ars perficit naturam, ſi Ariſtoteli credimus. Nec illos admittimus, qui prima Philoſophiæ elementa non attendentes, aut applicare neſcientes, vel forſan non intelligentes, ſenſibiles figuras bona fronte negant prodeſſe poſſe memoriæ; affirmantque hanc per ſenſibiles figuras memorandi artem, laborioſiorem eſſe, quam ſimpliciter & naturaliter memoriæ haurire. quibus etſi rationibus reſpondere poſſumus, dedignamur tamen. & poſt pauca: Memoria perficitur arte, nobilitatur artificio, augetur induſtria. quare ſi multo labore & induſtria conati ſunt quamplurimi, corporis aut animi vires arte perficere, nequaquam erit indignum, hanc memorandi artem diſcere; qua dormiens memoria excitatur à ſomno; labilis, fit tenax; ignobilis, nobilitate donatur; abjecta, clareſcit; parva accipit incrementum; movetur immobilis; mortua reviviſcit: quæ ſi natura vigilans ac tenax; nobilis & clara; mobilis *Nota. Vis artis memoriæ.*

& vivax aliquo in homine exſtiterit, in eo, ipſo artificio & induſtriâ præſtantiſsimam fore, æquo animo pollicemur.

Videre quaſi in marmore ſculpta vel libris exarata.

Quis igitur tam egregium memoriæ donum, ejuſque multiplices fructus, hac brevi arte capeſcere nolit? Hanc igitur artem, qua præteritorum meminiſſe, & ea tanquam libris exarata, vel in marmore ſculpta, ob oculos habere poſſumus. (quod ab omnibus concupitiſsimum eſt) amplexamini vos omnes, qui cupitis ſcire, & memoriæ ſcita quam plurima mandare; ac cum oportunum fuerit, vobis vel aliis ea ipſa foris voce & lingua proferre deſideratis: atque naturæ in memorando benignitatem arte complete: Deo juvante, cui laus, honor, virtus & gloria in ſecula ſeculorum, amen. Idem de ejus facilitate ſic habet.

Idem de facilitate artis memoriæ.

Hic autem timeo, ne legens perdifficilem, tædio plenam, & nunquam niſi magno cum labore, & longo exercitio hanc artem comparandam fore arbitretur: propter infinitas ferè figuras, ſimilitudinem memorandorum retinentes, quas in hac arte invenire, & uti compellimur; atque ita poſt longam prædictæ artis lectionem, animo dejectus, ab incepto deſiſtat opere, & optata ab illo utilitate privetur: Scito ergo mi lector,

quod

quod poſtquam ſex menſium ſpatio vel circiter, operam huic arti navaveris, exercitioque aſſequi & complere conatus fueris; quod tam facilè, tam celeriter, tam copioſè tibi occurrent memorandorũ figuræ, quam facilè, dum aliquid ſcribis, literarum alphabeticarum tibi ſuppetunt notæ. quod ideo dicimus, non ut cujuſque minimæ rei, figuram ſemper ponere, vel utilitate debeas, vel neceſsitate cogaris (nam pro rebus principalibus dumtaxat, ſunt neceſsitate confingendæ figuræ, atque pro diſcurſibus, & rerum multarum replicationibus pro reliquis dicendis & recitandis figuras ponere non impellimur) ſed ut artis hujus vim exercitiique utilitatem pernoſcas. C. R.

Non cujuſque rei figura ponenda.

DE NONNVLLIS ARTIS MEMORIAE VTILITATIBVS.

CAPVT III.

QVanquam variæ maximæq; hujus artis utilitates, ex ſuperioribus meridianâ luce clarius appareant, quas diligenter etiã atque etiam conſiderari velim, tamen non erit alienum à propoſito hoc loco, & ſub ſuo

titulo,

titulo, illas ipſas ſummatim repetere: nonnullasque adjicere. eſt itaque.

Ars memoriæ quibus utilis, in genere.

1. Ars memoriæ perutilis Theologis Concionatoribus, Confeſſariis, Iuriſperitis, Medicis; Philoſophis, Oratoribus, Poëtis, Iudicibus, Advocatis, Procuratoribus, Liberalium artium Profeſſoribus, & amatoribus; Mercatoribus, Notariis, Nunciis & tabellariis; aliiſque omnibus, cujuſque ſtatus aut conditionis hominibus, tenacem ac firmam rerum verborumque memoriam deſiderantibus, *I. R: C. R: P. R.*

Hippias 50. Franciſcus Molinus 500. Seneca 2000.

2. Longum catalogum vocabulorum, ſine ſenſu aut dependentia accumulatorum, quæ plurimorum dierum ſpatio (adhibito etiam tædioſo labore) naturali memoriæ vix imprimi poſſent, poſt unam ſtatim recitationem, à primo ad ultimum enumerare, ne uno quidem, aut ordine unius omiſſo quis poteſt, *M. A. M. F. M.*

Et retrogrado ordine reddere.

3. Eadem omnia, pari facilitate, retrogrado ordine, recenſere, incipiendo ab ultimo, vel etiam à medio, vel quocunque nominato: item per intervalla; ut 5. 7. 11. 17. 19. 24.

Et intercalari.

&c. vel 14. 8. 14. &c. vel 3. 6. 9. 12. 15. 18. &c. vel 2. 4. 6. 8. 10. 12. &c. vel denique 10. 20. 30. 40. 50. &c. vel alio quovis ordine: quod nullus naturali memoriâ fretus, quavis

vis felicissimâ, etiam in oratione Dominicâ, indies à quibuſdam toties repetitâ, præſtare poteſt, *M. A. M Fr. M.*

4. Si quis recitet ex iis aliquot vocabula, nunc hoc, tunc illud, per intervalla; & ſingulorum numerum poſtulet; ad id poterit, auxilio hujus artis, ſtatim ſine enumeratione reſponderi. Exempli gratia, ſi quis ſuppreſſo numero, pronunciet 3. 6. 10. 18. 22. 29. 34. 38. 47. 52. 58. 63. 69. 73. 76. 80. 85. 88. 95. 98. 100. 105. 111. 118. 125. 103. &c. & petat quorum ſit hoc, illud, &c. pro cujuſque libitu, nullo negotio numerus cujuſque reſpondebitur, ab exercitato in hac arte, vel ſolo octiduo. *M. A. M. F: M.*

Dicere numerum.

Idem fit de Sent: & rebus.

5. Contra, ſi quis per intervalla, expreſſo tantum numero, petat 5. 9. 14. 19. 26. 33. 45. 48. 53. 57. 61. 68. 72. 77. 82. 87. 94. 99. 104. 107. 117. 119. 124. &c. peritus hujus artis, ſine mora, enumeratione & errore, vocabula petita dicet: uſque ad incredibilem numerum. Si quis velit octo diebus in hoc tantum ſe exercere, nomina quingenta ſemel audita poterit repetere; ſi diutiùs, non 500. modò ſed 1000. 2000. &c. prout libebit ſe in hac arte exercere, *M. A. M. Fr: M.*

Contra expreſſo numero dicere vocabula.

6. Cyneas poſtero die quam Romam veniſſet, novus homo, Senatum, & omnem Senatui

Cyneas & alii ſupſ. ...

Senatui circumfuſam plebem, nominibus ſuis perſalutavit. Cyrus in exercitu, cui numeroſiſsimo præfuit, nominatim ſingulos alloquebatur. Idem fecit L. Scipio Aſiaticus, & præterea omnia civium Romanorum nomina, Themiſtocles Athenienſium, memoria tenuit. Corſicus quidam adoleſcens honeſto apud ſuos loco natus, Latina, Græca, Barbara, ſignificantia, nihil ſignificantia; tam varia, tam nihil inter ſe cohærentia, tam multa, ut dictando, ſcribendo, audiendo, atque exſpectando feſsi miris eſſent, qui aderant modis; planè omnia, eodem ordine, & retrogrado, & intercalari, ſine ullo errore reddidit; idemque, ab omni jactantia alieniſsimus, affirmavit; ſe triginta ſex millia nominum, eodem modo recitare poſſe: quodque admirabiliùs eſt, ita hærebant omnia in animo, ut diceret ſe, vel poſt annum, quæcunque memoriæ commendaſſet, minimo negotio repetiturum. M. Ant. Muretus addit, poſt multos dies facto periculo, verum ſe comperiſſe. Supra fol. 32. & 35. & alibi.

Latiùs ſupra fol. 15. & 10.

multa ſemel audita recitare & diu retinere.

Curatio defectuum memoriæ.

7. Curatio defectuum memoriæ naturalis, qui ſunt oblivio verborum, rerum, vel utrorumque, eorum quæ audivimus, vidimus, legimus, & omnium iſtorum ordo. F. R. & alii.

8. Pete-

8. Poterit enim aliquis per eam artem citò, ac certò, facilè, ordinatè, ac firmiter, infinita mandare memoriæ: non modò per modum hiſtoriæ cohærentia, quorũ unum nos inducit in cognitionem alterius, ſed etiam res valde diſparatas; quæ nullo conneɛtuntur ſucceſsionis vinculo: videlicet, omnes epiſtolas unius libri, genealogiam Chriſti ab Adamo, omnia nomina Pontificum, Imperatorum, omnes excommunicationes, irregularitates, aſſertiones, quæ longo tempore, laborem & memoriam inſignem naturalem requirunt, facili via memoriæ mandare: ut multi experti ſunt, I. R: & alii. Dictum eſt citò; quia hujus auxilio aliquis unâ horâ diſcet, quod alius licet optimæ memoriæ, vix quatuor. Certò, nam qui naturali memoriæ innititur, facilè decipitur, qui artificioſæ, omnia ſic ferè ante oculos habet, quaſi legeret. Facilè autem, quia unuſquiſq; experitur in ſe, quanta difficultate memoriæ mandet, centum aut ducenta nomina Sanctorum, Pontificum, vel Imperatorum; quod ſubſidio artis, nullo ferè labore fit; ſive recto ordine, ſive retrogrado, ſive intercalari. Ordinatè verò, nam qui ſupradicta Sanctorum, Pontificum, aut Imperatorum nomina, memoriæ tradere conatur,

res diſparatas. *genealog. Chriſti ab Adamo.* *Pontifices.* *Imperatores.* *Citò.* *Certò.* *Facilè.* *Ordinatè.*

natur, ſæpè unum alteri præponit; hac autem arte, ita ordinatè proceditur. ut etiam minutim recordemur; non ſolùm nomina, verum etiam circumſtantias, & ſigna illis attributa. Firmiter denique, quæ enim naturali percipimus, obliviſcimur citò: quod non ita evenit in artificiali. Per multos namque annos inhærent, ut noverunt artem callentes. I. R. & C. R.

Firmiter.

9. Quaſcunque itaque res etiam diverſiſſimas, quæ ſua varietate memoriam naturalem facilè confunderent, poſſumus artificiosâ, brevi cogitationis intuitu, firmiter retinere. I. R: C. R,

Res diverſiſſimas.

10. Ea quorum frequens aut perpetua recordatio, in ſacris devotiſque libellis nobis commendatur; ut noviſsimorum, brevitatis vitæ, cæleſtium gloria, inferni pœnæ, aliaq; ſimilia: ſumma cum utilitate animæ, maximaque facilitate, poſſunt hujus artis viâ, animo ad vivam imprimi. I. R: C. R.

Quæ frequenter meditanda.

12. Conducit præterea ad orationem, & meditationem; & ad plurima alia Pietatis exercitia; quæ longum foret hic omnia recenſere. multi.

Oratio & meditatio.

13. Si cui cum Principe, aliòve (ad quem rarus datur acceſſus) negotia ſint peragenda, multa variaque narratione indigentia, quæ

Si negotium peragendum cum eo ad quem rarus acceſſus.

quæ partim ob varietatem, partim ob ſervorem attentionis, ad res inter loquendum occurrentes, memoriam naturalem ſæpiſsimè confunderent; omnia iſta hac arte ſic poteſt aliquis diſponere, ut ſibi ſuus animus tanquam liber aſtiterit. I. R. & alii.

14. Dum ſermo nobis eſt cum iis, quorum narrationem parùm decorè licet interrumpere, & tamen multa occurrunt, quæ ad ſingula aptiſsimè reſponderentur, quæq; ante finem non amputandæ locutionis è memoria naturali elaberentur, illa omnia, hujus artis ope, firmiter retineri poſſunt. I. R. *Dum non licet interrumpere ſermonem.*

15. Item cum multa negotia omnino diverſa, ſubitò homini turbato, expedienda ſunt; quæ ob varietatem, & quia tam inopinata, & turbato occurrentia, memoriam naturalem perturbarent ac fallerent: hac arte poſſunt ordine animo firmiter imprimi, atque retineri. I. R. & alii. *Multa negotia ac diverſa ſimul.*

16. Accidit, ut media nocte, vel inter ambulandum, vel comedendum (ubi non datur oportunitas calamo quidquam annotandi) multa notatu digna in mentem veniant, quæ vehementer exoptamus memoria retinere; quæ omnia hac arte firmiter conſervari poſſunt: ubi unum aut duo è memoria naturali deſilirent. Multi. *Dum oportu: cala. non abeſt.*

Ex concione multa retinere.

17. In concionibus ſacris & exhortationibus fit, ut maximè notanda occurrunt, quæq; ſummo deſiderio memoriâ nos poſſe retinere optamus; & in tali caſu, ubi non ſufficit ullo modo naturalis, ſatisfacit artificialis: maximo cum emolumento. I. R. & alii.

Totas conciones retinere.

18. Concionem ver orationem ſemel auditam, ſic memoriæ imprimere, ut integram (non dico ad verbum cum id minimè opus ſit, nam verba, rebus ordine retentis, ex tempore accommodare, non eſt unicuique in lingua patria, vel quam juxta ac illam tenet, difficile) eodem ordine repetere: & nullo alio præcedente ſtudio, cum laude quis poſsit habere. I. R: C. R.

Sermon: de paſſ. Chriſti &c.

19. Sermonem de tota Chriſti paſsione ſic diſponere, ut quotannis eundem habere quis poſsit ad populum, non alia quam unica ſingulis annis repetitione: non ex ſcriptis, ſed ex memoria facta. I. R.

Ardua.

20. In arduis, & quæ ſubitò efferenda ſunt, & ad quæ naturalis memoria, abſque artis ſuffragio, non ſufficit; hoc artificium uſui eſt, ut leviùs capiatur, quod pronuncietur; & diuturniore hæreat tempore: & mox diſcatur quod firmiter eloquamur: ac mirabilia facilè hac arte operemur: quæ aliis ſtupentibus videntur impoſsibilia. Idem I. R.

21. Semel auditos quamlibet multos verſus. 10. 20. 50. 100. imò plures quam ducentos, protinus reddere; non ſolum recto, ſed etiam retrogrado ordine. (Theodectes, Seneca, alius quidam, Ioannes Picus Mirandula, & alii) Ia. C. & alii. *Semel aud: mult: verſ.*

22. Conciones euangeliorum, epiſtolarum de vitutibus & vitiis, de moralium informatione; hiſtorias, ſanctorũ vitas, quàm citiſsimè hac arte firmiter retinere; & cum fiducia efferre: quod alioqui longo tempore, debiliter, & cum formidine fieret. I. R. & alii. *Conciones.*

23. Omnes rubricas decretalium una nocte ediſcere: omnes juris Pontificii titulos ordine & recto & retrogrado recitare. B. L. & I. R. *Rubricas decretalium.*

24. Ex Theologia, Iure Canonico & civili, plurima in memoriam reponere; & omnes ſuæ regionis multitudine ac copia rerum ſuperare, abſque chartarum revolutione. P. R. *Ex altioribus diſcipl: multa retinere, &c.*

25. In omnibus Virgilii libris, penultimos verſus continuò, celeriter, memoriterque dicere, & item ſuperiores. Virgilium recitare retrorſum, idque à quocunque loco petatur. Hoc ipſum facere in proſa; in quacunque oratione Ciceronis memoriæ commendata, *Virgilium, &c.*

mendata. *D. Auguſtinus Tom. 7. lib. 4. cap. 7.*

Cõſiliarius. Penſionarius. 26. Conſiliarius aut Penſionarius, de ſemel atq; iterum lectis multorum foliorum proceſsibus, ita in Senatu referre poteſt de ſingulis, nullâ parte cauſæ alicujus omiſſa vel circumſtantiâ, ut omnibus magnæ ſit admirationi. L. S.

Advocatus. 27. Advocatus ſi centum, aut plures cauſas habeat, poteſt ſic omnes cum circumſtantiis ſecundum hujus artis præſcriptum in memoriam reponere, ut ſingulis ſine ordine accedentibus clentibus, ita reſpondeat, quaſi ſcripta cujuſque ante oculos habens legeret: ſi verò cauſæ verbis agendæ ſint, ut nonnullis in locis fit, non ſolùm ſua meminiſſe, ſed quæ ibi ab adverſariorum parte dicuntur, ut ad ſingula reſpondeat, poteſt retinere. L. S.

In bibliotheca. 28. In bibliotheca ex variis libris multa legere, ac ita memoriæ cuſtodienda tradere, ut domum reverſi eodem, aut poſt aliquot dies, chartis ſuo ſingula loco in ſcribere poſſimus: quod D. Thomam Aquinatem feciſſe, ipſi confitentur Theologi in libro quē cathenam auream appellavit.

Omnia audita iiſdem verbis red: 29. Omnia meminiſſe, omniaque audita verbis iiſdem reddere; tanquam literis in charta, ſic in animo, qua meminiſſe volumus,

mus, perſcribere; ita dicere, ut in nullo unquam verbo memoria decipiat: ita tenere quæcunque diximus, ut ſupervacaneos codices feciſſe videri poſsimus. Iubere aliquem nominari ducem (vel inter Chriſtianos) ſanctum, & ſtatim ejus acta curſu reddere, ac in promtu habere quæcunque in animum ſemel deſcenderunt: librum ſemel lectum abſque errore unius verbi recitare, quod de Æ. Hadr. Scribit Spartianus. (Simonides, Metrodorus Scept. Carneades, Themiſt. Portius Latro) Cic. Seneca, & alii.

30. Intra paucisſimorum dierum tempus, quemlibet id poſſe, quod fecit Cyneas, alius quidam, Hortenſius; quæ ſupra habentur fol. 18. & alibi. Sen: & alii. *Brevi tempore quod Cyneas facere.*

31. Multa rerum millia ſtans percipere animo & eo quo accepta ſunt ordine, memoriter redderel *Ant. Rav: M. A. Sabel:* *Millia rerum percipere.*

31. Linguam quamcunque citò addiſcere, multas linguas callere; legere & audire; ſcribere ſimul & dictare quatuor aut pluribus ſcribentibus, diverſi argumenti res ſerias, uno tempore: *Iul. Cæſar.* Quidam fide dignus auctor ſcribit, fuiſſe quoſdam, qui decem ſcriptoribus; diverſi argumenti, diverſisque linguis, res ſerias tanta cele- *Linguam citò diſcere.*

ritate dictaverint, ut aſſequi dictâtes, (omiſſis interdum periodis, verbiſque imperfectis relictis, non potuerint. I. a. P. & P. G.

33. Linguam Latinam, Græcam, Italicam, Hiſpanicam, Gallicam, Belgicam, aut aliam quamcunque, trium menſium ſpatio addiſcere poterit, ſi modò quis velit totus in hoc eſſe. Quod de Latina & Græca ſic accipiendum eſt. In primis præſupponitur, quod artis memoriæ promtitudinem habeat mediocrem, deinde ut legendi ſcribendique peritus ſit; utque ætatem 18, 20. aut plurium adferat annorum; & deſiderium & ingenium mediocre ſaltem, & animum laboris patientem: atq; id aſſequetur tribus menſibus, ut Grammaticas præceptiones maximè neceſſarias, Rudimentorum, Etymologiæ, Syntaxis, & Proſodiæ, intelligat, & memoriâ teneat: ut promtè loquatur, lecta ex illa, quam ſic didicit, in patriam; ex hac, in illam transferat epiſtolas ſcribat, ut denique ſine magiſtro, ac viva voce, feliciter progrediatur, quouſque velit. Non tamen diffiteor, quin poſt tres menſes, in loquendo, & ſcribendis epiſtolis, vel translationibus, aliquoties peccabit in hanc vel illam artis regulam, donec exercitatione aliquid perfecti adſecutus ſit; neque tam exactum fore, ut pueri

Quod Lat. aut Græ. lingua 3. menſ. doceri queat.

Conditiones quedam.

Quouſque 3. menſ. in Lat. aut Græc. ling. perducendi.

pueri ſunt, qui ſexennium aut octennium in lingua Latina diſcenda conſumſerunt; quis enim hoc non videt, tam brevi tempore fieri non poſſe? ſed quemadmodum vulgò callere linguam aliquam dicitur, qui promtè loquitur; loquentem vel concionantem intelligit; qui epiſtolas ſcribere, ex una in aliam transferre poteſt; etiamſi aliquoties in loquendi ſcribendive uſu, in regulas artis peccet, in genere, numero, perſona, aut ſimilibus, (quod ferè omnibus & boni judicii, ſed ad illa non attendentibus, ſæpiſsimè contingit; eodem modo accipiendum eſt, de lingua aliqua: præſertim Latina vel Græca, intra trimeſtre diſcenda. Imo auſim dicere, id obtineri poſſe, ſine ſubſidio artificii memoriæ quod tam mirum videri non debet, cum exſtent hac de re doctorum virorum teſtimonia, & conſilia: & non deſint, qui eam quam nos tribus menſibus promittimus metam, uno attingi poſſe affirment. verùm hæc non pueris, (quos ſcholis relinquimus) ſed adultis, offeruntur; quos valde piget neglectam à ſe pueris, Latinam linguã; ideoque vel centum aureis gallicis, vel centum libris Flandricis illam brevi tempore emtam vellent. L. S.

Quis vulgò linguã aliquam callere dicatur.

Superiora etiam abſq; arte mem. poſſe obtineri.

Vno menſe linguam aliquam diſcere.

34. Hac quoque arte totum ferè vetus & novum

Utrumq; teſtamentum, Iuriſ. Me. &c.

novum teſtamentum, Iuriſprudentia, Medicina, aliæque artes liberales, ſic diſponi poſſe videntur, ut poſtea non opus ſit ad libros refugere, ſed in memoriâ, repetitione ſecundum artem facta, per totam vitam poſſe retineri, neque hæc ſolùm, ſed hiſtoriæ ſacræ, profanæ: D. Thomas Aquinas, aliiq; Doctores. Ph. G. & L. S.

Doctores Eccleſiæ Aquinas. Bibliotheca in memoria.

15. Quodque admiratione majore dignum eſt, non deſunt viri graves, qui totam bibliothecam (non libros tantùm omnes, ſed contenta librorum omnium) in memoria poſſe conſtrui affirment, quam per mare per terras, nullo negotio, nullo ſumptu circumferri poſſe demonſtrant: ac faciliùs id fieri quam aliam bibliothecam erigi, quod ſine magnis ſumtibus fieri nequit quamque circumferre nobiſcum eſſet moleſtiſsimum tædioſiſsimumque. Ph. G.

Utilitas art. me: in genere defectus ſupplet.

36. In ſumma, ars memoriæ juvat naturalem, quæ ſine ea egregia eſſe non poteſt; retinet naturæ commoda, eaque ratione doctrinæ amplificat; defectus memoriæ naturalis ſupplet, ſuos amatores ac poſſeſſores valde decorat atque locupletat; præterita tanquam libris exarata, vel in marmore ſculpta, ob oculos habere facit: ars memoriæ eſt rerum cæleſtium & terreſtrium te-

nax ac tutum ſcrinium: hac arte dormiens memoriâ excitatur à ſomno; labilis fit tenax; ignobilis, nobilitate donatur; abjecta clareſcit; parva accipit incrementum; movetur immobilis; mortua reviviſcit: quæ ſi natura vigilans & tenax; nobilis & clara; mobilis & vivax, ullo in homine exſtiterit, in eo, ipſo artificio & induſtria præſtantiſſimam fore, æquo animo pollicetur. R.P. C.R.

37. Multæ præterea aliæ brevitatis cauſa omiſſæ, his perſpectis, facilè colligi poſſunt. Eſt autem hic notandum, homines plerumque conqueri, non de memoria, ſed de ingenio; dicentes eos eſſe felices, qui omnia memoriæ mandanda, tam apte ſuo tempore poſsint eloqui, atque prius in animo diſpoſita conceperunt: cum tantum defectus ſit in exercitio memoriæ artificialis: quam utique magno ſuo negligunt damno. Si quis enim conferat artem Rhetoricæ, Dialecticæ, Muſicis, naturalem cum artificioſa; aut quamvis aliam, Architecturam nempe, picturam, agriculturam, mercaturam, ſartoriam, textoriam, ſutoriam, &c. in illis qui artem didicerunt, cum aliis qui naturam tantum ducem ſequuntur; quantum diſcriminis ſit, quis non vi-

Multæ utilitates brev. cauſa omittuntur.

Quid diſcrim. inter effectus artificioſos & naturales.

det? eodem modo de arte memoriæ ſentiendum eſt, ſi æqui rerum æſtimatores eſſe volumus.

Conditiones in tradenda arte mem. et tempus.

Docebitur hæc ars memoriæ, cum ſufficienti praxi; ſpatio duodecim aut quatuordecim dierum: non quod neceſſe ſit, totos illos dies impendere, ſed horam quotidie unam: percepta verò arte, quotidie ſemihora, vel ad ſummum horula ejus exercitio tribuenda eſt: ut major indies promtitudo comparetur. Notum eſt enim tritum doctorum ſermone proverbium: exercitationem poſſe omnia; & in omni diſciplina, vel ipſo Cicerone teſte, infirmam eſſe artis perceptionem, ſine ſumma aſsiduitate exercitationis; tum verò in mnemonicis, minimum valere doctrinam, niſi induſtria, ſtudio, labore, diligentiaque comprobetur. Non enim ſicuti à cæteris ſtudiis abducimur nonnunquam occupatione, ita ab hac re poteſt deducere nos cauſa aliqua. nunquam eſt enim, quin aliquid memoriæ tradere velimus, & tùm maximè, cum aliquo majore negotio detinemur. Quare cum ſit utile, facilè meminiſſe, non nos fallit, quod tantopere utile ſit, quanto labore ſit appetendum: quod poterimus exiſtimare utilitate cognita.

Exercitatio poteſt omnia Cicero.

Honora-

Honorarium ſeu precium indicabitur, quod in anteceſſum, hoc eſt, ad manum numerabitur; ſub hac tamen conditione (ne quis fraudem cogitet) quod ſi arte percepta, & tribus menſibus quotidiana unius horæ exercitatione confirmata, non judicaverit is, qui didicit, conſcientiâ ſua teſte, multò pluris valere; majoreſque longè fructus percepiſſe, & indies percepturum, quàm pecunia data valet, ſine contradictione reſtituetur ipſi, ac ejus arbitrio relinquetur tantùm dare, quantum velit: proque reſtitutione prædicta, obligatio, aut præs idoneus dabitur. *Honorariũ in anteceſſum.* *Qua condit.*

Poſtremò, non eſt cur aliquis, qui de hac arte nihil ante audierit, ad tam mirabilium effectuum lectionem obſtupeſcat, ſed naturalis memoriæ effectus conſideret, quæ majore cum admiratione, ſibi fideliter tradita, ante annos 5. 10. 20. 30. 50. ſi interdum apud animum ea quis expenderit: ac reddit quidem ad verbum omnia, non tamen de ſingulis vocibus cogitantibus: ſed ſimulatque concipimus, cupere nos recitare primum librum Æneidos, vel primum Officiorum Ciceronis librum, Orationem pro M. Marcello, &c. & primum verbum prolatum eſt: Arma virumque cano; Quamquam te Marce fili, *Naturalis mem. quam ſtupendi effectus.*

ce fili, Diuturni ſilentii P. C.&c. (quaſi epiepiſtomio è vaſe aut fonte extracto) tantiſper fluũt cætera, donec aliquid ſupereſt eorum, quæ antea memoriæ cõmendavimus: idq;, inquam non de ſingulis verbis cogitantibus, & vix etiam de re; in hac arte verò, nihil recitamus, quam quod (ſicuti oculis exterioribus literas in charta, vel tabula ſcriptas) ſubtiliore quodam ac nobiliore modò, quaſi interiori viſui objectum, videmus. Quemadmodũ igitur nemo miratur, ſi quis tota biblia legit, Iuriſprudentiam, Medicinam, vel alias quaſcunq; diſciplinas, mediantibus libris & literis: quod valde ſtupendum eſſet inter eos, qui legere omnino neſcirent, neq; de ea arte audiviſſent; ſic peritos artis memoriæ, ſtupendos effectus operari, apud ignaros aliquo modò, apud intelligentes tantæ admirationi eſſe non debet. quæ videmus enim; percipimus & reddimus hac arte. Si quis 2000. vocabula Latina, Græca, Barbara, &c. pronunciari ſemel audiret, deinde ſcripta ex ore dictantis, inſpecto libro legens recitaret: vel 200. aut 300. verſus, idq; ordine recto, retrogrado aut intercalari, an miraretur aliquis id videns? minime verò; idem judicium de artificio memoriæ.

In arte memor: non niſi certo proceditur.

Median: lib. & lit: multa repetere.

Arithme-

Arithmeticus præmiſsis quæſtiunculis paucis, quæ longiſsimè à propoſitò videbuntur eſſe imperito, per ſupputationem, quot nummos in crumena, quod tegulæ in magno templi tecto, ſine errore dicet.

Quid per artē Arithmeticus ſuam.

Aqua vitæ, quam alii vocant vinum aduſtum, ex fæcibus vini vel cerviſiæ fit, materia abjecta & vili; vinum tamen adeo præſtans, ut omnia naturalia vina huic artificioſo meritò cedant, omnium ſuffragio.

Quantum ars valeat in aqua vitæ conficienda.

Atque ut etiam vel ex trivio exemplum proferam, os ex armo ovillo ſatis craſſum, vel aciei cultri, vel manui arte impoſitum, unico ictu rumpitur; ut & duriſsimus lapis, quæ ſi in menſa, vel alibi ſine arte ponas, non centum æqualibus ictibus frangantur.

Os ſatiſ craſſ. arte frangitur.

Quis adamantē nulla vi, ſed hircino tantùm ſanguine frangi comminuiq;, niſi expertus, credat? Quis peritus legendi, exiſtimet ſe literas colligere, nec aliter legendi artem conſtare, cum tanta id jam fiat celeritate, ut ipſi non advertamus: tam citò nunc multarum literarum vocem, primò aſpectu legentes, atque unam literam aut ſyllabam primum incipiens? Innumera hujuſmodi referre non eſſet difficile, ut de funambulis, aliiſque corporis humani exercitationibus taceam; quæ ex auctoribus eâ tractantibus legenda relinquo: cum quibus

Adamas nulla vi, ſed hircino frangitur ſanguine.

Quam celeriter connectantur literæ inter legendum.

Funambuli.

ſi effectus artis memoriæ admirabiles ac ſtupendi conferantur, nemini, rationi locũ danti, tantæ admirationi erunt, ut ſiniſtra de iis vel ſuperſtitionis vel magiæ incidere debeat ſuſpicio. Quod ſi tamen aliquis ita præfractus in ſententia ſit, illi lubens ac volens eximam hanc opinionem; exhibitis judicũ eccleſiaſticorum ac civilium, aliorumque pręſtantiſsimorum virorum literis teſtimonialibus, chirographis ac ſigillis munitis: ac ſimul ante 4. 5. aut ſex horas, huic arti impenſas, experientia declarabit, hac eadẽ arte, facilitate mira fieri ea, quæ aliis ignorantibus ſtupenda & incredibilia videntur: atq; ipſa teſtis erit, nihil eorum ἀδυύατον noſtræ quoque ætatis hominibus eſſe, (duo aut tria tantùm excipio) quæ à Græcis, Romanis, & Chriſtianis facta, ſupra poſita ſunt; ſi modo æquale deſiderium & exercitium, quod illi, adferre non gravabuntur; quo ſinguli hanc artem ab auctore ſibi communicatã habentes, conſcientiæ judicio teſte, fateri cogentur. Reſtat ut utriq;, & qui credunt, & qui aliter ſentiunt, ad experientiã certiſsimam rerum magiſtram, tanquam aſylum veritatis confugiant; & quod ratio ipſis non potuit perſuadere, videant, intelligant, & operentur.

De arte memoriæ non malè ſuſpicandum.

Teſtimonia eorum qui artem perceperunt.

Impoſsibile.

ARS

ARS MEMORIÆ LIBER SECVNDVS.

In quo
Ex ipſo Ariſtotele, M. T. Cicerone, F. Quintiliano, D. Thomâ Aquinate, Philoſophorum & Oratorum principibus, ac hujus etiam artis fontibus, aliisq; compendiosè abſoluteq;, ipſa PRAXIS collecta continetur.

CAPVT PRIMUM.

DE FUNDAMENTIS ARTIS Memoriæ, Locis, Imaginibus, Ordine locorum & imaginum, aliisq; praxis præludiis.

QVicunque artem aliquam cupit addiſcere, is amorem & deſideriũ adferre debet. Nam ſine ſtudio & ardore quodam amoris, ut inquit Cicero, in vita nihil quidquã egregium ullus unquam eſt aſſecutus. Deinde non oportet offendi humilitate fundamentorum alicujus artis: quemadmodum dicunt Theologi, in ſacris literis neminem debere offendi humilitate

Amor docet omnia.

Offenſio multa intentata relinquit.

Omnium ferè fundamenta humilia. ſtyli. Si enim alias artes, diſciplinas, ac res omnes conſideremus: videbimus æquè, ut hujus, humilia eſſe fundamenta. Theologia *Artium & diſciplinarum.* enim, Iuriſprudentia, Medicina, Artes liberales ſeptem, Hiſtoriæ omnes, anne 23. literis, quæ ſunt figuræ certo modo ductæ, ſeu imagines tanquam fundamentis innituntur? *Muſicæ.* Muſica pro fundamento habet tres claves, quæ notari ſolent, & ſex notulas, quas ignarus rideat: & tamen ars tàm excellens iis innititur, ut hominem etiamſi per totam ſe in ea vitam occupet; tamen ad ſummum apicem ejus nondum perduxerit. *Arithmeticæ.* Idem judicium eſt de 10. Arithmeticæ notis, quæ vario modo connexæ, non ſolùm quemlibet, uſque in infinitum ferè, numerum ſuppeditant: verùm Arithmeticus etiã illarum auxilio, & ſubductione, difficilimas ſolvit quæſtiones: captum ignorantium penitus ſuperantes. *Rerum naturalium.* Quid dicam de naturalibus? Ex glande, ſemine pyri, tam altas tamque ſpatioſas naſci arbores? Ex grano ſinapis arborem in qua nidificent aves? Præterea ex terra eruuntur lapides, idonei calci conficiendæ, item ſtructuræ: ex ipſa gleba etiam lateres coquuntur: arbores diverſæ ex eadem naſcuntur: quæ omnia rudia & inepta, humilia & abjecta apparent: Eadem

tamen

tamen arte accedente, domos, templa caſtra, urbes, provincias, totum denique terrarum orbem conſtituunt. Si igitur omnium rerum humilia ſunt fundamenta: mirari neminem decet, etiam hujus artis talia eſſe. Alioqui ſi ex hac lectione, aliquis de utilitate ac fructibus artis velit judicare: animum facilè abjiceret: deſperans tam admirabiles effectus talibus his principiis inniti.

Sunt autem fundamenta hujus artis loci, imagines, ordo locorum & imaginum, & praxis ſive ipſum exercitium. *Fundamenta artis memoriæ.*

Locus eſt imaginum ſedes ſeu receptaculum, hoc eſt, ſpatium in quo imago poteſt collocari. Accipimus autem pro locis domos aliquot, in quarum unaquaque cubicula ordine, & in his parietes, ac certum in iis numerum locorum obſervamus, hoc modo. *Locus.*

Intrantes domum dorſum oſtio opponimus: Paries à ſiniſtris primus eſt, quem alii ordine ſequuntur, terram aut menſam pro quinto ſumimus pariete, quâdiu in tradenda verſamur theoria; & non aliâs. In primo parietis angulo juxta terram locus capitur primus: ac deinceps alii ſequuntur: ut ad oculum demonſtratum eſt. Eademque forma ſervatur in ſequentibus omnibus parietibus. De conditionibus locorum nihil eſt *Ordo locorum.*

hac vice dicendum: cum tales demonſtrati ſint, in quibus eæ ferè, præſertim jam in principio neceſſariæ obſerventur, utpote quod debeat quis multos habere diſtantes ordine, ac diligenter commeditatos: de quibus ſtatuto tempore latiùs erit dicendum.

Imago. Imago eſt forma ſeu nota ejus rei quam meminiſſe cupimus: Dialectici ſpeciem appellant. Rerum autem quæ ſub aſpectum cadunt faciles ſunt imagines: quia nulla res ſine imagine in intellectum recipitur. Rerum quæ aliis ſenſibus exterioribus aut nullo percipiuntur, quamvis non ita in promptu ſint: tamen induſtria humana modum invenit, quo illæ etiam ex tempore repræſententur: ad quas juvamur multùm hiſtoriis & fabulis, aliiſque libellis per imagines materiales expreſsis: quales ſunt Catechiſmi quidam, item Livii compendium, Virgilius Ovidii Metamorphoſis, & bellorum noſtri temporis.

Diviſio Imaginis. 1. Imago duplex eſt: Propria quando ponitur pro ipſa re, cujus eſt imago, ut Chriſti pro Chriſto: Impropria cum ponitur, ut repræſentet virum; Salomonis ut regem, S. Michaëlis ut angelũ, pomi ut arborem, &c.

2. Secunda diviſio: alia perfecta, ac firma, ut rerum excellentium & rararum: alia imperfecta

perfecta ſeu imbecillis, ut rerum quotidianarũ, ortus ſolis & occaſus, ecclipſis Lunæ: at Solis fortiùs excitabit, quia rariùs accidit.

De ordine non opus eſt plura nunc dicere; quia ita ſe miſcet ut nihil progredi ſine eo poſſimus. Iam antea enim dictum eſt domos, cubicula, parietes, & in iis locos ordine capienda. Hoc tantùm addendum, ipſas etiam imagines ordine debere poni. Quemadmodum enim ſi tranſponâtur literæ aliud repræſentant vocabulum: ita etiam imagines, exemplo ſit, Alabandenſis, &c. *Ordo imaginum.*

Neque etiam nunc de praxi aliud dicendum, ſed aliâs præſertim in ultima lectione: cum oſtendemus quomodo exercere artem, & ſtudiis noſtris vel actionibus applicare debeamus. Nunc interim manum operi admoventes attingemus praxeos aliquam partem, incipientes à ſimplicioribus ac minoribus vocabulis, quæ videlicet quatuor modis memoriæ cõmendantur: quorũ priore utemur, tanquam perfectiore: reliquos tamen tres non prætermittemus. Altero igitur modo fit per ſcripturam cum illas dictiones quę nobis dantur, in ſingulis locis aureis literis magnis, & inſigni ferè loco conſtituimus: ita animum applicantes quaſi non imaginariè, ſed revera materialiter eſſent deſcriptæ. *Praxis.* *Vocabula 4. modis memoriæ commendari. 1. 2.*

3. Tertio fit per imaginem, hoc eſt, cum imaginem vocis dictatæ collocamus. Quarto
4. cum utrunque & ſcripturam & imaginem, qui modus paulò vehementior eſt, quàm ſecundus aut tertius: nullo tamen trium utimur, quia imbecilliores ſunt, quàm ut memoriam efficaciter excitare queant: quanquam exercitatio quotidiana opinione longè majorem etiam in aliquo dictorum, promptitudinem adferat.

Prima ratio memorandi vocabula. Primus autem quo utimur, eſt talis. Vocabula memoriæ commendātur & retinentur imaginibus eorum in locis poſitis, attributa aliqua inſigni actione, quę ex veteri aut novo teſtamento, ex hiſtoriis ſacris aut profānis, ex fabulis poëtarum, aut ex vita communi ſumitur. Si verò nihil ex tempore occurrit, fingemus quamlibet actionem quæ affectu aliquo vehementi ſtatim excitet memoriam: quæ omnia exemplis fient clariora.

Exemplum præfigurationis. In primo loco, primi parietis primi, cubiculi, ponatur petra, ac aſtet Chriſtus qui tanquam faber murarius ædificat, ita vt paulatim exſurgere videatur Eccleſia: eaq; actio ſic ad vivum debet in eo loco concipi, quaſi revera ibi eſſet: ſicuti cùm in actione comœdiarum alius regem, alii alias repræſentant perſonas, non quòd revera ita res ſe habeat,

repræſentatur tamen quaſi vera. Sed quomodo (dicat aliquis) jubes me videre in eo loco, quod non eſt? ac ridiculum alicui, indocto præſertim videri poſſet, hanc artem imaginibus uti incorporeis: ſicuti mens incorporea objectum requirit in quod agat incorporeum. Nam oculi corporea tantùm vident, & non corporis expertia: mens verò incorporea. Eſt namq; hæc ars nobilior ac compendioſior ratio ſcribendi & legendi literas ex locis per imagines, quã ſcribendi & legẽdi literas in charta ſcriptas vel impreſſas. *Occupatio.*

Neque mirum videri debet incorporeas imagines mente videre. Fit hoc ipſum quotidiè ab omnibus. Si quis enim velit ad memoriam revocare, quod ante aliquot annos in lectionibus audivit, vel in concionibus, certè oculis corporeis eorum nihil videt; item quæ in aliis terrarũ locis vidimus, nunc hoc concluſi cubiculo cernere non fas eſt, ſed tantùm quæ jam hìc oculis objecta: mente autem omnia poſſumus quid quoq; loco & tempore acciderit. Sic jam domo abſens, eam ejusque ſingulas partes mente tranſeo: Video etiam perſonas actionesq; earum, ſicuti antea oculis corporeis; nunc menſæ aſſidere tali loco & ordine, nunc illam nere, hanc ſuere, illum in horto fodere, &c. Ita *Mens oculus incorporeus incorporea cernit.*

etiam mortui imagine nobis occurrunt, quaſi viverent, teſte Ovidio:

Ante meos oculos, tanquam præſentis imago
Hæret: & extinctum vivere fingit amor.

Objectio. Sed quomodo jubes me ibi petram repetere, cum & imago Chriſti, & eccleſiæ ſit in eodem loco? Ipſa mentis electio ſic præſupponentis, hoc dubium facilè tollit: ut licet plures ſint in uno loco imagines, in attributa actione ſi mens elegit, ut per talem actionem, quæ variis imaginibus exprimitur, excitetur memoria, ut legam petra, nunquam aberrabimus; præcipuè poſt aliquam exercitationem. Neque opus eſt ſemper totam actionem videre; antequam occurrat vocabulum: ſed ad unam aliquam imaginis actionem ſtatim ſe offert vox repetenda: ut in exemplo, ſi Chriſtus vel eccleſia, videatur, vel petra, ſufficit ad excitandam memoriam.

Cautela pro diſcentibus. Obſervandum hìc etiam, ne jam aliquot vocabulis poſitis, dum occupamur, in ſequentibus ſoliciti ſimus, ne excidant priora. Metus enim ille impedit: & dum in ſingulis occupamur, ita id facere oportet, ut dum ad hunc, illum tertium, &c. locum mente redibimus, ex actione legamus: alioqui ſi quis putaret ex repetitione, vel applicatione

catione mentis ita facere, ut repetat, etiamſi nihil ex actione videret, is falleretur. Sit igitur in præſenti tempore de præſenti voce, aut ſententia, vel re, cura; atque ita progrediendum donec jam vocabula 25. aut ſententiæ 12. vel res quatuor, vel quinque ſint poſitæ: ac ſit impletus paries, ut tunc fiat repetitio. In ſecundo loco caſtrum, hîc ex vita communi ſeu pictura pono elephantē, & in dorſo caſtrum, quod à militibus arcubus & jaculis defenditur, contra alios ex terra ſimilibus inſtrumentis oppugnantes.

Iam iis experientiâ, primâ horâ, oſtenſis, quæ nemo mortalium ſine arte præſtare poteſt, etiam ſummis propoſitis præmiis: doceamus hanc artem ita naturæ convenientem, ut exerceatur ab omnibus paſsim hominibus, quamvis ipſi ignorent. Sicuti enim omnium artium & diſciplinarum initia à DEO indita ſunt, quibus conjungentes exercitium præclari evadunt: Ita hujus etiam: quod patebit, ſi quis velit vitam ſuam ad memoriam revocare. Prior enim cogitatio eſt de loco in quo natus eſt, regione, urbe, pago, domo. Secundò imagines patris, matris, fratrum, ſororum aliorumque occurrunt, ſi vidimus, ipſæmet veræ: ſin minùs, ſicut ex pictura, vel deſcriptione

Semina artium à Deo implantata, exercitatione plus creſcunt.

verbali eas impreſsimus: tribus quatuórve annis luſitavi cum parentibus, & æqualibus; deinde ſcholam adii tali loco ſitam, is rector, illi præceptores: poſthæc Lovanium profe-ctus ad Collegium Porcium, hic rurſus Rectus ad Collegium Porcium, hìc rurſus Re-gentis, Profeſſorum & commilitonum imagines ſeſe offerunt: Et ſic de cæteris, percurrendo totam vitam, ad locos imaginum perſonarum rerumq́; confugimus. Nec alia eſt via recordandi: licet artis expertes id non animadvertant: ſicuti nec ruſticus ſeſe argumentari ſcit: neq; alius ſe ad notas & menſuram canere, niſi artem didicerit: quamvis ex alio cantilenam didicerit, canente ex arte, cujus ille ignarus eſt. Idemque judicium eſt de aliis.

Facilima recordandi via per imagines.

Quod verò arte & exercitatione, ex principiis à Deo cuique inditis, præclari quid & admiratione dignum eliciatur, manifeſtum eſt in Muſicis, Arithmeticis, arte ſaltandi, &c. Vt etiam in mechanicis. Nam ſi arte & uſu perfecerint initia ſibi inſita, ea reipſa præſtant, ad quæ alius ſine iis non auſit aſpirare, etiamſi totum mundum, propoſitum haberet præmium. Quæ cunctis evidentia ſunt & nullius captum aut intellectum excedunt: videmus enim quotidianâ experientiâ. Hanc itaque primam lectionem ita

finimus, cum admonitione, ut jam aliquot horis intermiſsiô fiat exercitii: deinde repetitio recto, retrogrado & intercalari ordine: ut hoc modo promptitudo aliqua comparetur: & hodiè cubiculum unum ad formam præſcriptam ſingulis erit meditandum, ut proxima lectione ſit paratum, ad alia excipienda.

CAPVT II.

De Sententiis memoriæ tradendis.

Sententiæ memoriæ cõmendantur principalium vocabulorum imaginibus, in locis poſitis, minùs principalibus ita applicandis memoriæ naturali, ut illa adjuta præcipuarum imaginum etiam minùs principalia ordine repetat. *Secunda ratio memorandi ſententias.*

Sunt autem in omni ſententia, principalia, omnia nomina ſubſtantiva & verba, exceptis iis, quæ per eclipſin in oratione ſubaudiri poſſunt: adjectiva ſi pro ſubſtantivis ponantur, aut ſignificationé ſubſtantivorũ impleant vel augeant: ut dum dicitur magna qui ſectatur, pro res magnas: item magnæ urbes, hîc adjectivum neceſſariò exprimendum; alioqui adjectiva pro minùs principalibus habentur. Quemadmodum etiam pronomina, adverbia, conjunctiones, *Quæ in ſententiis principalia?* *Quæ minùs principalia?*

præpoſi-

præpoſitiones & interjectiones. Subinde tamen fieri poteſt, ut adverbia exprimi debeant, ut, Satiùs eſt unum aliquid inſigniter facere, quàm plura mediocriter, niſi hic imagine utrumque exprimatur, non offeret ſe ſententia.

Quatuor adminicula circa ſentētias memorādas.

Vt autem feliciùs hæc ſuccedat in ſententiis exercitatio, valdè iuvabit: Primò ſi ad primariam unamcujuſque ſententiæ imaginem diligenter attendamus: Deinde ad unum vocabulum. altero enim horum animadverſo, facilè reliqua occurrent. Sicuti enim oculis ſi una, duæ, aut tres literæ videantur, aut in ſententia unum aut duo vocabula, reliqua ſponte ſe offerunt: ita etiam hic fit. Tertiò adhibenda cura ne ſyntaxin pro ſyntaxi ſubſtituamus. nam in iis facilis eſt lapſus. Quartò ut eundem ordinem quo ſingula dicta ſunt, retineamus: ne videlicet dictio una alteri præponatur aut poſtponatur: quæ omnia applicatio mentis, & exercitatio ita facilia reddent, ut quod jam initio tardiùs, & adhibitâ inculcatione ac repetitione fit, poſtea tanta celeritate, atque aliquis loquitur, ſive in ſuggeſtu, ſive alibi, aſſequamur. His ita clarè ſententiis, præmiſsis, exiſtimo non ſtatim & ſatis omnes, repetituros tamē intelligere, niſi rem exem-

plis

pliſ illuſtremus: adeò verum eſt, hanc artem ex libris vel ſcriptis ſine viva voce & demonſtratione non percipi: ut pleræque aliæ artes liberales aut graviores diſciplinæ. In primo loco ponitur navis, in ea princeps, juxta quem conſiliarius, in cujus toga multæ aureæ literæ, ut in regali toga regum Franciæ pingi ſolent aurea lilia: in ſua nullam prorſus habet: deindè in loco navis, ubi remex ſedere deberet, nemo eſt, & remi etiam non apparent: fertur quoque tardo & obliquo curſu, ex his prima pars: Et volucrem deplumatam ciconiam, gruem vel aliam ſuſpendo, ex clavo malo navis infixo: & hinc fit reliqua ſententiæ pars, &c.

Δύσκολα τὰ καλά.

Exemplum præfigurationis.

Obſervandum hìc & ſemper ſtudioſè, ut quoad fieri qoteſt, accuratè & ad ſenſum ac ad vocabula accommodatè exprimantur omnia: ſi verò non ita res ſinit, ut ad ſenſum, nihil impedit, quin aliter fiat, modò tales ſint imagines, quæ memoriam excitent, & menti legenti ſe offerant. Quemadmodum in vocabulis & ſententiis ſatis declaratum eſſe arbitror: ut is cui res cordi eſt, facilè videat, quomodo eam aggredi debeat.

Ad hunc quoque modum textus continuus memoriæ imprimitur, ac retinetur. Dividitur enim per partes minores 2. 3. 4. 5. regularum:

Quomodo in textu continuo operandum.

regularum: & tum unaquæq; per imagines expreſſa, in loco ponitur: quod feliciùs in textu continuo ſuccedere debere videtur, quàm in ſententiis, in quibus ſingulæ diverſam habent ſignificationem: in illo verò continuatio ferè eſt ejuſdem rei ſeu materiæ. In titulo tamen de concione & oratione, & de ratione excolendę memoriæ, ex præſtantiſsimis Rhetorum tam Græcorum, quàm Romanorum ſcriptoribus, plura huc ſpectantia habentur.

CAPVT III.

De rebus memoriæ infigendis.

Tertia ratio. Res memoriæ commendandi. Quatuor hic requiruntur. *1.*

RES memoriæ comendantur dum ſummatim ipſorum negotiorum imagines ſuis locis aptè collocantur. In qua deſcriptione quatuor innuuntur. Primò ut quicquid legimus, videmus, vel audimus longè lateq; diffuſum in compendium contrahamus. *2.* Deinde ut illud aptè dividamus ne quod in uno loco poni debebat, ſeparetur: aut quod ſejungendum, conjungatur. In quibus duobus ſi quis ita verſatus ſit, ut feliciter ea præſtare poſsit: is aptior paratiorq; ad hanc rem fuerit: ſin minùs exercitio paulatim ea ſunt comparanda. *3.* Tertiò ut imagines (quæ res ipſas comitantur ſemper ſicuti

cuti in ſole ambulantibus umbra corpus) debito modo collocentur. Quartò ut quiſque paries primò, deinde totum cubiculum repetatur: atque hac exercitatione quotidiana promptitudo comparetur. 4

Quemadmodum igitur Conſiliarii, Senatores aut alii, quibus de proceſsibus multis chartæ foliis, centum aut pluribus, utrinque inſtructis eſt referendum: primùm legunt, & compendioſè ea notant, in quibus cardo rei ſeu ipſa controverſia, conſiſtit: & deſcribunt una 2. 3. 4. paginis aut ad ſummum integro folio, & deindè ex epitome hac ad Senatum referunt, ut fiat judicatio: ita nobis quoque in hac arte erit faciendum. Neque neceſſum eſt omnia tam exactè imaginibus efferre. Nam unica ſæpè imagine 2. 3. 4. aut paucis ſaltem, longiſsimæ hiſtoriæ poſſumus reminiſci: quod maximam facilitatem & promptitudinem adfert. Quemadmodum namq; ſi currenti fonti epiſtomium opponas aqua ſiſtitur, eoque remoto, fluit quandiu ſuppetit ipſe fons continuò: vel ſicuti ignis cineribus tectus latet, admoto leviter ſulphurato, exuſcitatur: Sic memoria quæ debitè ipſi tradita ſunt, monita vel minimâ imagine aut ſigno, reddit quicquid fideliter traditũ fuit: ut ipſi ſæpè admiremur

Referenda-rii & Conſiliarii imitandi.

Illuſtratio à 2. Similibus aqua & igni.

ſucceſſum,

ſucceſſum, opinione & exſpectatione feliciorem. Hanc autem regulam primùm exemplo continuo in 32. partes diviſo declarare ſolemus; ut quæ ſupra dicta ſunt, ita ſe habere videamus. Accipimus autem hiſtoriam Ioſephi notiſsimam ut de re non laborantes, tantò meliùs advertamus modum redigendi in epitomen, dividendi, in locos collocandi; ac conſideremus veriſsimum eſſe quod diximus, imagines rebus ſemper eſſe conjunctas.

Ioſeph puer paſcens gregem, accuſat fratres.

Videt duo ſomnia: quæ fratribus & patri referens, increpatur.

Fratres conſultant de eo occidendo.

Mittitur in ciſternam.

Iudæ conſilio venditur Iſmaelitis.

Veſtis Ioſeph tincta in ſanguine hædi, fertur ad patrem.

Iacob luget filium Ioſeph.

Ioſeph revenditur Phutiphari Pharaonis militum magiſtro.

Solicitatur ad concubitũ ab uxore Phutiphari.

Accuſatus conjicitur in carcerem.

Somnium Pincernæ & Piſtoris captivorum, Ioſeph exponit.

Somnia

Somnia Pharaonis de 7. bobus & ſpicis, eductus è carcere, exponit.

Annulo regio, ſtolâ byſsinâ, & aurea torque decoratur à Pharaone.

Conſtituitur princeps in Ægypto.

Nuptias celebrat cum Aſeneth filia Phutipharis.

Naſcuntur ei Manaſſes & Ephraim.

Fratres venientes pro alimentis emendis, à Ioſeph agnoſcuntur.

Arguit illos & accuſat ut exploratores.

Præſentibus illis tollit Simeon fratrem & ligat eum.

Redeuntes fratres offerunt Ioſeph munera, proni in terram adorando.

Ioſeph conſpecto Benjamin lachrimatur.

Seorſim Ioſeph, ſeorſim fratres, ſeorſim Ægyptii accumbunt & pane veſcentur.

Ioſeph abſconſo & deprehenſo ſcypho in ſacco Benjamin, arguit fratres furti.

Veſtibus ſciſsis recidunt in genua adorantes eum.

Iudas excuſans, ſe facit obſidem pro Benjamin.

Ioſeph ſe fratribus agnoſcendum præbet.

Amplexatur Benjamin fratrem minimũ.

Exoſculatur reliquos omnes:

Cum cibariis & plauſtris mittit eos ad patrem.

Adventus Iacob in Ægyptum ad Ioſeph.
Hic occurrit patri & amplexatur eum.
Ioſeph adducit parentem & fratres ad Pharaonem.

Ad hunc modum exercitii gratiâ conſultum erit ſe in hiſtoria alia exercitare: quarũ latiſsimè in Bibliis & aliis libris habentur: nunc interim in ſequentibus.

1. Nemroth. Gen. 10. & 11.
2. Daniel lib: Dan. 1.
3. Heliodorus. 2. Mach. 3.
4. Machabæi. 2. Mach. 7.
5. Ananias & Saphyra. Act. 5.
6. Liberatio Sancti Petri. Act. 2.
7. Converſio S. Pauli. Act. 9.
8. Tentatio Chriſti. Matth. 4.
9. S. Gregor: magnus inter 12. pauperes Chriſtum excipit mensâ.
10. Sanct. Nicolaus civibus de frumento providit in caritate annonæ.
11. Idem tribus puellis de dote.
12. S. Martinus parte palli veſtit nudum.
13. Factum Mutii Scævolæ.
14. Horatii Coclidis.
15. Marci Curtii.
16. Marci Attilii Reguli.
17. Fabula Perſei & Andromadæ. Met: Ovid.

18. Niobes,

18. Niobes, ibid.
19. Pirami & Thisbes, ibid.
20. Pueri è ludo literario res parvas deferentis.
21. Partus prodigioſus Maltildis Comitiſſæ Hollandiæ:
22. Nobilis Hollandus in caritate annonæ frumentum vili precio vendit.
23. Halto 2. Bonoſus Epiſcopus Moguntinus.
24. Mulier Coloniæ ſepulta, reſurgit anno M. CCC. LXVII.
25. Puella Spiræ ruina parietis obruta, illæſa educitur ſequenti die.
26. Antiochus Soter.
27. Veſpaſianus Imperator.
28. Vrraca regina Arragoniæ.
29. Alexander magnus Beſſum, &c.
30. Erchembaldus Barbuyenſis.
31. Mulier in fœtido lacu balneans.
32. Rex honorans 2. monachos.
33. Anna Italica.
34. Ancilla triduo ſuſpenſa.
35. Gerardus à Marca.
36. Adoleſcens cum amaſia in horto confabulatur.
37. Tres latrones.

CAPVT IV.

De Vocabulis non intellectis. Rebus non figuratis ab oculo aut alio ſenſu. Connexo. Voluntario. Collocatione perſonarum, & Numeris arithmeticis.

Vocabulorũ non intellectorũ memoriæ imprimendorum modi 4. 1. Diviſio integri.

VOcabula non intellecta quatuor etiam modis memoriæ imprimuntur.

Primò per diviſionem. Si enim integrum non offerat imaginem (non intellectorum ſiquidem nulla occurrit) dividemus in duas, tres, aut plures partes: idq́ue variè tentabimus: donec ita diviſum ſit, ut imaginem ex una, duabus aut pluribus partibus eliciamus, quod poſt modicam, eamq́ue jucundam exercitationem, ita ſuccedit, ut inexperto difficile ſit creditu: præſertim ſi diviſis partibus, cùm alioquin non adeſt imago, litera aut ſyllaba in principio, medio, fine addita, ſubtracta, tranſpoſita vel variata, ſuccurramus, ut pro pyrgo ponam virgo: cum electione mentis, priorem literam eſſe mutatam, ideoq́ue reſumendam. Exemplo ſit Alabandenſis cognomen Philoſophi apud Cic: integrum nullam dat imaginem: diviſum plures: ala, pars avium eſt, band linguâ ger-

guâ germanicâ, vinculũ aut ligamen ſonat; enſis gladium ſignificat. His in loco poſitis ſemper ex imaginibus tanquam ex literis legemus vocabulum. Obſervandum tamen, ut ſicuti literæ ordine, ſic imagines etiam componantur: alioqui offertur aliud bandalaenſis, enſis alaband, &c. Colonienſis, duo coloni enſem ſibi conantur eripere, quod licet aliâs expeditiùs per hominem ſcutum in pectore tribus coronis ornatum repræſentaretur: Vtor tamen exemplis ad demonſtrationem accommodatis. Veſpaſianus, hæc moleſtatur ab illa, & luctatur cum illa depellenda, in quo (ſi) nullam quidem habet, neq; opus eſt: ſufficit namque unam vel hanc & ſecundam, vel hanc & penultimam, &c. videri in imagine.

Iuxta ordinem vocabuli & literarum imagines concipienda.

Secundô per imagines Alphabeti, & velut 23. 24. aut 26. literis omnia exprimuntur ſic nullum dictabitur vocabulũ pronunciabile, quod hanc regulam poſsit effugere. Inprimis fieri queat, ut ex tempore tardior aliquis & non exercitatus hæreret: nec eam accommodaret. E. G. Andreas, Antonius, Anshelmus, Bartholomæus, Bernardus, Bonaven: Corn: Chriſt: Conradus, Dominicus, Dionyſius, Dorothea, Eraſmus, Eduardus, Emanuel, Franciſcus, Floren-

2. Modus. Imagines alphabetica.

tius,Felix,Georg: Greg: Gerardus,Hubertus,Hieronymus,Henricus, Ioannes, Iodocus, Iacobus, Karolus, Kilianus, Katharina, Ludovicus, Laurentius, Lambertus, Marcus,Martinus,Mauritius,Nicolaus,Narciſſus, Nicaſius, Otto, Oſwaldus, Origenes, Petrus,Paulus, Policarpus, Quintinus,Quirinus, Quintilius, Richardus, Rodolphus, Rumoldus, Simon, Salomon, Sebaſtianus, Thomas, Theodorus, Theophilus, Vrbanus,Vdo,Vrſus,Valerius,Valentinus,Virgilius,V Villebrodus,V Vernerus,V Vinādus,Xiſtus, Xenophon, Xerxes, Yvo, Yda, Yſembrandus,Zacharias,Zachæus,Zepherinus. Quales poſſunt ſumi Sanctorū unum, Sanctarū alterum: notorū virorum, fœminarum. Avium: Aquila, Bubo, Corvus &c. Animaliū: Aſinus, Cos, Cervus &c. Piſciū: Anguilla,Balena,Carpio,& licet ſingulis uti ad placitum, vel miſtis, Mihi conſultū videtur unico contentum eſſe: & quoties occurrit in vocabulo una litera: ut in taratantara, ſicuti eadem invariata repetitur, ſic fiat in imagine. Alphabeti Imagines ità in promptu habere debemus,ut nunc literarum: ut quocunq; dictato ſtatim in eo loco ad quem perventum eſt illæ ex ordine componantur menſæ aſsidentes, vel humi, vel ſtantes re-

ctâ, qu

ctâ, quadratâ, circulari figurâ: modò certum ſit à qua incipienda lectio, & tum pervolandæ oculo mentis; quemadmodum literæ ſcriptæ corporeis: quod non exercitati mirum, aut fieri non poſſe arbitrentur: Si quis tamen in hac arte ſcribendi & legendi vel decimam operæ partem collocet, quam in communi oculis exterioribus, non vulgarem promptitudinem conſequetur.

Verùm objecerit quiſpiam, quomodo longa vocabula, ut inhonorificabilitudinationibusque quod 36. literis conſtat legat? Reſponde tam longa vocabula pauca eſſe in ulla lingua, & ferè de induſtria compoſita, ſi quæ ſint: deinde non eſſe neceſſum omnium literarum imagines ponere: ſuffecerit octo aut unum circulum poſuiſſe; & reliquas licet multas, naturali memoria (ut communi legendi modo fit) viſis quinque aut ſex literis primis, ſupplebit facilimè: ſi ante auditum vel lectum ſit, in eo libri aut chartæ loco vocabulum. Poſtremo ſi contingeret aliquem intrare convivium ubi 50. aut 100. eſſent perſonæ, de facie notiſsimæ, an cuiquam difficile, ſolum ordinem ſedentium obſervare? Minimè, quamvis id non abſolutè requiratur: ſed ut acie *Objectio.* *Solutio.*

mentis legat, ſicuti exteriori non 100. in pariete vel libro ſcriptas, ſed millia celerrimè colligimus, ac legimus: quod longo uſu aſſecuti in hoc modo, eodem quo in illo fiet. Sicuti etiam viſionem mentalem de qua in principio latè exercitatio præſtat.

3. Modus. Imagines ſyllabarum. Compendioſior tamen tertius eſt modus, per imagines ſyllabarum: ſed has invenire arduum omninò, imò vix datur. Nam plurimæ illarum rarum aut nullum habent uſum, iis prætermiſsis, uſitatarum tantùm comparabimus, iisq; utemur. Pro ſyllabarum inventione notandum primò, ut ſingulæ vocales ſingulis conſonantibus

Varia ſyllabarum collocatio obſervanda. 1. præponantur;
2. deinde, contra ſingulæ conſonantes vocalibus ſingulis;
3. tertiò vocalis duabus conſonantibus poſtponatur;
4. quartò voc: 2. conſo: poſtpoſita aliam ſubſequentem habet conſonantem:
5. quintò duæ aut tres conſonantes præcedunt, & ſequuntur:

Duæ poſteriores regulæ rariſsimas, imò monſtroſas pariunt ſyllabas, quanquam aliquæ ſint ſatis uſitatæ. *Exempla.* Exempla ſingulorum ſunt ab, ac, ad, af, &c. eb, ec, ed, ef, &c. ba, be, bi, &c. ſic, ca, ce, &c. bra, bre, bri, dra, dre, fra, fre, gra, gre, kra, kre, pra, pre, tra, tre, ura, ure, &c. In his tantum lit: initialibus praxis ſubjungi ſolet, blap, clap, clam, plebs,

plebs, plomp, ſtirps, ſtreid, ſtreits in genitivo: Ab. Abbas de facie notus. Ac: accipiter, avis: Ad, advocatus meus: Af, affinis meus, &c. Ba, baculus: Be, beta: Bi, bilanx: Bo, botrus: Bu, butyrum: By, byl, ſecuris Brabantis eſt: Ca, caput: Ce, cedrus: Ci, cinis: Co, codex: Cu, cuculla: Cy, cypreſſus: Da, dama: De, decipula: Di, digitus: Do, dolium: Du, dumus: Per, pertica: Fa, facies: Fe, felis: Fi, ficus: Fo, folium: Fu, fumus, &c. Sic in reliquis. Hic quidem brevior, quàm alter: ſed illic imaginum Alphabeti copia, quæ hîc difficilior. Scribendæ igitur omnes ſyllabæ uſitatæ, opponenda vocabula ſubſtantiva ſignificantia res, egregiam imaginem habentes, easque ad unguem ediſcere, & exercitationem adjungere debemus.

Quartus modus dictionibus trium aut quatuor literarum ſervit: Ponenda imago perſonæ in loco, & attribuenda ipſi actio circa rem, quæ initiò ſui, reliquas literas offert: ut ſi ANIMO ſit exprimendum, Antonius ponitur in loco volvens molam: atq; ita legemus vocabulũ A ex Ant. NI per ſyllab: ni, mo per vocabulum mola: ſi BRA Bartholomæus RApas agitat, ſi TRA Thomas ſit in loco, idemq; RAnas percutiat; & *4. Modus*

ſic in ſimilibus. Si Eraſmus & Thom: ſint, ET: ſi contra Tho: & Eraſ. TE, habebimus, Hæc regula in particulis nullam alioqui imaginem habentibus ſervire poſſet: de quibus latiùs ſuo loco, in citationibus nonnullis, quæ tribus aut quatuor fiunt literis, libri, capitis, auctoris, &c. Licet etiam, ſi prima regula voci dictatæ non poſsit ſubitò applicari 2. aut 3. vel omnes miſcere: ut unam partem per unum, duo per aliam, & ſic de cæteris exprimamus.

5. Modus. Quintus modus eſt meo judicio facilimus & optimus, ut per imagines literarum magnarum, ac latinarum talia vocabula ſcribantur, ac acie mentis legantur: qui vobis inexpertis forſan principio imbecillior videbitur, ſed ſi quartam temporis partem huic exercitio tribuamus: experiemur ſucceſſum opinione feliciorem.

Res ſub oculos non incurrentes exprimuntur per cauſas efficientes. Res nō figuratæ ab oculo, ut ſunt objecta quatuor ſenſuum: Olfactus bonus & malus odor: Guſtus, ſalſum, inſulſum; dulce, amarum; calidum etiā & frigidum: Tactus durū molle; calidum etiam & frigidum: Auditus ſonus, vox: exprimūtur per cauſas efficientes, pro effectu: ut cantantes pro voce, tuba vel campana pro ſono, &c. Conſiderandum hîc primò, undè naſcatur res & procedat: ſecundò

cundò ſubjectum ſeu materia in quo exceſſivè illæ reperiantur qualitates ſenſibiles: ut focus, vel ignis pro calido: glacies vel nix pro frigido: pomum vel flos pro odore: ſaxum pro duro: aqua vel plumæ pro molli: ſaccharum pro dulci: abſynthium pro amaro, &c. 3. geſtus ſenſuum patientium: ſic capitis inclinatione arrectiſque auribus oſtenditur ſonus, naribus retractis admoto pomo vel flore, Olfactus.

Res quarum imagines nullo ſenſu percipiuntur, duobus modis exprimuntur: primò per ſimile: ſecundò per diſsimile. Per ſimile, ſignificatione; ſicuti Ægyptii pro literis & dictionibus pingebant animalia, plantas, herbas, petras, & ſimilia: conſiderantes aliquam proprietatem inter rem ſignantem & ſignatam: ſuperbum pavone, pigrum teſtudine, fortem leone, voracem lupo, prudentem ſerpente, &c. exprimentes. Per ſimile, voce integra, quando intellectus ad id ſolum intendit quod vox ſonat, & ſcriptum offert. Idque fit duobus modis: primò cum ſignificat rem, diſsimilem re, & ſimilem voce integra: ut, anchora pro ferreo & uncato inſtrumento quo naves retinentur; Item anchora pro extremo perfugio atque aſylo: Sic cupido pro libidine & Cupido pro arcitenente & alato illo Deo

Res in ſenſus non incurrentes percipiuntur bifariam.

Per ſimile vel ſignificatione, aliaque voce.

Vel intellectu integrâque voce.

amoris ſumitur. Secundò voce non integra, ſed ſecundum partem, additione, detractione, immutatione, figuris illis Orthograph. & Etymol:, inventionem imaginum adminiculantibus; ubi tamen notandum, magni eſſe artificii & utilitatis, metaplaſmum vel tropum non à re exorbitantem, ſed ei affinem conſtituere, ne ſcilicet longiùs petitus, plus memoriam confundat, quam excitet aut promoveat. Adjungitur autem (ut
1. rem exemplis dilucidemus) primò litera aut ſyllaba: vel in principio dictionis, per πρόσθεσιν: ut, vis, clavis: (Priora enim exemplorum vocabula, cum mente tantùm metiantur, utpote ab oculis remotiſsima, ad certas imagines hac via reducenda ſunt) quod hujus vi, oſtia, fores, repagula reſeramus arctiſsima: Vel in medio, per ἐπένθεσιν: ut, acies cum ſignificat acumen ſecabile, interpono jam ſyllab;nac, fit acinaces, qui gladius Perſicus acie ſua ad ſecandum optimè habilis eſt: Vel in fine, per παραγωγήν; ut, anima, animal; quod nullum animal animâ
2. careat. Secundò, ſuperioribus contrario modo obſervatis, detrahitur litera vel ſyllaba, vel à principio dictionis, per Ἀφαίρεσιν: ut, Spes, pes; Pedibus enim utcunque conſtrictus & impeditus, ſpem liberationis

ſemper

ſemper ſomniat: Velà medio per, *συγκοπὴν*
ut, religio, regio; cum nullà ſit regio
quam non aliquis religionis amor tangat;
morbus, mors; ille enim hujus præſagiens
nuncius; annus, anus; ut quæ plurimos ha-
beat annos: Vel à fine, per *Αποκοπὴν*: ut ſa-
gax, ſaga; quod & hæc ſagax ſit in faſcinan-
do; noxa, nox; quia juxta illud: Nox &
amor, vinumq́; nihil moderabile ſuadent.
Tertiò immutatur & invertitur litera vel 3.
ſyllaba per Μετάθεσιν, eamque vel retrogra-
dam; ut amor, Roma: vel metagrammati-
cam: ut pudicus, cupidus: vel ſimplicem in-
verſionem: ut aura, arva; navus, vanus; al-
to, lato. Quârtò per Immutationem qua- 4.
lemcunque ſive *ἀντίστοιχον* ſive *μεταβολὴν*: ut
mores, mares; in maribus namq: mores fre-
quenter requiruntur: arca, orca; deter teter.
Quintò *παρονομασία* Agnominatio inſtitui- 5.
tur: ut, Virago, Vorago; amantes, amen-
tes: prætores, prædones: ora, hora: ara, hara;
læto, luto. Sextò Συναίρεσις ſyllabica ad 6.
rem facit, ut quies pro qui es: variabilis pro
varia bilis. Septimò contrario modo Διαίρε- 7.
σις res denotari poteſt, de qua latè ſupra di-
ctum. Per diſsimile verò per oppoſitum 2. *Per diſ-*
quod nobis ſępè inducit in memoriam alte- *ſimile.*
rum: quo tamen non ſemper utendum, niſi

aliquando

aliquando in rebus certis, ut in Relativis ſervus pro domino, ſi hic non eſt notus, ille verò fuerit: diſcipulus pro magiſtro, filius pro patre: In contrariis ut ſi album pro nigro, corvus pro cygno, Æthiops pro albo &c. aut vice verſa collocetur. In privantibus, cæcus pro vidente, mutus pro loquace, ægrotus pro ſano, &c. Multaq; alia per Ironiam aut Antiphraſin prolata. Nollem autem uti hac regula niſi in relativis neceſſitate quadam urgente. Oportet tamen his etiam dare ſignum quo conſtet non pro ſe, ſed pro oppoſito collocari.

Connexi Tractatio. CONNEXI, Grammatica & facilis eſt tractatio, & appellatur quod etſi eſt diſsimile, tamen aliquo modo conjunctum eſt rei explicatæ, ut tympanum, vexillum, haſta, bombarda, &c. pro bello, non quod illa hoc ſint, ſed ita conjuncta, ut ſine iis non geratur. Et reducitur ad 6. capita. 1. Geſtum, 2. Etymon. 3. Signum. 4. Inſigna regionis, civitatis & familiæ. 5. Inſtrumenta. 6. Solitum dici. *Signi reſolutio in 12. partes.* Signum reſolvitur in duodecim partes, quarum 1. eſt Effictio. 2. Notatio. 3. Definitio & deſcriptio Poëtica. 4. Etymologia. 5. Onomatopœia. 6. Effectus rerum, ut ſi nomina dierum colligamus Dom: ſolis, feriam 2. lunæ, &c, imagine exprimamus,

mus, vel auro, argento ferro, &c. vel reſurrectione Chriſti, maledictione fici, Nuptiis in Cana Gal. 7. Inſignia, & hæc ſunt triplicia perſonarum, locorum, rerum. 8. Inſtrumenta. 9. Motus partium corporis. 10. Oppoſitum. 11. Accidens & proprium ſubjecto notatur. 12. Cognitio cauſæ.

VOLVNTARIVM appellant cum certis dictionibus utimur ad voluntatem & placitum noſtrum pro aliis quæ nullam habent imaginem, ut ſunt Adverbia, Conjunctiones, Præpoſitiones, Interjectiones: Eliguntur itaq; 300. 400. aut 500. Vocabula, imagines oculis exterioribus objectas habentia: quorũ unum quodq; pro alio ponitur, non habente ſignificatũ figuratum: eaq: ordine ſcribenda ſibi oppoſita, & diſtinguenda: ex quo conſtet non pro ſe poni ſed voluntaria eſſe: quod fit colere, ut ſi agnum velim alicujus eſſe voluntariũ, aureum ponam &c. quod factu eſt expeditum. Solent autẽ variis modis uſurpari: quidam propria hominum nomina, alii appellativa uſurpant, quæ nuda ſunt: quia nullam habent rationem præter voluntatem cujuſque. Verùm ego talia exiſtimo capienda, quæ etiam cauſam habeant. E. g. Ego, egoceros, Tu, tuba &c. hoc eſt, ut talia ſumantur,

Voluntarium quid?

Ejus Tractatio.

tur,

tur, quæ in principio eam particulam pro qua ponuntur offerat: in quibus dupliciter memoria juvatur. Vt autẽ feliciùs ſuccedat exercitium, obſervanda ſunt aliqua: 1. conſiderandum in qua arte, profeſsione, aut exercitio quis uti velit, voluntariis an Latino, an vulgari: & an in Grammatica, Logica, Theologicis Concionibus, &c. 2. ejus profeſsionis ſumantur uſitatiora vocabula, non figurata: eaq; in tabellis ordine ex adverſo ſcribantur. 3. frequenti exercitatione memoriæ infigantur, ut legentibus vel audientibus eorum aliquod, ſtatim cognoſcatur eſſe voluntarium. Nec eſt quod aliquis exiſtimet, in principio hoc eſſe magni laboris, nam eſt res admodum utilis magniq; ſubſidii, quæ octo diebus ad praxin reducatur perpetuam: adferentem miram promptitudinem ac facilitatem memoriæ, & auferentem magnum ſtudium formandi imagines rerum non figuratarum. Conducit autem iis potiſsimùm, qui audientes lectionem, concionem, aut aliud quid collocant.

Circa voluntaria 3. obſervanda. 1. 2. 3.

Numeri arithmetici variis modis efferuntur: 1. ipſis figuris formantur, ſive latinis, ſive vulgaribus, ſed magna valdè forma & intenſiſsimo colore inſignibus: alioqui propter nimiam familiaritatem facilè fallerent

Quomodo numeri efferendi?

rent. 2. inſtrumentis aut rebus ſimilitudinem eorum referentibus, & hic propter novitatem efficax eſt, & reliquis præſtat: unũ candelâ vel ulnâ: duo furcâ: ſerpente torto tria: quatuor teſſarâ: quinq; manu; ſex ſtellâ; ſeptem ſecuri: octo horologio arenario, perſpicillo: novem cornu: decem circulo, tomicè, annulo: ex quibus quilibet in infinitum habetur. In his copulandis dexteritate quadam opus eſt, ut elegantiores ſint Alii imaginibus ſanctorum aut hominum excipiunt, quorum primæ literæ conveniunt cum figura. 1. joannes, per 1. latin minus; 2. reichardus, per 𝔯. german: minus: 3. zacharias, per 𝔷. germ: min: 4. quirinus, per q. latin: minus quod ejuſdem ferè cum illo figuræ. 5. Hieronymus, & vel ex diviſo charactere majori H: vel ex german: 𝔥. à cujus fronte hoc ſignum S. cognoſcitur. 6. Simon, & hoc vel è Græco σίμον, per σ. minus: vel per vetuſtum illud Latinis & germanis peculiare 𝔰. ejuſdem ferè ſimul notæ. 7. Ludovicus ex inverſo L. fit 7. 8 Octavianus, idq; vel ex ſignificatione priorum ſyllab vel quod duo o minoris ſcriptionis ſuperducantur. 9. Conſtantinus ex abbreviatione Latinis ſolita 9ſtant, facilè colligi poteſt; verùm videtur incommodior ratio

conjungendi. Sunt qui aliis utantur, Phœnice, Parnaſſo, tribus Parcis, quatuor Evangeliſtis, quinq; libris Moſis, ſex hydriis, ſeptem planetis vel panibus, octo tonis, novem Muſis, vel ſimilibus: qualia quilibet infinita poteſt excogitare: quod liberum cuiq; eſt pro ſuo judicio.

Collocatio Perſonarum triplex. Huic præterea lectioni collocationem Perſonarum adjungimus, quæ fit tribus modis: 1. per proprium, cum perſonam à nobis viſam, ut ſi Henricum III. Francorum regem, Ducem Alexandrum Farneſium, Erneſtum Archiducem ego velim exprimere, quos vidi. 2. Per imaginem cum vivam perſonam non vidimus, ſed ex imagine novimus: ſic Chriſti, Apoſtolorum, Prophetarum, Patriarcharum, omniumq; qui ante nos fuerunt ſanctorum, vel hominum utriusq; ſexus collocamus: ut ſi quis Eraſ: perſonam velit, ſic ponat ſicuti imaginem illam novit, &c. 3. Per ſimile cum neq; perſonam vivam vidimus, neq; imaginem, ut ſi faciamus nullam extare Clementis Papæ, Rodolphi Imp. conſtituam aliquem qui Clemens vocatur, de facie benè notum, & illum ornabo habitu Papali: aliquem qui Rodolphus, & induam habitu imperatorio: atq; ita ex faciebus notis nomina, ex veſtitu dignitatem colligimus: idque in omnibus aliis ita erit faciendum.

CAPVT V.

De Concione: Oratione: Collocatione argumentorum, & praxi.

CVm nobis ipſis habenda erit concio vel oratio, præſupponitur facta eſſe ſive à nobis, ſive ab aliis, ſcripta, impreſſa, vel ſaltem mente concepta, & locus in cubiculis ita meditatos, ut de iis nullâ curâ diſtrahamur: ac tùm una concio ſeu oratio ſemel attentè tardeq; erit legenda, ut totam materiã in genere mente comprehendamus. Deindè in tres aut quatuor partes majores, videlicet thema, & primam partem rurſus in duas, vel tres dividamus: & in medio primi parietis thema, in medio ſecundi pars prima, in medio tertii parietis altera pars, in medio quarti parietis tertia pars diſponetur. Tertiò unamquamque majorum partium ſubdividemus in 4. 6. 8 aut plures minores, pro materiæ exigentia. Quartò imagines, cujusq; partis minoris in quatuor circumſtantibus locis ponemus; qui ſi non ſufficiant quatuor interponemus aliis, & erunt octo circumſtantes: aut ex uno quoq; loco parietẽ efficiemus & viginti circũſtantes habebimus in primo pariete: ac viginti

In concione & oratione quomodo procedendũ. Si ab aliis ſcripta oratio.

Digitized by Google

locos in primo cubiculo: qui abundè ſufficient ad longiſsimam concionem aut orationem. Quintò repetendus quiſq; paries, deindè omnes quatuor, ac ſemel tentandum an ſatis feliciter ſuccedat lectio ex imaginibus, & pronunciatio.

Si nobiſmet ipſis declamitanda oratio.

Si ipſi voluerimus habere, tum non adeò urgemur tempore: ideoq; licebit bis perlegere, & tardiùs progredi in operando: ſed ſi viva voce habitam velimus excipere, eodem modo, ut dictum demonſtratumq; eſt procedemus: Verùm ut tanta celeritate quanta quis loquitur, vel more ſuo vel datâ operâ aſſequamur, his quatuor fiet adminiculis.

Si excipienda ex ore aliorum.

Hujus conceptionis 4. adminicula.

1. Primum eſt, ſi conſideremus hanc excipiendi per imagines rationē tam eſſe compendioſam, ut quod mille aut pluribus dictionibus non poteſt efferre, quas ille ordine unam alteri debet ſubjungere pronunciando, nos hac arte paucis imaginibus efferamus: interdum quatuor, quinque, ſex: nonnunquam unâ, aut duabus quæ ille tam multis: ac ſimul plures imagines affigimus: ut in vita Ioſeph & triginta ſeptem exemplis clarè patet. Quo ſolo obſervato citiùs excipere, quam aliquis, etiamſi maximè conetur, efferre valeat, poſſumus.

Secundum

Secundum eſt, in omni oratione vel concione multa dicuntur quæ antea ſcimus, præſertim ſi quis multas legerit & audierit; & tum antequam octo aut decem verba protulit, præcurrimus: arrectis tamen auribus aſtantes, ut etiam cognita nobis viva voce confirmemus. Si tum ſubjungitur aliquid quod ſcimus, eodem progredimur modo: ſi quod neſcimus, tum ut dictum eſt paulò antè, operabimur. Nec opus eſt omnia exactè collocare, ſed principales particulas, omiſsis minùs principalibus, quæ cum præcedendo vel ſequendo cohæreant, facilè ſe offerunt: ſicuti dictum eſt de vocabulis minùs principalibus. 2.

Tertium eſt. Concionatores docti ſolent in fine repetere ſummatim quicquid in totâ dictum eſt: indocti vel qui inopes ſunt materiæ, aut non benè ſtuduerunt, idem in eadem, ter vel bis, poſt aliqua interjecta, repetunt: deinde aliis ſubjunctis, ad illud quod ante etiam dictum fuit, relabantur. Nobis autem ſufficit ſingula ſemel poſuiſſe: niſi quid fortè omiſſum eſſet, vel propter defectum promptitudinis exercitii comparatæ, vel nimiam dicendi celeritatem: propterea ex præcedentis concionis ſummariâ repetitione id liceret ſupplere. Si autem ob cau- 3.

 ſas mo-

ſas modò dictas concionatorem non poſſumus aſſequi, conſultum eſt locum tranſilire unum, duos, tres, aut plures, ut fit in ſcribendo. Si enim pertinaciter velimus inſiſtere priori alicui parti, forſan eam habebimus: ſed ipſo interim progrediente multò plura om ttemus: Idem hic eveniet ut taceam hoc ipſo quod quidam vacant, maximè excitari memoriam, ut in repetendo poſtea facilè ſubveniat, quicquid ibi fuerat reponendum: dum cogitamus quartum locum vacuum relinqui, & debebam hoc diſponere: dum ad nonum hunc tranſilii quid ibi collocatum fuit? hoc vel illud, & ita in cæteris.

4. *Exercitium concionis.* Quartum eſt ipſa exercitatio, ut videlicet deinceps incipiamus hæc ipſa præcepta uſui applicare, initium facientes à concionibus ſimplicioribus ac brevioribus, quales ſcripſit Iodocus Clichthovæus: Rodolphus Ardentius & alii: non ab iis quæ tantum complectuntur materiæ quantum ſufficiat tribus aut quatuor concionibus: & in illis ipſis ſimplicioribus omittēdæ erunt omnes citationes ſacræ ſcripturæ & patrum, donec tantùm profecerimus, ut nudam concionem facilè conſequamur: deindè quatuor citationes addemus, & cum eadem facilitate nunc

te nunc concionem cum quatuor citationibus, atq; antea ſine omni repetimus difficultate, tum alias quatuor adjungemus: poſtea 12. 16. 20. 24. tandem omnes: non progredientes ad majorem numerum, donec experientiâ compertum habeamus in minori retinendo ſatis promptos.

In orationibus quia illæ plures habent partes minores, paulò aliter ſe res habet: & quamvis liceat formam locorum & ordinem ſervare, quem primò diximus: tamen non inconveniens videtur, novem locis uti in primo pariete & ordinem mutare: ut incipiamus ab angulo ſuperiore parietis rectâ lineâ procedentes: idq; ex ſuggeſtione Ciceronis, qui lib. acad. quæſt. inquit, hanc artem germanam, id eſt, ſororem eſſe literaturæ: quod ſi eſt, & literarum ordo apud nos ita progrediatur, ut dictum eſt: & in figura ad oculum oſtenſa apparet: non malè hunc ordinē in collocatione orationis ſequemur. *Exercitium orationis.*

Atq; exordium in primo loco, propoſitionem & partitionem in ſecundo; Ea quæ nativitatem anteceſſerunt, vel primam confirmationē ab honeſto, in tertio, quarto, &c. quouſq; ſe extendet: Deinde in ſequenti à nativitate, vel ab utili, & aliquot ſequētibus, tum à pueritia; vel 3. confirmatio à jucundo, *Series collocationis partium orationis.*

deindè ab adoleſcentia; vel 4. à poſsibili ac facili, &c. virili ætate, à morte, ab aliis quæ mortem ſunt conſecuta: poſtremò concluſio, prout illa in Rhetoricis traduntur: idemq; judicium in demonſtratione factorum. Exempla ſint vita S. Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum; Vituperium Iudæ, Catilinæ, Coclitis vel ſimilia, quæ & talia plura in Rhet: & Aphthonii Progym: Eraſ: de conſcrib: Epiſt: aliiſq; inveniuntur.

Quomodo operandum ſi loci confirmationis ſe longiùs extendant.

In orationibus diſponendis ſi loci confirmationis longiùs ſe extendant, ut ab honeſto, ab utili, ſemper vellem majorem talem partem à primo loco primi parietis incipere & relinquere 1. 2. 3. 4. aut plures voculas in præcedenti pariete: quia iſta ſejunctione ſeu diviſione memoria valdè juvatur: non quod aliter fieri non poſsit, ſi cui libeat ſtatim ſubjungere, notabili aliquo ſigno addito, vel etiam ordinem aſcendendi ex inferiore loco quem prima lectione demonſtravimus ſequi, vel quatuor interponere, cuiq; liberum relinquimus.

Experientia magiſtra.

Poſtremò experientia fidem faciet, ſi ex concione quamvis longa, vel oratione 20. partes minores, principales tantùm per voluntaria diſtribuamus: nulla prorſus addita imagine ſolius diviſionis & ordinis auxilio,

multò

multò firmiùs repetituros, aliis vel nobis ipſis hac methodo deſtitutis. Neque hæc adeò magna videri debent admiratione digna. Si enim ut fieri conſtat, reperiantur qui idipſum penè ſine artis auxilio naturali memoriâ & exercitatione, ac variâ rerum experientiâ præſtant: alii calamo etiam concionem aut orationem ſequantur, vel omninò vel certè propemodum, quod in fœminis etiam verum eſſe conſtat: quantò feliciùs arte adjuti id præſtabimus? & hæc his paucis à nobis proponi ſolent: ab auditoribus tamen latiùs examinanda ſunt, & exercitatione confirmanda.

His hac hora adjicere ſolemus de argumentorum diſpoſitione, propter conformationem collocandi, non rei ipſius. Inter omnes ſpecies præcipua eſt ſyllogiſmus: hic tribus partibus conſtat: propoſitione, aſſumptione, & concluſione: Interdum additur Propoſitioni vel Aſſumptioni Probatio, & vocant tunc Proſyllogiſmum. Propoſitio in medio primi parietis, & quæ de ea inter diſputandum retinenda putabimus, in quatuor aut octo circumſtantibus locis affigemus: Aſſumptio in medio primæ imaginis. Concluſio in medio tertii parietis. Quod ſi contingat fieri proſyllogiſmum, tunc *De argumentorum diſpoſitione.* *Syllogiſmus* *Proſyllogiſmus.*

tunc illam enunciationem vel in medio quarti parietis ponemus: vel in 3. ac conconcluſ: in 4. pro ut magis placebit. Si verò Enthymema fuerit & deſit major, vacabit ille: donec inter diſputandum eliciatur: & tum ſuis quæq; locis mediis & circumſtantibus defigentur. Si verò inductio fuerit: prima pars in medio primi parietis: ſecunda in medio ſecundi: tertia in medio tertii cum ſigno hoc, &c. aut ſimili. In medio quarti concluſio, &c. Nam omnes partes enumerare longum, nec receptum eſt.

Enthymema.

Inductio.

Ex his facilè colligitur quomodo Sorites, Dilemma, aliæq; argumentationum formæ ſint exprimendæ. Alii volunt argumenta in locis partium corporis humani poni: majorẽ in capite, minorem in extenſa dextra manu: concluſionem in ſiniſtra. Et ſi contingat fieri proſyllogiſmum, tum majorem detrahendã ex capite in pectus & in capite tunc proſyll. poni: & quæ de unaquaq; parte in locis conceptis circa caput, manus, pectus: Verùm non tam commodus hic mihi, & obſcurior videtur: Ideoque priori quo nihil accommodatius inhęrendum exiſtimo, ſalvâ cuiq; ſua voluntate.

Iam quoniam fundamenta tradita, Regularum, vocabulorum, intellectorum, & non intellectorum, Sententiarum, Rerum,

de Perſonarum collocatione, de concionibus, orationibus, &c. nullum obſtaculũ eſt, quin admotâ manu operi, praxin auditores aggrediantur: ad comparandam promptitudinem in facilioribus, ut deinde ad majora procedant. Quâ quidem exercitatione non egent illi, qui ex ſtudiis & variarum rerum uſu promptitudinem ſecum adferunt. Illis enim non incommodum aut difficile erit, ſtatim ſuæ profeſsioni accommodare: ſed quia omnes tales non ſunt; multiq; ſint adoleſcentes in humanioribus aut Philoſophicis hærentes, in eorum gratiam hæc dicuntur. Horâ unâ aut duas, ſi cui ſat temporis eſt in 4. quadrantes aut ſemihoras dividemus: & cuiq; certum horologii pulſum attribuemus, primo quadranti aut ſemihoræ 4. 5. 6. matutinâ pro cujusq; vacatione, quinque exempla memorabilia ediſcemus interjecto intervallo 2. 3. aut 4. horarũ videlicet, horâ 8. 9. aut 10. quinq; ſententias; rurſus 2. 3. aut 4. pomeridianâ, decem vocabula, quorũ 2. 4. 6. 8. ſint non intellecta. Iterum hora 7. 8 aut 9. tria tantùm ad formâ præſcriptam formentur cubicula; quæ ratio ita diſcreta eſt, ut ſi quis quotidiè ſe per totâ vitam exerceat, nihil incommodi aut defectus ſit metuendum. In applicatione verò gravioribus

PRAXIS artis Memoriæ.

In humanioribus Studiis.

Digitized by Google

In gravioribus. gravioribus ſtudiis aut rebus conſultum intervalla temporis obſervare, & ſemihorâ tantùm aut tribus quadrantibus horâ nunquam continuò excedere: præcipuè in iis quæ vehementiorem ſpeculationẽ aut mentis applicationem requirunt: utendum arte ùt gladio, non abutendum. Si quis autem hanc exercitationem præmittat ad promptitudinem facilitatemq; ad majora, conſequendam, theſaurum ſibi comparaverit, *Vtilitas exercitationis hujus artis memor:* quo per totam vitã ornabitur, & ex quo ea promet, quæ non mediocrem præterea adferent utilitatẽ. Quadringenta enim exempla memorabilia ferè, totidemq; ſententias, mille aut circiter vocabula, omniaq; ante ignota didicerit: quæ in quocunque colloquio, concione, confeſsione, in adhortatione ad virtutes, dehortatione à vitiis: vel in convivio al ave congregatione inſtructionis ergò vel recreationis poterimus promere: locos etiam excipiendis rebus plurimos habebimus ſimul in promptu. *Ratio cur horæ pulſus obſervandus in arte Memor.* Obſervari autem ideò pulſum certæ horæ volumus: quia ea quæ ita conſtituimus nobis facienda, aliis omnibus rejectis, diligentiùs obſervamus: Sin aliter, ſæpè fiet officii intermiſſio. Exempla ſive res, ſententiæ, vocabula, erunt ſucciſivis horis colligenda, vel in idoneis

neis libris notanda Arithmeticis figuris. Nã ſi tùm quærere & ſeligere velimus, quadrans ferè prætereat; Eſt alia forma praxeos qua hora in duas partes dividitur, & una in 25. vocabulis diſcendis impenditur, per tantundem temporis in ſententiis, poſtea in rebus. Verùm prior modus magis probatur: eò quod omnes partes ſimul exerceantur, varietate & utilitate non injucunda.

De ordine in principio ſatis prolixè videmur locuti, cum quo magnam habet affinitatem connexio, quam nonnulli catenulam memoriæ vocant. Et hæc duplex eſt naturalis cum res à natura cohærent, ut terra, aqua, aër, ignis: Artificialis cum vocabulorum imaginibus actiones tales attribuuntur, ut una ſe cum alia ſemper exerceat: ut igniferum veru, avis, capo, armus ovillus, puer, cineres, ancilla, baculus, mater; ut illa certiùs infigantur, hac conſideratione fiet: igniferum uncum habet quo ſuſtinet veru, hoc tranſpoſitum avi, caponi & armo ovillo, à puero vertitur in cineres: ideò ancilla illum percutit baculo, ac objurgatur à matre, quòd hoc faciat. Vel Petrus flagellum, canis, porcus, ſitula, cerviſia, vermes, arena. Petrus flagello cædit canem: hic porcum mordet fugientem, & ſitulam *Connexio catenula memoriæ.*

cerviſiâ

cerviſiâ plenam evertentem, in cujus fundo vermes ſunt, qui effuſi, ne nauſeam moveant aſpicientibus, arenâ teguntur. Actiones quidem ridiculæ videntur: ſed ſi in rebus ſeriis tempore & loco adhibeantur non carent ſuâ utilitate: ut dum dixit Angelus Ioachimo, Vade ſtatim Hieroſolymam ad portam auream, &c. & ad Mariam: Et ecce cognata tua Eliſabetha, &c. per hanc catenulam ſcio in proximo ſequi portam auream & viſitationem B. Virginis. Verùm hæc connexio non eſt omninò neceſſaria, ùt patet ex vocab: ſupra poſitis petra, &c. Inter quæ nulla eſt connexio. Ideoq; non eſt etiam nimiùm affectanda, rebus præſertim non ferentibus.

CAPVT VI.

De locis ulterior tractio. De imaginariis. Abolitione imaginum, Repetitione. De colligatione librorum.

QVamvis primâ lectione ea omnia de locis licuiſſet dicere, quæ ad eorum tractationem ſpectant: tamen conſultiùs viſum in hanc horam transferre: ne remora injiceretur magis neceſſariis, præter 4. formas hactenus traditas; quarũ 1. quinq; habet in uno

De Locis.

in uno pariete. 2. novem. 3. novem quoq;, ſed ordine primæ formæ. 4. viginti quinq;, ac in toto cubiculo vel 20. vel 36, vel centũ. Accedit quæ centum habet in uno pariete: faciuntque quadringenta in uno cubiculo, 100000 in magna fronte domus: & hæc forma ſi quis imaginariis uti non poteſt, proxima & laudatiſsima eſt poſt domos & cubicula. Valdè ad rem facit ex uno cubiculo facere tria & ad multa utiliſsimum & factu facilimum: ſi nempe tapeta 4. parietum, ita opponantur à pavimento, ad tabulata ut tamen figurâ quadratâ pateat tranſitus, & concipiatur ab uno quoque 4. laterum lux per unam feneſtram eſſe. Quod ſi præterea quatuor cubicula addamus erunt ſeptem: ſi illa quatuor duplicentur undecim, ſi 8. triplicentur ſimul erunt 27. ut ex figura patet. Si quis tractatum cum omnibus appendicibus velit diſponere, ut de Chriſto, de Eccleſia, de patientia, &c. Titulum, cum LL. §§. &c. in illo medio & angularibus commodè fieri poſſe videtur.

Alii locos accipiunt in Civitatib: pictis, ut Colonia ab uno latere cum Rheno præterfluente, & ab altera parte conſideremus portas, turres, templa, aliaque inſigniora, facilè

Formæ Locorum concipiendorũ. In civitatibus.

facilè erit notare, quæ locis uſui ſint. Alii in firmamento duodecim ſigna circuli Zodiaci accipiunt, quæ cum repræſententur figuris Leonis, Tauri, Cancri, Virginis, Libræ, &c. in iis locos Aſtronomus præſertim optimè ſumſerit: ſicuti conſtat Metrodorum Sceptium feciſſe, quem ob peritiam artis memoriæ vehementer laudat Cicero, Quintilianus reprehendit: ſed hic fatetur nunquam côtigiſſe, ut adeſſet repetentibus ex tempore per artem quamlibet multos verſus: ut ſatis inſinuet ſe artis fuiſſe ignarum. Non mirum igitur ſi temerè & ex ignorantia Metrodorum reprehendat, ut & hodie fit: cùm tamen ùt poſtea dicemus in Leone Tauro, &c. haberi loci non incommodè poſsint: imò cum unaquæque ſtella viſibilis major ſit totâ terrâ. Igitur ſeptem planetæ & ſtellæ fixæ, & aliæ, ſi fixas fingamus, pro locis ſervire queant: & ſic pro omni ſcibili innumeros habemus. Nonnulli in chartis Geographicis certo ordine oppida, pagos, maria, flumina, ſylvas aliaq; obſervant, diverſis coloribus diſtinguentes: conſultiùs autem in ſpecialibus provinciis, quàm generalibus fieri. E. G. In Brabantię, Flandriæ, Franciæ, Normaniæ, Auſtriæ, Alſatiæ, Helvetiæ, &c. tabulis: non in Italiæ, Galliæ,

In planetis & ſtellis.

In geographicis chartis.

liæ, Galliæ, Germaniæ, Hiſpaniæ, &c. aut Europæ, Aſiæ, Africæ, Americæ: his tabulis Geometræ forſan delectarentur: Qui dam in libris magnis & explicatis: in quibus unaquæq; facies notam habet Arithmeticam oppoſitam loco diſtinctivi: cumq; 20.30. 40. 50. aut 200. libri chartæ in unum volumen poſsint compingi, maximum inveniemus locorum numerum: qualibet facie parietem repræſentante. Hic autem aliquid ſe offerre videtur incommodi. Libro enim clauſo videntur aliquo modo imagines ita concludi, ut non appareant: quod ipſum de cubiculis clauſis videtur. Sed ſi quis conſideret in his cubiculis parietes eſſe diſtantes, & aërem ac lumen intercedere, aliter paulò res ſe habet: Ibi verò non item: licet hoc uſu & exercitatione ſublatum iri non dubitem. Alii in homine ut in vertice, fronte, occipite, oculis, genis, auribus, ore, barba, gutture, &c. per partes anteriores progrediendo. Nonnulli in animalibus terreſtribus ut Leone, tauro, &c. Aliqui in avibus ut in grypho, grue, ciconia extenſis alis: Quidam in magnis piſcibus maris, monſtriſq;, balenæ capite, pinnis, dorſo, ventre, cauda, &c. Multi naturales volunt montes, flumina, ſylvas, &c. Sunt qui in arboribus

In paginis librorum numeratis.

In membris hominum.

In animalib: terræ, aëris.

Maris.

In montib: flum: ſylv:

In arboribus.

certum numerũ ſumunt, ad radicem, truncum, ramum, &c. Aliqui in aëre, in ignis elemento, terræ, aquæ: quos omnes exceptis cubiculis in ædibus & frontibus earum negligo.

In Elementis.

Imaginariæ ſpeculationis forma.

Si quis autem imaginariis delectatur, is maximam facilitatem experietur: ac de iis ſic habeto. In ſolitudine aut alio in loco idoneo, regio aut civitas concipienda: & in illa domus, fortiter applicando mentem & frequenter repetendo, ut jam non imaginariæ ſed reales videantur: Si hoc aliquis non poteſt, conſultum eſt realibus uti, ac pro locis efformabimus domum unam quadratam, & in unaquaque domo quinque cubicula tantùm, vel decem, 15. 20. aut 25. ad libitum cujuſque: eaq; erunt diſtinguenda numero feneſtrarum: Primum cubiculum habeat unam feneſtram: alterum ab utraq; parte unam: tertium duas ab una parte, unam ab altera: quartum duas utrinque: quintum tres ab una, & duas ab altera, & ſic ulteriùs in 2. 3. 4. latere, & jam primum latus primi cubiculi diſtinguitur à ſecundo 3. 4. latere, colore. E. G. Si in primo latere ſit color ligneus, in ſecundo albus, in tertio niger, in quarto rubeus, ſic abſolutè hæc fuerit formata; ſi addantur diſtinctiva

de qui-

de quibus ſtatim loquemur. Abſoluta una domo ad alteram, ab hac ad tertiam, quartam, ſextam progredimur: donec ſufficientes habeamus. Malim autem eas in ordinibus diverſis conſtituere, in ſingulorum mœnibus 10. aut 12. turres quadratas, & unicuique domum oppoſitam, ita ut frontes ſe invicem reſpiciant, & in medio 25. tanquam propugnaculum: nec obſtat ſive quis ita velit 24. in mœnibus, vel 50. aut 100. & totidem oppoſitas: Suadeo tamen numerum 25. non excedere & potiùs plura caſtra formare.

Erunt fortaſsis, qui unam civitatem malint, & in mœnibus 100. turres, plateis optimè diſtinctis, 3. aut 4. in longum, & totidem tranſverſim euntibus: iiſque domibus repletis: Et ſic una tantum civitate opus eſſet pro omni ſcibili. At ob cauſam paulò antè dictam caſtra longè præfero. Nec debet unumquodque tantùm cubiculum diſtingui, ſed etiam domus caſtris deficientibus, feneſtris & coloribus, majuſculis Arithmeticæ notis, qui in infinitum progrediuntur, literis latinis, Græcis, hæbraicis utemur iiſque capitalibus, comunibus vel colore mutatis: imaginibus ſanctorum, hominum illuſtrium, veteris & novi teſtamenti,

Pontificum, Imperatorum, Regum, &c. Inſigniis regnorum, provinciarum, civitatum, pagorum, familiarum: inſtrumentis artificum omnium & utenſilium domeſticorum, animalium terreſtrium, piſcium, herbarum, fructuum, partium corporis humani & veſtium, &c. item diverſo habitu ordinis hominum tàm ſecularium quàm Eccleſiaſticorum: quæ ſi quis prudenter inſtituat pro infinitis ſufficerent domibus: nec hic ullus erit defectus. Suaſero autem in unoquoque angulo cujusq; cubiculi unum ponere diſtinctivũ utile, Chriſtus, Sanctus Petrus, S. Linus, S. Clemens & ſic ulterius: ita quaſi aliud agentes loco illorum, quæ ad nihil ſerviunt, niſi ut diſtinguant, eam utilitatem conſequemur, ut nomina Pontificum, Imperatorum, Regum, volucrum, animalium terreſtrium, & piſcium, &c. addiſcamus: quod valdè non ſolùm pulcrum, ſed utile etiã. Si quis paucioribus velit eſſe, contentus in oſtio tantùm ponat unum. In caſtris quæ turrim in medio habere velim, ſtatuam in ipſa ponam pro diſtinctivo, & mœnia coloribus poſſunt diſtingui: albo, nigro, viridi, flavo, cærulo, cinereo, &c. tum permiſtos, ut album nigro conjungatur; idq; per omnes ſimplices, album cum rubro, album

bro, album cum flavo, album cum aureo, &c. Idem in oſtiis cubiculorum & in parietibus interioribus ſervari poteſt. Liceret etiam domum quandam accipere, in cujus lateribus 100. eſſent cubicula & in tota 400. deinde in primo tabulato 20. 40. 60. 80. aut 600. ſumere cubicula, totidem in 2.3.4. 5.6. &c. uſq; ad 100. aut ultra, ac tum una domus ſufficeret pro omnibus neceſſariis: ſed tum conſultum eſſet menſam habere: & in ejus quatuor marginibus in charta numerum & diſt. notata habere; ut ſi contingeret aliquid excidere, levatis chartis reſpondentibus numero tabulati, quæramus quod excidit: hæc tamen domus ob cauſam antepoſitam non placet. Laudabilis eſt modus, ſi quis ponat ſtatuas Pontificum, Imperatorum, Regum, aut Sanctorum, &c. à ſe invicem juſto ſpacio diſtantes, ordine quadrato, recto aut circulari & ſingulæ tabulam inſtar menſæ à terra ad umbilicum teneant: vel à latere: ac in earum qualibet quinque, novem aut plures locos capiamus. Nonnulli in cœlo meditantur attribuentes Diſtinctivum, Palatium, Feneſtram, locos, &c. Michael: Gabriel: &c. Patriarch: Proph: Apoſt: &c. thronũ quadr: inſtar cubiculi: ac tum res ſe habet, ut de cu-

 biculis

biculis dictum eſt: vel inſtar ſedis in qua decem, quidam in inferno, & ibi unicuiq; peccatori carcerẽ dant, aut ſedẽ, ut gentilibus, homicidis, fœneratoribus, quod de carcere, & de ſede ut modo dictum, & de throno intelligendum. Atq; hæc ſufficere arbitror de locis, ſive realibus ſive imaginariis ex quibus ſinguli eos ſeligent, quos judicabunt ſuo ingenio accommodatiores: vel ipſi, ex noſtris conſideratis, facilè meliorem rationem fortè invenient. Summa noſtræ ſententiæ eſt tanquam optimæ, ut ſive realibus ſive imaginariis delectemur, capiamus caſtra in iis, domos, &c. Et hæc omnia talia arbitror, ut ad actionem ſpectent. Addamus aliquid quod ad cognitionem.

Vltra centenarium numerum locorum in uno cubiculo hactenus non ſumus progreſsi: ſi unumquemq; parietem in centum partes quadripatentium quaſi feneſtrarum dividamus: erunt quadringenti in uno cubiculo. Si rurſus in unaquaq; iſtarum, primâ utemur formâ; erunt bis mille: ſi ſecundâ aut tertiâ, ter mille ſexcenti: ſi quartâ, & cum hic viginti quinquies centum in uno ſint pariete, efficientur decem mille: ſi ſcilicet jam rurſus illas centenarias partes quadruplicamus.

Fingamus eſſe vitrũ & ſingulas ejus partes ex centum minoribus quatuor partibus

conſtare, erunt 10000. in uno pariete, & in toto cubiculo 40000. Si demum unam formam ponamus in unaquaq; parte minore fient 50000. in uno pariete, & 200000. in cubiculo. Si verò ſecũdã vel tertiã fient 90000 in uno pariete: & in cubiculo 360000. Si quartam erunt 100000. iu uno pariete: & 400000. in cubiculo. Si autem quintã, fient 250000. in uno pariete, & 1000000. in cubiculo. Si poſtremò ſextã, pręcedens numerus eſſet quadruplicandus fientq; quatuor milliones in cubiculo. Et iſta diximus ad cognitionem pertinere, non quod in actum deduci non poſsint. Imaginationi enim obediunt omnia, & in loco minimo, ut exercitum centum mil. hominũ pugnantium concipere licet: ſed conſultũ non eſt ita facere, cum melior ratio iniri poſsit. Si tamen aliquis vellet partes minimas quatuor: ut demonſtravimus, deberet diſtinguere juxta modum ſupradictũ, ac ſingulas earũ quaſi parietes conſiderare. Cubiculis autem benè formatis, oportet unicuiq; materiæ ſuã domum ſeu caſtrũ attribuere: ut domũ Grammaticæ, domũ Rhetoricæ, Dialecticæ, &c. Domum unam Bibliis ſecundam 3.4.5.6.7. 8. C. D. Tho: S. Aug: Greg: Amb: Hieron: &c. domum vocabulis, domum ſententiis ſacris, domũ profanis, domũ concionibus,

Domũ feſtis, domũ controverſiis, & ut uno verbo dicã una quæq; materia certis ſuis caſtris & domibus erit tradenda, eo modo quo in civitate benè conſtituta fit. Si quis enim libros, pannum, vinum, carnes, &c. vellet emere & vendere dirigeret ſe ad illas domos in quibus hæc talia vel emuntur vel venduntur: Ita etiam in hac arte faciendum, ut ſi in convivio vel converſatione vocabula, ſententiæ, exempla, aliquid ex Grammatica, Rhetorica, &c. ex Bibliis, ex hoc aut illo Doctore audiamus, & illud nobis fuerit incognitum, in proximo loco vacante collocemus: ſi aliquid promere velimus certò dirigemus mentem ad illud caſtrum, domum, cubiculum, parietem in quo id quod poſcimus eſſe ſcimus. Et hoc unum eſt ex præcipuis in arte quo neglecto, aliquid quidem præſtare poterimus in vocabulis, ſententiis, Rebus memoriæ imprimendis aut depromendis: at magnis operibus accommodare ut Theologiæ Iuriſpr: Med: Art: lib: hiſt: variis, niſi eo quem diximus modo obſervato, omninò eſſet difficile.

Sed quoniam neque memoria naturalis per ſe ipſam ſola, neq; arte adjuta ſine repetitione certo quodam tempore adhibenda, [illegible] depoſitum

depoſitum fideliter retinebit, ut cum opus ſit reddat: ideò neceſſaria eſt omnium per artem in theſauro memoriæ repoſitorum repetitionem accedere: quæ ſic inſtitui poteſt: Faciamus aliquẽ edidiciſſe hujus artis auxilio tota Biblia, Doctores Eccleſiaſticos præcipuos, Philoſophiá, artesliberales, &c. horam diei Dominicæ impendat Repetitioni Geneſeos, non ex libro ſed ex memoria obiter percurrens, an omnia debito modo ſe habeant? an nihil exciderit eorum quæ ad artem qua uſus eſt ſpectent? Si ſic, confirmata fuerit iſta repetitio ut diutiùs commiſſum ſervet: ſin ſecus defectui ſuccurat, ne proxima repetitione in eundem incidat errorem. Feria ſecunda lib: Exodi: tertia, Levit: quarta, Numer: quinta, Deuter: ſexta, Ioſuæ, Iudicum lib: & Ruth: Sabbatho, 4. lib. Reg. Altera Dominica, Paralipomeōn, Eſdr: Tobiæ Iudith, Eſth: & Iob: Feria ſecunda, Pſal. tertia Proverb: Eccleſ: Cantic: lib: Sapien: &c. Et ita 14. aut 20. diebus tota fuerint Biblia repetita: Deindè Doctores, &c Quicquid arti fuerit applicatum. Poſt menſes 3. 4 aut 6. ab initio iteranda eſt ordine quodam à principio ad finem redeundo.

Cum autem mentalis ſit, mira exerceri

poteſt celeritate 2. 3. aut 4. horis tota Biblia percurri queant. Quemadmodũ autem de utriuſq; teſtamenti libris dictum eſt: ſic de Iuriſprudentia, Medicina, aliiſq; ſtudiis eſt accipiendum. Septem artes liberales huic arti applicatæ, totidem diebus ſine faſtidio aut difficultate repeti queant. Sed ut certiore id fiat modo ac ordine ſingula in ſuis palatiis & domibus reponantur. Hac repetitione obſervata bis terve, forſan non opus erit illa continuare diutius, vel ſaltem 2. 3. aut 4. anno opus erit iterare. Huc accedit, quædam ſua naturâ talia eſſe, ut nunquam poſsint excidere: ut hiſtoria Danielis, Iudith, Ionæ. Nec eſt quod quis exiſtimet difficilem aut impoſsibilem eſſe repetitionem juſtæ partis tam brevi tempore. Nam ſi oculis externis, unâ horâ pervolare & repetere poſſumus tota Biblia imaginibus expreſſa materialibus: tam citò enim atq; folia vertimus, uno intuitu videmus quid in iis agatur, ſi videlicet omnia antè nobis cognita ſint, ut debent quæ per artẽ locis affiximus: quãtò magis mentis oculis, qui multò citiùs operantur.

Verum id notandũ magna volumina in compendiũ eſſe redigenda, ac tantũ principalia & quæ neceſſariò tenenda ſunt arti applicanda.

plicanda. Inſuper quę apud diverſos Doctores eadē inveniuntur ex uno tantū collocanda, qui ex omnib⁹ id optimè tractarit: annotatis in margine aliis, apud quos eadē inveniuntur: alioqui res longi eſſet negotii: niſi ſupradicta prudēter ac diligēter adhibeātur.

Quot modis loci concepti evacuandi.

Locos autem impletos ſi iiſdem uti volumus, ad alia diſponenda evacuabimus octo modis: quorū primus eſt, ut intervallo temporis ſinamus imagines evaneſcere. Secundus ſicuti conſideratione, & forti mentis applicatione & repetitione aliqd imprimitur contrariâ viâ aboleamus: videlicet avocatione mentis & intermiſſa repetitione occurrentes ſponte repellamus. Tertius ex duobus pręcedentibus conjunctus eſt efficacior ſingulis: licet ſecundus ſatis vehemens ſit: tamen ferè fit ut duo illi conjungātur. Quartus expeditiſsimus, & utiſsimus ac efficaciſsimus, ut nempè tapetæ vel pannum parietibus opponamus: & ita imagines tectæ nihil impedient collocationem in tapetis. Hic modus illud præterea habet commodi: quod imagines in parietibus poſitæ quamvis tectæ; tamen ſubſiſtant, ut deletis aut non deletis eſſe liceat. Quintus ut tranſeuntes mente cubicula, & locos concipiamus ſive imaginibus & actionibus, ſicuti fuerunt antequam quicquā in illis poſitum,

1. *2.* *3.* *4.*

atq;

atq; ita ſæpius mente pertranſeamus: aut ſi imagines mortuas vel immobiles concipiamus. Huic modo periculum ſubeſt: ne aliis imaginibus poſitis, in repetendo dubitatio
6. oriatur. Sextus, apertis januis & feneſtris omnibus exortâ vehementiſsima ventorum procellâ, omnes quaſi chartaceę leviter
7. affixæ, remotæ fingantur. Septimus, ancilla omnia cubicula & caſtra ſcopis purgaverit, atque inviſibiles ſibi imagines depoſuerit: aut propter precioſitatem è loco moverit,
8. ne pulvere maculentur. Octavus, fingimus furore percitum hominem, comitatum armatâ coronâ, caſtra, domos, cubicula occupaſſe, alias imagines occidiſſe: multas percuſsiſſe, timore alias per januas fugiſſe, alias per feneſtras ſe præcipitaſſe, ac intrantes nullas invenire. Sed obſervandum ea quæ ſemper cupimus memoria tenere, affigenda talibus imaginibus ex quibus nunquam amoveantur: ſed repetitione firmanda: pro iis verò rebus quæ non niſi per diem unum 2. 3. retinendæ ſunt, meditanda cubicula in quibus hæc talia diſponantur: & tum fuerit hæc collocandi & delendi forma: Meditabimur quinq; domos modo ſupradicto, ac primo die in prima domo ponemus retinenda brevi tempore: ſecundo die in ſecundo cubiculo:

do cubiculo: tertio in tertio: & ſic progrediendum uſq; ad 20. Si experimur illo temporis intervallo non ſatis abolitas, eodem modo ad 2. domum ibimus, & erunt 40. Si nec tunc ad 3. & ſi opus in 4. & 5. Et ſic 20. 60. 80. aut 100. interceſſerint: quorum aliqua forma ſufficere debet ad evacuationẽ: Sin minus, tum neq; longius ſpatium ſuffecerit ſed aliàs ſerviet 4. modus. Quanquam autem 3. modi poſteriores aliquid jocoſi habere videantur: ſunt tamen à magnis in hac arte viris traditi: quorum auctoritate nixus & ego proponere non erubeſco: ac pro diverſitate ingeniorũ faciendum videbatur: nec tamen ideò inutiles: quia ridiculi aliquo modo apparent. Si quis autem 4. aut 5. res diverſas vel cauſas uno die vellet diſponere, is 10. 15. 20 aut 25. domos modo ſupradicto deberet formare, &c. prout viva voce latiùs eſt declaratum.

CAPVT VII.

De Librorum collocatione, & autorum citatione. Adjunctis. Dictatione & celeri ſcriptione.

CVm collocandi ſunt libri alicujus profeſsionis: neceſſe eſt habere imagines

eorum

eorum paratas: quiſq; ergò poterit formare eas circa quas verſatur. Studioſus S. ſcripturæ Bibliorum, Theologiæ Doctorum & Scholaſticorum, Iuriſta legum, Canoniſta canonum, Medicus medicinæ, Philoſophus philoſophiæ, Logicus Logicæ: ac ſic alii, in ſua quiſque profeſsione, pro cujus faciliore

Regulæ notandæ. *1.* formatione notandæ ſunt hæ regulæ. 1. Scribendi omnes libri circa quos formator cupit

2. verſari. 2. imago facti præcipui libri, tituli, agentis aut primę dictionis libri vel alicujus cap: modò ſit repræſentativa nominis libri.

3. 3. illa imago ponenda in libro, aut in loco collocanda erit perſona repræſentans librũ.

4. 4. poteſt uti formator auctore libri, ut citando D. Paul. conſtituetur cum libro in manu, & ut ſciatur qualis ſit, ponenda erit hujus figura: ut ſi erit Epiſt: ad Cor: in dorſo Epiſt: quam manu explicatam tenet, collocet figuram cordis. Si voluerit ponere auctoritatem Evang: conſtituat Evangeliſtam Matthæum cum Angelo, Marcũ cum Leone, Lucam cum bove, Ioannem cum Aquila: & ſi idẽ auctor plures ſcripſit libros ejuſdem ſubjecti, ſignis diſtinguendi ſunt. E. G. pro Evangelio S. Ioan: ponatur in ſuggeſtu prædicans: pro Epiſtola ad menſam ſedens ac ſcribens: pro Apocalypſi oculis in

cœlum

cœlum defixis, tanquam res novas & inuſitatas videns. S. Lucas ſcripſit Evangelium pro quo eum ponet cum Chriſto: pro Actis Apoſtolorum cum Apoſtol. Moſes ſcripſit Geneſin pro qua ponetur ejus imago cum Adamo & Eva: vel Dei creâtis cœlũ & terram &c: pro Exodo, cum Pharaone, vel filios Iſrael, eo duce tranſeuntes per mare rubrũ; Pharaonẽ cũ ſuis in eo ſubmergi; pro Levitico Moſes cũ Levita vel Sacerdote: pro Numeror: lib: Moſes cum exercitu vel 10. notis Arithmeticis in tabella: pro Deuteronom: cum tabulis quas populo explicat. Pro lib: Ioſuæ ipſius imago; Iudicũ per Othonielẽ, Deborá, Abimelechũ: Ruth per ipſius imaginem, librum. 1. Reg. Per Saulẽ: 2. per Davidem: 3. Per Salomonem: 4. per Iorã, Iehu, Eliſæũ exprimã lib. Eſd. per illius imaginem diverſo verò loco pro 1. 2. 3. 4. Tobiæ ſenioris loquentis cum Angelo comite filii: Iuditha cum Holoferne: Eſthera cũ Rege Aſſuero: Iob ſua, Liber Pſalmorũ Davidis cytharâ modulantis: Proverbia Salomonis habitu Philoſophi togati: Eccleſiaſtes per aliquem parochũ in ſuggeſto. Liber Sapientię, per Salomonis tenentis anguẽ ſiniſtrâ, librũ dextrâ: Eccleſiaſticus per imaginẽ Ieſu Syrach: Eſaias cum ſerra: Ieremias in lacu: Daniel

Daniel inter Leones: Ionas in ore balenæ: Ezechias inter rotas & animalia alata: Machabæorũ ſuis imaginibus in ſartagine, & diverſis modis exprimantur: S. Gregorius habitu Pontificio, columbâ inſidente humero, Auguſtinus cor manu ſiniſtrâ rubrũ tenet, juxta illud civitas in cujus turri ſtatua Dei, & unâ manu librum, in cujus fronte nota numeri per digit: aut alia ſigna expreſſa: altera manu ſignũ num: cap. Idemq; judicium de aliis: quod diligens cultor hujus artis facilè aſſequetur.

Per citationem intelligitur ea relatio, quæ fit de libris, numeris lib: capitibus, titulis, aut ſimilibus: quæ variatur pro diverſitate profeſsionum. Teologus citatione utitur diſtincta partibus, articulis, membris, quæſtionibus, reſponſis. Iuriſperitus quæſt: cano: tit: leg: gloſ: paragrapho, conſil: Dig: Cod: Medicus ſent: tract: cap. ſectione, aphoriſmo, &c. Philoſophus textu, commentario. Omnis autem citatio reducitur ad tria capita: primò ad lib. 2. nomen: lib. 3. ad adjunctum libri & nominis libri. De citatione lib: modò dictum eſt, cui illud adjungendum: nomina & titulos lib: etiam poſſe figurari ipſis lib: quorum ſumus poſſeſſores & quibus utimur quotidiè: ut ſi

ſi quis velit exprimere Ariſtotelem in Metaph. ponat in manu Ariſt: lib: ſuum quem novit, in quo Metaph. ejus habetur. Si I. Lipſii libros Politicorum, conſtituatur imago Lipſii, & det ei ſuum lib: in quo ſcit eſſe Polit. Si plures libri conjuncti ſint, tum frons lib: oſtendatur, ſi priorem placet deſignare: ſi 2. occiput: ſi tertium priora cornua, &c. uſq; ad ſex: Plures vix ſimul ligari conſueverunt. Idem judicium de aliis eſto. Poſſunt etiam diſtingui coloribus, ut unus ſit albus, alius niger. tertius rubeus, quartus viridis, &c. E. G. Evangelium S. Ioannis, rubro: epiſtola viridi: Apocalypſis nigro: atq; ita in muſæis lib: unius aſſeris diverſis ſinguli coloribus: & item 2. aſſ: atque ſequentium. Actum facilè conſtabit quis ſit lib: albi coloris 1. 2. 3. 4. &c. Item lib: nigri 1. 2 3. 4. &c. Item ruber 1. 2, 3. 4 &c, aſſ: quod admodum conducere ad diſt: exactiſsimam videtur: & facilè factu, ſi charta lib. levigata in cornibus ſit: & priora oſtendat.

Adjunctum libro & nomini libri, eſt caput, numerus, & ſimilia. Et hoc interdum præcedit nomen libri, interdum ſequitur. Præcedit quando auctor multos ſcripſit libros ejuſdem ſubjecti, ut ſi dicatur, Aug: lib.

2. de civit. Dei, dandus lib: ſequente num: quem præcedit nomen operis & lib. Sequitur immediatè, cum in ſpecie fit citatio diſtinct: text: & ſimilium: ut ſi dicatur Aug: lib. 2. de civit. Dei cap. 4. Illa dictio cap: eſt Adjunctum immediatum: Numerus verò 4. eſt mediatum. Fit autem mediat: per numerum ut in ſupra dicto exemplo: aut per dictationem, ut Iuriſper: qui adducunt primam dictionem leg: Panorm: cap: Tua nos. Et eodem progreſſu aut numero, aut dictatione multæ fiunt citationes mediatæ.

Ordo in Citationibus obſervandus.

In citationibus obſervandum, ut fiant ordinatè. Numerus libri, ponatur in una parte libri & caput in altera: ne confuſio oriatur. E. G. Aug: lib. 3. de civit. Dei cap. 8. datur in manu dextera liber, & ejuſdem tres digiti erecti oſtendunt tria, & altera manu tenet calicem juxta caput. Et ita habetur à capite caput, & à calice octo. Poſſunt etiam imagines numeris formari ipſis digitis perſonæ & ſi excedit manum, ponere licebit imagines in partibus corporis perſonæ.

Citatio dictationis, capitis, tituli, aut legis, &c. fiat regulis imaginum dictationum figuratarum: ut de pupillis, viduis, uſura, &c. ut exemplis viva voce declaratum eſt. Adjunctum, caput, textus, commentarius,

Gloſſa,

Gloſſa, leges paragraphi & ſimilia poſſunt formari trifariam. 1. per imagines ſecundũ methodum imaginum. 2. depingendo aut ſculpendo in lib: majuſculis literis iſtas citationes, aut ex figuris inſt: Alphab: 3. more Notariorũ à nomine, quod incipit cũ prima litera citationis: utendo eâdem perſonâ, undè pro capite, tangat caput; pro lege, labiũ; pro gloſſ. genas, &c. Sed caveat formator uti eâdem parte pro duabus citationibus, cum uſui veniet utraque citatio: quoniam confuſionem alioqui pareret: niſi diſtingueretur: ut videlicet labium corallinũ indicet legem, lividum & nigrum lect: caput flavum ſignificet capitulum, nigrum commentarium, album conſtitutionem, & ſic de cæteris. Hæc ratio mihi non adeò placet: quin mavelim aliis figuris uti in omni profeſſione: formatis appoſitè pro qualibet citatione: ſicuti ex figuris videre licet ad oculum oſtenſis: ad quarum imitationem quilibet ad placitum ſimilia facilè excogitabit.

Pluribus Scribis ſimul ſi dictanda diverſæ materiæ.

Admiranda illa dictatio, qua nonnulli leguntur decem aut pluribus ſimul ſcribis diverſas dictaſſe materias; aliquando dono quodã ſupernaturali fit, de qua hìc non agimus: & ea quoque fieri poteſt per artem, ut

non ſolùm 10. ſed 20. 30. 50. 80. 100. dictemus. Quicquid autem volumus dictare aliis, idipſum nobis memoriæ tenendum & diſponendum per cubicula: ſicuti in vocabulis, ſententiis, rebus, exemplis ſatis oſtenſum eſt, ut recto, retrogrado & intercalari ordine promptè repetamus, atque ita in 5. cubiculis centũ habebimus vocabula, quinque ſcribis unicuiq; cubiculum aſsingnabimus & ex eo dictabimus, ſive vocab: ſive ſententias, ſive etiam res. Si decem ſcribis ſimul, ex his 100. voc: unicuiq; duo parietes attribuendi. Viginti ſcribis dictaturus ex his ipſis 100. unicuiq; unum aſsignet parietem. Si unicuiq; 20. vocab: aut ſententias, aut res, tum oportet 20. habere cubicula impleta; ſi centum & unicuiq; voc: ſen: aut res, 100. cubicula debent eſſe impleta. Nam extra theoriam 20. locos in uno conſtituimus cubiculo, & quidem in vocabulis facilè eſt, & ſine errore, aut hæſitatione perfectè fieri poteſt: ſi modò quod præſupponitur exactiſsimè ipſi memoriâ teneamus In ſententiis & rebus una ſe offert difficultas, meminiſſe in dictando quod ultimum cuique vocabulum ſit dictatum, in quo tantùm caq; magna eſt difficultas.

Quomodo in In epiſtolarum dictationibus ita quoque proceden-

procedendum eſt, ut una quæque diviſa in certas partes diſtribuatur per 20. locos, epiſt; ſecunda, in ſecundo cubiculo, tertia, in tertio, quarta, in quarto, &c. ac tum ſingulis ſcribis ſingulas epiſt: ex locis cujusq; cubiculi dictabimus: & judicio facilius epiſtolam de verbo ad verbum poſſe dictari, quàm ſi verba accommodentur extempore quod majorem tamen habet utilitatem, & uſum frequentiorem : exercitatio promptitudinem ſufficientem ſuppeditabit. Vt autem in genere exemplo declaremus, accipiantur 10. breves epiſt: dividantur in 20 particulas: quarum unaquæq; 1. 2. 3. aut 4. lineas contineat; ac tunc partes debitè in ſuis locis collocentur: accedat repetitio, deindè dictatio: Si verò materia epiſt: animo concepta dividatur in aliquot partes, & modo dicto per locos diſponatur : attribuenda deinde verba ſunt ex tempore, remora verò de qua paulò ante dictum eſt tolletur diligenti diſtinctionum, commatum, hypocom: colon: & periodum obſervatione : vel ſi per certum numerum vocabulorum dictemus: ſic tamen id fiat, ne ullus videat, ac primo ſingulis ſex, 2. totidem, &c. ſi tum contingant hæſitare numerentur vocabula. Si ter dictatum jam vocabulum 19. voce

pluribus Epiſtolis ſimul dictandis operandum.

Exemplū.

perlegendum: ſi 4. vocabulum 25. &c. Sed hic modus ſeipſum prodit, & abſurdi quid habere videtur: ideò ad tertium quo nihil elegantius aut certius cogitari aut fingi poſſe videtur, confugiendū: videl: 1. dictatione figurá primi numero Arithmetico ſubjungimus ſingulis ſcribis: duobus duo: tribus tria, &c. deindè quinq;. ſex, &c. ac tum ex iſtis imaginibus certiſsimè ultimum vocabulum, & ſequens undè pergendum, videbimus; non minùs, quàm ipſas imagines quibus vocabula ſententiæ, vel res oculis mentis objiciuntur: ſed ſint figuræ latæ inſigni colore, ut fortiùs moveant.

Partes Epiſtolæ. Partes Epiſtolæ aut hiſtoriæ, non opus eſt valdè curiosè multis imaginibus exprimere, ſed una vel paucis admodum: ac iis adjuti, ſi antea nos exercuerimus, dextrè poterimus operari.

Qui verò vellet excipere varias Epiſtolas, paucis verbis indicatas, unumquemque locum cujuſq; parietis dividemus in quinq;, atq; in ea materiam collocabimus, uſque ad 20. in uno cubiculo, ſi opus eſt, aut ad 6. 8. 10. cubicula prout occaſio ſe offert: Reverſi in muſæum à prima incipiemus ex 1. loco, donec omnes deſcriptæ ſint: quod tantò

expedi-

editûs ſit, quia Secretarii & qui ab Epi-
is ſunt, exordiendi & finiendi formulas
nt, ac titulos cuiq; pro ſtatu & dignitate
ibuendos.

quis, liber ab aliis occupationibus 100.
res Epiſtolas ediſceret, & arti applica-
modo dicto, non eſt dubium quin ſe-
er magno cum ſtupore videntium ſuc-
eret: quod à condito orbe factum le-
r de nemine: & licet ad cognitionem
iùs talis dictatio referatur, quàm ad
onem: non tamen caret utilitate, ut
a voce oſtendimus. Contenti igitur 4.
. 7. 8. poſſe dictare, non tanto labore
s eſt in retinendis ultimis vocabulis aut
eria: quia in tam paucis facilè erit opta-
i ſcopum conſequi: neque uſu venire
t, ut pluribus, quàm 4. 5. 6. aut ad ſum-
m 7. aut 8. ſimul dictemus: Imò hæc
s ab iis qui non indigent poteſt præter-
ti. In dictationibus quamvis peritus
ctator & ſcriba item, ſciant ubi reſpi-
dum & notæ diſtinctionum adhiberi de-
nt: ideoq; non ſit opus indicare: tamen
hîc quiſquam à nobis quid deſideret,
sfaciamus. Simpliciſsima forma eſt &
nmodiſsima, ut comma ſemilunio, vel
iglobo aureo, hypocolon plenilunio

Digitized by Google

aut teto glo. . ſuppoſito, colon duobus integris his vel illis, periodus alterutro, nota admirationis: puncto impoſitâ ulnâ vel haſtâ, interrogationis ſignum per terebram: parentheſis 2. ſemiluniis oppoſitis aut globis, ex quibus alia facilè ſingentur. Idipſum geſtibus etiam fit, ut ad oculum demonſtratum eſt.

Quid obſervandú concionem calamo excipientibus? Scribentibus quoq; de verbo ad verbum ex viva voce oratorum, aut concionatorum, eodem modo 300. 400. aut 500. plures aut pauciores formandæ ſunt dictiones, iiſque ſigna danda & characteres Locorum, qui ubi fuerint familiares ſcriptori, celeriùs excipiet quàm dictator queat eloqui. Sed volentibus ſe diligenter in hoc exercere obſervandæ ſunt regulæ ſequentes.

Regulæ.
1. 1. ſcribendę in libello dictiones uſitatiores alicujus facult: & exercitii.
2. 2. formæ & characteris ſigna diſtincta pro unaquaq; dictione longiore præſertim, danda ſunt.
3. 3. characteres ſint breves ac faciles, & qui paucis ſcribantur literis aut figuris: ne plus temporis in iis formandis, quàm in ipſis dictionibus præterlabatur.
4. 4. dictionibus brevibus & parvis dentur characteres minores, magnis majores.
5. 5 characteres poterunt eſſe literæ alphabeti Latini, Græci, Hæbraici, figuræ Arithmeticæ,

meticæ, communes vel Latinæ, lineæ Geometricæ & alia ſigna locorum pro arbitrio formatoris. 6. licet formare characteres ex primis dictionũ literis, in quo vitanda eſt ſimilitudo. 7. abbreviationes familiares Græcæ, Latinæ, Logicæ, Philoſophicæ, &c. 8. praxis & ſucceſſus hujus videtur difficilior in particulari, propter laborẽ qui requiritur, ad reddendos characteres familiares: tamen quia eſt profeſsio ſingularis, cui quidam ſe totos dedunt: omnia diligenti exercitatione redduntur facilia. Initium autem fiat in ſcripturis latinis aut vulgaribus: ſcribunturque char: non promiſcuè omnibus, ſed uſitatioribus & ſæpiùs occurrentibus.

6.
7.
8.

CAPVT VIII.

Quomodo Gram: Rhet: Dial: & cæteris liberalibus artibus. Item Theologiæ, Iuriſprudentiæ, Medicinæ, hæc ars Memoriæ applicetur, & quomodo Legati, Advocati, Procuratores, Notarii & alii ea utantur.

REſtat ut nunc oſtendamus quomodo hæc ars liberalibus artibus & gravibus diſcipl: accommodetur. Inprimis quod ad Grammaticã, accipiendus auctor, qui optima methodo ſcripſerit, hoc eſt, qui nih l ſu-

Tranſitio ad artes liberales.

Grãmatica.

perflui habeat, & cui nihil deſit, quiq; veritatem maximè ſecutus, & ordinem qualis eſt L. Schenckelii Rhet: Corn: Val: Dialectica, Aug: Hun: Grammatica dividatur in tres partes. Rudimenta, Syntaxin, Proſodiam. In rudimentis traduntur octo partes orationis inter quas Nomen & Verbum primas obtinent. In primo igitur latere primo cubiculo 1. 2. 3. 4. 5. 6. diſponemus ordine, quæ in libro habentur, quid? quotuplex? genus, caſus declin: &c. quæ à ſingulis excipiuntur in cubiculo duplicato: & ſi opus triplicato cōſtituemus ex oppoſita regione, donec omnia ſint abſoluta. In 2. Pronomen quod uno facilè cubiculo excipitur. Verbum in 8. cubic: 9. 10. 11. 12. eodem modo quo de nomine dictum eſt, definitionē, diviſionem, quæ primæ 2. 3. 4. Coniugationis? & quomodo faciant præterita & ſupina? quæ ab unaquaq: regula excipiantur? in oppoſito tapeto cubiculorum: In decimotertio Participium: In decimoquarto Adverbium: In decimoquinto Conjunctionem & Interjectionem. In decimoſexto Præpoſitionem. In ſecundo latere primi cubiculi, Syntaxin defin: diviſ: & quæ initiò tradi ſolent in tribus parietibus: in 4 pariete quinq: regulas concordantiæ. In ſecundo cubiculo regimen,

Etymolog: *Syntaxis.*

regimen nominativi; in tertio genitivi; in quarto dativi;in quinto accuſ:in ſexto ablativi collocabimus; in ſeptimo de infinitivo Participiis, Gerundiis & Supinis. In octavo de Syntaxi figurata. In tertio latere domus defin:& diviſ: Proſodię, circa quid verſetur? &c. in primo cubiculo. In 2. de quantitate ſyllabarum in genere omnium, Poſitione, diphthongo, regula, exemplo; In 3. de quantit: in ſpecie primæ ſyllabæ, præpoſitione & compoſitione: mediæ, accentu & diminutione. In 4. ultimæ, terminatione vocalis longæ: in 5. brevis & ancipitis; in 6. conſonantis longę; in 7. conſon: brevis, exceptionibus ſuis quibusq; locis è regione poſitis; in 8. de pedibus; in 9. & 10. de uſitatioribus carminũ generibus: in 11. de virtutibus; in 12. de vitiis. Reſtat quartũ latus in quo notæ in totam Grammaticam ad tempus omiſſæ reponantur: niſi quis malit eas in cubiculis vacantibus primi lateris Rudim: 2. Syn: 3. Proſ: ſubjungere ſi videlicet quodque latus 25. conſtet cubiculis. *Proſodia.*

Rhetorica in quatuor partes majores etiam diſtribuetur: & quælibet majorum in uno latere collocabitur ordine progrediendo, ſicut ex ſingulis paginis videre ad oculum licebit: majoribus partibus in minores *Rhetorica.*

divisis,

diviſis, pro rei exigentia: & tunc tantùm unicuiq; cubiculo applicatur, quantum capere poteſt, vel quantũ conſultum videtur. Omittatur autem ſi quid ſit, quod omitti poſsit, ut aliquando unius tropi plura dantur exempla, ubi unum aut alterum ſufficiunt: vel interdum paulò latiùs aliquid declaratur, ut rectiùs intelligatur eoq; jam ſatis perſpecto non opus eſt multis verbis. Iudico autem Rhetoricã Cor. Val: per interrogationes & reſponſiones digeſtam commodiſsimam eſſe huic arti propter brevitatem, perſpicuitatem & ordinem ſtylìq, elegantiam: utpote quæ ab aliquo in Latina lingua utrunq; verſato, ferè intelligantur: excepto genere judicali, quo Iuriſprudentiam aliquo modo tangit.

Dialectica. Dia: verò in ſex ferè libellos dividitur: duo majores ſubdividantur, ut ſint octo magnæ partes. In domo igitur Dialecticæ primo cubiculo diſponatur definitio, diviſio & alia præmitti ſolita. 2. univerſale & individuum. 3. genus. 4. ſpecies. 5. drffe-rentia. 6. proprium. 7. accidens. 8. de prædicatione. In 9. prolegomena in prædicamenta. in 10. antepred: ſive tantum æquivoca. in 11. univoca & deno: in 12. Subſtantia; in 13. Quantitas: in 14. Qualitas: in 15.

Relata

lata ad aliquid; in 16. Actio & paſsio; in
V bi & quando; in 18. Situs & habitus: in
. ratio definiendi & dividendi; atque ita
r reliquos libros progrediendo. Eodem
è modo reliquis 4. artibus liberalibus
it applicanda: præcipuè ſi quis eas per de-
iitiones, diviſiones, aliaq; attributa velit
tinere. Alioqui multò faciliùs in his qua-
or quàm in illis tribus ſuccedit, eo quod
guris ac lineamentis ferè demonſtrentur.

Sed ad Theol: tranſeamus; hæc pro ob-
cto habet Biblia. Ante omnia igitur illa
int exprimenda, ad quod valdè juvabimur
ditione Bibliorum per imagines in folio,
varias editiones conferamus, ac ex iis qui
tiùs hunc vel illum librum, vel partes, aut
xactiùs expreſſerint obſervemus: ſi quid
eſit ſuppleamus: ſi non ſatis benè, meliùs
aciamus ex arte quàm alii alio fine & ſæ-
iùs ſine arte in lucem emiſerunt; Non ſuf-
icit tamen Biblia collocaſſe, ſed explicatio-
ies adhibendæ. Inquiremus itaq: optimos
uctores, vel in tota vel in partes plures, aut
n unum librum atq; cognitis præſtantiſsi-
mis ſummatim in oppoſitis tapet: cubi-
culis duplicatis vel ſi opus triplicatis adjun-
gemus. Si autem apud plures idem, ſæpe
ut fit, inveniatur, ex uno eoq́ præcipuo ſu-
memus

Digitized by Google

memus, juxta paucis literis citata aliorum poſita. Nec hæc Theologo ſufficiunt, ſed conciones dierum dominicalium, feſtorum Quadrag: Adventus. In Evang: & Epiſt: reliquorum dierum arti appſicabit; In unoquoq: cubiculo unam conſtituens, & ſi poſtea quid addendum occurrat, in duplicatis & triplicatis cubiculis vel in circumſtantibus, ut latiùs viva voce. Caſus autem conſcientiæ præcipuos in una 2. 3. aut quatuor domibus facilè exceperit ad hoc deputatis. Poſtremò controverſias quaslibet ſuis diſponat domibus, & cubiculis: quemadmodum ſtudioſus Theologiæ vel jam in ea verſatior & exactior facilè ex his colliget. Si præterea velit Doctores Eccl. D. Thom. vel alios quoslibet, ſingulis in compendium redactis, omnia diligenter conſiderans, modum applicandi ad artem ſemper aliquem inveniet: ut non pluribus pro Theologo opus eſſe videatur.

Iuriſprudentia. De Iuriſprudentia verò ſic habeto: omnes titulos & regulas juris, quaſi per præludium ſuaſerim diſponere, ut eas quocunq; ordine exactè memoriâ teneat, ut quolibet recitato numero dicere, aut contra poſſumus: deindè in domus ſuæ primo latere conſtituat librum primũ Inſt: in 2. 2. in 3. 3. in 4. 4. In

2. domo

2. domo, primo latere lib. 1. digeſt. in 2. 2. in 3. 3. in 4. 4. Et ſiculterius progrediendum per omnes libros Digeſt: Cod: Novel: &c. donec cuncti ſint abſoluti, ſemper in una domo, 4. lib. collocantes, quæ ut ſit capax uniuſcujusq; lateris, 10. 15. 20. aut 25. ſint cubicula. Si quis in ſpecie formam certam deſideret, en tibi duarum primam.

In medio 1. parietis, 1. lateris, 1. domus ponatur primus titulus; in medio 2. parietis prima lex, in medio 3. 1. §; in medio 4. 2. §. & quæcunq; de iis retinenda putabimus, in 4. aut 8. circumſtantias locorum, in medio 1. parietis, 2. cubiculi 3. §. donec omnes ſint poſiti: ac tum in medio ſequentis lex 2. primi tit: in 2. primus §. ſecundæ legis, in 3. ſecundus §. 2. legis, in medio 4. tertius §. ſecundæ legis: Et ſic progrediendum, deindè omnibus tit: legibus & §§. abſolutis; in medio ſequentis parietis 2. tit: per tit: leges ac §§. donec omnes ſint collocati. Secundò. Alii forſan mallent hanc viam ingredi, ut in 1. domo ponant titul: cum omnibus legibus & §§. & quicquid de iis retinendum, in 2. domo, 2. tertium, in tertia domo, &c. Tunc autem tot domibus opus eſt quot ſunt tituli. In his quisque ſuo relinquitur arbitrio. Si obſervationes Mynſingeri, Gailii aut aliorum opera velimus

mus arti applicare, in ſuis domibus & cubiculis ad hoc ſecundum demonſtrationem præparatis diſcretè affigemus: in quo ſicuti in aliis omnibus fel ciùs procedent quibus res cordi curæq. fuerit.

Advocato quomodo agendum.

Advocatus quia Iuriſconſultus eſſe debet, modo ſupradicto ſe geret in Iuriſp. ſed illi patronum cauſarum agenti, præterea neceſſe eſt omnium clientum cauſas, & adverſariorum memoriâ tenere: & quid in quaq; factum ſit. Ille igitur ſicuti domui opponitur domus, & cubiculũ cubiculo, in plateis benè ordinatis, vel in cellis monachorum habeat cubicula, & in uno cubiculo efferat aptè per imagines, veluti aliàs in libris ſolent literis notare, quicquid in cauſa clientis actum: quod in adverſarii, in oppoſito cubiculo, in 2. ſecundi, & ſic ad 50. 100. 200. 300. 400. aut plures progrediatur: donec omnes expreſſerit quotidiè ſingulis addens, quod actum eſt, & repetat: ut ſuo loco dictum latiùs. Occurrente poſtea quovis cliente, in terrogante q; in quo ſtatu ſit ſua cauſa: ſtatim mentem ad illud cubiculum convertet: eoq; invento leget oculis mentis celerrimè, ac dicet quod res eſt: ab occurrente alio interrogatus ſimiliter: atq; ita cæteris quaſi in manibus deſcripta videret, reſpondebit,

ſpondebit, ſi modò debitè fecerit officium, ſumma omnium cum admiratione. Ad eundem planè modum faciendum eſt Procuratoribus, aut ſi in aliquibus locis alia fuerit ratio procuratorum quàm Advocatorum: tamen quomodo artem dirigant ad ſuam functionem facilè ex eorum applicatione videbunt.

Medicina. Medicina verſatur circa corpus humanum ut illud ſanum conſervet, vel ægru m reſtituat: ad hæc omnia concomitantia diriguntur veluti ad ſcopum. De conſervanda valetudine pauca ſunt præcepta, & obſervatu volentibus facilia: In depellendis morbis major difficultas. Inprimis autem noſſe oportet: quod fit multis ſignis & circumſtantiis, urinæ, pulſus, linguæ, oculorum, ſanguinis, tuſsis, coloris ac aliarum partium, & indiciis, &c. tum morbum pellere, quod fit herbis, fructibus, aromatibus, lapidibus, metallis, aliisq; rebus ſimplicibus; vel ex iis compoſitis, potionibus, pillulis, unctionibus, &c. Studioſus hujus facultatis (quem Philoſophicis ſtudiis benè excultũ ſtatuo, prẹſertim Phyſicis & Aſtronomicis) omnia ſimplicia & aphoriſmos Hippocratis, quaſi per præludium diſponet: deindè inſtitutiones artis applicabit: tùm

L compendia

compendia, Galeni, Hippocratis, vel aliorum principum Medicorum: in quibus ſi quid deſit, aut ad noſtra ſecula aut regiones minùs accommodatum, ex Neotericorum præſtantiſsimis ſupplere licet, ac ſingula in ſuis domibus & locis ad hæc ſecundum artem ordinatis conſtituere. Si quis malit primùm omnes herbas (ſub quibus flores, radices, aliaq; ſimplicia complector) diſponere in una, duabus, aut pluribus domibus, earumque vires quaſi præludia ad medicinam dirigentia: valdè conſultum id fuerit: præterea in I. domo Aphoriſmos Hippocratis qui ſunt velut certæ quædam regulæ aut potius axiomata locare: & ſi ex Galeno vel aliis ſimiles ſint collectę aut ſeligi queant ſententiæ, operæ precium id quoq; fuerit: niſi malit omnibus ſimplicibus tanquam cubiculis diſtinctivis uti: ſicut etiam uſus imaginibus morborum, ac in quatuor angulis cujuſque unam herbam vel morbum conſtituere, ut videlicet quocunque ordine omnia habeat ſimplicia & morbos, ut quotum unumquodque iſtorum ſit, expeditè referre poſsit. E. G. Tremit aliquis toto corpore, & eſt hydropicus: vix oſsibus hæret, & eſt Phtiſicus; flava cute eſt, & ictero

ſive

ſive morbo regio laborat: & ſic de cæteris, morbo ex ſignis & circumſtantiis benè perſpecto adhibenda ſunt remedia, ſingulis pro qualitate morbi & perſonæ: quæ omnia ſecundum artem expreſſa, diviſa, variis modis ad libidum cujuſq; locis committenda. Forſan non eſſet inconſultum medicum ſic morbos, & remedia conſtituere, ſicuti declaratum eſt, juris ſtudioſo titulos, leges, paragraphos eſſe collocanda, ut ſcilicet in medio 1. parietis 1. cubiculi 1. domus ponat primum morbum, & omnia ad illum facientia in 4. locis ejuſdem parietis, & reliquis tribus parietibus & etiam 4. duplicatis, aut triplicatis, vel quocunque in aliis 4. aut 8. angulis cubiculorum de quibus ſuprà; ſecundum morbum in ſecundo: & ut paucis dicam quæcunque medico ſcitu neceſſaria ſunt compendiosè digerenda, dividenda, exprimenda & in diverſis domibus pro diverſitate materiarum vel librorum aut capitum, &c. diſponenda. Ex his medicum aut medicinæ ſtudioſum perſpicere exiſtimo, quomodo huic arti omnia ſint accommodanda: atq; ex Theol: Iuriſp: applicatione, ac Philoſ: graviorumq; ſtudiorum methodo etiam aliqua colliget,

quæ ſuæ profeſsioni appropriet: tum ipſe quoq; ex ſuo ingenio aliqua, ſi fuerit ei res cordi adjiciet. Facilè enim inventis aliquid additur: & plures plura vident, quæ non videt omnia ſolus.

Legatis & Commiſſariis quid in hac arte faciendum.

Legatis ad Principes ſi proponantur 10. 20. 30. 50. aut 100. articuli à Principe aut ejus nomine ab alio: eos omnes ordine, & ea quæ ad unumquemque reſpondenda inter audiendum occurrunt, debet retinere. Vt igitur id poſsit auxilio artis feliciter & ſumma cum admiratione, quod ſine arte nemo mortalium, ita fiet: ſi locos habeat paratos in triplicatis cubiculis, ut ſtatim primam in primo loco primi parietis collocet: & quæ in mentem veniunt reſpondenda in primo loco oppoſito videlicet in tapeto, & tum ab altera parte tapeti, alius vacat in uſum aliorum, ſi res ita ferat: eodemq; modo 2. articulus in ſecundo loco, & reſponſio item in oppoſito. Et ſic ulterius progrediendum, donec omnes ſint excepti cum reſponſionibus: ac deindè ex lectione art: & reſponſionum paucis imaginibus exceptarum inſtituenda narratio ex tempore, exornanda verbis, & arte eloquendi. Præſupponitur enim legatus in præceptis & praxi Rhetor: ac Dial:

ac Dial: exercitatus, & variarum rerum experientiâ edoctus: quibus poſit is, exercitio hujus artis reliqua feliciter perficiet: alia verò ſubſidia ex applicationibus artium liberalium aut graviorum diſciplinarū præcedentibus, quidam etiam ex methodo ſtudiorum ſuæ profeſsioni utilia, ſi fuerit perſpicax, facilè colliget: Reſtat ut privatim ſe exercendo, ùt decet, promptitudinem, ut cum opus erit dextrè utatur, ſtudeat comparare.

Quid Mercatoribus & aliis.

Mercatores, Notarii & alii, ex ſupradictis, ſi exercitato alacriq; ſint ingenio, invenient modum ſuis negotiis, ſive etiam hiſtoriis ſacris aut profanis, & concionibus accommodandi: quæ omnia ſigillatim recenſere longum & tædioſum eſſet.

CAPVT IX.

De Regulis artem adjuvantibus, Methodo ſtudendi, In quibus artis medulla ſita ſit.

Regulæ 28. artem adjuvantes.

RELiquum nunc eſt ut 28. regulas ſubjungamus, quæ adjuvant artē laudabiliter exercendam: quarum aliquæ licet in ſupradictis ſatis clarè tactæ ſint, & aliquæ tales ſint, ut quis per ſe illas obſervet, ac non-

nullæ forſitan ſint non magni momenti, non ingratum tamen ſpero ſi adjungantur.

I. Reg: Perſonis attribuendæ ſunt actiones convenientes ipſorum conditioni. Non enim rectè ac decorè Regi vel Principi actio agricolæ tribuatur; vel contra.

II. Reg: Imagini motus attribuendus, & ſi res eſt immobilis ſeu inanima, conſtituenda perſona, quæ eam debita actione repræſentet.

III. Reg: Nec ſint otioſæ, quia non ſatis excitant memoriam; ut ſi equus ſit in loco, pede terram pulſet aut fodiat: ſi lupus oves dilaniet & devoret. Hæ duæ regulæ ſatis in prima lectione à nobis habitâ, ſunt indicatæ his verbis: attributa aliqua inſigni actione.

IV. Reg: Si res aliqua fuerit animata ſed parva, ut formica, muſca, cicada, conſtituenda erit perſona ipſam monſtrans: ut autem videatur, fiet primò præfixione mentis: ſecundò per res adjunctas hujuſmodi inſectis: ut ſi in patina melle oblita, perſona flabello ex plumis facto det ſignum abigendi muſcas: formicæ in cumulo frumenti occupentur: tertiò per res à certis perſonis fieri ſolitas: ut ſi quis ancillam in ſtragula lecti quærentem, & ungues interdum collidentem conſtituat: ut pulex exprimatur: ſic pediculus per geſtum fabulæ Æſopicæ vulgò notæ.

Equidem

Equidem malim hujuſmodi inſecta imagine magna exprimere, veram tamen figuram referente, ut videlicet formica, muſca, cicada, ſint inſtar paſſeris; columbæ, felis; canis, agni, vel equi. Imaginationi enim obediunt omnia. Sicuti enim turris, caſtrum, civitas in exiguo loco, ut eſt unguis digiti pingitur; ſic etiam contra res minima ſi opus ſit magnâ formâ repræſentari poteſt.

Imagines proportionem quandam habeant ad locum, & non excedant, quod quomodo fieri debeat paulò antè dictum eſt: figuratione vel imaginatione omnia fiunt proportionata: atq; ita pro domo turris, pro terra navis poteſt poni. *V. Reg.*

Perſonæ in locis collocandæ ſint grandes, vivæ & efficaces, quoad fieri poteſt, quoniam plus movent. Hæc regula etiam ſatis inſinuata fuit iiſdem verbis quibus ſecundam & tertiam diximus. *VI. Reg.*

Figuræ & imagines ne ſint ſolitæ in eo loco eſſe, in quo collocandæ erunt. Non enim ſatis efficaciter excitarent memoriam: quia mente tranſiens crederet rem non eſſe loco repoſitam, ſed partem in eo loco eſſe ſolitam; & ut huic occurratur difficultati: obſervanda eſt regula variationis *VII. Reg.*

 attribuen-

attribuendumq; aliquid inſoliti. E. G. Si in loco conſuevit ſedes eſſe: & tamen in eodē pro imagine ponenda, ſubverſa vel inverſa conſtituatur, vel pendeat: quo ſigno abundè conſtabit, non rem eſſe ordinariam, ſed formatam per imaginem.

VIII. Reg: Ex improviſo collocantibus, ſufficit unā imaginem committere loco. Sed per otium & lentè ſi fiat: non eſt inconſultum plures uno in loco conſtituere benè diſtinctas, & commodè oculis mentis ſe offerentes.

IX. Reg: Imagines habeant actiones deformes, fœdas, ridiculas: hoc ipſo enim magis movebunt: quod cum fieri poteſt ſine indecora repreſentatione, valdè utile eſt Operatori.

X. Reg: Doctè Cicero monet de vigore ſeu vita & inſigni actione: quia illa fortiter excitat memoriā; quales ſunt res admirabiles, novæ, raræ, delectabiles, deformes, ridiculæ, horribiles, magnæ varietatis, pulcritudinis ſummæ, monſtroſæ &c. ut homo ſciſſa facie, magno naſo, gibboſitate monſtroſa: Item res dignitate excellentes, Papa, Imperator, Rex: item excedentes in paupertate, ut vir laceris veſtibus & penè nudus. Hæc & talia valdè ſunt idonea ad vitam ſeu vigorem imaginum. Ideoque operator oculos ad hujuſmodi debet habere intentos.

In col-

In collocatione imaginum, repetitione quadam utendum eſt, ut videlicet abſoluto uno pariete repetamus eum, antequam ad 2. procedamus: deindè hoc abſoluto ad 3. ac 4. antequã ulteriùs progrediamur: & ſi benè repetimus, ultra tendimus: alioqui ubi errorem experiemur, ſubſiſtemus: ac diligentiùs conſiderantes dabimus operam ne ſecundò uſu veniat. *XI. Reg.*

Si hoc die res aliqua pro imagine poſita eſt, eadem pro alia re non eſt ſequenti die collocanda: ùt ſi hodiè agnum poſui, ut agnus legatur, cras pro innocentia non expedit ponere: quoniam confuſionem parere queat, præſertim ſi prioris non ſimus obliti: aut ſi imago non fuerit variata per ſigna, & benè firmata diſtinctione mentis & repetitione, *XII. Reg.*

Cum oratio vel periodus memoriç commendanda eſt, de verbo ad verbum: primò bis térve legenda eſt tardè, diſtinctè ùt vult Cicero, quod non exiguam adfert utilitatem. Sed hoc non ſufficit: nam deindè in compendium redigenda, &c. ùt latiùs dictum eſt tit. de Conc. & ratione exercendæ memoriæ, &c. *XIII. Reg.*

In collocatione imaginum proportio generis per ſexum exprimenda erit: ut divi- *XIV. Reg.*

tiæ per fœminam divitem potiùs quàm per virum; ſic ponam virum actionem cum libro exercentem; ut hinc conſtet de genere: Neutrum autem per hominem larvatum effero, qui mihi neuter eſt: neſcio enim vir-ne ſit an fœmina: & is operatur aliquid circa ſcamnum, portat, abjicit, ultra ſaltat: vel animal quod ducit, percutit, inſidet, &c.

XV. Reg. In integris verò periodis aut orationibus ſi inveniantur forte 8. vel 10. plures vel pauciores dictiones, quas quis facilè recitaret ſine alia collocatione, tum non opus eſt ſubire laborem imaginum: ſed ſufficit notare præcipuam, quæ nobis alias in mentem reducat. Quod accipiendum eſt de dictionibus aut orationibus quas ſemel recitatas non cupimus diutiùs retinere: utpote actionum forenſium, &c. ut dictum eſt, principem. Quidam enim ingenioſè noverunt effingere vocem artificioſam, aut dictiones paucas quibus memoria juvatur: ut quàm plurima repetat: unaquæq; enim litera dictionem, dictio ſententiam, hæc exemplum memorabile aut totam hiſtoriam ſuggerit. E. G. HINRICVS. Habens Ieſum Nazarenum Regem Iudæorum Cuſtodem Vitæ Suæ. P. V. T. O. N. S. I. N: per P. Princeps ſine literis quaſi, &c. V. Vt in mare flumina

De his ſententiis vide in fine hujus libri.

flumina, &c. T. Tyrannorum verſutia, &c. O. Obedientia virtutum, &c. N. Nulla Reipub. &c. S. Servire Deo, &c. Quod latius filiis artis examinandum relinquo. Hæc ſola regula ſi benè applicetur, efficit artem quandam neutiquam contemnendam.

Imagines habeant proportionatam altitudinem, ne oculus ſe debeat nimis attollere aut deprimere, ut videat. Aliquid momenti habet hæc regula ſi ad oculos exteriores referatur: verùm ſi ad mentis parùm. Tam citò enim mens Romam, Hieroſolymam vel per longius ſpacium ſe dirigit, atq; ad locum proximum: Niſi quis dicat ſympathiam aliquam eſſe inter aciem oculorum & mentis; Per ſe regula mala non eſt, & valeat quantum poteſt. *XVI. Reg.*

Non oportet nimium feſtinare, ut ſubitò collocentur imagines, cum non opus eſt feſtinatione, nam paulò poſt occurrentibus melioribus magisque idoneis, difficilè erit priores ſtatim ita delere, ut aliæ ſine difficultate ſubſtituantur: & ægrè meliores omittimus. Voluendum igitur animo & revolvendum, utrùmne convenientiores occurſuræ ſint: deindè benè formatæ diſponantur. *XVII. Reg.*

Ante omnia videndum ut imagines ſint *XVIII. Reg.*

rerum

rerum notiſsimarum, & abſtinendum à fictis & incognitis, vel minùs cognitis, cum haberi poſſunt veræ & notæ, vel magis cognitæ.

XIX. Reg: Quemadmodum ſimilitudo locorum multùm obeſt in operatione, ita & imaginum. Ideò danda opera quoad fieri poteſt, ut ſint diverſæ: ne ex ſimilitudine error oboriatur: ut ſi dicam tres Franci, diſtinguantur cicatricibus, geſtibus aut alia re attributa; quod infinitis modis fieri poſſe alibi dictum eſt, ut ſi unus ſit gibboſus, alter unoculus, tertius ſine naſo.

XX. Reg: Habenda quoque ratio æquivocorum & ſynonimorum, ne pro cane ſigno cœleſti, terreſtrem legas, aut pro petra ſaxum, &c. quæ electione mentis ſeu præfixione diſtingui poſſunt, in collocando & repetendo: & quæ omnia perficit, exercitatione.

XXI. Reg: Si plures imagines exprimendæ ſunt perſonę, uno in loco operator ſtudeat variare, ut magna una atq; altera ſit cum pluribus parvis, ne tam multi occupentur loci, & plurium ſint capaces, & diverſitate efficaciores.

XXII. Reg: Cum verba & conceptus ſeu periodi capiuntur ex charta, in loco collocantur: non applicanda eſt memoria chartæ, ſed huic ſolùm.

lùm, hoc eſt, ita erunt concipienda quaſi tantùm in pariete ſeu loco eſſent poſitæ. Duplex enim eſſet labor, recordari utriusq; & pareret confuſionem: quia mens diſtracta vacillat, & confunditur attentione ad diverſa.

XXIII. Reg. In collocandis & repetendis imaginibus cavendũ, ne utamur geſtibus alienis ab arte pronunciandi; ſed liberi ſimus ab omnibus indecoris hujus regulæ defectibus. Inventi ſunt quidam in recitando immobiles, oculis fixis in pariete inſtar ſtatuæ; quòd non ſolùm indecorum eſt: ſed præterea artem detegit, in qua præcipuum eſt ipſam celare, libertate actionum obſervatâ, quaſi ſolius naturæ felicitate faceret. Niſi igitur aliquis, ſe privatim exercendo ab hujuſmodi caveat; publicè aliquando imprudenti & invito eveniet hoc vitium.

XXIV. Reg. Hac arte non eſt in omnibus paſsim utendum, ut ſingula quæ quis legit, videt, audit, per artem memoriæ tradat, ac retineat: ſed potiſsimùm ſtudiis difficilioribus applicanda, ac rebus magis neceſſariis: ut cauſis forenſibus, diſputationibus, reſponſionibus, concionibus. Poteſt tamen aliquis ſucceſſu temporis, multùm hac ipſa ſe in omnibus juvare: ac tum requiritur, ut materiam

ſtudeat

ſtudeat benè intelligere, & in brevem ſummam redigere: ac ſuis quæq; locis conſtituere, ut dictum eſt: qua memoriâ comprehenſa, vel potius mentis acie lectâ, reliqua facilè ſuccedunt.

XXV. Reg: Requiritur in hac exercitatione vacatio mentis: ne virtus naturalis per occupationem exteriorem diſtrahatur.

XXVI. Reg: Debet quoq; eſſe manſuetus, ne irâ, impatientiâ, vel alio turbetur affectu.

XXVII. Reg: Sobrietas etiam húc ſpectat: ne per ebrietatem virtus naturalis ſuffocetur, nam ebrietate ita ſenſus interiores impediuntur, ne rectè faciant officium. Non tamen ipſa officit arti; ſed naturæ quæ omnia operatur: longè tamen melius arte directa. Inſuper ſi quis quotidiè ebrius eſſe conſueviſſet, ſed crapulam edo. miret. manè in arte ſe exercere poterit: & quæcunq; ſobrius applicuit, etiam ſi tum, cum neq: mens neq; corpus officium facit, hic etiam nihil poteſt: tamen ad ſe reverſus omnia videbit ſibi conſtare.

XXVIII. Poſtremò matutino tempore vacandum huic exercitio: quia mens poſt quietem & ab aliis occupationibus libera, inq; ſilentio vegetior & aptior multò eſt, ad ſuſcipiendas ideas ſeu ſpecies oblatas.

In Methodo Methodus ſtudendi artes liberales ac graviores

graviores diſciplinas, connexa theoriâ artis memoriæ, qua quis commilitones ea deſtitutos ſuperet, quamvis ingenio & induſtria præſtantiores, licet à perſpicacibus auditoribus facilè animadverti queat: tamen in aliorum gratiam eam hic nudè proponemus. Conſiſtit autem in his præcipuè: *Studendi quid operandum?*

1. ut ejus diſciplinæ Auctores aliquot præ cæteris excellentes noſcamus; ac unum ex omnibus Principem eligamus, in quo omnem ponamus operam: reliquos tamen legamus. Diſtribendi autem erunt Auctores alicujus facultatis in tres ordines: ac præcipuam operam collocabimus in Auctore primi ordinis: habendi tamen, legendi & conſulendi etiam ſecundus & tertius, ut ſi quid utile ac notatu dignum, quod non eſt in illo, aut non tam benè, indè in ſuum locum transferatur. Id ipſum quoque non erit inconſultum in 1. claſsis ſcriptoribus facere. Nemo enim in omnibus æquè excellit: & vilis aliquis ſcriptor interdum partem aliquam meliùs tractat, quàm excellens: qui cum plurima egregiè, quædam tamen non tam excellenter, ut apud alios medii aut infimi generis inveniuntur: qui multa vulgariter, unum aut duo eximiè tractaverunt: præterea quæ plures eadem habent,

habent, abſolutè & perſpicuè ſatis, in aliquo omnium præſtantiſsimo ſuis locis annotanda: vel ex omnibus in commentarium referenda, aut ſaltem in indicem. Illorum
2. deindè libri in compendium redigemus ac ex pluribus unum quaſi corpus formabimus: tranſportatis eò omnibus ſcitu neceſſariis. Tum aptè dividantur in libros, capita, materias: idque per partes majores &
3.
4. minores. 4. Vnaquæq; imago exprimenda & per domos, cubicula ſuis locis collocan-
5. da. 5. Repetitio quotidiana partis alicujus majoris certâ horâ inſtituenda: ut parta conſerventur, & indies juſta fiat acceſsio:
6. quod caput eſt in omni ſtudio. 6. Vulgò nota, ſunt de prævidenda lect: diligenti mentis, inter docendum attentione, & retractanda.
7. 7. In diſputat. paucæ ſed utiles quæſtiones proponendæ: eas ſi ignoremus memoriæ commendantes, aut libris, ut ex iis fructus ſequatur: neglecta illa puerili cõcertatione, qua tantùm quoquo modo ſe liberare ſtudent, ne ad pulſum finiendæ diſput: victi ſint in catalogũ referendi, nulla ferè aliâ utilita-
8. te propoſita. 8. In dubiis frequenter do-
9. ctiores vel ipſi Præceptores conſulendi. 9. Omnia ſemper ſtudia fiant per intervalla, ubi hora ſtudiis impenſa, reſpirandum tantiſper.

tiſper. Optimè enim ita ſtudia ſuccedunt.
10. Tempore feriarum poſtquam animus honeſtis recreationibus relaxatus fuerit, & corpus moderato refectum exercitio, deambulationis, pilæ, ſaltus, &c. aptiora ſunt multò ſtudia, valetque tum acies mentis, ut cultri poſt juſtam acuitionem. Si igitur duab⁹ aut tribus horis luſui honeſto tribuitis, una ſubtrahatur ſtudio, repetitioni tribuenda: deindè per unam aut duas ad recreationem redeatur, experiemur unâ illâ plus nos profeciſſe, quàm aliàs duabus: ac ingenium tum penetrare, & quaſi in luce videre, ad quæ aliàs cæcutimus. 11. Ad hanc methodum etiam maximè facit Index vocabulorum, ſent: & rerum, elocut: artificii Rhethorici Dialectici, &c. & quicquid in ſingulis auctoribus legitur, aliqua de cauſa notatu dignum ad illum referre: Non tamen omnia deſcribenda erunt: quod maximi eſſet negotii: ſed uno aut altero tantùm verbo, vel ſaltem quàm pauciſsimis fieri poterit, annotandus locus in quo hæc aut illa inveniantur: ad eum fermè modum (quod quidem attinet ad materias) quo Index Biblicus collectus eſt. Si enim id prudenter fiat (magnum ſtudiorum compendium judico) unuſquisque liber ſemel tantum erit,

Digitized by Google

magno cum fructu legendus: & tamen quæcunq; notatu digna, indicis auxilio ſemper in promptu habebimus: alioquin legendis relegendisque libris, vita hominum brevis conſumitur: itaque indefeſſo ſtudio, bonæ methodi defectu, quaſi ſaxum Siſyphi perpetuò volutatur. Atq; hæc faciunt ad ſtudendi methodum in genere.

Logico atq; Phyſico quid agendum?

Sed daturus operam Phyſicus comparabit ſibi dictata, ſub eodem profeſſore, præcedenti curſu ab aliquo qui cæteris perfectiùs exceperit, eaq; precio aut precibus comparanda. Non contentus tamen dictatis profeſſorum precedentis curſus, commentarios in Ariſt: Pariſ: Lova: Colon: Conimb: Rom: vel aliorum Acad præſtantiſsimos ex multis ſelectos conſulet, in hoc vel illud caput: ut ſi quid ſit ſingulare quod in dictatis vel cõmentariis ejus Academiæ in qua ſtudiis dat operã non habetur: aut non tam clarè ac benè, decerpat: non tamen ut ſemper in tam diverſis legendis occupetur. Si autem iidẽ Profeſſores non alternatim Logicos & Phyſicos ſuſcipiant: tum confugiendum erit ad præſtantiſs: commentaria, & ex iis optima quæq: erunt ſeligenda, & ſummatim ordine convenienti digerenda; ad quæ rectius præ-

ſtanda

ſtanda conſilium profeſſorum fidele, valdè erit utile. Antequã igitur ſcholam adeat, textum legat, relegat & diligenter expendat dictata Prof: ſuper eo, & commentaria conſulat, atque ita conſideret ſcitu neceſſaria: ut ſi non exactè, ſaltem aliquo modo teneat: idq́ue ſit loco lectionis prævidendæ. Profeſſores avidè, attenteq́ue audiat: è ſchola domum reverſus audita retractet: & tum ex ſcitu dignis præcipua quęque infigat exactè: omnia verò quæcunq́ue in tota Logica & Phyſica & Metaphyſica (idem judicium ſit de aliis artibus liberalibus) paulatim per libros, capita vel materias progrediens ſummatim colligat: vel ſaltem in libris fuſiùs tractata ſubducat lineis; ut ſummam retinendorum ſciat. His accedat quotidiana repetitio. Logicus poteſt ſemihoram ante prandium & aliam pomeridiano tempore, tribuere, vel ſi malit, totam horam ſimul, ante vel poſt prandium, ad libitum cujuſque: ſic ut totam Logicam repetat 14. 21. aut 30. ſaltem diebus: à fine redeundo ad principium, ſine intermiſsione: vel ſi totam nondum audivit, ad quem locũ perventũ eſt. Phyſicus jam factus ſemper continuet Logicæ repetitionẽ & tũ

eodem modo Phyſicam diſtributam repetat, progrediens uſq; ad locum ad quem perventum eſt docendo, &c. Atque pro hac Phyſicæ repetitione, aliæ duæ ſemihoræ vel tota, pomeridiano tempore ſeu veſpertino erit eligenda.

Metaphyſicam continuet repetitione Logicæ & Phyſicæ, & tum adjungat hujus etiam partes aliâ horâ aſsignatâ, ut dictũ eſt de Logica & Phyſica. Hoc modo fiet ut omnia exactiſsimè quæcunq; didicerit retineantur, & quotidiè fiat acceſsio: quod caput eſt in omni ſtudio. Eveniet etiam ut omnibus ſimul memoriæ inhærentibus ex collatione omnium inter ſe, videl: præcedentium cum mediis, ultimorum cum his, & illis, melius longè intelligantur, & multa ex iis dubia nobis occurrentia, vel quæ ab aliis objiciantur, ad quæ alioqui cæcutimus, ſolvantur: tantaq; hinc naſcitur alacritas, ut vix dici poſsit: dum in examine profeſsionis publico vel privato, & diſputationibus ad propoſita expeditè reſpondetur, etiam reſpondere quis deſideret. Conſultum præterea valdè eſt à parentibus tàm Profeſſoribus quàm filiis præmia ſub conditione proponi: eaq; ſatis magna, tum illi his erecti, ſæpè ad [illegible] eum vocabunt, examinabunt,

Præmia docentibus & diſcentibus propoſita magni ſunt effectus.

quæſt:

quæſt: doctioribus proponi ſolitas exhibebunt: calcar addent currentibus: conſulti de dubiis faciles & ſeriò reſpondebũt. Quid multa? Effectus ſequetur munere propoſito dignus. Neq; ſolùm id faciendum ſi evadat primus: ſed etiam ſi 2. 3. 4. 5. 6. Imò ſi inter 12. primos. Verùm pro loco ſint majora vel minora, ſi quis dicat nota ea eſſe, ac vulgaria: Non quidem planè diffiteor in genere & ſparſim nota: & unum hæc ex dictis, alium alia ſcire, vel etiam obſervare: ſed omnia conjuncta & quaſi in faſciculum colligata, ſimul ad praxin ſunt reducenda: & haud dubiè effectus ſequetur admirabilis, & inexpertis omninò incredibilis.

In his autem præciptè medulla artis ſita eſt: I. Vt quæ de fundamentis artis dicta ſunt, benè intelligantur, fol: 67. II. Locos meditemur quotidiè, ſecundum formam præſcriptam, ſive reales, ſive imaginarios. fol; 110. & ſeq. III. Regulas vocabulorũ intellectorũ, fol:69. IV. Reg: ſententiarũ, fol: 75. V. Reg: rerum, fol;78. VI. Reg. praxeos ſeu exercitium in ſupra poſitis ſecundum formam: quod vim habet omninò incredibilem. fol: 107. VII. Cui debet conjungi Repetitio cuſtos omnium fideliſsimus, &c. fol: 120. VIII. 1. aut 2. modus exprimendi nu-

meros Arithmeticos ſervetur, fol: 96. IX. Collocatio librorum, & citatio auctorum, fol: 125. X. Citatio & adjunctum citationũ, fol: 128. & ſeq: XI. De concione & oratione, & argumentorum diſpoſitione, fol: 99. 103. 105. XII. Quæ dicta ſunt de diſtinctione locorum, ut unaquæq; domus cuiq; materiæ accommodetur, prima vocab. 2. ſentent. 3. Exemplis, &c. maximi ſunt momenti, fol: 119. XIII. Reg: diligenter legendæ & alia ſatis utilia ſup. cap. 7. fol: 149. cum ſeqq: XIV. Eximium quid eſt circa locos, ex uno cubiculo facere 3. 5. 9. vel 11. Si videl: in unoquoq; angulo in perſona diſtinctiva capiatur oſtium, ut per ea in alia 4. tendatur cubicula, & ſi ſupra vertices 4. alia oſtia prẹter tria, octo accedunt, conſtituuntque 11. quod ad multa longè eſt utiliſsimum fol: 111. XV. Quæ de methodo ſtudiorum dicta ſunt, magni valdè ſunt momenti, & ad rem vel inprimis faciunt. fol: 159.

ADMONITIO.

PAucis hîc admonitos cupimus auditores noſtros, ut diligenter conſiderent eas partes, in quibus medulla artis ſita eſt: minùs neceſſariis ad tempus omiſsis. Nam hujus artis vim duntaxat ii noverunt, qui perpaucis contenti præceptis jugi meditatione,

exercitatione

exercitatione & ſedulo uſu, facilem quendã habitum memorandi generarunt: quem nec leviter amittere poſſunt. Deindè non ſervatam à me in hoc libello methodum artis ſed doctrinæ: quâ ſtatim traduntur paucis foliculis maximè ſcitu neceſſaria. Poſtremò nemo miretur, novo quodã ſcribendi modo & hactenus non uſitato cœlari artem. Id enim exemplo fecimus bonorũ ac ſapientũ: adeoque ipſius Dei, qui quædã clarè, quædã verò obſcurè & quaſi quodã tecta velamine populo Iudaico tradidit. Chriſti quoque, qui Apoſtolis & diſcipulis quibus datũ erat noſſe myſteriũ regni Dei, apertè; cæteris autem in parabolis locutus eſt, ut videntes non videant, & audientes non intelligant: ut eſt apud D. Lucam 8. cap. Quis inſuper neſcit, veteres plura ſuis etiam amiciſsimis abſcondiſſe, & involucris fabularũ involviſſe ſapientię dogmata? Nõ ſunt enim margaritæ, ut in proverbio eſt, porcis objiciendæ, neq; excellentiora ſecreta incapacibus: quæ cum aſſequi nequeunt, vituperant, multoſque alieniores ab iis reddunt: Item non omnia quæ à nobis dicta ſunt in arte memoriæ tradenda ſtatim ad praxin eſſe reducenda. Vt enim omniũ auditorum ingeniis ſatisfaciamus (cum tot ſint ſententiæ quot homines)

& ne quicquam cœlare videamur: omnia quidem à nobis dicenda ſunt: ex quibus ſinguli ea ſeligant, quæ ad exercendam memoriam ſuo ingenio accommodatiora judicabunt. Aliquando enim 4. 6. 8. de una re dantur regulæ, non quod omnibus utendum, ſed unâ ex illis: pro cujusque libitu. Multa quoque traduntur ad illuſtrandam artem in gratiam eorum, qui omnimodam ex ſe promptitudinem non adferunt, quibus doctiores non indigent: Multa etiam utilia licet ſint, omitti ad tempus vel omninò poſſunt: ut caput de citatione, evacuatione locorum ſeu abolitione imaginum, exercitio vocabulorum non intellectorum, &c. Et ſic ars facilis ſatis erit amatoribus & jucunda ſi quis VVeſembecii, Mynſingeri, Gailii aut aliorum opera arti velit applicare, facilè ſi ſeriò animum adjunget: & ſi tiro aut candidatus tantùm, ſæpè cum ſuæ profeſsionis aliisq; doctis hujus artis auditoribus noſtris conſultet: inveniet modum omnia debitè exprimendi: & quantò diutius diſcretè in hoc applicandi exercitio verſabitur (non enim uno die, ut in proverbio eſt, Colonia vel Roma ædificata) tantò expeditiorem facilioremq; conſequetur.

In vocabulis per imagines alphabetarias exprimen-

exprimendis, ſi ſint aliqua valdè longa: ut, inhonorificabilitudinationiquibuſcunque, in quo ſunt 36. lit: non opus eſt omnes exprimere, ſed ſufficit ſi 8. 10. aut 12. reliquæ facilè occurrent, ut fit in electione communi, aut licet 4. vel 6. primas, 2. vel 3. medias, & item ult: repræſentare, quarum adminiculo alias facilè ſimul repetemus: quanquá 36. perſonas aut 50. obſervare aut ordinem, ut ex iis ſicuti literis concipiamus aut legamus, exercitato non eſt difficile.

Conſiderent ſinguli in ſua profeſſione etiam atq; etiam, quomodo debeant quælibet arti accommodari: in quo opus eſt ſtudio, diligentiâ & cum aliis interdum conſultatione. Plus enim vident oculi, quam oculus: & quod uni difficile, & remoram injicit, alteri facilè & expeditum. Nam in recta liberalibus art: & gravioribus ſtudiis applicatione, tota hujus artis difficultas conſiſtit: & eò omnia tanquam ad finem diriguntur. Si tamen occurrant quæ difficulter efferrentur: neq; ſupradicti modi placerent: E. G. aliqui pſalmi, vel alia, talia licet ſine arte, memoriæ commendare, quæ per artem nunquam impeditur, ſed juvatur: ut quotieſcunq; neceſſe eſt, quælibet communi modo ediſcamus. Quanquam illi quibus

res cordi erit, & idonei, ſemper aliquem modum invenient artem omnibus accommodandi: etiam præceptis Grammaticis, & aliarum artium & linguarum: quæ tamen ex difficilioribus exiſtimo. Si quis verò auditâ à nobis theoriâ, dubia quædam habeat: ad illa coram verbis propoſita, vel abſenti per Epiſtolam reſpondere nunquam gravabor. Tum etiam licet omnibus Auditoribus noſtris inter ſeſe de arte conſultare: præcipuè candidatis alicujus facultatis cũ Doctoribus, Licent: aliiſque & eruditione & perſpicacitate, variarumq; rerum uſu & experientiâ valentibus: à quibus abundè ipſis in dubiis poterit ſatisfieri.

APPENDIX.

Divus ille Thomas Aquinas Angelicus Eccleſię Doctor extra omnem controverſiæ aleam, communi omniũ facultatum Theologicarum totiusq; Eccleſiæ ſuffragio poſitus, ſic inter cætera habet in aureo illo Volumine quod Summa vocatur 22. q. 49. A. 1. R. ad 2. Sicuti prudentia aptitudinẽ quidem habet, ex natura, ſed ejus complementũ eſt ex exercitio, vel gratia: ita (ut Tullius dicit in ſua Rhet:) memoria non ſolum à natura proficiſcitur: ſed etiam habet plurimum artis & induſtriæ: & ſunt quatuor, per quæ homo benè proficit in memorando: quorum

do: quorum primũ eſt, ut eorum quæ vult memorari, quaſdam ſimilitudines aſſumat convenientes, nec tamen omninò aſſuetas: quia ea quæ ſunt inconſueta magis memoramur: & ſic in eis animus magis ac vehementiùs detinetur: Ex quo fit, ut eorũ quæ in pueritia vidimus, magis memoremur. Ideò autẽ neceſſaria eſt hujuſmodi ſimilitudinum aut imaginum inventio; quia intentiones ſimplices & ſpirituales faciliùs ex animo elabuntur: niſi quibuſdam ſimilitudinibus corporalibus alligentur: quia humana cognitio potentior eſt circa ſenſibilia. Secundum, ut homo ea quę memoriter vult tenere, ſua conſideratione ordinatè diſponat, ut ex uno memorato, facilè ad aliud procedatur: undè Philoſophus de memoria: A locis videmur reminiſci aliquando. Cauſa autem eſt, quia velociter ab alio in aliud veniunt. Tertium ut homo ſolitudinem apponat, & affectum adhibeat ad ea, quæ vult memorari: quia quantò aliquid magis fuerit impreſſum animo, tantò minùs elabitur: Vndè Tullius dicit in ſua Rhetorica, quod ſolitudo conſervat integras ſimulacrum figuras. Quartũ quod ea frequenter meditemur, quæ volumus memorari. Vnde Philoſoph⁹ de memoria; quòd meditationes memoriam

memoriam ſalvant: quia ut in eodem libro dicitur: Conſuetudo eſt quaſi natura: unde multoties quæ intelligimus citò reminiſcimur, quaſi naturali quodam ordine ab uno ad aliud procedentes. Hactenus D. Thomas. Ariſtoteles verò paucioribus, ideoque obſcuriùs ſic habet: Memoria eſt poſitio ſub ordine & frequens meditatio, memoriam ſalvans in reminiſcendo: quod exponitur, ſpecies frequẽter intueri in phantaſia reſervatas, auget memoriam. Cui alludit, Cicero dicens: Memoria artificioſa conſtat ex locis & imaginibus: quod namq; Ariſtoteles dixit, poſitio ſub ordine, hoc Tullius ex locis appellat: quod ſecundò Tullius ex imaginibus, idem Philoſopho frequens meditatio vocatur: ne quid in ſententia diſcrepent. Eſt quippè meditari ad ſe imagines & intellectum materiæ capere. Supradictæ definitioni & citatis à D. Thoma ex Ariſtotele locis adjungendum illud ejuſdem, ex libro tertio de Anima: intelligentẽ neceſſe eſt Phantaſmata ſpeculari: Ex quibus ſupra poſitis D. Thomæ & Ariſtotelis verbis, apertiſsimè colligitur: primò eſſe quandam artem memoriæ, qua naturalis memorandi aptitudo, à Deo fonte bonorum omnium hominibus indita perficitur atq; completur: ſe-

tur; ſecundò ex autoritate Ariſtotelis locos nominat, à quibus videmur reminiſci aliquando, adjectâ ratione: tertiò imaginum & ſimilitudinum corporalium mentionem facit: quarum inventionem dicit neceſſariam, ut eis intentiones ſimplices & ſpirituales alligentur: alioqui faciliùs ex animo elabentes. Qualitatem locorum inſinuat, dum inquit: ut homo ſolitudinem apponat, &c. quam confirmat auctoritate, citato loco Ciceronis. Quod ſolitudo, &c. Imaginum verò qualitatem exprimit, dum ait: convenientes, nec tamen omninò conſuetas: additâ ratione illuſtrat: exemplo declarat: à neceſsitate confirmat: rationem confirmationis ſubjicit: eamq; rurſus probat. Quartò ordinatæ meminit diſpoſitionis: Quid autem aliud eſt ordinata diſpoſitio, quàm ordo? Hic verò duplex eſt imaginum & locorum. Præterea diſpoſitio iſta ordinata locos in ſe complectitur ſeu connotat, in quibus ſimilitudines collocentur; & ſimul reſpectum illum, tam imaginum quàm locorum, qui cathena memoriæ à nonnullis vocatur. Quintò loquitur de frequenti meditatione quæ nihil aliud eſt, quàm praxis ſeu exercitatio: quam auctoritate Ariſtotelis duabus ex ipſo adductis ſententiis

ſententiis comprobat, & amplificatione illuſtrat. Cum itaque tam ab ipſo Thoma, quàm Ariſtotele, loci, imagines ſeu phantaſmata, ordo, & frequens meditatio expreſsè nominentur; in quibus ſolis hæc ars tota, tanquam in cardine verſatur: neceſſariò ſequitur, nec ullus æquus rerum æſtimator negare poteſt: artem memoriæ perfectè quidem licet paucis & obſcurè, ut alia multa ab iiſdem eſſe traditam: quam Cicero & ex eo Quintilianus tam latè tradiderunt, ut D. Thomæ & Ariſtoteli commentarii vice eſſe poſsint. Ex quorum tamen libris, non eſt quod ullus mortalium ſperet ſe praxin poſſe elicere ſine viva Doctoris voce, & demonſtratione: non magis quàm Arith: Gram: Rhet: Dial: aliasq; artes ſcripto ad poſteros tranſmiſſas.

Ratio exercendæ memoriæ à præclariſſimis Rhetorum tam Græcorum quàm Romanorum uno quaſi ore approbata: ferè ex M. F. Quintil.

MAxima pars memoriæ rectè ab iis dicta eſt i. exercitatio & labor. Hæc autem exercitatio commodiùs fieri non poteſt, quàm primò in poëmatibus, deindè in orationibus, poſtremò in operibus durioribus: qualia

qualia ſunt ſcripta Iuris, & ſimilia. 2. Multa ediſcere, multa cogitare, & ſi fieri poteſt, quotidiè, potiſsimum eſt. Augetur enim memoria curâ: negligentiâ intercidit. Quarè pueri ſtatim quàm plurima addiſcant, & quamcunque ætas operam ſtudio juvandæ memoriæ dabit, devoret initiò tædium illud, & ſcripta & lecta ſæpius revolvendi, & quaſi eundem cibum remandendi: quod ipſum hoc fieri poteſt leviùs, ſi pauca primùm, & quæ tædium non adferant, ceperimus ediſcere: tum quotidiè adjicere ſingulos verſus, quorum acceſsio labori ſenſum incrementi non adferat: ita ad infinitũ uſque perveniet. 3. Eſt ratio & expeditior, & potentior ediſcere tacitè. 4. Si verò aliæ ſubeant cogitationes animũ otioſum, ut plerunq; fit: tum excitandũ eſt voce: ut duplici motu juvetur memoria, dicendi & audiendi: ſed vox hæc ſit módica & magis murmur. 5. Ea tamen ratione, ut nos tentemus an teneamus? Quia continua lectio, & quæ magis & quę minùs hęrent æqualiter tranſit in experiendo, teneáſne, & major intentio eſt, & nihil ſupervacui temporis perit; quomodo etiam quæ tenemus repeti ſolent; Ita ſola quæ exciderunt, retractantur: ut crebra

reiteratione

reiteratione firmentur: quanquam ſolent hoc ipſo maximè hærere, quod exciderunt. Qui autem legente alio ediſcit: in parte tardatur quidem, quod acrior eſt oculorum, quàm aurium ſenſus, in parte juvari poteſt: quod cum ſemel aut bis audierit continuò illi memoriam ſuam experiri licet, & cum relegente contendere. 6. Ac ſemper ad verbum ediſcendum eſt ſi tempus permittit: Ideoq; à pueris præcipuè obtinendum, atq; in hanc conſuetudinem memoria exercitatione redigenda eſt: ſin minus res ipſas tenebimus, deindè his verba ex tempore accommodabimus. 7. Obſervandum autem in hac re: ne aſſueſcamus nobis ignoſcere, nam admoneri, & cum dicas ad librum reſpicere, turpe eſt. 8. Quod ſi naturâ memoria durior fuerit, aut temporalis ratio & anguſtia non permitteret; non te ad omnia verba alligabis. Hoc enim inutile eſſet, tutiusque multò, comprehenſis animo rebus ipſis, libertatem ſibi eloquendi relinquere, nam & invitus perdit quisq; id, quod elegerat verbum: nec facilè reponit aliud, dum id quod ſcripſerat, quærit. Oblivio autem unius verbi, aut deformem hæſitationem habet, aut etiam ſilentium inducit. In oratione autem longiore ediſcenda, hoc primum in-

num invenio præceptum: ut per partes diſcatur. Laborat enim maximo onere: ſed partes hæ ſint non perexiguæ: alioquin nimis multæ erunt: & eam diſtinguent, atque concident. Nec utiq; certum imperaverim modum: ſed maximè ut quiſq; finietur locus: ne fortè tam ſit numeroſus, ut ipſe quoque dividi debeat. Dandi ſunt certi quidam termini, ut contextum verborũ, qui difficilimus eſt, continuet crebra meditatio. Partes deindè ipſas repetitas ordo conjungat. Non eſt inutile his quæ difficiliùs hæſerint aliquas apponere notas, & eas ſæpè repetere: quarum recordatio commoveat, & quaſi excitet memoriam. Nemo enim ferè eſt tam infelix, ut quod cuiq; loco ſignum deſtinârit, neſciat: aut ſi erit tardus ad hoc, eo quoq; adhuc remedio utatur, ut ipſæ excitent notæ. Hinc eſt in ea arte utile attendere ſigna ad eos qui excederint ſenſus, anchoram, ſi de nave dicendum: Spiculum ſi de prælio. Multum enim ſigna faciunt, & ex alia memoria venit alia: ut cum translatus annulus vel alligatus commoveat quare id fecerimus. Illud neminem non juvabit, eiſdem quibus ſcripſerit chartis ediſcere. Sequitur enim veſtigiis quibuſdam memoria: & velut oculis intuetur, non paginas modo,

ſed verſus propè ipſos: qui tum dicit, ſimilis legenti. Iam verò ſi litura, aut adjectio, aut mutatio aliqua interveniat, ſigna ſunt, quæ intuentes errare non poſſumus. Optimum autem memoriæ mandandæ tempus eſt, ut noctu aut antequam ſomnum capias, ediſcas: quoniam nuſquam avocatur intentio: & poſt illam cogitationem vel lectionem, nihil amplius animo cogitamus, & ſtatim capimus quietem. Sunt qui dicant ante ſomnum id, quod quis memoria tradere cupit ſemel, bis, aut ter attentè legendum eſſe, & manè idem repetendum. Sic enim quaſi nullo labore adhibito, ſatis firmiter impreſſum fore. Mirum namq; creditu eſt, nec imprompiu ratio, quantum nox interpoſita firmitatis adferat memoriæ. Luculentum quoque memoriæ exercendæ exemplum Cicero nobis reliquit in Dialo: de Senectute, referens de Catone illo Majore: ſolitum illum commemorare veſperi, quod quotidiè dixerat, audierat, & legerat. Poſtremò valdè prodeſt ad multa retinenda: ex viva voce ſi lectionem diligenter prævideamus, dicentem attentiſsimè aſcultemus: ſtudioſè retractemus audita. Quod quanti momenti ſit, multorum teſtimonio conſtat: & experientia certiſsima rerum magiſtra comprobabit.

Sequuntur

Sequuntur aliquot ſententiæ de quibus ſupra in Reg: 15. fol: 154. dictum eſt.

PRinceps ſine literis quaſi navis eſt ſine remige, & volucris ſine pennis.

Vt in mare flumina, ſic in magnas urbes vitia influunt.

Tyrannorum verſutia pia fraude diluenda eſt.

Obedientia virtutum omnium mater & cuſtos.

Nulla Reipublicæ adminiſtratio proderit, niſi verus Deus colatur.

Servire Deo libertas eſt: liber autem eſt quem conſcientia non accuſat.

Invia virtuti nulla eſt via.

Nobilis equus virgę umbrâ regitur, ignavus ne calcari quidem.

Magna qui ſectatur, mediocria conſequitur.

Satius eſt unum aliquid inſigniter facere, quàm plura mediocriter.

In rebus minimis ſæpè res magnæ deprehenduntur.

Dignitatibus viri dandi ſunt, non dignitates viris.

Facilè deviat Iuſtitiâ, qui non Deum, ſed homines pertimeſcit.

Amor & odium & propriũ commodũ fa-

ciunt ſæpè judicem non agnoſcere veritatem.

Multa concedunt leges, quæ divinâ juſtitiâ puniuntur.

Quantò mens citra terrena plus ſatagit, tantò in cœleſtibus minùs videt.

Satiùs eſt nihil ſtatui, quàm benè ordinata non obſervari.

Boni duces bonos creant milites, ut pede inoffenſo ipſos ſequantur.

Res eximii præmii eſt, inter malos laudabiliter converſari.

Mente rectè uti non poſſumus multo cibo & potione completi.

Eſt hominum naturæ maximè inimica crudelitas.

Mens perpetrati ſceleris conſcia, nunquam quieta eſt, ſemper timet ac malum ſuſpicatur.

Indecens eſt quod Sol inveniat Chriſtianum jacentem in lecto.

Malorum improbitate depreſſa, veritas tandem emergit.

Facilè contemnit omnia qui ſemper cogitat ſe moriturum.

Rex debet ſe habere ad ſubditos, ſicuti paſtor ad oves.

Principes legem DEI operum ſuorum ducem habeant. Sapien-

Sapientia victrix ſingula vitia eradicat, & ſingulas inſerit virtutes.

Nihil prodeſt ſanitas in ſuperficie corporis, ſi vulnus animæ intrinſecus latet.

Beata mors quæ ad vitam æternam aditum facit.

In via DEI non progredi, regredi eſt.

Bona clareſcunt, cum fuerint malis comparata.

Fide Deo, divina beat promiſsio: fallax ſpes hominum, quamvis ſplendida: fide Deo.

Tormenta à notis illata plus cruciant, quàm ab ignotis.

Quò ſe fortuna vertit, eò ſe plerunq; hominum favor inclinat.

Crudelitas & perfidia deterrent ſæpè à deditione & reconciliatione.

Quiſnam ſagittarius artis ſuæ ita peritus eſt, ut non aliquando aberret à ſcopo.

Sobrietas mater eſt ſanitatis & diligentiæ, diligentia autem divitiarum.

Similes ſunt leges aranearum telis quas muſcæ validiores perrumpunt: imbecilliores tantùm irretitæ tenentur.

Non poteſt in eo ſuccus eſſe diuturnitatis quod nimis celeriter maturitatem eſt conſecutum.

Pacis comes eſt, otiiq; ſocia, & jam benè conſtitutæ civitatis quaſi alumna quædam, eloquentia.

Avaritia ſenilis vituperanda eſt maximè: abſurdum eſt enim, quò minùs reſtat vitæ, eò plus viatici quærere.

Si mundi gloria multos ad res magnas & arduas forti animo gerendas incitavit, quantò magis debet beatitudo vera & æterna?

Trita eſt pietatis via, quam ipſe calcavit Chriſtus, & ejus Apoſtoli, ſanctique DEI omnes: & nobis ad eam calcar præbent & exſtimulant.

DE

DE MEMORIA ARTIFICIOSA LIBELLVS.

Auctore

JOANNE AUSTRIACO.

Omnibus cujuſcunq; ſtatus aut conditionis hominibus, præcipuè verò literarum ſtudioſis, Oratoribus, Theologis, Iuriſperitis, atq; iis, qui ad Doctoratus apicem aſcendere ſatagunt, maximè utilis & neceſſarius.

TRACTATUS I. DE LOCIS.

CAPVT I.

De locis Majoribus.

ARtificialis memoria duabus comparatur rebus, locis & figuris. Nam ut calamo ſcribens, chartâ, ut loco, literis ut figuris & ſignis utitur: Sic

is, qui memoriâ quid artificiali diſcit, aut aliis tradit, locos ùt chartam, figuras ùt literas adhibet. De his igitur duabus partibus ſermonem inſtituam. Prius autem quàm ad figuras, ùt partem longè difficiliorem copioſiùs explicare aggrediar, de loco quid & quotuplex ſit, qua fieri poteſt brevitate agã.

Definitio *Diviſio.* Locus eſt figurarum ſeu imaginum ſedes: locorum alii naturales, alii artificiales. *Naturales loci.* Naturales dicuntur, qui à natura auctore ſuam traxerunt originem: horum alii majores ſunt, alii minores, qui in ſuas quoque partes, ut mox patebit, plerunq; dividuntur. *Majores vel Elementares vel cœleſtes.* Majores, qui alios ſuo continent ambitu, in elementares & cœleſtes partior, quorum hi ex ſphæris cœleſtibus, illi ex quatuor elementis componuntur. *Minores.* Minores voco, qui majoribus proximè ſubjiciuntur: Sunt autem (ut ab inferioribus faciam initium) hi præcipui: *Infernus.* Infernus circa terræ centrum firmatus: *Terra.* Terra cujus partes duæ ſunt: interior, in qua metalla, lapides, &c. Exterior ipſa terræ ſuperficies plantis animantibusq́; conſpicienda. *Mare.* Sunt & mari ſuæ partes: prima profunditas ejus luto arenoq; repleta: Deinde Medietas, in qua beſtiæ marinæ, & piſces grandiores natant. Poſtrema, ejuſdẽ ſummitas navibus ſulcata, & procellis agitata.

tata. Regio aëris in tres partes præcipuas à philoſophis ſecatur, in infimam, quam aves pervolitant, in mediam ubi nubes, pluvia, nix, fulgura, tonitrua generantur. In ſupremam, in qua Cometæ, & alia ejuſmodi meteora collucent. Ignis quidem & planetarum quilibet unum modò locum nobis ſuppeditabit, ipſa galaxia notabilem. *Aer.* *Ignis.*

Hunc ordinem planetæ cum Sphęris ſuis ſequuntur, Luna cujus Sphæram ex argento ſolido factam comminiſcimur. Diana veſtibus argenteis corruſcans inſidet. Mercurius veſtibus colore, argento vivo ſimili infectis, & alatis in modum curſoris pedibus, planetæ ſuo radianti aſtabit, cujus orbis argento vivo rutilabit. Venus ſuper planetam ſuum candore fulgentem erecta ſtabit, criſpis, ſparſiſq; crinibus, & veſte candida, Nympharum in morem ornata: Sphæram ejus ex ære confictam credes. Planetam Solis cum orbe ſuo aureum putato, quem Phœbus fulgenti currui inſidens moderabitur. Mars armatus ardenti inſidens equo, ſuper planetam ignem ferreo ſuo impoſitum orbi erit collocatus. Iupiter in ſede, ut Rex hominum atq; Deorum eburneam ſuper ſellam poſita, ſedebit, cujus orbis ex ſtanno fabricatus. Saturnus ſenex partim *Planetæ.*

 calvus,

calvus, partim canus planeta, orbi ſuo plumbea materia non diſsimili, tremens & algens inſidebit. Saturni ſphæra cœlum ſtellatum contiguum eſt, in tot quot noſti ſidera, locos partibile. Cœlo empyreo partes aſsignari poſſunt infinitæ fermè, ſicut eas copioſiſſimè tractavit, vir cùm omni diſciplina politus, tùm artis hujus author præſtantiſsimus Roſellus.

CAPVT II.

De locis terrenis.

Locorũ terrenorũ Partitio. 1. TErrenorum, pro partibus terræ variè conſideratis, variæ ſunt partitiones. Alium enim locum hemiſphæriũ noſtrum

2. conſtituet, aliud Antipedum: Rurſus alium oriens, alium occidens, alium meridies,

3. alium ſeptendrio. Deniq; eſt Aſia, Europa, Affrica, & America.

Partium harum ſingulæ regiones & provincias continent, quàm plurimas, quarum partes itidem principales duæ ſunt, montes & planicies. Locorum hujus quemadmodum & illorum fermè alii magni ſunt, alii parvi: horum rurſus minores alii, alii minimi: Magni in terrenos & aquoſos diſtribuuntur: Aquoſis flumina, ſtagna, rivi, quibus adduntur fontes, ſubſunt. Fluminum *Aquoſi.* partes

partes ſunt, littora vel ripæ, portus, arbores, ſalices, frutices, arena, ipſa aqua & ii, qui ſub ea natant piſces. Stagnis eædem ſubjiciuntur partes: Rivi ripas, aquæ decurſum, piſces piſciumque gurgites tenent. Fontes origine & aqua ipſa contenti ſunt.

Terreni ex cultis & incultis, quorum hi ſaltibus, ſylvis, locisque aliis ſterilibus horrent: illi agris pratisque ornantur viridibus, conſtant ſaltibus, ſylvis, aliisq; locis: incultis arbores, frutices, herbæ, omnisq; generis animantes & horum latibula, nidiq; inſunt: quemadmodum agris, arva & horti, quibus itidem arbores, herbæq; conſitæ, flores, frumenta, præterea homines & animalia manſueta ſeu domeſtica ſubjiciuntur. Prata quoque, gramine, rivis, herbis & floribus rident. *Terreni.*

CAPVT III.

De partibus minorum naturalium.

Animalium rationis expertiũ alia ſunt majora, minora alia: Majora ea ſunt, quæ in partes ſecari poſſunt. Et horum alia volatilia ſunt alia gradientia. Volatilium majores partes ſeu loci ſunt caput, tergum, cauda, ala utraque: gradientium quadrupedum,

drupedum, caput, tergum, cauda ſive podex, latera.

Homo ſeptimodè partitur.

Homo variè diviſus præbet multos locos. 1. diviſione à pede dextro lateraliter aſcendendo ſunt, pes inferior, tibia, femur, latus, humerus, brachium, lacertus, manus, digiti ſinguli, gena, auris, tempus dextrum: deſcendendo tempus ſiniſtrum, auris, gena, digiti, incipiendo à minimo ſicut in dextra à pollice, manus, lacertus, brachium, humerus, latus, femur, tibia, pes inferior. 2. diviſione occurrunt utriuſq; pedis genua, gremium, ſeu partes femorum anteriores, pudenda, venter, pectus, guttur, mentum cum barba, os, naſus, uterq; oculus, frons, vertex cum capillis, occiput, cervix, dorſum, nates, os ſacrum, poplites. 3. continet tibiam, femur, brachium, lacertum, ſive manum dextri lateris cum capite, & manum, brachium, femur, tibiam, ſiniſtri lateris. 4. pedeq; manuq; dextra, capite, ſiniſtra manu, pede ſiniſtro, pectore, tergo, conſtat. 5. ventrem, caput, tergum parit. 6. caput, pectus, pedes, vel contra. 7. dextram, pectus, ſiniſtramq; comprehendit. His addi poſſunt, aliæ pro arbitratu cujuslibet, diviſiones.

Partes arborum.

Sunt & arboribus ſuæ partes, ſcilicet radices, trunci, rami, ſurculi, flores, folia, fructus, qui-

ctus, quibus & aves inſident. Frutices & herbas majores, in radices. Montium partes naturales ſunt valles cum fontibus, rivis & fluminibus ibidem repertis, medietas & cacumen: qui etiam arboribus, feris, ferarumq; ſpeluncis, lapidibus & metallis plerunq; decorantur. *Montium,*

CAPVT IV.

De locis Artificialibus.

LOci artificiales ab arte ſic dicti, in magnos, parvos & minimos diſtribuuntur. *Artificiales.* Magnis urbes, oppida, vici ſubjiciũtur. *Magni.* Parvi ex caſtellis, ex arcibus, & villis, & tabernis & hoſpitalibus, ex curiis, & privatis civium ædibus: præterea, ex cœnobiis, templis, ſcholis, officinis: deniq; ex foris diverſis, porticis aliiſque locis publicis componuntur. *Parvi.* Partes horum aliæ ſunt internæ, externæ aliæ. Externas dico, quæ illis extrinſecus adjacent, ut ſunt viæ publicæ, plateæ, pontes, patibula, molendina, horti, lacus, foſſæ valla, mœnia, & his ſimilia multa, tùm nominata, tûm nomine carentia.

Ædificia particularia, ex ſuis quoq; partibus conſtituuntur, cubiculis nimirum, quo nomine manſiones & receptacula quæcunq;

cunq; cùm hominibus familiaria, tùm pecoribus rebuſq́; domeſticis deſtinata, com-

Cubiculum. prehendo. Cubiculum unumquodq; in ſuas partes, ſcilicet in quatuor parietes vel in angulos potiùs, & in medium, (quod omitti à pleriſq; ſolet) diduco quæ ſi columnis, imaginibus ablutoriis, ciſtis armariis, ſcamnis, fornacibus, gladiis aliisq; rebus domeſticis ornentur, diſtinguanturq́ue, tot loca ſubminiſtrabunt, quot res ejuſmodi locum à loco diſcernentes, in eis repertæ fuerint.

Officinæ. Officinæ artificū præter angulos quatuor, multa loca alia variis ſuis inſtrumentis effecta, diſtinctaq; nobis præbent. Quæ quidem inſtrumenta ob id quoq; notatu digniſſima ſunt, quod figurarum copiam, & ſupellectilem nobis non exiguam ſuppeditent.

Templa. Templa cæmiteriis, portis, baptiſteriis, aris, ſepulchris, ſuggeſtis, ſellis variis, columnis, epitaphiis, organis aliisq; inſignibus venuſta ſunt.

Sacella. Sacella totidem loca, quot habent angulos, præbent, quibus altaria, mediumq́ue, & illa quæ angulis interjecta ſunt, ad-

Altaria. jiciuntur. Altaria gradibus, candelabris, vexillis, imaginibus, calicibus, libris, pulpitis & aliis rebus ſæpè adornata notabilia redduntur. Notandum autem eſt, harum rerum pro locis tot una formatione ſumendas, quot

das, quot negotio noſtro ſuffecerint, aut memoriâ rueri ſine perturbatione potuerint.

CAPVT V.

De ordine locorum uniformi & difformi.

PRiuſquam de locis aliis agamus, locorum ordinem, à quo illorum maximè dependet cognitio, proponam. Notandum autem in primis eſt, naturales locos, quos ab artificialibus ſupra diſtinxi, cum his quo ad ordinē plerunq; confundi ac permiſceri. Ordo eſt certa locorum diſpoſitio, ſucceſſioq; & eſt triplex, naturalis, fortuitus, & voluntarius. Naturalis ille dicitur, quem à primo ortu ſuo nacta ſunt loca, ſive naturalia ea ſint, ſive artificialia. Fortuitus quem caſu aut electione libera conſequuntur, ut ſi lapis, truncus, vel aliud quid caſu poſitum, in locorum numerum ac ordinem referantur. Voluntarium appello eum, quem nos conſilio & voluntate, rei commoditatem ſeu qualitatē conſiderantes, eligimus. Horum alius, uniformis eſt, qui reperitur in rebus ejuſdem naturæ & ſpeciei, alius multiformis, qui eſt inter res diverſæ naturæ. His obſervatis ad ordinem locorum devenio.

Ordo triplex. *Naturalis.* *Fortuitus.* *Voluntarius* *Vniformis.*

Ac in

Ac in primis ut à maximis incipiam, loci elementares, & cœleſtes, eum inter ſe tenent ordinem, quem in eorum enumeratione capite primo obſervavi. Neq; de magnorum id eſt regionum, & provinciarum diſpoſitione quidquam hîc lector expectabit, cùm ea ex tabulis geographicis, coſmographicisq; percipit meliùs, quàm hoc loco tradi poſsit, quibus hoc adjungendum, & tanquam conditio generalis & primaria locis omnibus conveniens diligenter advertendum, ut à parte ſiniſtra incipientes, dextram verſus in illis colligendis, uſurpandiſque, procedamus, ſive id rectâ fiat lineâ, ut in locis his majoribus plerunq;, ſive circulari, ut in aliis ſæpè evenit. Idem eſto judicium de ſerie maris, ſtagnorum, fluviorũ, montium, urbium, uniformi, ex tabulis etiam abſque magno labore colligenda. Ædificiorum autem arborum, pratorum & aliorum minorum locorum ordinationem monſtrabit, accurata eorum colluſtratio, atq; contemplatio.

Ad multiformem rerum ordinem cognoſcendum, major omninò labor exigitur: nam licet majorum locorum tabulæ nobis coſmographiæ præbeant cognitionem, tamen de minoribus in illis contentis,

ſive

ſive naturales illi ſint, ſive artificiales, nullam faciunt vel obſcuram prorſus rationem. Quare perfectam eorum notitiam niſi ſuamet luſtratione comparatam habere poteſt nemo. Generaliter autem loquendo de diſpoſitione illorum, hoc obſervandum eſt, ut eo quo aut inter ſe, & cum majoribus conjuncti ſunt ordine, in uſu eorum procedamus. Exempla hujus rei, quia prolixa nimis ſunt, prætermitto, & viva potius voce quàm ſcriptis mihi brevitatem ſectanti explicanda, & declaranda cenſui.

CAPVT VI.

De partibus cubiculorum, & eorundem ordine:

CVm domum intras, hîc & cubiculorum & locorum in his conſtitutorum ordo ſervandus eſt, ut captum à latere ſiniſtro exordium dextrum verſus perducas. Nam cum talis in locis ſcribendi ratio, à mente noſtra facta, illi qua manus in charta utitur non diſsimilis, ad ea nos uſus & exercitatio calami reddidit promptiores.

Cubiculum quodvis loca per ſe confert, juxta numerum angulorum quatuor, inter quos ſiniſtræ tuæ occurrens primus, locum *Cubiculorum ordo.*

primum dabit, tres ſequentes locum ſecundum, tertium & quartum. His adjunges quę angulis interjecta ſunt, aliquam conſtituunt differentiam, ut ſunt menſa, ſcamnum, fornax & alia, quibus cubicula plerunq; ornari expolirique ſupra diximus, quorum ordinem quem inter ſe ſortita ſunt, ſi tenueris non locorum tantùm numerum angulis, ſed formarum etiam defectum compenſabis. Ex ultimo primi cubiculi loco ad primum ſequentis te conferes, in quo ſi loca, ut in primo diſpoſita perpendens ad tertium, ex hoc in quartum & ultra donec ad poſtremum veneris progrediere. Quomodo ſimili perluſtrato, primò laquearii ſuperioris, petes, ubi ſcalas & quicquid præterea cubiculis notabile interjectum inveneris, facultati locorum adjunges.

Cubiculis omnibus primæ alicujus plateæ domus colluſtratis, locisq; ſingulis in ea repertis, diligenter annotatis, ſequentem intrabis, ex hac in tertiam, ex tertia in quartam te recipies: donec ad extremam plateæ lateris ſiniſtri perveneris domũ, qua egreſſus, domum ejuſdem plateæ à latere dextro, poſtremam ædificatam intrabis, & te toto illo latere dextro geres ſicut & ſiniſtro, uſq; dum ad primam ejuſdem primæ omnium ſitu oppoſito reſpondentem veneris, paríterq;

terq; luſtraveris. Quæ in officinis tibi circumeunti, ſe efferentibus, inſtrumenta, merceſq;, quibus referta ſunt, extant, calamo notabis, vel menti firmiter infiges, quæ quidem non omnia tibi retinenda perſuadebis, ſed ea tantùm, quæ ad locorum tibi ſufficientiũ diſcrimina facienda ſatis eſſe judicabis, ex præcipuis, & illuſtrioribus omiſſis cæteris colliges, collectaq; obſervabis.

Templum ſubiturus, cœmiterium quid tibi præbeat utilitatis inprimis conſidera, hinc portam, per quam templum inis, pro loco primo ſumes, mox quæ in pariete ſiniſtro, vel penes eundem reperiuntur notabilia, ut ſunt ſedes, baptiſterium, altaria, & alia quæ ſupra enumeravi rectè diſpoſita circumeundo templum annotabis, donec ad locum dextri lateris ultimum ſiniſtri primo reſpondentem deſcenderis, ex quo columnarum partem ſiniſtram aggredere, quibus ſtatuis ſuis, epitaphiis, aris diligenter diſtinctis ordine notatis, per januam chori ſi huic lateri ſucceſſerit, ingredere, ibique ſedibus, pulpitis, libris, pro locorum diſtinctionibus obſervatis dextram ejuſdẽ partem cum ſequentibus lateris dextri columnis ſimili modo annotato. Tunc quid medietas, quid ſuperiores templi partes, ùt chorus & organũ tibi conducibile contineant videbis.

Templi obſervatio.

Continua ſeu collatera, templi ædificia ùt ſacrarium, ùt ambitũ, dictis adjicere poteris, ita ut loco januæ per quam ad ſtructuram talem patet aditus, ulteriore relicto, ex citeriore in angulum, verbi gratiâ ambitus te primum conferas, ex hoc in ſecundum, tertium, quartum, areâ illius ſi placeat mediâ adjectâ, ex qua in templum ad eum quem ultra januam ambitus reliquiſti locum, te recipies. dictoq; ante modo procedes, & hoc de cubiculis continuis aliis ſimiliter ſentiendum.

CAPVT VII.

De locis Voluntariis.

Voluntarios dixi locos ex cæteris, voluntate conſilioque ſelectos, quod fit, cum qui principales ſunt, vel maximè notabiles, vel reliquis tandem inſtitutę noſtræ materiæ longè commodiores, ſive ejuſdem, ſive diverſæ naturæ fuerint, excerpimus reliquis, ut tum minimè neceſſariis omiſsis, verbi gratia: de ſacris rebus dicturus, templi loca, quot ſibi ſufficere putat, eaq; inter cæterea ſplendidiora notioraq; deſumet: ſic de regionibus regiones, de urbibus urbes, de arboribus vel floribus hortos eliget, eodem modo de opificibus ſermonem habiturus,

Rebus commodiſsimi loci eligendi.

turus, eorum, de quibus agit, officinas, licet maximè inter ſe diſtantes ſibi ob oculos ſtatuet: de quibus lectori ſummoperè notandum eſt, ut in urbe, in qua moratur, vel moratus aliquando eſt, opifices 16. 18. aut 20. juxta literas alphabeti diſpoſitos conquirat; verbi gratia: Primum aurifabrum, vel alium ſub A. litera poſitum: ſecundum balneatorem: tertium coriarium, & ſic deinceps, quot habere poterit vel neceſſarios ſibi arbitrabitur ordine alphabetico deligat, qui quidem quò ſibi fuerint viciniores, eò quoq; inſtituto noſtro aptiores, cum memoris ab unius ad ulterius officinam faciliùs tranſire poſsit. Quod ſi in alphabeti ordinem ac ſeriem digeſtos non inveneris, diſpoſitionem quam habent ſucceſsivam ac realem notabis, nihil de alphabeti ordine cogitans, nec refert multùm, in unavé, duabus, an pluribus habitent plateis, ſi ut officinarum, ita etiam harum retinueris diſpoſitionem.

Templa cum ea, qua condita ſunt digeſtione ſtudioſè abs te connotari hortor & volo. Nam cum loca ſunt publica, illorumque cuivis ferè patent aditus, præter quam quòd inſignia, quibus ornantur, multa variaq; nobis exhibeant utiliſsima, cæteris annotari faciliùs poſſunt.

CAPUT VIII.

De locis miſtis.

Loci miſti quid?

HActenus de locis puris, ſupereſt de miſtis, quid dicam. Loci miſti partim reales, partim ſunt imaginati, ut ſi in domo quadam magna, vel duabus, artificum officinas juxta ordinem alphabeti mente diſponamus, ita ut artifices propriis habitibus induti, ſuisque inſtrumentis inſtructi ſtrenuè laborent quorum ordinem obſervabis, primùm depingendo colore nigro literam ſupra januam initialem opificis, idque vel mente, vel quod melius eſt penicillo. 2. artificem quem noſti in tali cubiculo firmiter animo collocando. 3. inſtrumentorũ illius aliquot ſupra januam ponendo: 4. conſtituendo ipſum, vel ſervum ejus ſub janua laborantem. Præterea officinas ejuſmodi in unius vel duorum monaſteriorum cellulis, (quibus propter earum inter ſe ſimilitudinẽ vix utimur) optimè diſpones. Denique in una longa platea, juxta ordinẽ, quem ſupra præſcripſi. Eodem res modo ſe habet cum locos aliis minoribus, ut cum arboribus, hominibus, animalibus terrenis & aëreis, quæ ad loca capaciora, operâ mentis non ſine magno emolumento transferuntur. Vt ſi in

Ordo miſtorum locorũ.

cubiculi

cubiculi cujuſdam, angulo primo, arborem ſub litera A, verbi gratia, abietem comprehenſam mente figas, ſub hac animal ejuſdem literæ, ut aſinum; ſuper arborem literæ ejuſdem avem ſcil. anſerem. In angulo proximo arborem. B. ſubjectum ſimiliter animal & avem collocabis, & ſic deinceps: in quibus memorandis obſervabis, ut animal primũ, deinde arborem, demum avem accipias.

CAPVT IX.

De locis collateralibus.

LOcis his miſtis adjungendi videntur & ii, quos collaterales argumentationibus & auctorũ citationibus maximè deſervientes, appellamus. Pro his eligenda domus eſt, cujus cubicula parietibus longioribus & altioribus ſunt conſtructa, in quibus circulares figuras quaternas in formâ crucis diſpoſitas formabis. Hæ in una cubiculi parte, in pariete ſcilicet hoc ordine depingantur, ut tres ſint ſuperiores, tres mediæ, totidem infimæ, ęquali planè ſpacio inter ſe diſtât. Quod ſi tres ordines ſumere nõ placet duos accipe, vel unicũ tantùm, circulosq; pro materiæ diverſitate vel auge, vel minue. Pro his homines *Ordo collateralium.*

mines duos, tres vel plures ſubſtituere, pro ut circa finem declarabitur, non erit incongruum. Hominis enim partes, ad varia commemoranda, ſunt omnium ferè aptiſſimæ. De cæterorum locorum uſu notandum hoc eſt, ut rei maximè proprios deligamus. Cæterùm ignorandum non eſt, cubicula, & alia loca minora rebus omnibus accommodari poſſe, proindeque ſæpiùs, quàm majora eſſe uſurpanda.

CAPVT X.

De locorum conditionibus.

Reſtat locorum proprietates ſeu conditiones aſsignare, quarũ multæ quidem & à variis variæ ſunt traditæ. Sed omiſsis aliis quæ utiliores magisq; neceſſariæ videbuntur adferam. 1. Vt loca quàm plurima nobis conquiramus, quod commodè faciet is, qui hactenus de locis à me dicta diligenter conſideraverit. 2. Vt habent quandam ad res commemorandas ſimilitudinem licet enim rebus omnibus loca ferè omnia poſsint accommodari, tamen ut ea quæ videntur rei accommodatiores deligamus magnoperè ſtudendum eſt. 3. Oculis, mente, vel imaginatione ſæpius perluſtranda ſunt.

Octo requiſita locorũ.

da ſunt, ut nobis fiant quam notiſsima. 4. Ordo illorum de quo dixi etiam atq; etiam obſervandus eſt. 5. Loci inter ſe diverſi ſint oportet. Nam cùm erroris mater ſimilitudo ſit, diverſitate illorum hic vitandus eſt. 6. Loci præter minimos omnes, quò magis vicini continuiq; ſunt eò & præſtantiores: minimorum verò 5. vel 6. pedum ſit inter ſe diſtantia, niſi rebus domeſticis ornata fuerint cubicula. 7. Loci ſemel electi, & diſpoſiti, neq; ſitu, neque figura mutari debent. 8. Loci deniq: ſint, alti, clari, ſolitarii, & à rebus nobis inutilibus vacui.

TRACTATUS II.
DE DICTIONIBVS rerum formatarum.

CAPVT I.

De diviſione dictionum.

Dictionum aliæ ſignificant, aliæ non, quarum illæ à nobis intelliguntur, vel omnes, vel nullæ: aut pa rtim nobis notæ ſunt, partim ignotæ. Hæ ad ſignificationis expertes, cùm eadem ſit

utrinque memorandi ratio, perdueuntur. Earum autem quę ſignificant, aliæ ſunt ſimplices, conjunctæ aliæ: illæ per ſe, hæ per accidens ad partes Grammatices pertinent. Significantium inſuper rem aliquam (quo nomine ens omninò complector omne) quædam ſunt rerum formatarum per ſe, quædam per accidens. Res per ſe formata dicitur, quæ ſpeciem oculis ſuapte natura notabilem imprimit, vel facilè, ut equus, vel difficilè ut nox. Per accidens formatam dico, quæ ſuam quidem ſpeciem nobis offert, non tamen per ſe, ſed per aliquod ſui, vel per eam quam mente & induſtria humana accepit formam, ut ſi pro ſono, campana, pro angelo, pictura ejus ſumatur. Pono dictiones rem aliquam deſignantes, ad nomen & verbum directè revoco, ad participium indirectè, illis rem nullam denotantibus cæteris orationis partibus, quarum cum vocibus non ſignificantibus eadem formandi ratio eſt adjectis, dictiones memoriæ formis ſeu figuris expreſsè mandantur. Figura eſt nota, ejus quod recordari volumus in loco poſita; eſtq; duplex, naturalis, & artificialis; rurſus alia perfecta ſive immeditata, alia imperfecta ſeu mediata. Perfecta ea eſt, quæ rem quam repræſentat, immediatè ſignificat, ut

Res formatæ per ſe.

Per accidens

Quid Figura? Quotuplex?

cat, ut campanæ forma, ipſam campanam. Imperfecta, quæ aliam ab hac infert, ut eadem ſonum. Sed ut ordinem in hac etiam doctrina certum teneamus, dicendum erit primùm de dictionibus ſimplicibus, rem tùm perfectè, tùm imperfectè ſignificantibus. Deinde de ſignificatione, privatis & incognitis: demùm de conjunctis. Præterea dictiones rerum ſignificantes, cum à duabus orationis partibus contineantur, nomine ſcil. & verbo, de illo priùs, de hoc poſteriùs præſenti tractatu agam. Μερισμὸς Tractationis.

CAPVT II.

De rebus per ſe formatis: Item de iis, quæ magnitudine immodica, vel exigua valdè ſunt prædita,

REm per ſe formatam appellavi, quæ ſuam ipſam ſpeciem oculis ſubjiciat; quæ duplex eſt, naturalis & artificialis: ſub illa ſubſtantiæ corporeæ ferè omnes, cum accidentibus multis continentur, ut ſi pro lapide, pyro, bove, homine, ponantur in loco lapis, pyrus, bos, homo, mentis beneficio: ſub hac ſcamnum, tunica, furca, liber, dolium, & alia penè innumera humano ingenio ac arte facta: quæ ſi forma

forma notabili, quantitateq; debita ſint expreſſa, per ſe ipſa omnia formantur. Inter prædicta reperiuntur quædam magnitudinis tantæ, ut loca eorum capacia frequenter non ſint: quædam autem ob parvitatem ſuam nec ad locum aptitudinem habent, non ad memoriam excitandã, vim & energiam, illius generis ſunt, cœlum, terra, urbs: hujus muſca, formica, pulex, &c. In iſtis igitur formandis. 1. Curandum eſt, ut figuris ſculptis aut pictis exprimantur, ut Sol, Luna, per Solis Lunævè ſimulacrum, cæſtro, vel penicillo factum. 2. Si partes habent homogeneas per partem ſui aliquam exhibentur, ut terra per terræ, aqua per aquæ partem. 3. Ingenii noſtri acie ut parva concipienda locisq; aptanda ſunt, ut ſylva parva, mons parvus.

Rerum magnitudo quo modo tenuanda.

Res quantitatis exiguæ locis attribuuntur: 1. Multitudine ſua, ut formica formicarũ catervâ, apis examine apum. 2. Actione ab homine cum iiſdem exhibita, ut apis per hominẽ mel, iis aculeis repugnantibus auferentem, ſi muſcas flabello ſervus abiget, pulices vetula capiet & necabit. 3. Magnitudine animo iiſdem attributa ut ſi muſcam inſtar elephantis, pediculum inſtar vituli fingamus eſſe.

CAPVT

CAPVT III.

De perſonis cœleſtibus.

PErſonarum aliæ ſunt cœleſtes, aliæ infernales, & terreſtres aliæ, & harum quędam ad perſonas privatas, quædam ad publicas referuntur. De cœleſtium igitur perſonarum notis ſic accipe: S S. Trias trina pulcherrima, jucundiſsimaq; facie mirum in modum erit decorata. Pater quidem venerandi ſenis in aureo ſolio ſedentis, Filius ſpecioſiſsimâ viri humanâ naturâ veſtiti, Spiritus ſanctus columbæ candidiſsimæ. Seraphin thronum Dei ordine duplici ſenis perſonis alas habentes expandentibus utrinque conſtante, circundant. Cherubin ſcilicet thronum Chriſti, coronâ quaſi cingentes, veſtibus aureis, aureisq; coronis fulgent. Throni albis veſtibus, rubeis maculis diſtinctis, enſibus & lanceis rutilantibus, in thronis judices ſedentes effinguntur. Dominationibus coronis aureis Chryſolyto fulgentibus, ornatis, lyra, pſalterium, cithara, tympanum & alia inſtrumenta muſica tribuuntur. Virtutes veſtibus ſubnigris, ſphærisque cœleſtibus ſeu aſtronomicis ornantur. Poteſtates, pallidis veſtibus, indutis morbis omnis generis curandis impediti ſunt,

Trinitas. *Seraphin.* *Cherubin.* *Throni.* *Dominationes.* *Virtutes.*

Principatus. ſunt. Principatus, regna, provinciasq; quibus præſunt. in chartis depictas tenent, & *Angeli.* demonſtrant. Ex archangelis,& angelis erit Michael cum armis, Gabriel cum libro, Ra- *Apoſtoli.* phael cum unguento. Ex Apoſtolis D. Petrus cum clavibus, Paulus cum enſe & libro, *Patriarchæ.* &c. Inter Patriarchas Abraham cum gladio magno: Iſaac cum faſce lignorum & ariete: Iacob cum ſcalis. Nöe cum arca lignea, Moſes cum tabulis lapideis & fulgentibus cornibus. Samſon cum columnis, cum aſini maxilla, cum valuis, cum leone interfecto. *Prophetæ.* Ex Prophetis aſtat cultu regio & pſalterio David. Helias zonâ indutus pelliceâ, in curru ſedet igneo. Heliſeus caluus cum pallio baculoq;. Samuel grandævus, cum olei vaſculo. Ieremias cum lapidibus, Daniel cum *Martyres.* leonibus. Amos cum veſte. Ex Martyribus S. Stephanus cum lapidibus. Laurentius cum crate ferrea. Clemens cum anchora. Se- *Confeſſores.* baſtianus cum ſagittis. Ex confeſſoribus, Nicolaus cum tribus maſsis aureis: Martinus equitatis gladio chlamydis partē reſcindens: Hieronymus rubris veſtibus, nudo pectore, ſaxoq;, ornantur. His & virgines adjicies; S. Catharinam martyrem ſtudioſorum patronam cum votis. Agnetam cum agno. Cæciliam cum organis. Margaretam cum

cum dracone. Dorotheam cum ſportula floribus plena. Cæterùm Sanctorum figuras ex hiſtoriarum lectione formabis.

CAPVT IV.

De perſonis infernalibus.

DÆmones, qui formâ pinguntur, ex fi-
guris paſsim habitis cognoſcere ſatis
promptum eſt: quapropter de iis nihil hic
expectabit lector. His addere potius, quàm
perſonis divinis placet Deorum, Dearumq;
gentilium ſimulacra, à ſupremo illorum
Deo Iove incipiendo. Hic aquila, ſceptro, *Iupiter.*
fulmine, quercu ſuperbus eſt. Saturnus fal- *Saturnus.*
ce & infante. Mars lancea. Mercurius ala & *Mars.* *Mercurius.*
galero. Appollo phœnice curru aureo, Sole: *Apollo.*
item corvo & cygno: Lauro & palma, lyra *Sol.*
arcu, ſagitta. Pluto, cupreſſo, in ſoleſcit. Her- *Pluto.*
cules clava, leonisq; pelle. Bacchus hederâ, *Bacchus.*
viteq;. Palamedes gruibus. Priapus falce. *Priapus.*
Pan pino, cornibus, capro. Hymen ſervis *Pan.* *Hymen.*
& tædis. Cupido alis, arcu, ſagittisq; flam- *Cupido.*
meis. Iunoni ſuperbiſsimæ, pavo, qui etiam *Iuno.*
ipſe ſuperbus eſt, tribuitur. Veneri colum- *Venus.*
ba, cygnus. Minervæ noctua haſta & oliva. *Minerva,*
Cybeli pinus. Dianæ pharetra & arcus. *Cybele.*
Napæis flores. Palladi fœnum. Gratiis *Diana, &c.*
vinculum aureum, Nymphis cymba &
arundines

arundines: Suadæ pſittacus. Camœnis inſtrumenta Muſica. Cereri fruges. Parcis lana. Eridi canes, Erynni anguis. Alecto Gorgonium caput. Orcadibus vibices. Satyris cornua capræ.

CAPVT V.

De gentibus urbibus & perſonis aliis publicis.

Quomodo gentes repreſentantur.

GEntes ſeu provinciæ, regna & urbes, ſuis quæque inſignibus impoſitis ab hominibus ratione quadam vel nulla dictis, repræſentantur, ut Germania, vel Germani frameâ, Galli liliis, Hiſpani lanceâ, Angli leone & roſâ, Perſę arcu & pharetrâ, Scythæ fulmine, Macedones Sariſsâ, Romani aquilâ, vel pila, Sue Phrygii: Colonienſes tribus coronis: Lubecenſes aquilâ duplicatâ. Florentini leone. 2. Exprimuntur ſtudio illo & exercitio, quo aliquando floruerunt, ut Ægyptii aſtrologiâ, Thuſci auſpicio, Poloni equitatus gloriâ, Phœnices literarum inventione, Germani typographiæ, tormentorumq; bellicorum, Noribergenſes inſtrumentis artificum: ſic alii gladiis, alii horologiis, alii rebus alii conficiendis inſignes ſunt. Formantur denique tùm provinciæ, tùm

Provinciæ.

tùm urbes bonis & opibus quibus abundant, ut Anglia plumbo, Vngaria cupro, Florentina purpurâ, Ecodium carbonibus celebre eſt. His præceptis animadverſis, populos, regiones, urbesq́; alias formare ei qui ſigna ejuſmodi ex illarum chronicis collegerit, atq; annotaverit, facile admodum erit. Perſonæ officia gerentes per veſtes & inſignia, cuiq; ut propria juncta formantur; ut Papa coronâ triplici & cruce, Cardinalis rubro, latoq́; tegmine, Archiepiſcopus coronâ duplici, Epiſcopus pedo, mitroque, Abbas cruce & infula, Canonicus pelliceo tegmine, Monachus cucullâ, Concionator ſtolâ, libroq;, Æditiuus clavium faſciculo & ſcuticâ. Sic Imperator coronâ tectâ, globoq́; imperiali ornatur. Rex vel Regina coronâ regiâ, ſceptroque. Nobilis, inſigni quodam nobilibus familiari, conſul faſcibus, & ſecuri, judex baculo & enſe, Senator togâ, Miles armis, Lictor loris, malleoque ferreo. *Perſonæ Eccleſiaſticæ.* *Seculares.*

Artifices præterea modis exprimuntur quatuor. 1. Iis quibus utuntur inſtrumentis ut ſutor formulâ, ſartor faſce, forfice, ulnâve, Molitor lapide molari: Sic textorem radius, tonſorem forpex, Piſcatorem rete prodit. 2. Subjecta prodit materia, ut aurifaber *Artifices 4. modis exprimuntur.*

P auro,

auro, Coriarius pelle, Sutor corio, Sartor panno, mercator mercibus. 3. Per effectus ſuos iiſdem manifeſtantur, ut piſtor per panem, Sutor per calceos, Sartor per veſtes, vietor per dolia. 4. Denique per habitus conſuetos, ut venatori veſtis viridis familiaris eſt,

CAPUT VI.

De Perſonis Privatis.

PErſonæ privatę tribus modis formantur. 1. Per ſe ipſæ. 2. Per ſuas eſſigies. 3. Per
1. effigiem ſimilem. Primo id modo fit, quando perſonæ à facie notæ in locis ponuntur, ut ſi Petrus, quem novi à me ipſe in locum,
2. mentis beneficio collocetur. Secundo modo contigit, ſi eoſdem ſuis imaginibus ſolis à me viſis exprimam, ut Rudolphum Imperatorem imagine ejus à me viſa. Hic modus perſonis cœleſtibus, & aliis ſupra poſitis proprius eſt; quia tales vel per imaginem, vel per ſcripta ex quibus illæ formari ſolent, nobis tantum exhibentur.

3. Ad tertium membrum pertinent perſonæ, quarum formam neq; à natura datam, neq; ab arte expreſſam unquam vidimus. Hæ per alias ejuſdem nominis, officii, dignitatis, habitus, ob oculos ponuntur: ut Henricus

ricus Galliarum Rex, per regem alium à mè viſum. Imperator Turcarum, per Rudolphum Imperatorem, vel per alium habitu imperatorio decoratum, mihiq; notum, cui ſi idem cum illo nomen fuerit, negotium noſtrum melius habebit, cùm nos & nominis, & officii commonefaciant. Et hæc de perſonis dicta ſufficiant. Nunc modos quibus unum pro altero ponitur, ſubſtantiis cum accidentibus communes, qua fieri poteſt perſpicuitate aperiam. Sunt autem hi, ſimilitudo, ſcriptura hieroglyphica, ſigna, tum effecta, cauſæ, ſimulacra: præterea ſubjecta, relata, continens, locus, genus, ſpecies, de quibus ordine tractabo. *Modi quibus unum pro altero ponitur.*

CAPVT VII.

De ſimilitudine.

DE ſimilitudine dicturus, quot modis unum pro altero propter eorum inter ſe ſimilitudinem ponatur, nunc oſtendam. Similitudo eſt rerum diverſarũ ſimilis ſubſtantia, vel qualitas, quo nomine accidens quodvis intelligo. *Quid Similitudo.* I. Igitur ſubſtantia una pro alia ponitur ob quam inter ſe ſimilitudinem in ſubſtantia ſpectatam, ut ſi angelus pro anima, terra pro carne, lapides, pro *Similitudo in ſubſtantia.*

Digitized by Google

oſsibus ſumantur: Sic aëri humor, aquæ ſanguis, igni calor naturalis aſsimilatur. 2. Ob
In quantitate continua. æqualitatē quantatis continuæ, vel diſcretæ adjunctis aliis quibuſdam ſignis: ut ſi memoranda mihi de Goliath, Davideq; ſit hiſtoria, virum magnum galeâ, haſtaq; munitum pro Goliath, puerum cum funda & baculo rufum, pro Davide ſumam.
Diſcreta. Diſcretæ, ut ſi utriuſq; manus digiti pro decē præceptis ſumantur, vel manus utraq; duo charitatis præcepta ſuggerat. 3. Nonnunquam fit
In Relatis. inter relata ſimilitudo, vel ejuſdem nominis, vel naturæ, ut inter dominum & dominam, vel diverſi nominis, naturæq;, ut inter dominum & ſervum, patrem & filium, &c. Ex quibus noti pro ignotis ſemper aſſu-
In qualitatum ſpeciebus. muntur. 4. Oſtendit inter qualitatis ſpecies quàm ſæpiſsimè. Primò quidem inter
In habitu à diſpoſitione. habitus, vel diſpoſitiones, duobus fit modis, propriè & impropriè. Propriè id fieri dico, quando idem duobus propriè convenit habitus, ut ſi pro Iulio Cæſare liberalis, pro Auguſto commeſſator, pro Nerone vel Herode crudelis, pro Penelope pudica mulier ponantur. Impropriè hæc ſimilitudo fit, quando habitus quidam, vel qualitas alia duobus ineſt, huic propriè, illi impropriè, ob quam ſuperbum leo, columba ſimpli-

cem,

cem, luxurioſum porcus, inanem oſtentatorem equus vel pavo nobis exhibet. 2. Huc pertinent qui artibus & ſcientiis iiſdem ſunt præditi: nam Ariſtotelem Philoſophus inſignis, Bartolum Iuriſperitus, Auguſtinum Theologus, Galenum medicus, Ciceronem orator commodè repræſentabit,

Notandum eſt, authores ejuſmodi ſuis etiam operibus, vel inſtrumentis quibus utuntur, notari poſſe, ut Ptolomæum aſtrolabio, Ariſtotelem logicorum libro tibi planè cognito. 3. Habitibus deniq; animæ adjiciuntur virtutes, & vitia in rebus aliis qualitatibus ſuis naturalibus expreſſa, ut in nardo humilitas, in lilio virginitas, in balſamo gratia, in Smaragdo ſpes, &c. 4. Idem in habitibus corporis obſervatur, ubi pro Niſo vel Euriolo pugil, pro Hercule vel Achille fortis non ineptè collocabitur. 5. Ob potentiam naturalem aut impotentiam ſimilitudo quoque accidit, propriè quidem inter obliviosam & Meſſalam, qui etiam nominis ſui, vi & iniuria morbi fuerat oblitus, inter memoriâ præſtantem, & Mithridatem, Senecam aut Hortenſium; Impropriè verô ſaxum aut ferrum hominem durum, ciconia pium, muſcæ obliviosum referunt: quæ ut intelligantur plenius, ii qui rerum natu-

In virtutibus & vitiis.

In natur: potentia & impotentia.

rales explicant qualitates, pervoluendi ſunt libri. 6. Eſt in qualitatibus patibilibus affectis ſubinde ſimilitudo, propter quam Ieremiæ vel Racheli lugens, miſericors Abrahamo, corvus Æthiopi, abſynthium aloë, cœpa allio, mel mannæ ſimile eſt. Et ut verbo rem totam complectar, cuicunq; & hujus & alterius ſpeciei qualitatum aliqua modo excellenti & notabili admodum ineſt, id pro re alia ſimili affecta qualitatibus ſumi poteſt. 7. Huc referuntur animalia bruta, paſsionibus ſubjecta, quæ ob id nobis homines ſimiliter affectos ante oculos ſæpè ſtatuunt, ut lepus quia timidus hominem timidum oculis ſubjicit, Aper quia furioſus furioſum. 8. Vix crebrius & apertius ſe ſe oſtendit ſimilitudo, quam in forma & figura, ob quam Sus pro apro, canis pro lupo, Gallina pro perdice ſumi poſſunt. Et hæc de qualitatis categoria. Prętereà inter ſimilia quædam referuntur ob actionem aut paſsionem ſimilem cùm propriè, tùm impropriè ſubjectis convenientem, propriè ut bovem humeris portans, cum Milone confertur, portas ferens cum Samſone, volans cum Icaro, vel Dædalo, manum in ignem eremandam immittens cum Scævola Romanorum adoleſcente fortiſsimo: impropriè, buſo

In Affectibus.

In actione & paſsione.

buſo terram devorans, cum avaro terrenis inhiante opibus, comparatur, ſicuti canis ad vomitum rediens, cum peccatore in vitia relabente. Poſtremò ſimilitudinem & habitus importat, ut ſi Rex per eum, qui coronam habet, memoriæ ſuggeratur. Virtutes etiam aliàs per virgines certis ornatas veſtibus exprimuntur; ſed impropriè, ut fides per virginem niveis veſtibus ornatam, crucemque manu ferentem: ſpes viridibus & anchora: nigris, luctus, cinereis, humilitas.

CAPUT VIII.

De ſcriptura hieroglyphica.

AD ſimilitudinem pertinere videtur, Æyptiorum pervetus ſcribendi ratio: qui cum literis, tum nondũ inventis, carerent, rebus, & ad exprimendos animi conceptus, & ad literas dictionesq; formandas, utebantur. Quæ quidẽ ſcribendi ratio, cum utilis admodũ ſit, & huic noſtro ſtudio non admodum incommoda, res ejuſmodi per ſe ut notas nos aliarum memores reddentes, in medium proferam. Ponitur ergo juxta præſens hoc præceptum, anchora pro fideli aliquo & perfugio extremo, camelus *Aegyptii celebres in hieroglyphicis.*

pro pigro tardoq;, aquila pro rege, accipiter pro prædone, canis pro cuſtode, lepus pro timido celeriſue. Pari ratione cuculus inviſum omnibus, ex aliis invidentem judicat: ſimia vel canis ſimulatorem, & paraſitum, bufo furem nocturnum, perdix contumelioſum, porcus laſcivum, muſca impudentem, columba ſimplicem & probum. Eſt præterea inconſtanti fœmina, furi molitor, laborioſo taurus, ſuperbo ac generoſo equus, lupus rapaci voraciq; non diſsimilis. Multa deniq; alia ſunt, quorum hoc pro illo capitur, ut furibundus pro impetu, hamus pro fallace, alea vel charta luſoria pro re ancipiti, pluma pro levi, plumbum pro gravi, fulmen aut ſagitta pro violenta, ariſta pro frugifera, platanus pro ſterili, malum pro auro, roſa pro grata. Sumitur etiam jugum pro ſervitio, ſcrupulus pro animi ſolicitudine, enſis pro tutore, palma pro victoria; Tonitru quoq; per tormentum, fulgur per pulverem tormentarium incenſum, Familiam per ſenem, exilium per carcerem effingere non dubitabis.

CAPVT IX.

De Signis.

SIgnum eſt rei minus notæ indicium. Eſt autem

autem duplex aliud naturale, aliud artificiale. Pertinent autem ad ſigna, 1. Regionum, urbium, populorum, artificum, & officia gerentium inſignia, de quibus ſupra ſatis dictum eſt: 2. Habitus, ut dives vel celebris per eum exhibitur, qui veſtitu ſplendido eſt ornatus, pauper qui laceris veſtib⁹ eſt tectus. *Habitus.*
3. Geſtus & motus corporis, ut libertatem dextra paſsis digitis indicat, tenacitatem ſiniſtra digitis compreſsis: ſic oſculum pacis ſignum eſt, mutuus amplexus, concordiæ famis, ſanitatis, appetitusq; avida cibi ſumptio. Multæ præterea aliæ internæ affectiones geſtibus exprimuntur, ut gaudium ſaltatione, verecundia faciei occultatione, timor membrorum trepidatione: quibus & quatuor ſenſuum objecta deſcribuntur, ut ſonus arrectis loquenti, vel campanæ auribus, odor naribus retractis admota roſa, pomové, ſapor libato poculo, calor manu ex igne ſubitò retracta. Ad quartum ſignorum membrum inſtrumenta & deſtinata, cauſis vel effectis per ſe, vel per accidens attributa, referuntur, ut auditus ſignum auris eſt, viſus oculus, odoratus naſus; balnei cucurbita, pedes fugæ, ganeonis venter, ſtudii liber, laboris inſtrumenta, ſicut auris fidei, memoriæq; per accidens. 5. Huc characteres, *Geſtus.*

quibus in ſignis zodiaci planetisq́; annotandis utuntur Aſtrologi, pertinent. 6. Eòdem referuntur multa alia ſigna tùm naturalia, tùm voluntaria, propriè vel impropriè quid demonſtrantia: & fortis per hominē membris grandioribus & robuſtioribus, vel per eum, qui clavam ingentem manu tenet, cognoſcitur, quidam pertinax per eum, qui collum habet ferreum. Sic Geometria per circinum, Aſtrologia per aſtrolabium, diſcordia per dentium raſitatem, honor per ſceptrum, gloria per coronam auream offertur.

CAPVT X.

De effectis.

Cauſæ cùm proximæ tùm remotæ per ſe, vel per accidens, acceptę per effectus, materiamq́; ſubjectam & contrà ſæpè manifeſtantur. Hinc opus quodvis & materia ſuum oſtendit artificem ſeu auctorem, laborem, diligentiam & alia ejuſmodi ſignificationis, ſic ardorem ſudans, ſitim bibens, famem comedens exprimit, ſicut pulveris vel palearum in aêre circumvolutio ventum, & fila textorem indicant. 2. Effectis adduntur actiones, quæ verè ſecundùm multos philoſophos effecta ſunt, & ſuarum

Actiones.

nos

nos cauſarum ſæpè memores faciunt. His duobus præceptis, artifices artium, atque ſcientiarum profeſſores, multi habitus atq; diſpoſitiones, naturalis potentiæ & impotentiæ, declarantur: ut lapis hic attrahit ferrum, ergò magnes eſt: ille utitur aſtrolabio, ergo Aſtrologus eſt. Sic opus vel actio ingenioſa, ingenioſum, crudelem crudelis, malum mala, bonum bona prodit: actiones enim qualis quiſq; ſit frequenter indicant.
4. Multa alia occurrunt nomina, quorum ſignificatio, niſi præclarè adhibeatur actio, notari commodè non poteſt, ut fur niſi abſciſsio marſupii vel furtum aliud fingatur fieri, difficulter retinebitur memoria. Sic phantaſiam ſeu imaginationē is qui muſcas capit, aliamvè phantaſticam exercet actionem, aptè repræſentabit. Sicut confitens ſacerdoti vel corpus cineribus aſpergens, pœnitentiam, genas percutienti præbens, patientiam, obedientiam, vinctus ductorem ſequens, quamvis duo poſteriora per paſsionem videantur fieri.

CAPVT XI.

De cauſis & ſimulacris.

VT effecta cauſas indicant, ſic hę illorum indicia non raro ſunt. Referuntur ad hoc

hoc præceptum ferè hæc. 1. Naturales potentiæ, quæ per ſubjecta, (de quibus infra) ut per cauſas efficientes formantur, ut riſibilitas per hominem, latratus per canem. 2. Senſuum objecta, ut ſi ſonus per campanam, clangor per tubam, fremitus per populum intelligatur. 3. Morborum genera qui herbis ut cauſis contrariis non incommodè notantur, de quibus Medicorum libros conſule. 4. Quædam alia ad quatuor cauſarum genera directè vel indirectè pertinentia, ut juſtitia per oculum, qui illius cauſa conſervans eſt, effingitur, ſicut mœſtitia per acerbum pomum, voluptas per dulce: Simulacris, quibus & ſtatuas ſeu picturas complectimur, res multas efformamus, maximè illas quæ nobis viſæ nunquã ſunt, ſive figuras illæ habeant, ut Imperator, ſive nullas, ut ſpiritus. Ad hoc præceptum pertinent. 1. Perſonæ cœleſtes. 2. Infernales. 3. Deorum Dearumq; gentilium. 4. Et quæ per picturam tantùm accepimus. 5. Res magnitudine excedentes, de quibus, antea. 6. Res quædam tùm naturales, tùm imaginariæ ſub aſpectum per ſe non cadentes, ut ventus, vento in tabulo depicto.

CAPVT

CAPVT XII.

De Subjectis.

SVbjectum eſt, cui ineſt aliud, ut color parieti. Huic ſubjiciuntur accidentia, & realia & intentionalia, quæ à ſubjectis, quorum exiſtunt beneficio, nobis ante oculos proponuntur. Cæterùm notandum eſt, ſubjecta non quævis ad illa formanda eſſe aſſumenda, ſed ea tantùm quibus vel ſemper, vel plerunque, vel modo quodam excellentiore conveniunt: idq; vel propriè fiat, vel impropriè. Ex accidentibus realibus huic præcepto ſubjecta maximè ſunt, quæ ad quantitatis, vel qualitatis categorias pertinent, verbi gratiâ: ut à quantitate incipiam, magnitudinem offeret homo, bos, ovis magnitudinis excedentis: parvitatem grana papaverum, pulvis, pulex. 2. Virtutes & vitia per homines, quibus propriè conveniunt, ſunt exprimenda, ut probitas, ſapientia, juſtitia, luxuries, avaritia, &c. per eos, qui virtutibus his & vitiis ſunt præditi. Hîc te lector breviter admonitum velim, ut perſonas, animalia, plantas, lapides, & res alias quaſcunque, quibus accidentia ut dixi, vel ſemper, vel plerunq; vel excellenter inſunt, ſtudioſè deligas, annotesque, ut hæc occurrerint

Virtutes quo modo exprimenda.

Nota.

rerint repetenda ſtatim habeas, quibus tanquam literis exprimas. Cæterùm ſi contingat, ut in virtutibus ac vitiis, artibus & ſcientiis commemorandis, perſonas his ornatas non inveneris, incertas, ut certas pones, hoc ferè ſpectans, ut ejus ſtatus ac conditionis homines eligas, quibus ejuſmodi accidentia ineſſe frequentiùs ſolent: ut pro juſto judex, pro fœneratore Iudæus vel mercator, pro honeſto ac prudente conſul ꝛbs te ſumatur. Impropriè virtutes & vitia quibuſdam animalibus ineſſe, quemadmodum & patibiles qualitates cernuntur, ut prudentia ſerpenti, feli triſtitia, ira vel magnanimitas leoni. 3. Eodẽ modo potentiæ naturales habent, quæ melius quàm ſubjectis propriis formari non poſſunt, ut riſus homine, latratus cane. 4. Huc pertinent & qualitates patibiles, utpote nigredo corvo, albedo cygno, dulcedo melli, amaritudo felli, modo inſunt eminentiore, hæc pro illis accipiuntur. 5. Ad hæc quæ formæ accidunt, ut pulchritudo, turpitudoque, ſubjectis itidem exprimuntur. 6. Huic denique præcepto multa alia ſubſunt, accidentia naturalia & artificialia. Subjectis quoque modo convenientia, ut ſi fugitivus per Verrem, ſolus per Phœnicem, appendix per picem, incitamentum per calcar notetur.

CAPUT XIII.

De modis cæteris.

RElata hoc loco ſpectantur quatenus ut accidentia ſubjectis quibus inhærent nituntur, quare illorum ope & reliqua formantur. Continens pro contento, ſæpè quoq; ponitur, ut dolium pro vino, pyxis unguentaria pro unguento, atramentaria pro atramento; quin & locus locatum denotat, ut focus vel caminus ignem. Formatur præterea per genus ſpecies, adjunctis differentiis quibuſcunq; : ut cupreſſus per arborem altam & viventem: balena per piſcem magnum: Achates per lapillum nigrum albis diſtinctum venis, & ſimilia in quibus genere noto ſpecies ignota eſt. Idem in rebus non naturalibus obſervatur; ut cænæ te convivium ad candelas ſumptum, vel epulis apponi tum maximè ſolitis inſtructum admonebit: Contra genera ſæpè produnt ſpecies, ut canis aut bos, vel potius canis cum bove animal, proprietatē naturalem, facultatem riſibile, vel ridens. Eodē modo ſubſtantia, quantitas & qualitas & cæteræ categoriæ formabuntur: huc deniq; reducuntur artiū vocabula ſecundæ intentionis dicta, ut genus per bipes, ſpecies per hominem, ſub-

jectum

jectum per ſubſtantiam, ut cygnum, prædicatum per accidens, ut albedinem efformatam. Antequam ad verbum digrediar, notandum eſt, ſynonymorum, item verborum, participiorum & nominum verbalium, præterea concretorum & abſtractorum, primitivorum & derivativorum, ſimplicium & compoſitorum, ab illorum ſignificatione non recedentium eandem eſſe formandi rationem; nam quid inter hæc illorumq; diſcriminis ſit naturalis ſui memor officii memoriâ facilè notabit.

CAPUT XIV.

De verbis.

QVemadmodum multa ſuam ipſa nobis imaginem offerunt nomina, ſic verborum non minima pars eſt, quorum figuras, ab ipſis petimus, hoc obſervantes, ut actiones illorum paſsionesq; per objecta clara, & viva, quaſi imagine exprimentes, ut carpere per carpentem flores, vel poma. Sed ut certam hîc quoque viam retineamus, modos informatione verborum obſervandos, præſenti capite recenſebo. 1. Eſt quo verba formandis actionibus aptiſsima continentur. 2. Quo verba naturales affectiones ſequentia per ſubjecta ſua repræſentantur, ut

Quomodo in verbis memoriæ tradendis operandum.

latrare

latrare per canem, boare per bovem, ululare per ululam, &c. de quibus Ovid. 3. Quo verba potentiarum externarum per geſtus ſeu per actiones objectis propriis applicandas declarantur, ut videre per oculos in colorem defixos, audire per aures, inſtrumento muſico adhibitas, guſtare per libatum poculum. 4. Potentiarum actiones internarum exprimuntur, quod bifariam fit. 1. Per geſtus corporis objectis talem potentiam excitantibus admotis, ut dolere per eum, qui dolentis in morem circumtorquet corpus, vulneribus ulceribusque plenum, lugere per ante paternum funus plorantem, invidere per eum, qui vultu triſti felicitatem alterius aſpicit, econtrà gaudere per eum, qui lætitiam ex calamitate alterius præſente capit. 2. Declarantur per actiones ſenſuum externorum, ut conjicere per odorari, ſcire per videre, tenere quid vel capere: clauſis oculis quid videre vel tangere velle, pro ignorare: ſed modus prior eſt præſtantior. 5. Multa verba tranſitiva ad animum, vel ad res viſui non ſubjectas relata, per viſibiles ſunt formanda, ut differre negotium ſeu propoſitum per inſtrumenti alicujus ſuſpenſionem. Pro his notanda eſt hæc regula, ut ex Synonymia deligantur

verba, quorum ſignificatio propriè ſpectata ſenſibus magis patet, quale eſt in differre, ſuſpendere, in ſummè ſtudere movere ſaxũ, in domare frenum injicere, in laudare extollere, &c. quod in aliis multis obſervatione dignum eſt. 6. Huic regulæ ſimilis eſt Metaphora, cujus in formandis verbis uſus eſt frequentiſsimus: ut abjicere jugum, pro deficere, metiri pro cenſere ſeu arbitrari, ardere pro amare, calcar admovere pro incitare, & aliis ejuſdem ſignificationis. 7. Metaphoricis dictionibus adjungi poſſunt ſententiæ proverbiales, quibus ut illis etiam ſæpè utimur, ut umbram fugere, pro timere, metiri quid gnomone pro conſiderare, manum addere pro alienis ſe negotiis implicare, duabus ſe fulcire anchoris, pro ſubſidium habere, & alia ſexcenta: de quibus copiosè in adagiis Eraſmi. 8. Vt nomina per verba, ſic contra hæc per illa quandoq; ſunt formanda, ut ſeneſcere per ſenem, frigere per glaciem, vel aquam frigidam, ſapere per ſaporem, nunciarè per tabellarium. 9. Verba temporis partem ſignificantia per actiones fieri tum ſolitas proferuntur, ut veſperaſcere per accenſionem candelæ, luceſcere per ejuſdem extinctionem. 10. Privationem intemperantia repræſentat, primò per

mò per actionem vel paſsionem privationis modo ſumptam, ut ceſſare, per abeuntem ab opere, abſtinere carne per abſtinentem appoſita carne. II. Per abjectionem inſtrumenti, ut ceſſare à prælio, per armorum depoſitionem. III. Per inſignium ablationem, quod fit in verbis dignitatis, & officiorum privationem deſignantibus, ut movere conſulem, regem, &c. per faſces conſuli, regi ſceptrũm ademptum. 11. Verba motus formant, abjectionem cum loco, ut abire per hominem abeuntem à ſcamno. 12. Verborum quædam per alia, ut per ſigna ſua ſunt exprimenda, ut ſeditionem facere, per pulſum tympani, canere claſsicum, pro canere tuba, ediſcere pro clauſo libro diſcentem. 13. Cauſæ per effecta formantur, ut lætari pro ſaltare, rixari pro digladiari, inhabitare domum pro ædificare, & contra, ut vivere pro cibum capere. 14. Verba relationem importantia per correlata ſunt exprimenda, ut docere per docentem ſimul & diſcentem, reſpondere per magiſtrum quærentē & diſcipulũ reſpondentem. 15. Verba generis naturam ſeu magis communem habentia minus ſunt collocanda, ut laborare, per ſcribere, portare. 16. Quædam geſtibus à pleriſq; fieri conſuetis effinguntur, ut

 vereri,

vereri, per fricantem caput, conſentire, per annuentem capite, nauſeam habere, per expuentem, ubi notandum ut geſtus adhibitis quibuſdam inſtrumentis formentur aptiſſimi: ut curam habere, more vigilis, aut paſtoris, baculo, vel haſta niti. Et hæ ferè ſunt regulæ, quas in formatione verborum obſervare debemus. Cæterarum partium voces, quibus modis figurandæ ſint, ex tractatu ſequenti patebit.

TRACTATUS III.

DE DICTIONIBUS Ignotis & non formatis.

CAPUT I.

De perfectis dictionibus.

Dictiones nobis incognitæ duplices ſunt: ſignificantes & nõ ſignificantes: illis vocabula idiomatis cujuſcunq; non intellecta, cum vocibus rerum non formatarum ſubjiciuntur: his ea quæ ſtudio & experientiæ cauſa conficta quandoq; proponuntur. Vox ignota, aut certè non formata modis tribus obſervatur, dictione, ſyllabis, & literis. Dictione iterum

Ignota voces quomodo obſervantur

duobus

duobus modis fit, quando dictio nota & figurata, pro alia ignota, ſive figurata ea fuerit, ſive non, ob vocis ſimilitudinem ponitur, quod plerunq; contingit in dictionibus plura ſignificantibus, vel in eodem vel in diverſis idiomatibus ſpectatis. In eodem vel metaphoricè, ut ſi alea dum fortunam ſignificat per aleam luſoriam formetur: vel propriè & ſine metaphora, ut ſi malus, a, um, ſubſtantivum pro adjectivo, κῆρ pro cor id eſt, ſorte ſumatur. In diverſis duobus itidem modis fit: aut enim in utrobiq; idem ſignificant, aut diverſa. Si idem, ſed res non formatas formandæ erunt juxta præcepta alia, ut abyſſus, qua dictione & Græci & Latini utuntur figurarum puteo profundo. Si res formatas, eadem utrobiq; ratio erit, ut lychnus per lucernam. Quod ſi diverſa denotent, per notum ignotum manifeſtabitur, ut Mamma, id eſt avia, per mammam, id eſt, uber, ἅλς per Halß/ id eſt, collum: ſic φῶς vir, pro vos, pronomen capitur: ubi tamen diligenter cavendum eſt, ne ſcil. plurium linguarum notitiam habueris quod latina notaſti dictione, germanica vel alia te notaſſe putes. Hæc de perfectis. Nunc de imperfectis pluribus agendum eſt. Imperfecta diſtinctione quid formatur, cum di-

ctioni dictio non omnino ſimilis eſt, ſed diſſimilitudo quædam, & diſcrimen inter ipſas cernitur: Diſcrimen hoc in tribus deprehenditur. vel in literis, vel in ſyllabis, vel in utriſque: In literis una vel pluribus, ſimiliter in ſyllabis, idq; tribus in locis, in principio dictionis, in medio, in fine. Talis autem differentia quatuor de cauſis accidit, vel ob literarũ & ſyllabarum, abundantiam, vel ob defectum, vel ob diverſitatem, vel deniq; ob ordinem earundem contrarium: his defectivis ſuccurritur detractatione, adjectione, commutatione, trajectione, de quibus ordine dicendum.

CAPVT II.

De detractatione.

Vide ſupra fol: 92. cum ſeq:

Litera vel ſyllaba, in dictione quam ſimili formare volumus, abundás detractatione removenda eſt: Fit autem hæc ob ſyllabarum aut literarum ordinem modis tribus, aphæreſi, ſyncope, apocope. Aphæreſis eſt literæ, vel ſyllabæ principio dictionis ſubtractatio, ut acervus, cervus, menſis, enſis, tiara, ara. Syncope literam vel ſyllabam è medio dictionis ſubtrahit: ut onerare, orare, canabis, canis, σφαῖρα, fera. Apocope

fine

fine dictionis aliquid detrahitur, ut anaſtrophe anas, verus, veru. Sed in uſum hujus ne confuſio fiat, dandæ ſunt regulæ, quibus animadverſis, ad dictionem prolatam perficiendam quid addendum eſſe admoneamur: pro quarum intelligentia, cujuſnam generis ſint dictiones pro aliis ſumptæ, primò ſpectandum eſt: Deinde res tales in partes aptè ſunt ſecandæ, ſervato certo inter eas ordine, ut homo in partem ſuperiorē & inferiorem: in caput. pectus, pedes: in caput, pectus, ventrem, pedes & ſic deinceps, pro multitudine, vel pauciate ſyllabarum illius quæ formanda eſt dictionis. Beſtias eodem in ſuas ordine partes divides: item herbas & arbores, quæ ſi diviſionem nobis neceſſariā non admittent, hominibus ſervato partium & ſyllabarum ordine ac numero jungenda erunt. His annotatis ſit regula prima: ut ſciamus quæ dictionis formandæ ſyllaba ſit, ablata ſignum in parte dictionis ſit figurantis numero ſyllabæ ademptæ, aut cui litera ſubtracta eſt, reſpondente erit collocandū: ut ſi hæc in aphæreſi occurrat dictio. Epirus commendanda, pro ea pyrum certo quodā loco ponam: quæ cum dictionem unius à fonte defectu literæ nondum perfectā offerat, nidum in illius apice, vel Epopē potius

collocatum fingam, cujus admonitu dictioni, ſive pyrus literam E, quam Epops ſuggeret addendam eſſe facilè recordabor. Altera regula eſt, ut pro literis vel ſyllabis adjiciendis figuras juxta doctrinam de literis datam formatas dictionibus addamus, ut cumulus per mulum notatur, ſi Caſparus venabulum aut veru in frontem muli fixerit. Poſtrema eſt, qua ſyllabæ deficientes vi & efficacia memoriæ naturalis notantur: nam parte dictionis alicujus majore ab arte hac formata, credi vix poteſt, quàm facilè & quàm expeditè, reliquum quod deeſt, naturalis memoria ſuppeditabit.

CAPVT III.

De Adjectione.

Vide ſupra fol: 92.

Adjectio eſt, cùm dictioni formandæ litera vel ſyllaba additur: fit autem ùt detractatio tribus in locis: in principio, in medio, in fine dictionis. In principio per proſtheſin, qua litera vel ſyllaba principio dictionis additur, ut upus, vel pus dat lupus: per, aper, otium, lotium. In medio per Epentheſin, quæ medio dictionis quid interjicit, ut Lais lapis, mera merga, alium allium. In fine per Paragogen, qua extremæ

ſyllabæ

ſyllabæ quid adjungitur, ut colum columba, papa papaver. Vt autem notes ſyllaba vel literas per figuram hanc additas, eſſe auferendas, fiet. 1. Vi & acie mentis noſtræ. 2. Ablatione membrorum, quæ inter partes hominis & beſtiarum numeravi, ut pus vel upus, lupus abſciſſo capite notabitur, per, apro capite truncato, collo, cauda dempta, in medio vix locum habet. 3. Iiſdem nota partibus adjecta, quæ ordine vel literæ vel ſyllabæ demptæ reſpondebunt: quæ nota fiet colore, vel ſigno alio quocunq; ut macula nigra mergam in medio ſi notaveris, ſignum erit à medio literarum aliquam removendam eſſe ſcilicet g. ut maneat mera.

Nota, adjectiones qua ratione tollendæ.

CAPVT VI.

De commutatione.

COmmutatio græcè Antitheſis eſt, cum literæ vel ſyllabæ commutantur, idque vel in principio vel medio, vel fine. In principio ut illa, olla, nix, pix. In medio, ut alius, aluus, ludum, lutum, ritus limus aut fimus, duabus junctis figuris. In fine, cœna cera. His duobus poſterioribus modis formantur nomina quàm plurima græca in os, in us, à Latinis verſa, & ea quæ diphthongi cu-

Supra fol: 93.

juſdam in vocalem mutatione diſcrimen adferunt. Eſt autem præceptum hoc admodum facilè, ſi dictione poſita vocales, vel diphthongos, vel conſonantes, vel literas ſimul omnes pro diverſitate dictionum ordine diſcurrimus, donec verbum nobis inſerviens deprehendamus verbi gratia, in voce, ſimus, formandæ conſonantes hoc modo, bimus, cimus, dimus, &c. Percurro omnes, inter quas fimus & limus nobis inſerviunt. Idem in cæteris obſervandum eſt. Signum commutationis erit, ſi rem litera ſua prima permutatæ ſimilem dictioni ſignandæ junxerit, ut ſi ſuper fimum ſcamnum, quis poſuerit, ſ pro f ponendum eſſe ſignificabit. 2. Fiet, ſi perſonam ſub litera quæ mutata eſt, contentam rei applices, ut ſi Simon ſuper fimum ſederit idem indicabit. 3. Memoriæ naturalis tenacitate cõmutationi ὁμονυμία, ſeu potiùs ὁμοιολογία, quę eſt ſimilitudo quędam inter, dictiones quam habent vel in principio, vel in medio, vel in fine, ut ſi ariſta, pro Ariſtotele, pro γενεὰ, id eſt, ætas, genu ſumatur. Et notandus hic modus eſt quàm accuratiſsimè, ut omnium longè facilimus atque utiliſsimus.

CAPVT

CAPVT V.

De Trajectione.

Supra fol: 93.

MEtatheſis ſeu Trajectio eſt literarum vel ſyllabarum ordo immutatus, ut vigro, virgo, coma, maco, mnaus, manus. Fit autem modis tribus. 1. Situs literarum immutatione, idq; vel in prima, vel in ultima, vel in mediis ſyllabis. 2. Inverſione literarum omnium quando ſcilicet à litera dictionis extrema ad primam ejuſdem ordine recurrimus, ut aſor, roſa, amor, roma. 3. Trajectione ſyllabarum, ut riſau auris, nuſma manus. Trajectionis ſignum erit vel res vel perſona, cui illa tribuitur inverſa. Hæc de dictione.

CAPVT VI.

De Syllabis.

SYllabis formantur dictiones, dum in partes, vel ſyllabas dividuntur. In partes dividi tum voco, cùm in duas, tres vel quatuor, partes idiomate quocunq; ſignificantes diſtributæ figuris propriis adhibita literarum, ſi opus fuerit, variatione qualicunq; donabuntur: ut verba ſtatuamus, & fundamus, notatur illud in ſtatua & mus: hoc in funda & mus, partes diviſũ eſt. Quod ſi una tantùm

tantùm vel altera partibus fuerit figurata, reliquis præceptis infra ſcriptis formabuntur: ut caſus in ca & ſus, quarum poſterior per ſuem, prior per Caſparum avenam ſui dantem exprimatur. In ſyllabas dictiones dividi tum volo cùm neq; ipſæ, neq; partes illarum, quid ſignificent: quapropter ſyllabæ dictionibus figuratis, quæ ſyllabam ejuſmodi unam atq; alteram habent initialem, ſunt exprimendæ, ut occurrente dictione hac, alacer, eam in a, la, & cer, ſyllabas dividam, priores duas dabit ala, poſtremam cervus, alatum igitur cervum pro ea ſubſtituam. Hoc præceptum quia utile valdè eſt, quo pacto ſit intelligendum, paulò dicam explicatiùs. Colligenda igitur ſunt ex dictionario latino, græco, vel linguæ alterius theſauro rerum ordine alphabetico ſignificatarum vocabula, memoriæq; diligenter mandanda: tunc occurrente dictione non intellecta & in ſyllaba à te diſcerpta, hæc illis in hunc uſum collectis dictionibus formabis non quibuſvis, ſed iis, quæ ab iiſdem cum vocibus propoſitis ſyllabis initium ſumunt. Quod ſi aliqua duas vel plures dictionis formandæ ſyllabas ordine referet, eam præ aliis, ut rerum multitudini parcatur, aſſumes; ut A, ſyllabam faciens, velut in

Quomodo ſyllabarum notæ colligendæ.

Supra fol: 88.

amo

amo notat anus, acus, &c. Ab, abacus, abi, abies, ac, accipiter, ag, agger, al, albumen, allium, ar, arbor, arcus: ara, aratrum, vel ara nomen, &c. tranſeundo per omnes ordine literas & ſyllabas, ubi notandum eſt, ne in applicatione harum dictionum ſyllabas imperfectas, ſed integras accipiamus, ut pro ſyllaba, ac, accipiter, non acus, pro an, anſer, vel anguilla, non anethum ſumenda eſt, ne oriatur rerum eo confuſio. Ad augendas ſyllabas propria quoq; nomina hominum quamplurimùm conducunt, pro quo notandum ſyllabas aut à vocali, aut à conſonante ſumere initium. Si à vocali, aut à conſonante & ſyllabam vel per ſe, vel cum adjuncta ſibi conſonante conſtituit: ſi per ſe tot ex illa reſultabunt ſyllabæ, quot additæ abs te fuerint conſonantes: ut aratro ſi Bernhardum præponas aratorem habes ba, vel bara ſyllabas ad dictionem barathrum, vel ſimilem formandam: ſi Caſparum caram, ſi Danielem, Dara, &c. Sic Cornelius ſi apexabinem comederit, conficies cape: Si Petrus pape, item ſi Salomon olus habuerit, habebit ſolus: hic ſi anum purgaverit, erit ſanus: Si cum ſequente conſonante ſyllabam vocalis componat, eodem modo ſyllabarum numerus augebitur, verbi gratia, in-

cudi

cudi propoſitus Bernardus formabit bin, Caſparus cin, David din, &c. quibus in di-ctionibus, à tali ſyllaba recipientibus ut i ſuo tempore quiſpiam poterit. Quod ſi à conſonantibus initium faciant ſyllabæ augebuntur dupliciter, vel præfixis vocalibus, quo pacto una etiam ſyllaba creſcunt dictiones, ut ſi Iohannes ligula umbilicum ligaverit, formabis ilium: vel conſonantibus, ut ſi Caſparus rapam Simoni dederit, cras *Obſervatio.* compones. Obſervandum autem eſt, tum adhiberi maximè propria cùm dictio formanda in principio, medio vel fine vocalem habuerit, verbi gratia, Sint formandæ dictiones, amo, emo, imo. Si Albertus monachum percuſſerit, monedulam habuerit, molamvé manu verterit. Prima ab his ſyllaba ſumpta, verbum amo formabis. Si Eberhardus circa eadem fuerit occupatus emo, ſi Iohannes imo. In his & ex his literis compoſitis nominibus annotandum eſt neceſſe non eſſe, ſyllabas dictionis alicujus omnes hac arte componere: non una vel altera eadem contexta reliquas memoria naturalis officii ſui haud memor promptè ſatis refundet.

CAPUT

CAPVT VII.

De Literis.

PEr literas hoc loco intelligo alphabeta, ex nominibus propriis, hominum, animalium terreſtrium, aëreorum: Item arborum, herbarum, lapidum, fructuum, veſtium, rerum domeſticarum & inſtrumentorum utenſilium quibuſcunq; compoſita. His duobus uti modis poſſumus, vel ſingulis ſeparatim acceptis, vel quod melius eſt omnibus miſtim ſumptis, in primæ cujusdam ſyllabæ litera locum perſonam ſub illa litera comprehensá ſubſtituentes. Neceſſe igitur eſt, ut perſonarum nobis cognitarum alphabeta multa habeamus collecta: tanta enim hac in arte illarum eſt utilitas: ut ejus magnam certè partem ſibi vendicent, tùm in locis, tùm in figuris ex literis præcipuè formatis. Nunc exempla pauca proferam, quibus moniti ſtudioſi dictiones quaſcunq; dummodò proferri ſcribiq; poſsint, ſimili modo componēt illud tantùm obſervaturi, ut res ſyllabā conſtituentes actionibus aptè cohæreant, quò citiùs memoriam, atq; feliciùs excitent, verbi gratia, vocem Ab. dat Albertus, Andreas vel alius ſub A litera poſitus, cum bipenni ſtans, cum bombarda, *Exempla.*

baculo

baculo vel re alia B, ſubjecta Abs idem bombardam explodens in ſimiam, ſuem, vel eaſdem baculo percutiens. Nec, Nicolaus emunctorio candelã emungens, Δῆλος, Daniel ignem excitans dat δῆ, cui ordine ſuccedens Lambertus ova in ſartaginem includet, ex qua actione poſteriorem ſyllabam λος compones: quibus connexis dictionem propoſitam δῆλος formabis. Hoc ſicuti & ſequenti præcepto, partium inflexionem reſpuentium, & pronominum voces formantur: ut Nam referet Nicolaus, aleam, atramentarium, amphoram ſuper menſam ponens. Iam Iohannes idem faciens: tu Taurus vaccam comprimens, & econtrà. Negotium autem præſens, ut felicius ſuccedat, notandæ ſunt regulæ ſequentes. 1. Vt perſonas reſque notiſsimas ſumamus. 2. Vt forti imaginatione exprimantur. 3. Vt eædem ſyllabam componentes optimè cohæreant. 4. Vt perſona agens primum ferè locum teneat, proximum res. 5. Quod ſi duæ fuerint ſimiliter habentes ſe, prior in perſona dextra conſtituatur poſterior in ſiniſtra, ita ut perſona locũ primum, res in dextra proximum, ultimum ea quæ in ſiniſtra, teneat, ut Cur exprimitur per Caſparum, cum veru in dextra, & raſtro in ſiniſtra

Regulæ 12. circa literas obſervandæ

ſiniſtra ad te converſum. 6. Si duarum una ut res locanda, altera ut locus affecta fuerit, illa prior, hæc poſterior erit: verbi gratia, ut in eodem maneamus exemplo: Cornelius vitrum in riſum ponet. 7. Si perſona aſſumatur altera, res per accuſandi caſum elata medium locum tenebit: Accuſativus enim rei dativo perſonæ præcedit: ut Cornelius dat vitrum Reinero. 8. Quod ſi hæc, ut inſtrumentum alteri applicabitur eidem illa præibit, ut idem ventilabro tollit rapas: vinculo rotam ligat: virgis Reinerum cædit. 9. Continens contento præponitur, ut tenet urna ripas. 10. Sedes perſonarum rationi accommodata eadem proximè ſequitur: ut Iohannes ſedens ſuper lapidem dat librum, Vrbano ſuper dolium ſedenti. 11. In vocabulis deligendis ne errorem ſimilitudo pariat diligenter cavendum eſt, ut ſi taurum ſumas, ne te bovem aut vaccam, aut vitulum accepiſſe arbitreris. 12. Dictionum Synonymia, quę mater horum errorum hac in arte dici poteſt ſumma cura ſtudioq; fugienda eſt, ne ſcilicet vocem hanc enſis, ſi ſumpſeris illam, gladium ejuſdem cum hac ſignificationis, te ſumpſiſſe putes. Quod ut vitetur dictiones in uſum hunc delectas, in chartam inſcribes, & inſcriptas crebrò per-

leges. Evitabitur etiam ejuſmodi erro
generis ejuſdem, rebus, accidens qualecu
que diſcrimen aliquod faciens, tribue
easque ſic diſtinctas vocibus diverſis abs
exprimendis accommodaveris, ut ſi enſ
pro gladio lato, gladium verò pro tenui
oblongo accipias.

CAPVT VIII.

De Placito.

ARbitrarium ſeu placitum appello, ci
quis in dictiones, in arte vel ſcien
circa quam verſatur, uſitatores, vel al
non figuratas dictionibus figuratis, non
nibus propriis perſonarum, vel ſignis q
buſdam veris aut fictis, expreſſerit: ut
Falcid. falce, de Aleator, alea: de Carbo
Supra fol. 95. edict. carbonario. Sic autem A, dabit ap
ab, abbas, clam, clavis, palàm, pala, int
intercula quomodo prępoſitiones reliqu
& Syncategoremata quæcunque form
non erit laborioſum. 2. Formantur vo
ejuſmodi perſonis certis in harum tanti
uſum collectis: ut A, Alberbo ad, Adam
ante, Antonio, &c. ita ut hæ cum illis lite
primis conveniant. 3. Per ſigna excogit
à nobis, ut ſi quis pro præpoſitionibus ac

ſativ

ſativum regentibus, ſtellam auream collocet: pro iis quæ ablativum admittunt, argenteam: quæ utrumque partim auream; partim argenteam. Sic adverbia loci loculis, temporis horologio, confirmandi ſigillo, Demonſtrandi, indice. Hortandi, tuba, ſimilitudinis, norma effinges. Conjunctionibus copulativis, vinculum quoddam, tribuetur, Disjunctivis, idem diſruptum, Diſcretivis, terebrum: adverſativis, cornua tauri, cervi, hirci, &c. Quod in interjectionum, & in cæteris conjunctionum poteſtatibus ſimiliter eſt ſentiendum.

TRACTATUS IV.

DE CONIVNCTIS dictionibus.

CAPVT I.

De Poëmatibus.

HActenus de Simplicibus, nunc de Conjunctis dictionibus, ſeu de Oratione nobis ſermo erit. Orationis autem partes multas eſſe nemo ignorat, ex quibus eas quæ formationem exigere videntur ſingularem, tractandas eligam à poëmatibus *Quomodo verſus memoriæ tradendi.*

exordiũ capturus Poëmata memoriæ mandantur 1. Formando primam tantùm cujuslibet dictionis literam, verbi gratia, ut verſus hujus: *O mihi præteritos referat, &c.* memor ſim, vocalem O. Ove certo quodam in loco poſita formabo, qua regula utimur, cum dictiones verſuum initiales figuratæ non ſunt. 2. Modus eſt, quo prima verſus dictio figuratur, verbi gratia verſus illius: *Poma dat Autumnus, &c.* recordabor per eum, qui poma pueris diſtribuit. Et hujus uſus eſt in dictionibus formatis. 3. Cùm rei conceptum ſeu verſus totius ſummam figurâ exprimimus, verbi causâ, ut diſtichon hoc (*Nec quæ præteriit rurſus revocabitur unda. Nec quæ præteriit hora, redire poteſt.* memoria teneam, primo loco aquam, & jam ex gutturnio fluere cogitabo: ſecundo loco horologium ponam: ubi aqua fluens prioris, poſterioris horologium ſummam exprimit. Hic rerum varietas, & multitudo ternis binis, ſingulisq; quandoq; vocibus in uno verſu comprehenſa ſpectanda eſt, eaq; ſi naturali memoriæ non confidimus, tot figuris, quàm multiplex illa fuerit, proferatur, neceſſe eſt, ut *Sylva feras cepit, volucres agitabilis aër.* Hic verſus duo continet membra, hoc priore illud poſteriore hemiſtichio, quibus obſervandis

vandis figuræ duobus in locis collocatæ, conſtituuntur. Fingo igitur ſylvam eſſe, vel naturalem quendam ſaltum ad hoc elego feris repletum, ſupra quem volucres in aëre circumvolitantes memoriæ imprimo. 4. Ex ſuperioribus compoſitus eſt, cum & literæ vel dictionis primæ & rei ſummæ notas excogitamus: qui quidem modus ſicut operoſior eſt, ita & commodior: ut pro verſu hoc: *Nunc duo concordes anima moriemur in una*: duos mutuo dum complexu hærent, ſub nuce mortem obire fingam: ubi nux tanquam locus prior, occurens adverbium nunc, mors utriuſque, rem verſu expreſſam ſuggeret. 5. Et poſtremus eſt, cùm initiales verſuum literæ; figuris, actionibus aptè concinneque cohærentibus donantur, quo modo verſus 100. locis paucisſimis concludes. Exempla brevitatis cauſâ prætermito.

CAPVT II.

De ſententiis ac legibus.

SEntentiæ tùm politicæ, tùm ſacræ, memoriæ traduntur, rei ſummam ſimulacro uno, vel pluribus exprimendo adjunctâ plerunque dictionis aut literæ primæ notâ; verbi gratia, ſententiam hanc; Non omnia

omnibus æquè feliciter cedunt, ita formabis. Finge puerorum trium nucibus colludentium ternas unumquemq; nuces in ſcrobem hac injicere ſorte, ut primo omnes tres, ſecundo duæ, tertio una tantùm incidat: per nuces, Non, dictionis primæ recordaberis, per ternas nuces, omnia, per pueros tres, omnibus, per caſum deniq; nucum diverſum, non æquè feliciter cedunt. Nota autem neq; in ſententiis, neq; in legibus, neq; in ulla orationis parte verba ſingula notis eſſe exprimenda: ſed illa ſolùm quæ rei medullã attingunt, quæque diverſitatem tùm qualitate, tùm actione præſertim inferunt. Nam voces reliquæ cum earundem ordine naturali commendandæ ſunt memoriæ quę hac in arte ita exercebit ſe, ut rei ſimulacro totius contenta cætera ſine ulla verborum mutatione retinere retentaq; reddere conſueſcat. Quod ſi ſentẽtię plura fuerint membra, plures quoq; formæ ponendæ erunt, ut pro illa Matth. 7. Petite & dabitur vobis &c. figuras ſtatuam tres, primam, duos homines, hunc petentem, illum dantem loco primo: ſecundam, quærentem & invenientẽ, ſecundo loco: tertiam, hunc pulſantem, aperientem illum loco tertio. Frequenter autem contingit, ut quot verba tot orationis

membra

membra videantur eſſe. Quare ſuam cuiq; notam apponere non inutile quandoq; videbitur: hæc de ſententiis. De Legibus tria videntur explicanda eſſe: primum eſt modus, quo res de quibus ſcriptæ promulgatæque leges ſunt, aptè diſtinctèq; expreſſæ nobis repræſentantur: alterum eſt legum vel paragraphorum ſingulorum ad locos applicandi ratio: ita ut numerus eorundem obſervari commodè ſatis poſsit. Poſtremum eſt particularum in jure citandarũ prompta & expedita retinendi via: de iſtis duobus præſenti capite agam, hoc poſtremo in caput de citatione rejecto. Quod ad leges obſervandas attinet, nihil ea de re hic dicendum puto, cûm modi quibus id fieri debeat, partim antecedente, partim ſequenti capite à me (ni fallor) traditæ ſint omnes: ut ſunt literæ vel dictionis cujuſvis legis initialis notatio: rei ſive negotii principalis imagine viva expreſsio: aperta rerum magnitudinis in unam eandemq; legem, aut paragraphum injectæ partitio: membrorum ſi placuerit ſingulorum explicatio formatioque, &c. ad applicationem igitur legum, & earundem paragraphorum ſi quos habent accedo: ubi curandum inprimis eſt, ut locos ſi illarũ meminiſſe ſemper velimus quàm plurimos,

Quid circa leges notandas obſervandum.

 eosque

eoſque immutabiles conquiramus, libri a
cujus titulis ſingulis certis quibuſdam ex
Supra fol: 143. deſtinatis. Hi deniq; ſic deſcribendi ſur
ut effigies ſecundùm titulos efformatæ,
locorum diſtinctionem indicent & in qu
titulorum quiſq; cubiculo, vel domo inv
niendus ſit, eædem apertè tibi demonſtren
verbi gratia pro titul. 1. lib. 1. ff. ſtatuam ju
ſtitiæ ſuper ejus in quo diſponere titulu
illum voluero, cubiculi januam mente po
nam, pro 9. Senatorem, pro 10. Conſulem
quod de omnibus obſervato titulis, pro qui
bus formandis te ad præcepta voluntaria, &
ad alia tractanda, tria præcepta conferes
Quo facto cubiculorum locus hominibus
arboribus, animalibus terr is & aëreis, tùm
angulis, tùm angulorum interſtitiis ub
opus videbitur additis, a gebis junctis illi
figuris magnis. 4. Circulis in formam cru
cis terminatis parietibusq; affixis. Præte
rea opus eſt ut titulos eos, qu in libro uno
quoque præſcripti ſunt, ordine diſponas,
memoriæq; mandes. Adhæc utile admo-
dum eſt, ut locos tituli alicujus legibus aſ-
ſignatos ita numeris diſtinguas, ut unaquæ-
que, quota ſit ſcire quamprimùm poſsis, cui
duo conducu it maximè, prius eſt, ſi eam
cui §. unus vel plures ſubjiciuntur, legem
ſigno

ſigno quodam ab aliis ſecreveris. Poſterius ſi figuris, quàm pauciſsimis leges comprehenderis, ita ut lege m unam §. qui addimur alteram, ſi fieri poteſt, effigies oculis exhibeat, ſed hæc viva voce ſunt explicanda.

CAPVT III.

De Periodis.

EPiſtolæ, Orationes Rhetoricæ, Conciones, Diſputationes, & Sermones alii longiores, ex pluribus compoſiti periodis hac arte formantur, ſi periodos ſ t ſinguloſ aut principaliores tantùm figuris exprimimus. Quare ſi quib' modis has formari conveniat, breviter declaraverim, & dictæ orationis partes qua ratione memoriæ tradatur, erit explicatum. Periodi aut una aut pluribus partibus conjunctione diſcretiva, adverſativa, cauſali, conditionali, ſejunctis, aut certè ob rei varietatẽ diverſis conſtant. Si unam tantùm habuerit vel membra ea unico concluſa eſt, vel pluribus ſi uno unaquæque figuracontenta erit: verbi gratia, Periodus. 1. Epiſt. 12. lib. 5. *Coram me tecum*, formabitur per eum, qui cùm Epiſtolam, rubicunda vel tecta facie tradidit, ſtatim abit. 2. Si plura extiterint membra plures quoq; formari poſſunt imagines, *Supra fol: 133.*

 ut perio-

ut periodus illa, Si te dolor aliquis corpori
&c. plura continet membra, licet non plu
res unà partes, primum in voce dolor con
ſiſtit, quæ vulnere: ſecundum in ludo, qu
comœdia, tertium in fortuna, quæ rot
quartum in ſapientiæ nomine, quæ ſerpe
te formatur. Finges igitur quendam Sim
nem nomine, vulneratum, juxta fortunę r
tam cum Serpente, quam dextra tenet, ſ
dere ludo ſcenico in loco ſequente inſtru
cto. 3. Si pluribus partibus conſtabunt p
riodi, ſingulæ pari modo partes figuris d
nandæ ſunt, ut periodus hæc. Si quid eſt
me ingenii, &c. Pro Archia, quatuor abſ
vitur partibus, quarum tres priores per or
torem oculos igneos, os melle oblitum,
brumque dextra habentem conformantu
quarta formabitur, ſi Albertus Liciæ (pr
pter nomen poëtæ) & ariſtas juxta ſe h
buerit. 4. Quod ſi periodus in membra f
erit conſciſſa minutiſsima, ut eſt Invectiv
in Cat. 3. periodus 1. membra ea ſic figu
bis, ut locis quàm pauciſsimis ſimulac
rum contenta ſit multitudo. 5. Notant
periodi, dum rei & negotii totius brevi
& ſummatim comprehenſi notam ſtat
mus. Videndum autem eſt, utrum actio
perſona agens in periodo reperiatur nec

i

id ſi fuerit, imagines per agentes perſonas formabimus: ſi hoc, annitendum diligenter eſt, ut dictiones periodi principales actione edita à perſona rei attributa exprimamus. 6. Exhibentur formatis iis, quibus conſtant argumentis, figuris, tropis, aliisq; Rhetoricis ornamentis. 7. Primam tantùm cujuslibet periodi dictionem ut de verſibus docui, notando. 8. Conjũgendo modos plures.

CAPVT IV.

De Orationibus & Concionibus.

QVia res quævis ex partibus ſuis componitur, & quia perfecta illius cognitio ex harum diſtincta pendet notitia, declarata periodorum formatione, orationes quibuſnam modis efformandæ ſint, facilè cuivis erit intelligere. Porrò eſt alius quidam modus orationibus perfamiliaris de quo breviter annota: Inſpicienda primùm eſt, & animo ſedulo percurrenda res, tota oratione expreſſa, vel à nobis dicendo mox exprimenda, quę qualis ſit, quibus perſonis actionibusq; conſtet, (tum in partes rhetorum proprias) diſtributa, quid in harum unaquæq; fiat annotandum, & pro rerum, perſonarum, actionum, argumentationum, & locorum

Supra fol. 22.

In orationibus circumſtantiæ rerũ temporum, perſonarum inſpiciendæ.

& locorum Rhetoricorum varietate atque diſtinctione quælibet in ſuas partes iterum reſoluta, figuris aptiſsimis exprimi debet. Sed hic memoriam ſuam naturalem, dicendiq; facultatem quisq; perpendet, ut pro viribus illius multitudinem partium, locorum, atque formarum, vel augeat, vel minuat. Conciones eadem diſponendi ratio eſt, ea in duas, tres, quatuor, vel plures pro diverſitate materiæ partes primarias, dividatur, mox harum unaquæq; in minores ſecabitur, ſectæque figuris aptiſsimis, quoad fieri poterit, expreſſæ in locos ordine ſibi ſuccedentes firmiter collocabuntur. Duo verô de locis hîc notanda occurrunt; primum eſt, ut partibus majoribus loca propria & rei maximè convenientia tot eligas, quot minoribus, in quas illæ diſtinctæ ſunt ſufficere putabis: Alterum, ut locos teſtimoniis ſcripturæ, atq; auctoritatibus DD. tract. 1. præſcriptos & infra latius explicandos, pro illorum multitudine tribus præfigas.

Notæ duæ circa locos.

CAPVT V.

De hiſtoriis & negotiis.

Diviſio Hiſtoriarum.

Hiſtoriarum, cûm Eccleſiaſticarũ, tùm politicarum, aliæ ſunt uniformes, difformes

formes aliæ: Vniformes appello eas, quæ actione unica abſolvuntur: difformes, quæ actionibus variis ab iiſdem perſonis vel diverſis tranſactis conſtant. Mandantur autem memoriæ hiſtoriæ, cùm actiones ſingulas perſonis, habitu, geſtibusq; accommodatiſsimis, notiſsimisq; adhibitis, ita inſtituimus, ut luculenter, diſtinctè & ad vivum quaſi expreſſæ repræſententur. Quæ res quia per ſe aperta eſt ſatis, non eſt cur eam exemplis cuilibet paſsim obviis manifeſtem. 2. Notantur hiſtoriæ, cùm unicam tantùm negotii principalis maximeq; notabilis, & hanc à cæteris hiſtoriis notam diſtinguentem ponimus, quod quidem pictoribus, ſtatuariis, acu-pictoribus in exprimendis hiſtoriis uſitatiſsimum eſt, verbi gratia, Hiſtoriæ de Cyr. 1. Iuſt. recordaberis, per vitem ex naturalibus virgis enatam, per expoſitum à paſtore puerum, per hunc à cane lactatum: deniq; per filium patri comedendum in convivio appoſitum. Negotia à te conficienda notabuntur modis itidem duobus: priore, ſi in locis, ubi eadem agere decreviſti, vel tibi maximè obviis, eorum ſigna ſtatueris: poſteriore, ſi in digitis & articulis, prima cujuslibet litera depicta notas poſueris.

Negotioru conficiendorum quomodo recordamur.

CAPVT

CAPVT VI.

De Argumentatione.

Argumentationis ſpecies duas, ut præcipuas, hoc loco tractandas, accipiam Syllogiſmum & Enthymema, de illo prius, de hoc poſterius agendo. Syllogiſmi notantur, cùm vel medium vel præmiſſas formamus. In diſputationibus prolixioribus, mediorum tantùm imagines effingi, easq; in partibus corporis illius hominis quo cum diſputamus, vel alterius, eo, quem in partibus humani corporis tradidi, ordine, diſponi conſultum eſt. In aliis præmiſſæ utriusq; facta ſimulacra in corpore humano ſic diſtribues. 1. Ponendo majorem in pectore, vel ventre, probationes majoris, in dextro hominis latere, minoris in ſiniſtro. 2. Majorem in dextra, in ſiniſtra minorem ponendo. Rationes utriusque eodem quo ante collocandæ erunt ordine. Affirmationem, negationemq; propoſitionum advertes. 1. Signo capitis ab homine, ſuper quem argumentum collocaſti, dato. 2. Signis iis, quibus in abſolvendis damnandisq; reis antiqui uſi fuêre, ut affirmationem calculo albo, negationem nigro, illam, ſaba alba, hanc, nigra, illam creta, carbone hanc notando.

Syllogiſmus ſupra fol: 105.

CAPVT

CAPUT VII.

De ratione dictandi.

DIctandi ratio, qua res plures, & diverſas eodem dictamus tempore, duplex eſt, & ſcripto & ex memoria: illa quidem ſimplicior faciliorque, hæc verò difficilior, atq; artificioſior eſt. Qui igitur diverſas ſcriptoribus diverſis prælegere vult materias, primò curabit ut folia chartæ, pro unaquaq; materia comparata multitudine dictionum, aut ſaltem ſententiarum, membrorum, verſuum æqualitate, quantum fieri poteſt, conveniant. Deinde membra verſus aut ſententiarum folii cujuslibet virgulis longioribus ſeparatim diſtinguet, & diſtinctas numerorum formas notabit. 3. Membra ſingula ſingularum memoriarum, materiarum ſic diſtincta & annotata hoc ordine Scribis, dictabit, ut primo membrum 1. fol. 1. ubi prælegerit, mox ſecundo membrum 1. folii ſeu materiæ 2. Subjiciat tunc tertio folii 3. membrum 1. Hinc quarto fol. 4. membrum quoq; 1. Quo facto ad folium primum rediens ex eo Scribæ primo, membrum ſecundum leget: poſt hoc ſecundo folio, Secundo ſecundum: hinc tertio, ſecundi folii tertium, &c. quam viam ſi tenuerit

Supra fol: 131. & 133.

efficiet

efficiet ut ſcribarum unuſquisq; materiam ſibi prælectam eodem tempore habeat abſolutam. Ex memoria dicturus locis pro materiæ diverſitate ſibi propoſitis, unam poſt alteram jam jam prælectam, acie mentis leviter applicata mandabit, ordinem illorum perpetuò iterando.

CAPVT VIII.

De Tempore.

QVoniam ad citationem cùm tempus tùm numerus maximè pertinet, de duobus his prius, quàm de illa dicam, neceſſe eſt. Tempus communiter acceptum formabis ſphærâ Mathematicâ, ſive Aſtrolabio ab angelo celerrimè circumacto. Partes ejus duplices ſunt, aliæ eſſentiales, accidentariæ aliæ. Eſſentiales ſunt præſens, quod per caput Leonis, vel per dictâ ſphæram ramuſculis ceraſi ad axis extremitatem, utramq; cum fructu poſitis exprimitur: præteritum notatum per lupum, vel caput illius, per eandem ſphæram ramuſculis areſcentibus deformatum: futurum à cane lingente, à gallo vel pavone canente, à ſphæra cum ramuſculis pulchrè florentibus exhibitum. Hæc de partibus eſſentialibus.

Partes temporis duplices. Eſſentiales.

Acciden

Accidentariæ temporis partes multæ ſunt, ex variarum qualitatum obſervatione deſumptæ, quarum præcipuæ ſunt hæ: annus, qui per ſerpentem caudam ſibi mordentem vel per circulum aureum magnum exprimitur. Luſtrum, quod geſticulatoribus: Decennium, quod puero ſuper baculum equitante, vel alpha, aureo colore picta, &c. Vide pictas de hominum ætatibus imagines & figuras, quibus notari majores annorum numeri ſolent. Menſem univerſaliter ſumptum Luna, ut cauſa illius, aurea oſtendet. Menſes ipſi modis variis exprimuntur, figuris Calendariis de menſibus frequenter appictis: ut Ianuarius, ſene igne ſe calefaciente, vel epulante. Februarius, ſemente, &c. 2. Effectis ſuis potioribus, ut Aprilis, gramine: Majus, floribus: October, uvis, &c. 3. Per figuras 12. ſignorum Zodiaci, ut Ianuarius per Aquarium, Februarius per Piſces, Martius per Arietem, &c. Exhibentur denique feſtis præcipuis, menſibus ſingulis incurrentibus, de quibus Calendarium conſule. Dies, 12. horarum tabulâ notabitur, ſi generaliter eum ſumpſeris. Hebdomadales ſignabuntur dies, 1. Septem planetarum figuris. 2. Characteribus planetarum. 3. Metallis iis, quibus

Accidentales.

Menſes quomodo exprimantur.

S planetæ

planetæ influunt. 4. Chriſtianorum more, dies Solis reſurrectione Domini: Lunæ, maledictione fici: Martis, nuptiis, Canæ Gallileæ: Mercurii, concilio & venditione Chriſti: Iovis, Cœna Domini: Veneris, crucifixione: Sabbati, ſepultura ejuſdem. Noctem indicabit candela, Lucerna, ampulla: horam, quodvis horologium. Momentum, ictus oculi.

CAPVT IX.

De Numeris.

Supra fol: 96.

NVmeri modis annotantur tribus. 1. Suis ipſi notis colore nigro, rubro, vel aureo magnitudine debita formatis. 2. Figuris artificialibus, ut unitas numeri principium, haſta, columnula, virgula, baculo. Duo, piſce os aperiente, furca, bicuſpide, patibulo duabus columnis fulto, animali bipede quocunque. Tria à tripode, à ſede tribus fulta pedibus, à furca tricuſpide, ab equo trahente carrum, à patibulo duobus poſtibus erecto, fureque in eo ſuſpenſo, vel ab alio tribus fundato columnis, offeruntur. Quatuor, dabit ſcamnum vel menſa, feretrum, animal quadrupes, currus, &c. Quinque, exprimet figura quinque habens angulos, mono-

los, monotrochium, vel forceps anſis erectis, diductiſque, equus currum trahens. Sex, formabit tripus ſuper tripodem, ſedes quæ conſtat tribus pedibus, ſuper aliam totidem ſuffultam poſita: Animal quadrupes, & cornutum: Limax è teſta caput exerens: currus à duobus equis tractus. Septem, exprimuntur gnomone, duobus oſtii angulis, patibulo militari ſemidimidio, curru à tribus equis tracto. Octo, exhibent duo annuli, duo globi, duo poma, duo ſcabella, uno ſuper alterum ubique poſito. Novem, efficies tripodibus, vel ſedibus, tripedalibus tribus ſibi mutuò impoſitis. Tripode vel ſede tripedali ab animante quadrupede cornutoque, ut bove, cervo, &c. cornibus portata. Decem dabit crux, anguis ſibi caudam mordens, pepo, caput papaveris, pomum, circulus, annulus, globus ſi unitatibus poſtpoſueris. Cæteras numerorũ ſpecies ex harum inter ſe varia diſpoſitione formabis. Huc pertinent, quæ numerum 50 denotant, ut Ocrea, pes, ſecuris, gnomon, alarium, &c. ut L. poſita. Centum repreſentabit ſemicirculus, cornu, arcus, calx ferratus. Quingenta vas cum duabus anſis, arcuſq; Turcicus ut D. collocatus. Mille, anchora & alia, ut M. formata. 3. Formabunt

Characteres majuſculi numerorum.

numeros artifices 10. vel 14. diverſi, numerum ex primis decem certum unuſquisque referens, quæ res ad figurandas idonea admodum eſt, ita ut adhibito dimidiæ horæ exercitio, res miræ utilitatis efficiatur.

CAPVT X.

De formatione particularum citationis majorum.

Supra fol: 126. cum ſeq:

PArtes citationis ſunt duplices, ampliores ſive majores, & anguſtiores ſive minores. De his igitur dicturus, primò Majores quæ ſint & quomodo formentur, declarabo. Deinde quas anguſtiores vocem, quænam eæ ſint, quot modis notandæ, aperiam. Demum qua locis ratione citationum particulæ debeant applicari ſimiliter oſtendam. Ampliores voco partes, auctorem & opus ſive librum auctoris. Auctor modis exhibetur quatuor. 1. A ſua imagine, ut S. Matthæus ab angelo, Lucas à bove: Sic David, Ariſtoteles, Galenus, Iuſtinianus, & alii à ſimulacris ſuis, ſi nobis ea fuerint repræſentantur. 2. Ab opere, quod conſcripſit: hoc quemadmodum fiat ſtatim dicetur. 3. A libro figuræ auctoris juncto, ut S. Marcus per Leonem, & librum obſer-

vabitur.

vabitur. Quod ſi libri ejuſdem extiterint plures, diſtinguendi erunt in hunc modum. Primò libri cujuslibet notatione auctori adjuncta, de qua infra. 2. Geſtibus aut ſignis eidem pro librorum diverſitate diverſis attributis, verbi gratia, pro Evangelio S. Iohannis, ipſe concionabitur: pro Epiſtola, ſcribet: pro Apocalypſi, mentem & oculos in cœlum erectos habebit. 3. Diſtinctione librorum colore diverſo aſsignata, verbi gratia, volumen Orationũ Ciceronis primũ, colore aureo, alterum rubeo, tertium viridi erit infectum. Quartò, numero libris inſcripto, ut volumen 1. unitate in libri ſuperficie poſita, ſecundum binario. ternario tertium. Offertur demum ſcriptor vel auctor per aliam perſonam nomine & officio ſibi non diſsimilem; ut Bartolus per eximium Iuriſperitum, Galenus per Medicum præſtantiſsimum, &c. Liber modis obſervabitur ſeptem. 1. Sua ipſius figura, quod fit, cùm eos qui ob lectionem aſsiduam, uſumque quotidianum nobis notiſſimi ſunt, in locum vi mentis ponimus. 2. Cognoſcitur per auctorem, quod fieri ſolet cùm unicum tantùm alicujus extat opus. 3. Per auctorem & librum ſi notus uterque fuerit. 4. Per inſcriptionem ſeu titulum libri,

libri, ut liber Ariſtotelis de cœlo formabitur per librum ſolum, vel per Ariſtotelem cum libro, qui ſtellis depictus fulgebit. 5. Per libri materiam, quæ cum inſcriptione ſæpè convenit: quæ ſi partialis, multiplexq; in eodem reperiatur libro, hic per unamquamque illarum, ſi notabiles & diſtinctivæ fuerint, poterit aſsignari, ut Primus liber Moſis, per hominis creationem, per caſum primorum parentum, per fratricidium Cain & Abel, per diluvium ſeu per Arcam Noë: & per Abrahamũ filium occidentem, & per alias ibidem repertas hiſtorias: quod idem in omnibus aliorum auctorum libris obſervatu dignum eſt. 6. Formantur juxta præcepta de dictionibus ignotis data: ut Ariſtotelis Logica, lorica: Phyſica, veſica: Digeſta, digitis in manu ingentibus. Pandecta, pane, panno, &c. Authen. aucupe, auro, ave, &c. Codex, codice propriè ſumpto, vel cortice. Feud. funda, fidelia, fide, &c. 7. Tandem per ſigna conſueta ſeu arbitraria: ut Digeſt. ſeu Pandect. ff. vel x. vel per librum panno Pantheræve pelle obductum: Ius canonicum ſeu Pontificium vel per ingentem librum, à canonico quodam, aut à S. Pontifice monſtratum, ſicuti civile, per librum à cive tentum, & idem de omni-

de omnibus omninò libris judicium eſt. Nunc ad alteram citationis partem procedam.

CAPVT XI.

De formatione particularum minorum.

ANguſtioris citationis partes eas dico, quæ amplioribus, ut particulæ adjunctæ, rei alicujus tractatum in minores quaſi partes diſſecant: quales apud Theologos ſunt diſt. quota: apud Iuriſperitos num: lex, §. &c. cum prima L. aut §. dictione. Apud Medicos cap. Sect. Aphor. &c. Apud Philoſophos text. com. &c. de quibus in ſequentibus. Hæ & ſimiles citationum formulæ modis formantur quinque: 1. Si majuſculis eas in libris, vel coronis, characteribus iis, quibus ab auctoribus præſcribi ſolent, depictas finxeris. 2. Primas earũ literas literis inſtrumentalibus à Roſello l. 2. depictis exprimendo. 3. Eaſdẽ literis variè membrorum ſitu, formatis effingendo, de quibus idem. 4. Per ea corporis humani membra quæ ſyllaba vel litera una, vel pluribus cum illis conveniant, ut ſi quis pro art. arteriam digiti, vel aurem tangat, pro part. papil- *Supra fol: 130. & 318.*

 lam.

lam, barbam, poplitem, &c. pro quot. coſtam, pro membro mentum, pro diſt. digitum erigat vel dentes monſtret: pro quæſt. ſiniſtrũ extendat brachium: Reſpon. oſtendent renes: cap. caput: can. capilli, vel cani potius: leg. pollex, lingua, labium: parag. palatum, pileus: tit. tibia, tempora: collat. collum: verſ. vertex, venter, umbilicus: gloſſ. genæ genu. conſ. collum: tract. teſticuli, tali: ſect. ſpina, ſcapula: nũ. naſus, &c. com. comæ id eſt crines prolixi: tex tempora, &c. Iuxta præcepta de dictionibus non intellectis antea propoſita, ut quot. quadra, quaſillo: diſtinct. diſcerniculo, diſco: part. chartula, parma: art. arcu, arca: memb. menſa, mentha: quæſt. quercus ramuſculo vel veſte: reſponſ. regula, reme, rectè: concluſ. clauſtro, compede, pugna: cap, capra, catto: can. cane, candela. Conſil dabit concha & interdum conſul: num. nux, nummus: leg. ſex, lilium, vervex, halec. §. graphium, graphiarium: tit. vitulus, tibia, titio: verſ. verticulus, veru, virgula. Gloſſa formatur globo, glomare, glutine: tract. trabe, trocho, trochylo: ſect. ſerra, ſecuri, ſciſſo ſtramine: text. textoris quodam inſtrumento, teſſera, teſta: com. commento, coma, cochleari. Princip. monſtrabit radix,

Supra fol. 131.

radix, fax, cor. Fin. funis: in fin. in fula, infundibulum: diſt. digitus, digitali ornatus. Eodem. tandem per cotem annotabis.

CAPUT XII.

De applicatione dictarum particularum ad locos.

QVod ad dictarum particularum ad locos applicandarum rationem attinet, manifeſtum inprimis eſt, earum ſe vel unicam tantùm offerre, vel duas, vel tres aut plures frequenter concurrere. Notandum deinde eſt, illas vel homini, vel parieti, vel utique poſſe applicari. Hæc ut intelligantur exempla quædam, juxta particularum auctionem ordine proferam. Primus igitur modus quo ſolùm auctor, vel liber ejus citatur, ſatis apertus eſt, cùm nimirum auctoris ſimulacrum, ut hominem alium ejuſdem nominis, officii, dignitatis aut facultatis pro auctore ipſo à nobis ſemper habitum, locò accommodemus, juncto ei, ſi neceſſe fuerit, ſigno quodam auctoris nomen indicante. Si partes jungantur duæ, major ſcilicet & minor, vel utræque ſuper hominem locabuntur, ut ſi dicantur Matth. cap. 3. D. Matth. vel alius ut jam dixi, pro eo

cum angelo conſtitutus, ſuper ſedem tripedalem ſedebit, aut digitos tres eriget, aut totidem caput tanget, vel numerus tabulæ oblongæ circulus vacuis, albiſque pulchrè diſtinctæ parieti affixæ, vel perſonæ in manum datæ, inſcribetur, particula capitis prætermiſſa. Nam adverte, ſi operis alicujus diſtinctivæ particulæ tibi notę fuerint, eas formari aut exprimi ſupervacaneũ penitus eſſet, cum plus officiant memoriæ quàm proſint. Quod ſi auctorem ſequatur ſolùm nomen libri, hic vel notus tibi erit, vel ignotus: ſi illud, dabitur iſte liber in manum auctori: ſi hoc, figura titulum libri nominatum referens, ei jungenda erit. Si partes duas ampliores una ſequatur anguſtior, eodem ut ſupra modo formabuntur, ut Ariſtoteles de cœlo, lib. 2. notabitur per librum ab Ariſtotele conſcriptum, mihique notum, cum binarii numeri inſcriptione: vel per librum ſtellis undique pictum, ab eo qui tollit duos digitos: aut animal bipes, penes ſe habeat, exhibitum. Quod ſi duæ fuerint minores, cum majore in medio poſita, ut l. 3. vel l. teſtium ff. de teſt. hominem cum libro, ff. tibi notum nota, vel eo, de quo dictum eſt, diſcrimine à cæteris ſejuncto, perpetuum habebis, ſuper quem particulas

ejuſmodi

ejuſmodi colloces. Pendebit igitur huic ex illo liber, dextraque furcam tricuſpidem, tripodem, vel digitos tres erectos tenebit, aut tandem arietis teſticulos in eadem manu, cujus index annulo aureo ingenti erit ornatus, habebit, quemadmodum in ſiniſtra teſticulos alios animalis ejuſdem vel alterius. Præterea ſi quatuor erunt particulæ, vel ad pauciores reducantur, vel formabuntur omnes: ſi illud, ut priùs diſponentur: ſi hoc, tribuentur homini ſic, ut particula prima, ſive liber in pectore ponatur, ſecunda in manu dextra, tertia in capite, in manu ſiniſtra quarta, ut l. ſervus 7. ff. de bon. poſſeſs. dexterâ ſervum, quem noſti percutiet is, qui gnomonem ſuper caput erectum habet, ſiniſtrâque ſportulam, pomis (pro bonis) portat. Idem fiet, ſi §. legi additur ut l. Bona §. Invito aut ff. eod. poma manu dextra feret, capite vitem cum ave, ſiniſtra cotem. Adhæc ſi particularum quinq; fuerint, ſecundâ in pede, tertiam in manu dextri lateris, ſicut quartam in manu, quintam in pede ſiniſtro locare poteris, ut ſi locus prædictus, juncta §. nota rurſus alligatus ſit ad pedẽ dextrũ, vel in ſacculo caligarũ poma deponã, pro §. pileũ in manu dextra, pro invito auth. vitẽ cum ave in ſiniſtra: pro

eodem

eodem; cotem ſiniſtro annexam eſſe pedi comminiſcatur. Inſuper ſi partes fuerint 6. capitis verticem dictis membris adjunges: ut l. Navis onuſt. 4. §. cum autem 2. ff. de leg Rhod. navem rebus quibuſvis onuſtam ad dextram illius pedem advectam finges, qui dextrâ animal quadrupes tenet, capiti verò cauterium, dictiones has, Cum aut, per contractionem referens, impreſſum habet, ſicut in ſiniſtra furcam bicuſpidem, & ad pedem ſiniſtrum, lebetem, legenam, vel halecem ſuper rotam poſitam. Tandem ſi plures addere particulas, ut l. ut §. & alias volueris, in plures quoque partes hominem divides,

CAPVT XIII.

De conditionibus figurarum.

QVemadmodum ſupra locis conditiones quaſdam aſsignavi; ita hoc loco, proprietates alias circa figuras diligenter obſervandas tradam oportet. Prima igitur omnium eſt, ut res prius, quàm figuris conſervantibus donetur, bis, tervé, tardè & diſtinctè, ut Cicero vult perlegatur. 2. Quærendæ eligendæque ſunt, formæ rebus convenientiſsimæ, notiſsimæque, ut earum admonitu

monitu in rei memoriam facilè deveniamus. 3. Figuris motus & actio tribuenda eſt: nam res otioſæ, immotæque jacentes, memoriam minùs acriter excitant. Quare notandum eſt, rem eſſe vel motui ſubjectam, vel ejuſdem expertem: ſi illud, per ſe quid res agere fingetur, ut Vulpes Gallinam portabit. Ovem Lupus: ſi hoc, rebus mobilibus per ſe attribuentur, & iis præſertim, cum quibus junctæ commodè inſtituatur actio. 4. Formæ ſic operabuntur, ut effectus, vel delectationis, vel triſtitiæ, vel iræ, vel indignationis, admirationis, commiſerationis, aut alios, qui ſunt generis ejuſdem, moveant. 5. Non una, uni tantùm loco, rei ſemper inſigenda nota eſt, cùm figuræ plures, lentè cogitateque formatæ unum in locum transferri queant: quot in perſonis collocandis rectè fit, cùm majori minores plures ſubjungantur. 6. Figuris iis utemur, quæ locis naturali quadam communione conveniunt, ut dum Sutoris quid officina locare vis, inſtrumentis in ea repertis uti ſtudebis, quò fit, ut naturalibus, ſive artificialibus potiùs, quàm fictis utamur ſimulacris. 7. Neque altæ nimis, humiliores, quàm par eſt, erunt imagines, cùm utrunq; genus oculos gravet. 8. Cavendum ſummoperè

moperè eſt, ne res eadem eodem vel ſequenti die ad res diverſas exprimendas: neque pro eadem ſæpius in eadem materia ſumatur, quod in repetitione confuſionem facilè pareret. Quapropter pluribus diverſiſque figuris abundemus neceſſe eſt. 9. Rem tamen eandem accidentibus, vel modo quodam adjuncto ſibi diverſam, ſæpius uno eodemque tempore accipi, vel pro eodem, vel pro diverſis, nihil prohibet. 10. In figuris, earum rerum, quas firmiter in animis noſtris diuque hærere cupimus collocandis, repetitio eſt longè utiliſsima: Vt forma ſecunda poſita, ſimulacrum primum, priusquam ad tertium formandum progrediamur, inſpiciendum rurſus eſt, ſeduloq; perpendendum. 11. Notandum præterea eſt & id, de quo crebra facta eſt mentio, eorum ſolùm membrorum imagines formandas eſſe, quæ vel diverſas ſententias inchoant, vel res diſtinctas, maximeque inter ſe cohærentes ſignificant: quæ enim ejuſmodi, ut naturali inter ſe vincta conſtructionis copula ſint, eorum diligens memoria naturalis cuſtos erit.

CAPVT

CAPVT XIV.

De removendis ſimulacris.

RErum earum, quas ſimulacris donatas hac arte ediſcimus, duo ſunt genera: unum ſtabilium & perpetuarum: alterum mobilium & temporarium. Erunt igitur illarum rerum, quas firmiter ſemper in memoria hærere volumus, loci & ſitu ſuo, ac figura, & qualitate imaginum uniformes ac immutabiles: harum verò quas excidere facilè patimur, ſimulacrorum varietate mutabiles, ſibique ſemper diſsimiles. Quare ut ad propoſitum veniam, ſimulacra quo pacto à locis uſui quotidiano deſtinatis aboleri, dimoveri extirpariq; poſſunt, hoc capite ubi breviter oſtenderim, finem huic libello imponam.

Primùm ſi rerum effigies, locis non firmiter admodum applicatæ fuerint, delebit eas breve temporis ſpatiũ. Præterea quemadmodum ad rem memoriç dandam, animi firma utimur applicatione, ita hæc ad eandem oblivione perpetua obruendam adhibenda erit. Ad hæc figuras à tonitru factas quaſſataſque, à fulmine tactas & combuſtas, à grandine diſcuſſas ac proſtratas, ab imbre repentino ac præcipiti abſterſas:

abunda-

ab undarum augmentatione ac fluxu à cubiculis penitus remotas, excogitare conſultum eſt. Idem, homo unus vel plures ebrii, turbulenti, & furioſi præſtabunt, ſi eos armata manu in cubicula irruere, magnoque impetu ac conatu, ſimulacra quæque præcipitare, foraſque ejicere finxeris. Adhæc ancilla cubicula ſcopis verrens, imagineſq; locis ſuis forâs motas, unâ cum quiſquiliis exportans, idem efficiet. Pictor tandem novum cubiculis colorem inducendo, figuras delebit omnes.

Digitized by Google

F. HIERONYMI MARAFIOTI POLISTINENSIS,

CALABRI THEOLOGI *Ord. Minorum obſervantiæ.*

DE ARTE REMINISCENTIÆ per loca, & imagines, ac per notas, & figuras in manibus poſitas.

OPUS ET DELECTABILE, ET QUOD *omnibus qui in cujuſcunq; generis artibus & facultatibus benè memorare, vel ad Eruditionis culmen conſcendere conantur, magno adminiculo eſſe poteſt.*

PROEMIUM.

Simonidem feruut, primò de Arte Reminiſcentiæ opuſculum compilaſſe; ejuſq; doctrinam aliis communicaſſe; poſt quem Diagoram, Ariſtoxenum, Ariſtotelem, Cicenem, alioſq; ad hæc uſq; tempora plurimos cernimus circa hujuſmodi artem ſuos expoſuiſſe libellos. Et parùm quidem ab ſe invicem hujuſmodi doctores diſſident, niſi quòd (meo judicio) aliâ docendi methodo, verùm unus eſt omnium conſenſus, ut ſcilicet, priùs reperiatur univerſalis lo-

cus, in quo diverſi particulares inter ſe aliquo ſigno differentes, per oppoſitas vivorum hominum imagines aliquid vel nutu, aut ſigno, aut habitu præſentantes Reminiſcentiam omnium dicendorum cauſare valeant. Senſatus quidem talis eſt reminiſcentiæ modus, & eò faciliùs apprehenſibilis, quò verior illa philoſophi oſtenditur propoſitio, quod omnis humana cognitio in intellectu cauſatur à ſenſibus. Invenimus autem nos, & alium ſenſatiorem modum artis reminiſcendi in quo per objectum ſemper præſens impoßibile eſt (ut ita loquar) memoriam falli. Nam ſi juxta Ariſtotelem 3. de Anima, activo paßivoq́; debitè approximatis, & non impeditis neceſſariò ſequitur actio; ita objecto ſenſibus approximato, actio cauſatur in parte intellectiva, qua facilè memoria ad ideam entis figurati deſcendit concipiendam, conceptamq́; linguæ pronunciandam monſtrat. Eſt igitur objectum duarum manuum integra præſentatio, cum ſuis figuris, figurationibusq́; ſingulis quibusq́; locis appoſitis. Mirum utiq; hoc videtur eſſe, ut parva tam humana manus, parvaq́; in ventriculis digitorum figuræ, omnium dicendorum valeant reminiſcentiam miniſtrare. Aſt ubi experientia probabitur, quod mirum apparebat, facilimæ conceptionis eſſe videbitur. Nam per notas, & figuras, quæ à nobis in ſequentibus ſignabuntur haud tantum materialia entia, & nomina aliquid ſignificantia

gnificantia quiſq; (licet mediocris ingenii) recitare valebit: verùm & dictiones penitus omnes ſignificationis expertes, veluti ſunt articuli, pronomina, interjectiones, cæteraq; hujus generis quãplurima. Et quod valdè mirabile oſtenditur, per hujuſmodi artem recitantur facilitate promptiſſima literæ, ſyllabæ, numeri, notæ muſicales, puncta, commata, & quodcunq; humanâ ſe offert explicabile linguâ. Sit autem hoc loco bonus rogandus Lector, & quæcunq; in hoc libello ſcripta conſpexerit, legat, relegat, perlegat, & eis iterum ſtudeat, minutiaſq; illas, inferius â nobis notandas obſervet attentè: appellatur enim hæc ars Reminiſcentiæ, *verùm nolentibus in eam optimam habere praxin, continuumq; in eam exercere laborem, & maximè in principio ſuæ inſtructionis: vocabitur ars perdendi reminiſcentiam, quin & intellectum. Utiq; difficilimæ apprehenſionis apparebit in principio, at cum in ea ſtudens cœperit aliqualiter exerceri, haud tantùm videbitur facilis, ſed & delectabilis, & apprimè ad ſui ſtudium allicere animum. At nos utiq; ut difficultatis ſpecimen amoveremus ab ea, ſtudendique anſam omnibus præberemus, faciliori ordine quo poterimus illam enucleabimus, primùm de locis, ſecundò de numeris, tertiò de figuris, & quartò doctrinam ad artem pertinentem annotantes.*

DE ARTIS REMINISCENTIÆ LOCIS.

IVlius Camillus ſuæ arti Reminiſcendi locum quærens, delectabilẽ illam, omnibusq; curioſis intellectibus theatri ſui ideam reperit, quam pro univerſali loco memoriæ habens, particularibus illam diſtinxit mediis, variisq; Deorum imaginibus exornavit, ut eò promptior memoria fieret, quò diſtinctior ſit locorum, & imaginum apparentia. Alii verò hujuſmodi artis profeſſores, priſcam antiquorum Philoſophorum ſequuti doctrinam, pro univerſali artis loco, amphitheatros, palatia, monaſteria & hujuſmodi ſimilia ſibi elegerunt: in quibus per angulos, januas, feneſtras, cæterasque locorum differentias, particularium locorum capeſſerent ideam: quos cum vivorum hominũ, tam marium, quàm fœminarum imaginibus exornatos habuerint, ex illorum geſtu facilis reminiſcentia cauſetur. Nec nos à priſcorum doctorum methodis aberrantes, loca quærimus tum univerſalia, tum particularia, in quibus figuræ quædam cum ſuis imaginibus recitandorum ideas valeant memoriæ miniſtrare. Sit

Vniverſalis locus artis.

Sit igitur quadripartius univerſalis locus, qui noſtris regulis conjunctus, erit, utique unus; talisq; ſit ambarum manuum facies quatuor. Particularia verò loca in eiſdem manuum faciebus, erunt ventriculi digitorum, atq; volarum, interiùs, exteriùsq; conſiſtentes. Qui numerum haud excedunt nonaginta duorum. Eſt nempe in unaquaque manu ventriculorum numerus viginti trium, qui quater aſſumptus ad nonaginta duo aſcendit. Verùm hic aliquis objiciet. Si omnis hujus loci ambitus, duo, & nonaginta poſsidet particularia loca, igitur cum quis oraverit, aut ad populum ſermonem habuerit, niſi ad duo, & nonaginta conceptus, vel duo, & nonaginta verba, valebit protendere eloquutionem. Reſpondetur utique, adeò fertilem eſſe hujus artis agrum, quòd per varia ſigna à nobis inferius declaranda, multiplicantur loca, ita ut in infinitum valeant produci. Enumerantur autem loca hæc particularia ordine ſuo, unum poſt aliud, ut infra patebit in figura numerorum. Animadvertendum eſt autem, quod qui de arte reminiſcentiæ ſcripſerunt, voluerunt utiq; à dextera locorum particularium parte illam exordiri, optima ſiquidem ratione fulti; nam ſicut dextera

Dubitatio.

Reſponſio.

Memoria locorum & imaginum.

pars corporis expeditior fit ad quodcunque opus exercendum, ita per dexteræ partis corporeæ decurſum, expeditior evenit memoria, quia ibi inclinatior eſt ad percurrendum omnia promptè: hæc verò quæ à nobis in manibus imaginariè datur, à primo ventriculo pollicis ſiniſtræ manus ſumit exordium, nam eo, modo quo in ſcripturis utimur, à dextro ad ſiniſtram procedere, quod ſi everſo fieret, inconſona literarum ſupputatio evaderet; ita ſi alio ordine quàm à ſiniſtris ad dexteram hujus artis initium ſumpſerimus, inconſona, deformisq; omnino eveniret figurarum ponendarum locatio. Tentavimus nempe aliquando, ut quorundam ſatisfaceremus opinionibus, ab ungue pollicis dexteræ manus illam exordiri, at vel quia uſum habebamus à ſiniſtra, unde ex continuatione exercitii eramus habitum artis adepti, vel quia deterius fit ordinis initium à dextris, quàm à ſiniſtris, unde meliorem ordinem experti ſumus, vel alia ſit quæcunque cauſa, per dexterinum ordinem non poſſumus proficere. Cum ergo reminiſcentiæ artem quis addiſcere cupierit, accepto univerſali loco, videlicet, palatio, domo, ſimiliq́ue, ubi per aliquas differentias angulorum, columnarum, & ſimilium,

Memoria locorum & imaginum.

lium, optimum eſt initium à dextris locorum ordinem incipere: In hac autem quæ in manibus à nobis traditur ſit ordinis initium à ſiniſtris, ut ſuperiùs diximus, & infra clarioribus exemplis oſtendamus. Circa diſtantias verò locorum particularium eligendas, variè ſunt opinati doctores, qui hujuſcemodi artem per imagines edocuerunt: etenim ſufficere dixerunt aliqui, tantùm quinque diſtantiæ pedes ab uno loco ad alium, alii dixerunt octo, alii ſedecim: ſed cum in noſtræ juventutis initio tali uteremur arte, diſtantiam locorum juxta tales menſuras attentè obſervari debere, nihil, ſeu parùm proficere experti ſumus, eò quòd diverſitas locorum, per ſigna columnarum, angulorum, feneſtrarum, & ſimilium facilimè præſentatur memoriæ, potiùs per ſuas differentias, quàm per debitam loci diſtantiam; nam ſi imago una locatur in angulo januæ, exteriori, ſcilicet, parte, poteſt & altera imago in interiori ejuſdem januæ parte collocari, ſicut videantur imagines ſibi invicem averſæ tantùm per intermedii parietis diſtantiam; taleſque imagines memoriæ objiciuntur perfectiſsimè, ut ſatis liceat cuique experimento comprobari. Ex quo patet diſtantiam tantùm locorum

Authoris ordo.

Diſtantia locorum pro imaginibus.

Differentia locorum ſufficiunt pro diſtinctione magis quam diſtantia.

obſervari debere; non autem in tanta commenſuratione diſtantiam. Dicam utique ubi locorum diſtantia obſervanda neceſſariò eveniat: ſcilicet cum in longitudine nimia alicujus parietis, ubi neque angulus; neque columna, neque aliud quidpiam ſignum adeſt, locandæ ſunt, verbi gratia, tres imagines, aut quatuor, in tali caſu obſervabis, ut ſint diſtantes loci imaginum ad minus ſedecim pedibus, ne fortaſſe nimia imaginum vicinitas memoriam confunderet, nam hi loci, qui ſenſatim diſtantes videntur, in ideam viciniores ſe præbent, & ſi pro talibus imaginibus locandis ſigna locorum deficiunt, ſunt fingenda, vel in pariete carbone notanda, veluti columna, corona, avis, & ſimile quodcunque. Hæc igitur doctrina benè obſervanda eſt in locis ubi imagines collocandæ accidunt. Diſtantia autem locorum, qui in manibus conſiſtunt, tot quidem caret obſervationibus, etenim inter locum, & locum nullum datur aliud ſpatium, niſi lineæ illæ juncturarum, illas ad invicem diſtinguentes, & ita fit, ut in quolibet digito interiùs exteriuſque conſiderato, octo reperiantur particulares loci. In volis etiam eorumq; poſticis, diſtinctio locorum facillimè noſcenda ſe offert, tùm ob lineas,

Diſtantia locorum manus.

ob lineas, tùm ob diſtinctionem figurarum ibi conſiſtentium. Habes ergo ex his exactam locorũ artis reminiſcentiæ notitiam.

DE QUALITATIBUS Locorum artis.

MAgis evenit in arte reminiſcentiæ per loca, & imagines inventa, qualitas locorum obſervanda, quàm aliud quodcunq;. Siquidem fugitavère ſæpè priſci artis inſtitutores loca nimis lucida; eò quòd, vel nimia luce memoria fit imbecillis, ſicut oculus ad lumen ſolis, vel ad albedinem nivis; aut nimia luce ſuperfuſa, omnes ſimul imagines videt confunditurque, evadendi fuit etiam mos ſæpiſsimè loca nimia obſcuritate confecta: nam talis eſt idea tenebricoſi loci apud memoriam, quales tenebræ corporales oculos ne videant offuſcant. Si namq; apertioribus oculis etiam in die vix in obſcuris conſiſtentia cernuntur, quomodo poterit memoria in obſcuris poſitarum imaginum ſibi cauſare ideas? rectè ergò loca elegerunt non nimis lucida, nec nimis obſcura. Dicam autem quod ſentio pro temperamento obſcurorum, lucidorumque locorum, ſicut nempe fingenda ſunt ſigna pro locorum

Locorũ qualitas obſervanda.

Nimis obſcura & nimis lucida loca quomodo temperantur.

locorum differentiis, ubi veræ differentiæ non adſunt; ſic fingenda ſunt aliqua quæ lucida nimis aliqualiter obſcurent, & obſcura nimis aliqualiter illuminent. Cum igitur in atrio nimis ſolaribus radiis referto locandæ ſunt imagines, ne nimia luce memoria confundatur, finge tibi umbraculum, univerſum atrium contegens, & ſic habita ſolis remiſſa luce, diſtinctionem imaginum habebis perfectiſsimam. Si verò contigerit in aliqualiter obſcuro loco, imagines debere locari, ut memoria faciliùs ideam capiat, finge tibi ignem in medio ardentem, cujus beneficio luminis imagines facilimè conſpiciuntur. Hæc optimè obſervari debent in reminiſcentia quæ per imagines adipiſcenda ſe offert, Tot autem locorum qualitates in manibus minimè ſunt obſervandæ, cum nimia familiaritate innoteſcunt: & ideò haud alia accidit obſervanda qualitas, niſi quod tantum ſpatii debent occupare figuræ illæ, quæ in ventriculis digitorum, & poſticis eorum locantur, quantum & illæ quæ in ventriculis volarum, & poſticis eorum conſiſtunt, & è converſo, quod quidem infra per exempla patebit,

DE

DE FIGURIS ARTIS ET qualitatibus earum, & de exercitio addiſcentis circa illas.

SIcut in hac noſtra reminiſcēdi arte figuris utimur, ita priſci authores, quos ſequuti neoterici, uſi ſunt imaginibus, quas vivas, & notiſsimas eſſe oportere docuerunt, ac etiam inter ſe differentes, non tantùm ſexu, & ætate, verùm & habitu, ac exercitio vitæ. Hinc puto haud rectè dixiſſe eos qui in arte dixerunt imagines omninò nudas, & averſa facie debere locari. Si etenim nudæ ſint imagines, earum differentiæ videri nequeunt: ponatur ſcilicet, quod ſint Ioannes, & Antonius ejuſdem ætatis, puberatisq;, ſi nudæ ſint imagines eorum, diſparitas inter eos, vix per ideā reminiſcentiæ diſcerni poteſt. Idem evenit ſi duæ locantur puellæ virgines, vel duæ matronæ ejuſdem ætatis & corporeitatis, vel duo pueri, inter quos licet ſit aliqua intermedia perſona, illos diſtinguens, vel puellas, aut matronas ab invicem ſeparans; tamen ipſarū nuditate memoria confunditur. Fit etiā ut ſi imagines illæ non ſunt vivæ, & ignotorum hominum, ignotarumque mulierum, memoria, vel ignotas non noſcat, vel fato extinctas non videat.

Imaginum locandarum differentia.

Locentur

Locentur ergo in particularibus locis imagines vivorum hominum, ac mulierum ſintque omnes ex notiſsimis, amiciſsimis, ac penè ex familiarioribus, ut fiat memoria promptior: accidit enim ut retardetur memoria quandoque in recitando ob defectum indiſpoſitionis locorum, vel non aſſuetæ cognitionis imaginum. Quod ſi aliquis inſtat: Non valens tot amicos, & notos habere quomodo perveniet ad ſtudium artis, quando multitudo locorum, & imaginum ei neceſſaria eſt? dicam illum oportere civitatem percurrere, & juvenes inſpiciat, puellasq; quas formoſiſsimas æſtimaverit, diligenter contempletur, & ſufficit ſi tantùm ſemel eas loqui audierit, vel ridere viderit, aut deambulare conſpexerit, ut poſſit corporis motus, geſtusque notare: tales enim poſtea per frequentationem artis notiſsimæ fient, eruntque apud memoriam, præſentantes quodcunq; præſentabile. Sint etiam nudæ imagines, non nuditate corporis, ſed nuditate geſtus, & figurationis, ut valeant figuratione, & geſtu ſemper indui neceſſariò, pro reminiſcentiæ idea. Et ſi hoc ſenſu priſci doctores de nuditate loquuti ſunt imaginum, eos rectè dixiſſe fatendum eſt. Oportet etiam ut in locis ſuis ſint

Quæ imaginum notitia neceſſaria eſt.

imagines

imagines erectæ, ſtantes, nil curvæ, vultu demiſſo, manibus junctis, ut nihil præſentent, niſi ad tempus, (ut infra dicemus) & facie verſus memoriæ artificem; ſi etenim averſis faciebus ſtarent ad parietem, utiq; artifex non poſſet eas ſtatim cognoſcere, niſi eas vocaret, ut verterentur, & per motum imaginis fortaſſe obliviſceretur memoria, quia tunc motum videns, amittit ſignificationis poſitæ ideam. Hinc majores noſtri dixerunt imagines ab aliis mobiles, & ex ſeipſis, motivas debere eſſe, ut motu, geſtu, nutuque aliquid in mente artificis impri- mant. His igitur conditionibus exornatæ imagines, admirabilem reminiſcendi anſam miniſtrant, apud eos qui reminiſcendi artem per loca, & imagines acquirere ſatagunt. At artis figuræ, quæ in manibus ſunt, tot prædictis conditionibus carere comperimus, aliquas tantùm neceſſariò ſuſtinentes. Sunt ergo hujus artis figuræ numero viginti tres, ad numerum literarum alphabeti, & tribus, atque viginti locantur locis, in unaquaq; ambarum manuum facie. Differunt inter ſe figuratione, ſitu, & ordine, quarum nomina juxta proprietatem figurationis, hæc ſunt. Figura prima dimidio orbe cæſa, luna vocatur; ſecunda, circulus: tertia

Imagines quomodo ſituandæ.

Numerus figurarum artis.

Figurarum artis nomine.

tertia, triangulus: quarta, annulus: quinta, circulus cornutus: eò quod duo cornua in una parte habet: ſexta, quadrangulus: ſeptima. ſemicirculus: octava, Π græcum: nona, arcus: decima, figura ovalis: undecima, baſis Ionica: duodecima, vallis plana: tertiadecima, figura vaſis: quartadecima, litera G majuſcula: quintadecima, litera D majuſcula: ſextadecima, circulus inciſus: decimaſeptima, ſcutum regale: decimaoctava, litera P majuſcula: decima nona, circulus ſuper baſim: viceſima, pyramis obtuſa: viceſima prima, ypſilon: viceſima ſecunda, anguis: & viceſima tertia, Q litera majuſcula. His certè nominibus placuit appellare figuras, ut ſic valeant per propria nomina diſcerni. Diſcernuntur etiam ab invicem propria ſpeciei diverſitate, nam unaquæque altera, ab altera ſpecie differt, ut intuenti apertiſsimè patet. Sunt & aliæ duæ differentiæ, altera ſecundùm ſitum, & altera ſecundùm ordinem. Situ quidem differunt, pro quanto ipſarum quædam in ventriculis digitorum ponuntur, & poſticis eorũ, & aliquæ in volis manuum, eorumque oppoſitis regionibus. Differunt etiam ordine, quia prima luna, ponitur in primo ventriculo pollicis ſiniſtræ manus: ſecunda luna ponitur in ungue

Figurarum artis differentiæ.

in ungue auricularii ſiniſtræ manus: tertia luna ſiſtitur in ungue pollicis manus dexteræ: & quarta luna locatur in ejuſdem manus ventriculo auricularis; poſt lunam verò cæterarum figurarum ordo ſervatur diſsimilis: pro quo ſit regula hæc univerſalis, quacunq; exceptione amota ut figura quævis quatuor occupet locellos: hac ſcilicet diſsimilitudine, ut ſi in manu ſiniſtra intrinſecus figurata, à ventriculo pollicis incipiendo: figurarum ordo deſcendit ad volum, & à volo elevatur uſque ad auricularii ventriculum, interiori tamen ejuſdem manus parte initiū fit ab ungue annularis, uſq; ad unguem pollicis. Cum autem ad dexteram acceſſeris, ab ungue pollicis figuræ deſcendunt ad appoſitum volæ, & aſcenſum habent uſq; ad unguem annularis ejuſdem manus: cum autem in interiori facie ejuſdem manus intraveris, lunam locabis in ventriculo auricularis, & eodem quo proceſsiſti ordine in exteriori facie ſiniſtræ manus, procedes in interiori dexteræ. Hæc omnia ſubjectæ figuræ apertiſsimè indicabunt. Quantum verò ſpectat ad exercitium addiſcentis, aperiā: nam juxta philoſophicum illud, videlicet, quod ex frequentatis actibus, acquiritur habitus; eſt animadvertendum,

Regula univerſalis pro ſitu figurarum.

tendendum, quod plures requiruntur in hac arte actus prævii, ut poſsit de facili habitus adipiſci. Vnde & majores noſtri in ea reminiſcendi arte, quæ per loca fit, & imagines, propterea imagines illas in planis conſtituerunt locis, & infimis, ut poſsint faciliùs videri, vocari, & tangi, quandocunq; in eis hoc fieri oportuerit. Atque ut perfectiùs de propoſitis imaginibus reminiſcentiam habent, differentias, diſtinctionesque in ordinibus perſonarum conſtituerunt. Perſonarum igitur differentias, diſtinctioresque dicimus attendendas, hoc ordine, videlicet, ex dignitate, ex virtute, ex officio, ac ex quovis hujuſcemodi ſimili. Ex familiaritate ſic, ut primo loco perſonam tibi magis dilectam ponas, quia hæc magis objicitur mentis oculis, ſitque talis, aut pater, aut mater, aut ſoror, aut frater, aut uxor, vel puella pulcherrima, quam perditiſsimo amore proſequaris, hæc enim vim habet maximam primo mentis oculis præſentare ideam. Conſtituta ergo hac in primo loco, advenit ſecunda locanda perſona: in qua ſexus differentia conſideranda eſt, ut ſi in primo loco marem poſuiſti in ſecundo fœminam, & è converſo; ſcilicet, ſi in primo loco

Alia circũſtantia loci obſervanda

Imaginum conditiones, & ordo.

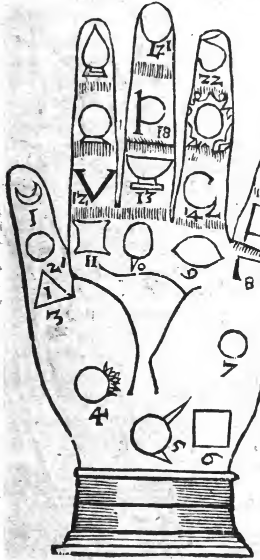
loco fœminam locaſti, in ſecundo marem locare debes. Tertio loco conſideranda eſt ætas, ſic ut ſi præcedenti loco poſuiſti ſenem, in ſequenti ponas adoleſcentulum, vel puerum. Quarto loco conſideranda eſt nobilitas, ut ſi adoleſcens, vel puer, quem poſuiſti tertio loco fuit infimæ conditionis, in ſequenti, ſcilicet, quarto ponas virum nobilem, ex præclarioribus civitatis. Quinto loco eſt attendenda dignitas, ut ſi quarto loco ſecularem hominem poſuiſti, in quinto Epiſcopum, aut Religioſum aliquem ponere tenearis. Sexto loco eſt attendenda virtus, ut ſcilicet, tali loco ponas doctorem, vel muſicũ, aut quempiam talium. Et ſeptimo loco conſideratur officium, ſeu artis exercitium, ut tali loco ponas aratorem, aut paſtorem, vel talium quemvis, quibus ſuo ordine poſitis, redeas ad poſitionem ſequentium perſonarum ut ſupra, ſemper hoc animadvertendo, ut primo quoque loco poſt cæterarum perſonarum locationem, ſit unus, vel una ex tibi familiariſsimis. His ergo per omnia ſic ordinatis, continuum requiritur circa talia exercitium, videlicet, ut quotidiè, terque, quaterque, omnia ſuo debito ordine mente percurras; accedas ad propria loca, tangas, videas, vocites, & moveas ve-

veas veluti ſi ibi propria vita viverent. Hoc idem fieri debet in figuris, quæ in manibus pro artis perfectione ponuntur, quotidiè etenim, haud tantùm ſepties, octiesque, ſunt illæ memoria percurrendæ, verùm & quindecies, atque ſi fieri poteſt, vicenis vicibus excogitandæ, tùm recto, tùm retroverſo ordine, verbi gratia, à luna incipiendo uſque ad ultimam figuram, & è converſo. In hujuſmodi quippe exercitatione, tota conſiſtit hujuſce artis baſis, & fundamentum, cætera verò quæ in hujuſmodi figuris obſervanda occurrunt, in ſequentibus declarabuntur. Subjecta tamen ſchemata ordinem figurarum in unaquaq; manu locandarum oſtendent. Nec mireris ſi duas tantùm figuras ponimus, videlicet, interioris, exteriorisque ſiniſtræ, quia eodem ordine procedendum eſt etiam in dextera, hac tantùm differentia obſervata, ut ab ungue pollicis in ea ſit exordium.

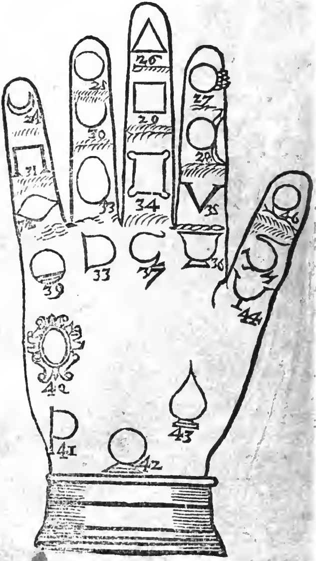
Exercitium continuũ in figuris artis.

Siniſtra

Siniſtra in interiori parte.

Poſticus ſiniſtræ manus.

DE HIS QUAE FIGURANDA eveniunt in univerſa Reminiſcentiæ arte.

VSque modò quæ diximus, & facilima ſunt pro intelligentiæ captu & notiſsima, ut ad praxis perfectionem reducantur. Quæ verò ſequuntur diligentiori ſunt animadvertenda judicio, & primò quæ ſunt in figuris, & imaginibus locanda enumerabimus, ſecundò modum collocandi illorum aliqua, oſtendemus. Hoc unum autem ante omnia conſiderandum advenit, quod ut infinitorum ſingularium confuſionem evitemus, genera quædam, ſpeciesque tantùm annotabimus, ut inde ſumptis exemplis, ad particularia ſuo proprio marte perveniat quiſque locanda. Haud etenim tantùm difficile hoc eſſet, quæcunque lingua pronunciari valent enumerare, verùm & impoſsibile: hinc nos rerum diviſionem (non completè: ſed ut neceſsitas expoſtulat) facimus, ſingula membra diviſionum declarabimus, ac declarata propriis ſignabimus figuris. Ordo igitur talis ſit.

Omnia quę ore pronunciantur, vel { Nihil ſignificant. / Aliquid ſignificant.

Nihil ſignificãtia, aut ſunt
- Literæ, ſyllabæ, articuli, conjunctiones, pronomina, accentus, & ſimilia.
- Riſus, cachinni, balatus, boatus, & ſimilia.

Aliquid ſignificantia aut ſunt
- Verba.
- Nomina.

Verba aliquando oſtendunt, vel
- Actionem in aliquo.
- Paſsionem ab aliquo.
- Actionẽ ſimul & paſſionem in ſeipſo.

Nomina ſive propria, ſive appellativa, referuntur vel ad
- Subſtantiã
- Accidens.

Subſtantia, aut eſt
- Corporeitatis expers.
- Corporeitati obnoxia.

Quæ omni penitus caret corpore, aut eſt
- Deus.
- Angelus.
- Anima.

Deus triplici diſtinctione gaudet
- Pater.
- Filius.
- Spiritus ſanctus.

In qualibet divina perſona conſideratur
- Eſſentia.
- Vnitas.
- Veritas.

In Angelo

In Angelo conſiderantur	Hierarchia. Ordo. Nomen.
In anima triplex fit conſideratio	Rationalitatis. Animalitatis, ſecundùm ſenſum. Vegetationis.
Subſtantia corporalis conſideratur in	Cœlo. Elementis. Animantibus. Plantis. Mineralibus.
In cœlo habent conſiderari	Figura. Motus. Sidera. Aſpectus. Influxus.
In figura qualibet conſiderantur	Lineæ. Anguli. Rectitudines. Curvitates.
Motus conſiderabitur ſi eſt	Continuus. Tardus. Velox.
In ſideribus habent conſiderari	Lumen. Obſcuritas, ſive Eclypſis.

Pro obſcuritate verò, fit conſideratio in ſyderibus de { Diſtantia. Vmbra.

Aſpectus in ſyderibus reſpicit ſitum. { Rectitudinis. Retrogradationis. Oppoſitionis.

Circa influxus ſyderum advenit conſideranda { Benignitas. Malignitas.

In ſubſtantia elementari fit diſcurſus ratiocinandi circa { Ignem. Aërem. Aquam. Terram.

In igne reſpicitur { Levitas. Ardor.

In aëre occurrit ſæpè loquutio de { Nubibus. Pluviis. Grandinibus. Glaciebus. Nivibus. Tonitruis. Coruſcationibus. Rore. Iride. Halone. Serenitate.

In aqua

In aqua declarantur
- Flumina.
- Fontes.
- Lacus.
- Aquæ ductus.
- Canales.
- Corpora chriſtallina.
- Tranſlucida, ſeu diaphana.

In terra animadvertitur
- Cos.
- Lapis.
- Arena.
- Gypſum.
- Calx.
- Sal cujuſcunque generis.

In ſubſtantia animaliũ fit diverſificatio per plura genera, ná omnia animalia ſunt.
- Aquatilia.
- Volatilia.
- Terreſtria.

In aquatilib. occurrunt
- Serpentes.
- Piſces.
- Et carentia capite, ut ſunt
  - Cancri.
  - Lericii.
  - Oſtreæ.
  - Conchilia.
  - Locuſtæ, &c.

In volatilibus eſt copioſa multitudo, ſed ad exempla figurationum capeſſenda ſufficiant hæc,

- Phœnix.
- Aquila.
- Pavo.
- Accipiter.
- Columba.

Interreſtribus animalibus multiplicem habemus differentiam, ſcilicet

- Hominum.
- Cicurum.
- Ferarum.

In hominibus ſunt plura conſideranda, ſcilicet

- Sexus.
- Poteſtas.
- Dignitas,
- Conditio.
- Officium.

De ſexu, utrum ſit

- Maſculus.
- Fœmina.
- Androgynus.

De poteſtate advenit loquutio circa

- Reges.
- Principes.
- Duces.
- Proreges.
- Iudices.
- Conſiliarios.
- Carnifices.

De

De dignitate, quia eſt	Pontifex. Imperator. Rex. Cardinalis. Epiſcopus. Presbyter. Religioſus,monachus.
De conditione quia eſt	Nobilis. Ignobilis. Virgo. Vidua. Nupta. Meretrix.
De officio ſeu vitæ exercitio, quia eſt	Doctor juris. Medicus. Miles. Venator. Architectus. Nauta. Muſicus. Mercator. Arator.
In conſideratione cicurum, & ferarum, hæc pauca pro nunc ſignantur, nam de cicuribus habemus.	Equos. Boves. Aſinos. Camelos. Bubalos.

De feris

De feris, { Leonem. Leopardum. Tygrim. Vrſum. Lupum. Lyncem.

Plantarum diſtinctio parva eſt, omnes enim plantæ ſunt { Herbæ. Frutices. Arbores.

Nomina plantarum ſignabuntur in imaginibus, & figuris, aut per propriã ſpeciem repræſentatam, ab imaginibus in locis memoriæ conſiſtentibus, aut juxta regulam, quam dabimus de propriis nominibus hominum, quando recitandi occurrunt.

Mineralia verò hac diſtinctione inter ſe diſtinguuntur, ſcilicet { Aurum. Argentum. Plumbum. Stannum. Æs. Ferrum. Argentum vivum.

His igitur ſic breviter circa ſubſtantialia conſideratis, eſt etiam ſciendum, quòd nomina vertuntur ad expreſsionem accidentium, & antequam ad iſtorum conſiderationem accedamus, ſciendum adeſt, omnia creata entia tribus terminis conſtituta eſſe.

Sunt

Sunt etenim, vel in
- Principio, medio & fine.
- Concordantia, differentia, & contrarietate.
- Majoritate, minoritate, & æqualitate.

Accidentia tamen à cunctis philoſophiæ ſectatoribus novem eſſe ponuntur, ipſe autem de mente Iohannis Duns Scoti, addam omnium rerum intentiones, & ſic decem ordinibus diſtingunutur.

Ordo quidẽ talis eſt,
- Quantitas.
- Relatio.
- Qualitas.
- Actio.
- Paſsio.
- Situs.
- Vbi. Quando.
- Habitus. Intentio.

Quantitas duplicem habet modum figurationis, eò quòd ipſa in duplici differentia reperitur, ſcilicet qua eſt
- Continua.
- Diſcreta.

In quantitate continua fit ratiocinatio de
- Magnitudine, ſeu ſpatio.
- Superficie.
- Linea.
- Puncto.
- Motu.
- Tempore.
- Et temporũ differentiis.

In quan-

In quantitate diſcreta accidit facienda diſcuſsio de { Numeris. Proportionibus. Conſonantiis. Tonis. Semitonis. Dieſibus. Lemmatibus. Menſuris. Ponderibus.

Sunt etiam quædam quanta, quæ non poſſunt exprimi talia eſſe, niſi ſuæ conſiderentur relationes, eò quòd non ex ſe ſic dicuntur, ſed reſpectu alterius, veluti,

{ Magnum. Parvum. Multum. Paucum. Exceſſus. Defectus.

Sunt inſuper & alia quanta, quæ ex propria natura ſunt quanta, ſed exprimuntur per qualitates, ut { Aſperum. Lene. Molle. Durum.

In relationibus etiam accidit diſcurſus ratiocinandi, vel reſpectu cauſæ ad effectũ, vel reſpectu fundamenti, & termini, vel reſpectu

ſpectu poſitionis ſive ſitus. Quando igitur fit conſideratio cauſæ ad effectum, eſt veluti ſi accideret loqui de

- Creatore.
- Creatura.
- Movente.
- Mobili.
- Scientia.
- Scibili.
- Præmiſsis.
- Concluſionibus.

Fundamenta verò relationum, earumq; termini occurrunt, quando in oratione fit diſcurſus de

- Patre.
- Filio.
- Sponſo.
- Sponſa.
- Cæteriſq; ſimilibus.

Relatio verò quæ reſpicit poſitionem, tunc evenit, quando fit diſcurſus, de his quæ pertinent ad differentias locales veluti

- Dexter.
- Siniſter.
- Ante.
- Retrò.
- Surſum.
- Deorſum.
- Propè.
- Longè.

Ali-

Aliquæ adhuc relationes occurrunt, de quibus in regula prædictorum à nobis aſſignanda, validiſsima ſumi poteſt methodus illa figurandi, tùm in imaginibus, tùm etiam in figuris manuum.

Quæ verò ad qualitates pertinent, hæ quidē duplici modo habentur, ſunt etenim animæ qualitates, ſeu quæ ad animam referuntur, & quæ ad corpus: verùm illæ, quæ animā reſpiciunt, aut ſunt virtutes, aut vitia. Virtutes tamen hoc modò enumerātur:

- Fortitudo.
- Iuſtitia.
- Prudentia.
- Temperantia.
- Fides.
- Spes.
- Charitas.

Vitia adhuc capitalia ſeptem deſignantur:
- Superbia.
- Avaritia.
- Luxuria.
- Ira. Gula.
- Invidia.
- Acedia.

Sunt etiam & aliæ qualitates in anima, ſcilicet
- Oblivio.
- Inſania.
- Timor.
- Iudicium temerariū & aliæ his ſimile-.

Qu

Quæ autem circa corpus ſunt qualitates, reſpiciunt.

Pulchritudinem.
Deformitatem.
Infirmitatem.
Sanitatem.
Caliditatem.
Frigiditatem.
Et cujuſcunq; generis calorē.

De actione, & paſsione ſi advenit loquutio, cum jam ipſa juxta Ariſtotelem ſint unus motus, habet conſiderari uterque terminus, veluti in relationibus, ſemper enim actio fit ſuper paſſum, verbi gratia.

Si eſt verberans. Eſt verberatum. — Si verberativū, verberabile. Si amativū, amabile. Si deſiderativū, deſiderabile, &c.

Si comburens, Datur combuſtum.

Si eſt docens. Reperitur addiſcens, & ſic de cæteris.

Situs reſpicit differentias locales, de quibus jam dictum eſt ſupra in relationibus; easq; etiam reſpicit prædicamentum Vbi.

Prædicamentum, quando refertur ad diſferentias temporis, ſcilicet

- ad Annum.
- Menſem.
- Diem. Horam, &c.

Reſpicit etiã prædicamentũ habitus, ad eſſe

- Armatum.
- Indutum.
- Nudum. Seminudum.

Intentiones verò, & omnia quæ fiunt circa animam, primò referuntur ad potentias ſubſtantiales animæ, ſcilicet

- Intellectum.
- Voluntatem.
- Memoriam.

Deinde circa ipſas poteſt diſcurſus occurrere de

- Intentionibus.
- Phantaſmatibus.
- Somniis.
- Illuſionibus nocturnis.
- Viſionibus.
- Prophetiis, &c.

Ex omnibus his ergo, quæ ſic breviter collegimus, exempla ſumi debent, ut & quęcunq; recitanda veniunt, eadem methodo figuranda ſint. Modum autem figurationis aliquorum ex prædictis, ab his quæ nihil ſignificant incipiendo declarabimus. Hæc

ſequentia

ſequentia exempla ſufficiant, ex quibus artifex, ſeu artis ſectator, ad propriam recurrat inventionem.

QUOMODO SUNT FIGURANDÆ Literæ, Syllabæ, Articuli, Conjunctiones, Præpoſitiones, Pronomina, Adverbia, & his ſimilia, in utraq; Reminiſcentiæ arte.

EO quòd nunc majus opus movendum occurrit, ſcilicet, ut modum figurationis omnium prædictorum doceamus, ut ex his benè notis exemplis, poſsint & cætera figuranda figurari: iterum ſit hîc monitus lector, ut animadvertat nos utramq; docere artem, eam ſcilicet, quam majores noſtri per loca, & imagines inſtituerunt, eamq́; etiam, quam nos per figuras in manibus poſitas adinvenimus, & in concionibus noſtris quotidiè utimur. Et ideò de figurationibus figurandorum in locis, & imaginibus tractabimus; ac deinde de illorũ figurationibus, quę in manibus figuranda eveniunt ſermonem habebimus. Figurationem igitur literarum, duabus & viginti figuris, poſſum facilimè conſtituere: incipiendo ab A, uſq; Z,

Literarum deſignatio per figuras artu.

hoc modo. A, figuratur in inſtrumento illo perpendiculi, quo fabri lignarii utuntur ad commenſurationem æqualitatis planæ, veram habens imaginem literæ majuſculæ A, vel poteſt figurari in circino, in cujus medio ſit axis illud continens apertum, ut ſenſu patet in circinis æreis. B figuratur in inſtrumento illo ferreo, quo pedes hominũ clauduntur in carcere, vocaturque compes ferreus. Ad figurandum C, poteſt figurator uti cucurbita oblonga, & curva, vel fragmine peponis dimidio orbe cæſo. Ad figurandum D, ſufficit compes ferreus ſimplex, quo pes hominis vincitur in triremibus. Pro figura literæ E, ſatis ſufficiens eſt ſeca illa, qua ligna ſecantur, completa tamen cum cordula, & duobus hinc inde manubriis. Pro F, convenit figura falcis. Pro G, benè convenit anguis capite recto, & cauda gyrum faciens. H, poteſt figurari per eandem imaginem, quæ in loco artis poſita eſt, ut hoc tamen ſit geſtu diſpoſita, ſcilicet, erecta, brachiis ſurſum verſus extenſis, pedibusque juxta rectitudinem femorum dilatis. Pro figuratione I, ſufficit columna. Pro K, locari poteſt inſtrumentũ ligneum ejuſdem figuræ. Literæ L, conveniens figura eſt ſecuris, M, optimè figuratur in imagine loci,

loci, quando imago illa manibus junctis manet inclinata deorſum, cervice terram tangente, & pedibus hinc inde dilatis, aut inclinata, manibus extenſis ad pedes, vel manibus junctis in medio amborum crurum, poteſt etiã figurari in tripode ſcamno, Pro litera N, poteſt imago duos habere baculos, quorum extremitates terram tangant, ipſique erecti altera extremitate tangant utrunque harmum hinc inde, quibus extremitatibus ſtet innixa imago. O, facilis eſt figurationis, quia pro eo ſufficit circulus cujuſcunque materiæ confectus. P, & Q, una tantùm ſunt figura contenti, ſcilicet Epiſcopali baculo, qui ſi extremitatem ſuæ curvitatis habebit à ſiniſtris faciet figuram Q, ſi habebit à dextris faciet figuram P. Litera R, figuratur in inſtrumento ligneo talem ſimilitudinem habente. S, fit in angue tortuoſo. T, figuratur in malleo. V, figuratur in circino, cujus duæ cuſpites ſurſum verſus ſint, & caput deorſum. X, ſignatur per crucem. Y, per furcã. Et Z, per ligneum quadrantem, quod in inverſionibus ſuis talem poſſit in ſe oſtendere figuram. Cum ergo hæ ſunt literæ collocandæ, tales prædictæ figuræ ſunt in manibus imaginum in locis ſuis conſiſtentium collocandæ. His

autem literis adveniunt ſuæ vocales, ſeu ſuæ conſonantes, ſicuti neceſsitas expoſtulat, ut ex eis ſyllabæ formari valeant. Quarum ſyllabarum compoſitio facilis eſt apud imagines: nam ſi in dextera manu imaginis conſiſtentis, in loco ſuo ponetur figura lignei perpendiculi quæ figurat A, & in ſiniſtra ejus dabuntur compedes ferrei, qui faciunt figuram B, utique ex una figura, & altera, ſtatim advenit reminiſcentia ſyllabæ, ab: ſi verò ſyllaba recitanda non erit ab, ſed ba, tunc mutanda eſt figura, & quæ erat in dextra, locabitur in ſiniſtra, & quæ in ſiniſtra ponetur in dextera, & tunc ſic diſpoſitæ figuræ reminiſcentiam cauſabunt ſyllabæ, ba. Atque hoc modo diſpoſitis figuris, apud omnes imagines in locis ſuis permanentes ſpecies oſtendentur quarumcunque ſyllabarum. Articuli etiam, Conjunctiones, & Præpoſitiones, quoniam ut ſæpiùs, ex tribus conſtant literis, tribus figuris in eadem imagine poſſunt deſignari, verbi gratia, ſi articulus erit latinè exprimendus in genere neutro videlicet, hoc: tunc imago brachiis ſurſum extenſis, & pedibus dilatis figurabit H: circulus in dextera manu figurabit O: cucurbita oblonga, & curva, in ſiniſtra manu figurabit C: ex quibus articulum com-

Syllabarum compoſitio per figuras artis.

Articulorũ deſignatio in imaginibus.

poſitum

poſitum ſignificans HOC, ſi autem articulus erit vernaculo ſermone recitandus, verbi gratia, dal, tunc imago poſita in locis habebit in dextera compedem ferreum, gerentem figuram D: in pectore habebit circinum appenſum, cum axe medio figuram oſtendentem literæ A: & in ſiniſtra manu habebit ſecurim ex manubrio pendentem, deſignantem literam L: ex quibus ſic præſentatis figuris in imaginativa, ſtatim concipit memoria compoſitũ articulum DAL, & ſic fit in omnibus pronominibus, ſcilicet, ego, tu, ille, meus, tuus, ſuus, &c. Et Adverbiis, ut, hîc, illic, ubi, nunc, &c. Hoc ſiquidem figurandi modo, ſatis expertus ſum in concionibus meis nunquam poſſe penitus memoriam falli; animadvertat autem artis ſectator, ut ſæpiùs in hujuſmodi figuratione ſe exerceat, ut poſsit valentiùs in arte proficere. Et hæc de locatione prædictorum in imaginibus ſatis declarata cenſeantur. In figuris verò, quæ in manibus habentur, poſſet item fieri eadem literarum deſignatio, ſed quoniam figuræ in ventriculis digitorũ, volarumq; poſitæ aptiores ſunt ad oſtendendam ipſammet literam, quàm aliquod literam figurans: propterea comperti ſumus, quòd litera in figura deſcripta, facilimam

Modus figurandi literas in manibus.

facilimā reddit ſui ipſius reminiſcentiam. Nec dedignetur animus addiſcentis, ſæpiùs in figuris literas collocare, atque intrà ſe pervoluere, omnem ſemper literam variando in unaquaque figura. Exempli gratia, ſi in luna quæ manet in prima pollicis ſiniſtræ manus ventriculo, pro una vice poſuit A, & in circulo ſequente lunam poſuit B, mutata vice ponat in luna B, & in circulo A, deinde in luna C, & in circulo D, & ſic in omnibus figuris commutando literas: nam cujuslibet literæ, una quæque eſt capax figura. Poſſent etiam & ſyllabæ & articuli, & alia quæ paulò ſupra notavimus, pro qualibet ſui litera diſtinctis locari figuris, verbi gratia, ſi ſyllaba erit ba, in luna ponatur B, & in circulo A, & tunc duæ figuræ unam dabunt ſyllabam; & tres, aut quatuor figuræ, unum deſignabunt articulum, unde licet non eſſet difficultas in recitando, eſſet tamen tarditas in memoria concipiente; & propter hoc duximus, ut ſicut in antedictis imaginibus ſufficiens eſt una imago, ad oſtendendum ſyllabam unam, vel articulum unum: ſic una, & eadem figura in manu, plures præſentet combinatas literas ad ſyllabæ, vel articuli formationem. Sit igitur ordo talis: litera A, in figura abſolutè poſita, aliud non ſignet niſi A,

Compoſitio ſyllabarũ et articulorum in manibus.

niſi A, ſi verò virgula una interciditur A, ut patebit in ſequenti ſchemate, tunc non ſignificetur in ipſa A, tantùm, ſed pro artificis arbitrio dicat ab, vel ad, ut ſermonis loquutio expoſtulat, nam apud rectè intelligentem fit hæc differentia inter ab, & ad, in rectitudine regulati ſermonis; & ſufficit ut illud ſignum præſentet memoriæ reminiſcentiam, quod debet incipere ab, a, diſtinctio verò inter ab, & ad, fit ab artifice per regulas rectè loquendi. Ac eodem modo fit in eiſdem figuris deſignatio omnium Articulorum, Præpoſitionum, Adverbiorum, & ſimilium. Schema verò ſequens in literis ſimplicibus oſtendit figurationem literarũ abſolutè, in literis autem inciſis figurationes demonſtrat ſyllabarum, ac omnium illorum, de quibus paulò ante loquebamur. At ſi facilior artem addiſcenti videbitur, prima figuratio literarum, & ſyllabarum, ea utique utatur; nos autem ſciat hac ultima uti tanquam ſenſatiore, illa etenim ſenſatior eſt in imaginibus, hæc verò in figuris.

Hoc

HOc item modo fit in omnibus elementis literarum, literas, ſyllabas, articulosque deſignaturis. Verùm hic dubitabit aliquis, nam multoties poſſet æquivocatio incidere, ob ſimilitudinē principii, unde ſyllabæ atque dictiones ſumunt prolationem, verbi gratia, ſi recitanda evenient verba hęc: ab Antonio aurum accepi, utique omnia hæc initium habent ab a, & ſi quater ponetur a in quatuor figuris ſibi invicem conſequentibus, ob æquivocationem memoria decipietur. Vt ergo tollatur hujuſmodi dificultas, duæ poſſunt ſervari regulæ; altera per diſsimilitudinem literarum, & hæc eſt facilior. Diſsimilitudo figurarum attenditur penes hoc: ut pro quanto figuræ à ſe invicem differunt, tùm ſpecie, tùm poſitione, fundabit reminiſcentiam ſuam artifex, ita ut poſsit dicere, quòd per ſolas figurationes literarum, prima figura ſignet ab, ſecunda Antonio, tertia aurum, & quarta accepi. Diſsimilitudo verò literarum ſumitur à principio dictionis, & fine, quæ ſine æquivocatione aliqua optimam cauſat reminiſcentiam, verbi gratia, A, inciſum deſignabit ſyllabam, ab: Ao, deſignabit Antonio: Am, dicet aurum: & Ai, dicet accepi.

Dubitatio.

Solutio.

accepi. Sufficit enim ut figura oſtendat imaginem, ſive ſpeciem dictionis: nam ex illius idea ſtatim memoria recordatur. Hujus exemplum habetur in præcedenti ſchemate, à nona figura incipiendo.

DE FIGURATIONIBUS quorundam nihil ſignificantium, ut ſunt, riſus, cachinni, balatus, boatus, & his ſimilium.

DIcuntur riſus, cachinni, & alia quædam nihil ſignificare, non quòd verè nihil ſignificent, ſed quia hujuſmodi corporis motus nullâ valent verborum vi pronunciari, deſerviunt tamen ad movendũ mentis ideam, pro conceptu aliquo ab ipſis denominato; exempli gratia, ſi in ſermonis diſcurſu, pertractandum erit de ſtultitia riſus, de vanitate loquendi, de immoderata hilaritatis figura, de ovium in campeſtribus delectabili balatu, de mugitu, rugitu, ululatu, ac cæteris ſimilibus: profectò ſatis concinnè memoria recordabitur, ſi apud imagines in locis artis conſiſtentes, aliqua conſtituemus, per quorum ideam, ad ſimplicem ipſorum aſpectum poſsit memoria recordari. Cum nempe de ridendi ſtultitia

Nihil ſignificantiũ reminiſcentia.

erit

erit ſermocinatio, ſufficiens fiet riſus deſignatio, ſi imaginem ipſam in proprio conſiſtentem loco ridere fingemus. Aut ante ipſam ſtultum aliquem nobis notum immoderatè ridentem conſtituemus. Quod ſi per hoc adhuc rudis memoria nullam percipit de riſu ideam, quam ſæpiùs ridere vidimus, coram imagine artis fortiter ridere locabimus: ac ex hujuſmodi immoderati riſus ſpecie ad cachinnorum recordationem faciliimè deveniemus. Hac etiam figurandi methodo poteſt hilaritas, & cujuſcunque immoderatæ lætitiæ ſpecies deſignari. Pro figuratione verò balatus, rugitus, boatus, ac cæterorum ſimilium; quoniam hæc ex brutis deſumpſit humana loquutio: illamet bruta ex quibus hujuſmodi deſumuntur voces, ſi coram imaginibus artis locantur, optimam oſtendent memoriæ reminiſcentiæ ſpeciem, ut pro balatu, ponatur coram imagine, ovis aperto ore hians: pro boatu, bos ore cœlum verſus, elevato atque aperto: pro rugitu, leo: pro ululatu, lupus: pro fremitu, aper: & ſic de cæteris ſimilibus. In manibus autẽ hujuſmodi ſic materialiter fieri nequeunt, & propter hoc oportet artificem ingeniari, ut propter exercitium adeò ſubtiletur memoria, quòd nil ei difficultatis adveniat

adveniat in prædictorum, ac omnium aliorum ſimilium recitatione. At antequam de regulis figurandorum ſermonem faciamus; animadvertat addiſcens, quòd multi in hac arte proficiunt, & multi quidem oleum amittunt, & opus: & hujus ratio non provenit ex artis defectu, & falſitate, ſed ex addiſcentis ingenii ſubtilitate, vel hebetudine. Sunt etenim quidam adeò delicatiſsimi intellectus, qui ad unam præceptoris vocem, & unico præ oculis exemplo poſito, haud tantùm concipiunt quę declarantur, verùm & ex ſeipſis novam inveniunt, & pulchram quidem figurandi rationem. Quibuſdam verò accidit, ut propter ingenii hebetudinem, haud tantùm quæ à magiſtro declarantur vix percipiunt, ſed & ad propriam ſpeculandi rationem deſcendere tentantes, nec aliqualiter proficiunt, nec paululum inventionis habent ad quomodolibet figurandum figuranda. Hinc animadvertat addiſcens, ut ex his quæ ponimus exemplis, ex ſeipſo inventionem ſumat figurandorum, ne injuſtè contemnatur ars. Figurantur igitur prædicta non per propriam ſpeciem, ut fit in imaginibus ſenſatis, ſed per depictam ipſorum imaginem ab aliquo alio deſumptam, verbi gratia, riſus fit ore hominum,

Voces, & corporis motus quomodo figurantur in manibus.

minum, cujus deſignatio non poteſt materialiter figurari, niſi modo ſupradicto, qui modus minimè aptus cenſetur in arte, quæ in manuum figuris exercetur. Et propter hoc eſt pingenda imago riſus in figuris digitorum, deſumpta per metaphorá ab aliquo alio cui eſt nomen riſus. Habemus ſiquidem nos plantam, quæ latinè oriza vocatur, vulgo verò, granum riſum. Ponamus igitur quòd in figura lunæ in primo pollicis ſiniſtræ manus ventriculo poſita, ſit locandus riſus, ſat utique erit, ſi quædam grana ſignentur, ſuper quæ ſit litera majuſcula R, nam per hujuſmodi duo, memoria concipit riſum. Aliquando etiam dimiſſa metaphora, aliquod figurabile figuratur per characterem, quod raro evenit pronunciandum (illa quidē quæ raro occurrunt, faciliùs memoriæ mandantur) ſumuntur autē hujuſmodi figurationes, vel à principio, vel à fine.

A principio nempe hoc modo, cachinnus incipit à c, & a, quorum utrumque facit k, ſignetur igitur in figura, ſcilicet in circulo, vel alia quavis k, quoniam litera hæc, qua raro utimur, reminiſcentiá cauſabit cachiñi: veruntamen oportet ut addiſcens hoc ſæpiùs ſibi præfigat in mente. A fine verò figuratio cadit perfectiſsima, quando ſumpta

prima

prima dictionis litera, figuratur finis dictionis per metaphoram ab aliqua re deſumptá, exempli gratia, balatus benè figuratur per B, cui à dextris, & à ſiniſtris ſint duæ alæ, nam balatus, & B alatus coincidunt. Sic etiam ululatus benè figuratur per V, cui ſupra ſint duæ alæ, nam V, alatus reminiſcentiam cauſat iſtius dictionis ululatus. Et ſic per hujuſcemodi regulam poſſunt omnia his ſimilia facilimè figurari. Prædictorum exemplaria habes in præcedenti ſchemate, à quartadecima figura incipiendo. Nam quæ ſemel ſenſui objiciuntur, faciliùs memoriter retinentur.

DE FIGURATIONIBUS propriorum nominum.

QVod quibuſdam aliquando difficile viſum fuit, videlicet, nomina propria virorum, vel mulierum certis locis per appoſitas imagines figurare, hoc ſemper apud me facilimum exiſtimavi. Nec ſunt ſpernendæ quorundam antiquorum regulæ, quas & neoterici ſæpiſsimè amplexati ſunt: ſcilicet, ut viros, ac mulieres nobis notiſsimas aſſumamus, quorum nomina ſint ejuſdem rationis nominum à nobis recitandorum

Et qu

Et quidem methodus hæc optimæ facilitatis eſt. Si enim nomina recitanda hæc ſunt, Antonius, Franciſcus, Ioannes, Beatrix, Flaminia, &c. ponatur ante imaginem, quam in proprio loco ſtatuimus, vir unus ex nobis notiſsimis, cui nomen ſit Antonius: coram ſecunda imagine ponatur vir alter ex nobis familiaribus, cui nomen ſit Franciſcus: & in tertia locetur alter cui nomen ſit Ioannes, & tunc optima fiet recordatio Antonii, Franciſci, & Ioannis. Coram quarta imagine ſit juvencula, ex his quas aliquando novimus, cui ſit nomen Beatrix: & in quinta imagine, ſit juvencula quædam ex notis, quæ vocetur Flaminia: & tunc recordatio ſtatim eveniet illorum, tùm etiam mulierum. Verùm ſi aliquando accidet, ut imago quæ in ſuo conſiſtet loco, illud nomen quod quærimus habeat, tunc nihil in ipſa imagine fiet: ſed ita nuda, & ſine geſtu, quomodo poſita fuit à principio nomen proprium indicabit. Occurrit autem hic difficultas non parva, de nominibus propriis, quæ non ſunt in uſu, ut ſunt nomina Hebræorum, antiquorum philoſophorum, urbium, montium, fluviorum, locorum, ac cæterorum ſimilium, quorum ſignificationes per vivas amicorum noſtrorum

Propriorum nominum figurationes in imaginibus.

Difficultas.

rum imagines non poſſumus figurare. Sint profectò recitanda nomina hæc. Abraam, Iſaach, Iacob, Ioſeph David, Salomon, Euclides, Hippocrates, Ptolomeus, Roma, Meſſana, Poliſtina, quorum nominum figurandi ſimilitudinem non invenimus. Pro his ergo plures ſunt ſervandæ regulæ, nam figurantur, aut per ipſorum nominum interpretationem, aut per eorundem hominum hiſtorias, aut per eorum virtutes, & officia, aut per ipſorum inſignia. Exempli gratia, Abraam interpretatur, pater multitudinis, cum ergo volumus figurare Abrã, tunc coram imagine artis locabimus ſenem quendam, cui aſtat multitudo infantulorum, ac tota hujuſmodi figuratio ſignificabit Abraam, diciturque talis deſignatio per nominis interpretationem. Iſaac figurari poteſt per hiſtoriam, legimus enim de eo, quod fuit poſitus ſuper ſtruem lignorum, ut in ſacrificium occideretur à patre, ſi ergo ante imaginem artis locabimus puerum ligatum, & nudum ſuper ligna, & ſenem qui gladio arrepto vellet ipſum interficere, tunc ſtatim recordabimur hujus nominis Iſaach, & talis dicitur figuratio ex hiſtoria. Ptolomeus fuit Rex, & Aſtrologus, ſignetur ergo ante

Nomina Hebraica, Græca, et nomina locorum quomodo figurantur.

Supra fol: 206.

ante imaginem artis ſenex cum diademate, & manu dextera teneat ſphæram cum circulis diſtinguentibus eam, & tunc ſtatim reminiſcentia eveniet Ptolomei, diciturq; talis figuratio à virtute, ſive ab officio. Romana civitas pro inſigni habet vexillum in quo tales ſunt ſcriptæ literæ S. P. Q. R. habeat igitur imago ſtans in loco artis vexillum in manu in quo videantur prædictæ literæ, & ſtatim recordatio fiet civitatis Romanæ, diciturq; talis figuratio ex inſigni. Iiſdem regulis figurantur cætera prępoſita nomina, ac alia quæcunq;, talisq; figurationis nulla eſt difficultas, niſi ut ingenietur addiſcens promptam habere figurandorum inventam ſimilitudinem. In figuris verò manuum hæ regulæ ad unguem obſervari nequeunt, ideò una tantùm prædictarum utimur, quàm faciliorem præ cæteris experti ſumus, & talis eſt, quæ per inſigne aliquod reminiſcentiam cauſat. At quia fieri nequit, ut omnia nomina inſigne propriũ habeant, operæ pretium fuit methaphorã figurandi ſumere ex ſimili, verbi gratia, ſi recitanda ſint jam ſupra propoſita nomina, videlicet Antonius, Franciſcus, Iohannes, Abraã, Iſaach, Ptolomeus, Roma, & hujuſmodi ſimilia: utique nulla

 figurarum

figurarum prædictarum valeat ex ſe completè aliquod dictorum nominum ſignificare, nec de hujuſmodi ſic communibus nominibus poſſumus pro unoquoq; proprium habere inſigne, hinc oportet ex nobilioribus figurationis methaphoram aſſumere, & nobiliorum inſignia ponere. Exempli gratia pro Antonio, accipiamus nomen S. Antonii cujus inſigne eſt flamma ignis, eò quod laborantes ſacro igne protegit. Pro Franciſco accipiamus nomen Sancti Franciſci, cujus inſignia ſunt ſtigmata quinq;. Pro Iohanne accipiamus nomen Sancti Iohannis cujus inſigne eſt calix veneno plenus; eò quod infideles venenum ei dederunt bibere, nec nocumentum corpori ſequutum eſt. Cum ergo recitanda occurrent prædicta nomina, ſignetur in figura flamma ignis, & in ſequenti ſignentur vulnera quinque, & in tertia ſignetur calix ex cujus ore exeat ſerpens, & ſtatim recordatio fiet Antonii, Franciſci, ac Iohannis. Hoc etiam modo fit in cæteris nominibus, videlicet, Lucretia, Lucia, Iulia, & ſimilibus. Prædictorum figuratio eſt in præcedenti ſchemate incipiendo à decima ſeptima figura. Item nomina quæ figurari habent ex hiſtoriis, non poſſunt in eiſdem figuris completè deſignari niſ

niſi minuatur hiſtoria, & tunc figuratio erit velut illa quæ habetur per inſigne. Exemplum, ſint recitanda nomina Abraam, Iſaach, & ſimilium per ſuas hiſtorias, utiq; legimus de Abraam, quod ille vicit in bello quinque reges, & munera ſuſcepit à Sacerdote Melchiſedech: & de Iſaach legimus, quòd fuit ſuper ſtruem lignorum oblatus Deo altiſsimo: quæ omnia vix poſſent in figuris artis deſignari, niſi hiſtoriæ minuerentur, hoc modo: pro victoria Abrahæ ponamus in figura ramum palmæ, & pro munere Melchiſedech conſtituamus mitram pontificiam; cum igitur oculus mentis videbit in figura palmam, & mitram, ſtatim recordabitur Abraam. Pro ſacrificio Iſaach ponamus in figura tantùm altaris deſignationem, cui ſupra ſit gladius, & ſtatim recordatio fiet hujus nominis Iſaach. Pro nomine Ptolomei poteſt tantùm ſphæra ſignificari, quæ habetur pro inſigne virtutis ſuæ, & pro nomine Roma ſignentur in figura literæ ex quibus conſtituitur inſigne Romanæ urbis. Per hujuſmodi exempla valebit addiſcens ex ſemetipſo ingeniari, cætera omnia nomina figurare. Verùm oportet ut ſæpiùs in hujuſmodi figurationibus ſe exerceat, ut mens acutior evadat, atque ad

figurandum promptior. Prædictorum tamen nominum exemplaria præcedens ſchema indicabit incipiendo à vigeſima figura.

DE FIGURATIONIBUS illorum, quæ in ordine ſunt ſubſtantiæ incorporeæ, ut Deus, Angelus, Anima.

Supra fol. 205.

PRo figuratione illorum, quæ minimè ad corpoream naturam pertinent, id ante omnia eſt primò animadvertendum, quod nunquam poteſt memoria falli, ſi quæ immaterialia ſunt ſecundùm naturam, materialiter apud locorum imagines figurantur, & propter hoc quæ immaterialia ſunt, materialiter oportet in arte figurari, cujuſmodi eſt Deus, Angelus, Anima: figuratur autem Deus vel à nominis interpretatione, vel ab uſu, quo in ſacris imaginibus depingi ſolet. A nominis interpretatione primùm, pro quanto Deus interpretatur videns, quia ūnico intuitu præterita videt, præſentia, atq; futura, oportet alicujus videntis perfectiſſimè aſſumere figurá, hoc autē tali ſigno poteſt deſignari: videlicet, fingatur in idea monſtrum cui duæ ſint facies, ſibi invicem oppoſitæ ad ſimilitudinem ſtatuæ illius antiquiſſimi Iani, quem antiqui duas facies habentem

Immaterialia materialiter figurantur.

habentem arbitrati ſunt, ac per hujuſmodi figurationem reminiſcentiam habebis videntis Dei. Alio modo poteſt figurari, & ſen ſatiùs, per hujuſmodi nominis interpretationem, ſcilicet pro perfecto viſu habeatur in idea ante imaginē loci ſtatua illius Argi, de quo dixerunt poëtæ centum habuiſſe circa caput oculos, nam talis figuratio altiſsimi Dei videntis reminiſcentiam cauſabit. Verùm quia nunquam Argum illum temporibus noſtris vidimus, ut ſenſatior fiat figuratio, aſſumatur pavo avis, cui eſt tota oculata cauda, cujus oculi Argum dixerunt poëtæ fuiſſe, nam ex multitudine oculorum in cauda pavonis, apertiſsima Dei videntis reminiſcntia cauſabitur. Solent etiam & noſtri temporis pictores Deū figurare in perſona cujuſdam glorioſi ſenis, atqui hujuſmodi figuratio optimam Dei reminiſcentiā cauſat, cum ſenem ante loci imaginem fingimus, glorioſis, ac ſpecioſis opertum veſtibus. Hoc etiam modo æterni Patris perſona figuratur. Verbum Dei, id eſt Filius Dei, in infantulo deſignatur ſpecioſiſsimis veſtibus decorato. Spiritus ſanctus, pluribus poteſt modis figurari, videlicet in flamma ignis, quia ſic in die Pentecoſtes apparuit,

in columba, quia tali figura decoratus ſedit ſuper Chriſtum in Iordane, & aliis quàm plurimis figurationibus, ſecundùm quas hominibus apparere dignatus eſt. Angeli aut figurátur ab officio, vel ab uſu pictorum; ab officio ſic; Si Angelus de quo nomen quærimus ſit Vriel, aut Raphael, aut Barachiel, &c. tunc oportet ſcire quod Vriel, ignis Dei interpretatur; habeat ergo imago loci thuribulum vivis carbonibus plenum, nam præſuppoſito quod ignis in thuribulo eſt Deo ſacratus, recordatio evenit de igne Dei, ex quo excerpere poteſt facillima reminiſcentia nominis Vriel. Raphael interpretatur medicina Dei, quia Angelus hic, medici officio functus eſt in Tobiam cæcum; fingatur ergo in loco ſuo imago cæca, & juvenis pulcher aſtans, quaſi cæco liniens oculos, & hujuſmodi deſignatio recordationem miniſtrabit nominis Raphael. Barachiel juſtitia Dei dicitur, pro cujus figuratione ſufficit ut imago artis ſtateram habeat in una manu, & enſem in altera. Hujuſmodi regulis poſſunt & dœmones figurari, qui ſpiritus ſunt angelici, unuſquiſque ſecundùm ſui nominis interpretationem, vel ſecundùm pictorum conſuetudinem. Verùm ſæpiùs pro figuratione dœmonum in genere,

Supra fol. 206.

Supra fol. 207.

in genere, pro Luciferi nomine, ſerpentem coram imagine conſuevi fingere; eò quod ſerpens dicitur Satan in ſcriptis ſanctis. Figurationem autem animarum à pulchritudine ſumere conſuevi, & puellulam quam pulcherrimam noveram, coram artis imagine ſæpè præpoſui, ad cujus ideam recordatio facta fuit animæ promptiſsima. Hiſce utique exemplis perfectiſsimè poterit artis ſectator prædicta, ac cætera in genere incorporeæ ſubſtantiæ poſita, figurare. Acutior verò, ac ſubtilior methodus eſt pro figuratione prædictorum in manibus indaganda: nam oportet in omnibus, tùm materialibus, id quod ſubtilius, & diminutius eſt invenire. Hinc pro Dei figuratione oportet aſſumere id quod Divus Iohannes inquit in ſua prima canonica; quod Deus lux eſt. Si lux, oportet diſtingui, hoc non poteſt fieri niſi per radios, radius enim eſt lucis pars diminutior, ſi igitur radius deſignabitur in ſuperiori parte figuræ, tunc ille Deum ſignificabit, vel æternum Patrem. Si radius erit in inferiori parte deſignabit Filium. Si verò tres radii in figura erunt, habebit Spiritus Sancti figurationem. At pro ſanctiſsima Trinitate ſufficit in figura triangulus. Angelorum autem figurationem à nominis ſimilitudine

Supra fol. 205. *Deus pater.* *Filius.* *Spiritus S.* *Trinitas. Sup. f. 206.* *Angeli.*

militudine metaphoram ſumere conſuevi. Nam duæ lineæ rectæ in plano figuræ artis coincidentes faciunt angulum, ſi ſunt lineæ plures, etiam plures, angulos conſtituunt: inter Angelum, & angulum, ac etiam Angelos, & angulos maxima eſt nominum ſimilitudo, cum ergo angulus ex duabus lineis in figura deſignabitur, utique facilimè ex eo Angeli reminiſcentia fiet: & ſi plures angulos ex pluribus lineis mens in figura videbit, ſtatim plurium Angelorum recordationem habebit. Prædictorum exempla in primo ſequenti ſchemate deſignantur, à prima pollicis figura incipiendo. Angelorum autem nomina infra angulum per primam nominis literam poſſunt deſignari. At pro dæmonum imaginibus, ſæpiſsimè figura uſus ſum nigra, quæ mihi & dæmones deſignat, & noctem, & tenebram, & his

Animarum ficto. ſimilia. Animæ fictionem pluribus expertus ſum modis, ſed quia radix nominis ejus ex illis duobus Hebraicis vocabulis profluit נשמתחיים niſcmath chaiim, id eſt, ſpiraculum vitæ, nunquam ſimilitudinem illius vocabuli variare volui, & pro niſcmath, nexum in figura deſignare conſuevi, unde ex acquiſito habitu, cum nexum in figura video, ſtatim animæ recordor. Hujus nexus exemplum

exemplũ eſt in ſequenti ſchemate, figura ſeptima. Tali igitur ordine incorporea omnia figurantur, ſed niſi artis ſectator in hujuſcemodi fictis figurationibus ſæpiùs aſſueſcat, vix proficere poterit: ex frequentatis enim actibus, oportet artis habitum adipiſci.

DE FIGURATIONIBUS illorum entium, quæ media ſunt inter corporea, & incorporea, ut ſunt Entia mathematicalia.

QVæ ad Mathematicam ſpectant, communiori diſtinctione quatuor diſtinguuntur partibus, aut enim ſunt ex Arithmeticis, aut ex Geometricis, aut ex Aſtrologicis, aut ex Muſicis. Quæ ad Arithmeticam pertinent, ſunt numeri illi, qui cardines numerorum dicuntur, ſcilicet unus, duo, tres, quatuor, & reliqui. Horum numerorum apud Ægyptios erat ſignificatio ab uno uſque nonagintanovem in ſiniſtra manu, cum verò centenarius erat ſignificandus, demiſſa ſiniſtra fiebat tranſitus ad dexteram. Qui hujuſmodi ſignificationibus utitur apud imagines locorum artis; nequaquam errare poſſe conjicio. Verùm

quò

quò figuratio materialior, eò mens eſt in apprehenſione facilior, nam craſsiora, & corpulentiora fortiùs movent ſenſum, & inde ſumat cogitativa phantaſmata. Atque ob id numeros apud imagines aliter figurare conſuevi, quàm per antiquam manuum inverſionem, & geſtum.

1\. Pro unitate ſignanda, imago artis manum dexteram elevat, & pollice cœlum oſtendit, eo modo quo & Turcæ fidem ſuam ſolent adjurare.

Numerorū figurationes Sup. fol. 96.

2\. Pro dualitate duo brachia elevat imago ſurſum verſus, manibus nudis nihil ſignificantibus.

3\. Pro ternario tripoda poſui.

4\. Pro quaternario figuram quadrangularem ligneam, veluti formam illam qua lateres conficiuntur.

5\. Pro quinario anguem locavi in manu imaginis, capite aliqualiter inclinato, & cauda tantiſper erecta, ut figuram faciat literæ 5. quæ quinarium numerum arithmetico uſu deſignat.

6\. Pro numero ſenario frequenter anguem poſui, capite apprehenſo, atque incluſo in manu imaginis, & cauda in orbem ducta, ut aptè figuram indicet literæ 6. quæ arithmetico uſu ſenarium deſignare ſolet.

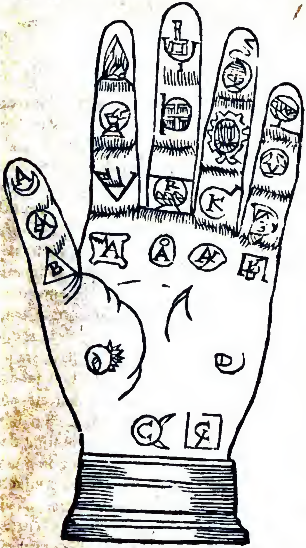
7\. Pro ſeptenario, aptavi coram imagine ſedem, nam à ſede ad ſeptem fit facilis commutatio, expertus enim ſum optimè recordationem

dationem fieri à vocabuli ſimilitudine. Pro
numero octonario circulum poſui in manu 8.
imaginis ex metallo illo quod nos octonem
vulgò vocamus, per octonem enim remi-
niſcentia cauſatur octonarii. Pro noyenario 9.
artificiale aliquod novum poſui, ſed facilior
evenit recordatio ſi novem ova in vaſe no-
vo ponuntur coram imagine. Pro denario 10.
crucem, pro centenario lunam dimidio or-
be cæſam, pro millenario mala poma, quæ à
nobis vulgo mila vocantur, & ſic de cæteris
numerorum ſpeciebus, eſt propriam inve-
nire figuram. Geometrica per regulam qua
in commenſurationibus ſuis fabri utuntur
deſignavi. Aſtronomica per ſphæram: &
Muſicalia, aut per inſtrumentum pulſus ſe-
cundum cujuſque generis muſicorum ſimi-
litudinem, aut per librum figuris ornatum
muſicalibus, ac ſatis hujuſmodi figuratio
talium entium placuit. In figuris autem
manuum alio figurandi modo utimur, nam
columnam accepi pro unitate, anguem pro
binario, triangulum pro ternario, quadran-
gulum pro quaternario, pentangulum pro
quinario, hexangulum pro ſenario, roſam
geometricam pro ſeptenario, corpus cubum
pro octonario, circulum pro novenario, cru-
cem pro

Mathematicarum rerum figurationes.

Supra fol: 218.

cem pro denario, dimidium lunæ pro centenario, M. majuſculum pro millenario, & cum eiſdem figuris deſignantur cæteræ numerorum fractiones, & compoſitiones. Sequens ſchema hæc omnia indicabit ab octava figura incipiendo. Geometrica per lineam figuravi in medio figuræ, Aſtronomica per ſphæram, & Muſicalia per notas muſicales in figura depictas. Si artis ſectator in hujuſmodi figurationibus ſe exercuerit, ac figuratorum recitationibus experimento comperiet quantæ ſit utilitatis ars; haud enim ſine frequenti exercitio acquiri poteſt artis perfectio.

Hac manus ſupra p.314. & illa hic locari debuiſſet, quem errorem ex conformitate ortū Lector benigne vertat rogamus

Digitized by Google

DE FIGURATIONIBUS illorum, quæ ad ſubſtantiam materialem pertinent, & ad accidentia.

Subſtantiæ materiales & accidentia quomodo figurantur.

MAteriales ſubſtantias infra cœlum conſpicimus, ac paulò ſupra illas enumeravimus, qua potuimus brevitate in cœleſtibus elementis, atque elementatis rebus, quorũ omnium facilima eſt apud imagines locorum artis ſignificatio. Quò enim materialiora ſunt entia, eò facilioribus figurationibus exponuntur, quorum aliqua tantùm pro addiſcentis exemplo ponemus. Cœlum, & totus orbis, per pilam magnam, in manu imaginis artis deſignatur. Circuli cœlorum per materiales circulos, motus cœlorum per rotas mobiles, & ſidera per eorum figuras materialiter fictas: quod & difficile non erit, nam & in mercatorum, atque artificum officinis, cœleſtium ſiderum figuras aliquando videre contingit, ex quorum idea facilima eſt eorum in mente figuratio. Item elementa omnia & mineralia, & plantæ, & animalia quæque, non aliter figurari debent, quàm in propria natura conſiſtunt. Difficultas autem poſſet eſſe apud aliquos circa ſignificationes accidentium,

tium, nam quædam accidentia corporalia, ſunt, quædam verò ſpiritualia: corporalia quidem ut ægritudo, albedo, nigredo, & ſimilia: ſpiritualia, ut intentio, cogitatio, ſapientia, virtutes morales, & theologales &c. quorum omniū figuratio fit per ſubjectum cui talia accidentia inhærent, ut ægritudo figuratur per hominem ægrum, albedo per nivem, nigredo per Æthyopem, cogitatio per religioſum contemplantem, Sapientia per doctorem aliquem ex nobis notis, Fortitudo per amicum frangentem columnam, Prudentia per ſerpentē, & ſpeculum Temperantia per vas temperati vini, & Iuſtitia per hominem habentem enſem, & ſtateram. Sic ergo nil eſt in orbe, aut ſub conſideratione cadit intellectus, quod non poſsit talibus figuris deſignari; ut omnium poſsit fieri recordatio. Quæ omnia per ſupra dictas regulas poſſunt etiam in manibus figurari. At hîc unum animadvertendum advenit, pro totius operis complemento, ſcilicet, quod loca ſenſibilia, quibus ars fit per imagines, multiplicari, & minui, ſecundûm capacitatem univerſalis loci artis: ſed loca, quibus ars innititur in manibus poſſunt benè multiplicari, ſed non minui: ſunt enim in utraque facie manuū loca nonaginta duo, mul-

Locorum multiplicatio in manibus.

tiplicantur autem in infinitum, ſecundum diverſitatem colorum, & ſignorum quibus manus ſignificantur, & ornantur. Quod quomodo debeat intelligi, paucis verbis dicam. Accepi ego aliquando librum, quem pluribus decoravi manibus & figuris, oſtendentibus facies ambarum manuum in quibus figuras ſemper eaſdem poſui, manuum autem facies quatuor pro prima vice albæ erint, juxta naturam paginæ, pro ſecunda vice nigræ, pro tertia rubeæ, & ſic ſemper diverſificavi colores in libro, ut per ſenſum fieret facilis apprehenſio in intellectu. Cum autem defecerunt colores, ſupra quatuor facies manuum deſcripſi aliqua ſigna, ſcilicet, in primis quatuor faciebus coronam, in ſecundis lilium, in tertiis avem, & ſic variando ſigna, facta fuit variatio manuũ, & multiplicatio locorum. Multa quidem & alia eſſent dicenda pro artis facilitate, ſed ne fiat nimis vulgaris, ut etiam ea cerdones, & cetarii utantur, quæ dicta ſunt ſufficiant: nam quæ ſubticentur, oretenus enucleanda decrevi, & eo maximè, quod quæ ad artis perfectionem neceſſaria ſunt, per prædicta completiſsimè declarata conſiſtunt.

EROTE-

EROTEMATA
De Arte Memoriæ ſeu Reminiſcentiæ, Quibus

Ea, quæ hactenus de Memoria tàm naturali juvanda, quàm artificioſa acquirenda, à doctiſſimis quidem viris, nimis tamen obſcurè, atq; involutè fuerunt pertractata, nunc in gratiam Studioſæ Iuventutis, tàm clarè & perſpicuè enucleantur, ut porrò etiã ipſis pueris poſſint eſſe uſui.

Authore.

IOH. SP. HERD.

Quid eſt Memoria?

ESt comprehenſio eorum, quę præterierunt, quorum adhuc aliquid præſens ſenſu detinetur. Vel: Eſt retentio & poſſeſsio atq; conſervatio eorum, quæ mens noſtra percepit. Vel: Eſt quod- *Definitio memoriæ. Sup. fol: 1.*

Digitized by Google

dam naturæ munus, quo omnis diſciplina conſtat & augetur. Vel: Eſt omnium ſcientiarum reſervaculum & cuſtos. Hinc à Quintiliano theſaurus eloquentiæ appellatur.

Quotupelx eſt Memoria?

Diviſio Memoriæ.

Duplex: Naturalis & Artificioſa.

Quid eſt Memoria naturalis?

Memoria Naturalis quid? *Sup. fol. 4.*

Eſt quæ animis noſtris inſita eſt, & ſimul cum cogitatione nata, ſine artis introductione. Hanc Quintilianus in pueris laudat. Sic enim ait: *Præcipuum ingenii ſignum in pueris memoria eſt.*

Sup. fol. 3.

Ejus duplex eſt virtus, ſcilicet facilè percipere, & fideliter continere.

Poteſtne naturalis memoria eſſe perfecta?

Nemo mortalium eam unquam habuit, aut habebit perfectam. Quantò enim naturalis memoria eſt hebetior, tantò ad artificioſam imbecillior. Contrà, quantò naturalis eſt vegetior, tantò ad artificioſam expeditior. Quemadmodum enim ex natura primùm mediocriter pingentes, arte percepta, evadunt egregii pictores: ita qui naturali pollent memoria, arte percepta, mirabilem

rabilem conſequuntur memorandi virtutem. Ait enim Cicero: *Memoria non ſolùm à natura proficiſcitur, ſed etiam habet plurimum artis, & induſtriæ.* Et rurſus: *Simonides inveniſſe fertur, ordinem eſſe maximè, qui memoriæ lumen afferret. Itaque iis, qui hanc partem ingenii exercerent, locos eſſe capiendos, & ea, quæ memoria tenere velint, effingenda animo, atq; in his locis collocanda: ſic fore, ut ordinem rerum, locorum ordo ſervaret, res autem ipſas rerum effigies notaret, &c.* *Cic. lib. 2. de Orat.*

Quid eſt memoria artificioſa?

Eſt quam confirmat inductio quædam, & ratio præceptionis. Vel: eſt diſpoſitio imaginaria rerum ſenſibilium in mente, ſuper quas memoria naturalis reflexa commovetur & adjuvatur, ut priùs apprehenſa faciliùs, diſtinctiùs & diutiùs valeat recordari. *Memoria artificioſa quid? Sup. fol: 5.*

Ad quid valet artificioſa memoria?

Ad duplicem retentionem, permanentem ſcilicet, & tranſitoriam.

Retentio permanens eſt, per quam aliquam ſcientiam ordine traditam, perpetuò memoriæ commendamus.

Retentio tranſitoria eſt, per quam Doctor lectionem, aut diſputationem, Con-

Z 5 cionator

cionator Concionem, Advocatus cauſam ſuam, ad modicum tempus memoriæ commendat.

Quot accidunt memoriæ?

Corruptio, diminutio & ablatio. Aliquando enim, corrumpitur memoria, aliquando diminuitur, aliquando penitus auſertur. Corrumpitur, quando ſcilicet rerum præteritarum obliviſcimur. Diminuitur, quando accedunt paſsiones, ægritudines, & certi morbi: auſertur, quando vehementer læditur cerebrum, aut ejus aliqua pars.

Quis memoriæ artificioſæ inventor. Cic. lib. 2. de Orat. Sup. fol: 8.

Quis fuit inventor artificioſæ memoriæ?

Simonides. Sic enim ait Cicero, lib. 2. de Orat. *Simonides cùm cœnaret Crannone in Theſſalia, apud Scopam, fortunatum hominem & nobilem, ferunt nunciatum ei, ut prodiret: juvenes ſtare ad januam duos quoſdam, qui eum vocarent, ſurrexiſſe illum ipſum, prodiſſe, vidiſſe neminem. Hoc interim ſpacio conclave illud, ubi epularetur Scopas, concidiſſe. Ea ruina ipſum oppreſſum cum ſuis interiiſſe, quos cùm humare vellent ſui, nec poſſent obtritos internoſceſcere ullo modo: dicitur Simonides, ex eo quòd meminiſſet, quo eorum loco quiſque cubuiſſet, demonſtrator uniuſcujusq; ſepeliendi fuiſſe. Hac tum re admonitus*

nitus inveniſſe fertur ordinem eſſe maximè, qui memoriæ lucem adferret.

Qui fuerunt hujus artis memoriæ ſtudioſi?

Memoriæ artificioſæ cultores.

a Simonides (ut jam dictum eſt) hanc artem primus excogitavit, quàm cum Themiſtocli quidam obtuliſſet, ille reſpondit, oblivionis mallem: nam multa memoro, quæ nollem, oblivisci non poſſum, quæ vellem. *b* Eundem tamen tradunt, hujus artis adminiculo intra annum optimè locutum eſſe Perſicè. *c* Mithridatem verò viginti duas linguas calluiſſe.

d Craſſum item prædivitem illum, cùm Aſiæ præeſſet, quinque Græcorum linguas ſic tenuiſſe, ut qua quiſque apud eum lingua poſtulaſſet, eâdem jus ſibi redditum ferret.

e Cyrus dicitur hoc ſtudio omnium militum tenuiſſe nomina. *f* Seneca teſtatur, ſe adjumento hujus artis, in lectione magiſtri ſui, duo millia vocabulorum memoriæ commendaſſe, quæ lectione finita, eo ordine, quo dicta erant, & retrogrado, memoriter recitaverit.

g Cyneas miſſus à Pyrrho legatus ad Roman. poſtero die novus homo & ſenatum & omnem circumfuſam plebem ſuis nominibus ſalutavit.

a Cic. l. 4. Academ. Quæſt. S. f. 9 b Plutarch. in vita Themiſtoclis. Sup. fol: 11. c A Gellius lib. 17. c. 17. Plin. lib. 25. c. 2. Sup. f: 11 d Val. Max. lib. 8. c. 7. e Fab. lib. 10 c. 2. Sabell. lib. 10. c. 9. Sup. fol: 11. f Seneca l. 1. Declam. Sup. fol. 17. Muret. lib. 3. Var. c. 1. g Plin. l. 7. ca. 24. Plutarch Pyrrho Solin. c. 7. Cic. lib. 1. Tuſc. quæſt. Seneca in Prologo declam. ſ. f. 18.

 Car-

h Cic. l. 3. de Orat. S. f. 12
i Plin. Solin. Cic. locis allegatis. Sup. fol. 10. et 16.
k Sabel. l. 7. c. 7.

h Carneades plurimùm & *i* Metrodorus, plurimùm & Cicero, qui hac arte nomen ſuum adeô inſigne reddidit, ut à pleriſque viris aureum eloquentiæ flumen ſit appellatus, ejuſque *k* nomen pro eloquentia in ora hominum abierit. Noſtro autem ſeculo conſumatiſsimus fuit in hac arte, clariſsimus vir Petrus Ravennas, Vtriuſque Iuris Doctor: ut & *l* Iohannes Coletus, Theologiæ & Iuriſpr. D. & alii.

Sup. fol. 29.
l Chr. Wirſung. lib. 1. c. 12. §. 1.

Quis eſt effectus memoriæ?

Fab. Quintil.
Effectus memoriæ quis?

Res vetuſtas, ut Quintilianus ait: ex longo intervallo repetitas, rurſus reddere & offerre. Nonne, inquit, *hæc mira varietas eſt memoriæ; excidere proxima, inhærere vetera, heſternorum oblivisci, exacta pueritiæ recordatio.*

Quis eſt fructus memoriæ?

Fructus memoriæ quis?
Verba Ciceronis l. 2. de Oratore.

Tenere quæ didiceris, quæque ipſe cogitaris: omnes fixas eſſe in pectore ſententias, omnemq; deſcriptum verborum apparatum. Ita audire, vel eum, unde dicas, vel eum, cui reſpondendum ſit, ut illi non infundere in aures orationem, ſed in animo videantur inſcribere. Itaq; ſoli qui memoria vigent, ſciunt, quid & quatenus, & quomodo dicturi ſint, quid cui reſponderint, quid ſuperſit: iidemq; multa ex aliis audita meminerunt. Vidit enim hoc prudenter Simonides, ea maximè animis

animis effingi noſtris, quæ eſſent à ſenſu tradita atq; impreſſa. Hæc Cicero.

Diſtántne Intellectus, Ratio, Senſus, Opinio, & Memoria?

Maximè. Intellectus res concipit & apprehendit: Ratio diſcernit: Memoria tenet & conſervat. Item, ſenſus eſt præſentium, opinio futurorum, Memoria præteritorum.

Quid obſtat memoriæ?

Vſus literarum. Nam *quæ ſcriptis repoſuimus, ea velut cuſtodire deſtinamus, & cum ſecuritate dimittimus*, teſte Quintiliano.

Quibus rebus conſtat artificioſa memoria?

Sicut tabula conſtat cæra & literis: ſic memoria artificioſa conſtat locis & imaginibus. Loci ſunt tanquam charta, vel tabula, quibus res inſcribuntur. Imagines ſunt characteres, & ſimilitudines rerum, quas memoriæ commendare volumus. Vtimur ergò locis pro cæra, & imaginibus, pro literis. Imagines ſicut literæ delentur, loci ut cæra remanent. *Quemadmodum enim, qui literas ſciunt, poſſunt id, quod dictum eſt, ſcribere, & ea, quæ ſcripſerunt, recitare: Ita, qui μνημο-* *Lib. 3. ad Heren.*

vivâ didicerunt, poſſunt hac arte, quod audiverunt, in ſuis locis collocare, & ex iis memoriter pronunciare. Breviter, ſicuti locis pro cæra, ſic ſimulacris, hoc eſt imaginibus pro literis utimur, teſte Cicerone.

DE LOCIS

Quotuplicia ſunt loca?

Supra fol: 67.110.184 Duplicia: naturalia & arte fabricata: hoc eſt, locorum quædam conſtituit natura, quædam excogitantur ingenio.

Quæ ſunt loca naturalia?

Supra fol: 186. et 187. Montes, prata, agri, ſylvæ, rupes, valles, fontes, ſtagna, fluvii, & his ſimilia. His rarò utimur.

Quæ ſunt loca arte fabricata?

Hæc ſunt in triplici differentia: Quædam ſunt loca maxima: ut, monaſteria, collegia, templa, domus. Quædam majora: ut, cubilia, triclinia, refectoria. Quædam minora: ut, parietes, anguli, feneſtræ, januæ.

Quid de locis cæleſtibus ſentiendum?

Quintilian. de Metrodoro ait: Habeat ſibi ſua loca, nos ſimpliciora tradimus. Hic enim Metrodorus habuit 360. loca in duodecim

decim ſignis circuli Zodiaci. Sed vanitas fuit, atque jactatio, circa memoriam ſuam arte potiùs, quàm naturâ gloriantis.

Quid autem de locis imaginariis?

Loca imaginaria prohibentur incipientibus. Non enim debemus imaginationem addere imaginationi.

Quid verò de locis triangularibus?

Loca triangularia ſunt inutilia, propter notationem quinti loci.

Quibus ergò locis utendum eſt?

Locis illuſtribus, explicatis & modicis intervallis.

Da conditiones locorum.

1. Plures loci eſſe debent. Vt plures imagines collocare poſſimus, locis abundare oportet, ait Cicero: *Qui multa voluerit meminiſſe, multa ſibi loca comparet. Oportet multos comparare locos, ut in multis locis, multas imagines collocemus.* *Lib. 3. ad Her.*

2. Loca inter ſe non ſint nimiùm vicina, aut nimiùm diſtantia. Vicinitas enim locorum memoriam turbat: nimia diſtantia promptitudinem memoriæ impedit: Porrò ſicut nimia dilatatio, ita nimia compreſſio nocet. Cavendũ igitur, ne nimiùm dila-

tata,

tata, fuſa ac vaga, incerta, anceps, & ignara mens fluctuet. Quod ne contingat, oportebit loca, quæ ſumpſeris egregiè notare, ut perpetuò nobis hærere poſsint.

3. Loca non ſint nimis lucida, neq; nimis obſcura, ne tenebris hebetentur, aut nimio ſplendore memoriam turbent.

4. Loca ſint optimè nota. Notitia locorum neceſſaria eſt; ex memoria enim locorum, dependet imaginum memoria.

5. Loca non ſint nimis alta & ſublimia,
Sup. fol. 155 ſed ut homines pro imaginibus poſiti, loca tangere poſsint.

6. Loca ſint in parte quieta, quantum fieri poteſt, ſita, ut & re & nomine poſsint imaginum rationi correſpondere.

Sup. fol. 157 7. Locorum ſimilitudo vitanda eſt. Sic enim ait Cicero: *Si quis multa intercolumnia ſumpſerit omninò ſimilia, turbabitur ſimilitudine, ut ignoret, quid quoq; in loco collocârit.* Accidentalis loci differentia cauſat bonam diſſimilitudinem unius loci majoris ab alio, ut videri poteſt in duabus januis, quæ vel per magnitudinem, vel per colorem, vel per poſitionem differunt.

8. Loca debent eſſe ordinata. Quidam putant in arbitrio eſſe locantis incipere à dextra vel ſiniſtra. Capnio & Ravennas

conſue-

conſueverunt locos ordine locatos, à ſiniſtra recenſere ad dexteram.

9. Quintus locus ſignandus eſt, ſitque quinarius unus diſtinctus ab alio: ita ut primo quinario ponatur crux aurea: in ſecundo, manus argentea: in tertio, roſa purpurea: in quarto, lilium, &c. Quintilianus & Cicero, quintum quemque locum notandum commemorât, quod nobis aulas & cubilia intrantibus facilè fiet. Quinti ergò loci minoris ſignatio utilis eſt. Nam dum quintum locum egregiè ſignabimus, locorum numerum in promptu habebimus.

10. Loca à nobis conſtituta, ter aut quater, in menſe repetantur, ut eò fortiùs imprimantur, Repetitio enim locorum nullo pretio emi poteſt. Loci debent eſſe nobis præſentiſsimi, quod nullo pacto fieri poteſt, niſi per eorum frequentem & aſsiduam meditationem. Hinc Mantuanus dixit: *Sæpè recordari medicamine fortius omni.*

DE IMAGINIBUS.

Quid ſunt imagines?

Sunt notæ & formæ quædam, & ſimilitudines earum rerum, quas meminiſſe volumus. *Sup. fol. 65.*

Quot

Quot ſunt diviſiones imaginum?

Tres.

Quæ eſt prima imaginum diviſio?

Quædam ſunt firmæ, & ad movendum idoneæ: ut ſunt res magnæ, incredibiles, inviſæ, inauditæ, novæ, raræ, admirabiles, habentes ſingularem, vel venuſtatem, vel turpitudinem· Vel quæ ſunt ridiculæ, vel deflendæ. Quædam ſunt infirmæ & imbecilles, quæ vix excitare memoriam poſſunt; ut ſunt res parvæ, uſitatæ, quotidianæ. Nam juxta naturam, quantò res animũ noſtrum minùs commoverit, tantò citiùs labitur ex memoria. Contrà, quantò fortiùs moverit, tantò diutiùs & firmiùs memoriæ permanebit impreſſa.

Supra fol: 150.

Quæ eſt ſecunda imaginum diviſio?

Imagines aliæ ſunt rerum, aliæ verborum.

Res ſunt duplices: viſibiles & inviſibiles, corporales & incorporales.

Corporalium, aliæ ſubſtantiæ, aliæ accidentia. Voces ſimiliter ſunt duplices, quædam notæ, quædam ignotæ.

Quæ eſt tertia diviſio imaginum?

Imaginum, aliæ ſunt ſimplices, ut dictionum,

ctionum, aliæ compoſitæ, ut ſententiarum.

Quæ ſunt imagines dictionum?

Quando unaquæque figuratur ſpeciali imagine, ut homo, equus, aſinus, ſuas habent imagines.

Quæ dicuntur imagines ſententiarum?

Quando rem geſtam, aut orationem ex pluribus dictionibus compoſitam, aut totam ſententiam, hiſtoriam, fabulam, vel carmen una imagine, vel pluribus comprehendimus: ut, quælibet plaga Ægypti habet ſuam imaginem, vel ranas, vel locuſtas.

Da conditiones imaginum?

1. Omnis imago debet eſſe mirabilis, jucunda, ridicula, crudelis, aut alia inſigni paſsione adfecta. Tales enim imagines plus movent memorátem, & fortiùs imprimuntur. Supra fol. 152.

2. Imagines non debent eſſe otioſæ. Quæ enim exercitio carent, parùm vel nihil movent. Supra fol. 150.

3. Imagines debent eſſe propriæ, ut rem memorandam repræſentent. Hinc diſsimilitudo imaginum vitanda eſt.

4. Multæ imagines non debent eſſe in uno eodemque loco, Generant enim confuſionem,

fuſionẽ. Multæ tamen imagines unam rem ſignificantes, poſſunt poni in uno loco: ut, pro bello, plures homines bellantes.

5. Imagines inventæ ſunt propter res memorandas, ſicut loca propter ordinem.

6. Imagines debent ſæpiùs repeti, ut eò Sup. fol. 153 firmiùs imprimantur. Debilitas enim impreſsionis impedit memoriam.

7. Cùm ad quinarium perveneris, repete in eo locata, Et cùm ad denarium perveneris, ambos quinarios repete, ut ſuprà dictum eſt de locis.

8. Si materia locata ampliùs uti nolueris, omnes imagines locatas dele. Non repetitæ enim delentur & pereunt. Tantùm de locis & imaginibus.

DE PRAXI ARTIS MEMORIAE.

Quo pacto locanda eſt materia memoranda?

Omnis dictio, vel materia memoranda locetur,

aut per { Similitudinem, Comparationem, Figmentum, Inſcriptionem, Colligantiam.

Sic

Sic enim ſcribit Quintilianus: *Opus eſt locis, quæ vel finguntur, vel ſumuntur imaginibus, vel ſimulacris, quæ utiq; fingenda ſunt.* Et rurſus: *Senſus non eandem imaginem quàm res habent, cùm alterum fingendum ſit.* Et rurſus: *Quædam nullis ſimulacris ſignificari poſſunt: ut, certè, conjunctiones, &c.*

Generalis partitio dictionum.

Omnis dictio aut eſt
- *Ignota: hæc locatur, vel per figmentum, vel inſcriptionem.*
- *Nota: aut res eſt*
  - *Inviſibilis: hæc locatur, per figmentum aliquando per inſcriptionem, aut per comparationem, ut juſtitia.*
  - *Viſibilis quæ vel eſt*
    - *Accidens: hæc locatur per ſuum ſubjectum principalius, ut albedo per nivem, lilium, cretam: nigredo, per corvum carbonem, &c.*
    - *Subſtantia & ea vel*
      - *Inanimata, ut lapis, ſecuris: hæc locatur, per perſonam agentem aliquid cum tali re.*
      - *Animata, quæ vel eſt nomē*
        - *Commune: hoc locatur per perſonam notā.*
        - *Proprium: ſic locatur Petrus cum clavibus, Paulus cū gladio, Ioannes cum calice.*

Quomodo locatur dictio per ſimilitudinem?

Cùm pro ea imaginem, ſive idolum, in certo loco conſtituimus. Sic enim ait Quintilianus: *Non eſt inutile, quò faciliùs hæreant, aliquas apponere notas, quarum recordatio excitet memoriam.* Nemo enim ferè tam infelix, ut quod cuique loco ſignum deſtinaverit, neſciat, ut, ſi erit tardus ad hoc, eo quoque adhuc remedio utatur, ut ipſæ excitent notæ. Hinc eſt ex illa arte non inutile attendere ſigna ad eos, qui exciderunt, ſenſus, utpote ancoram, ſi de navigatione dicendum eſt, ſpiculum, ſi de prælio. Multum enim ſigna faciunt, & ex alia memoria venit alia, ut cùm translatus annulus vel alligatus, commoneat nos, cur id fecerimus. Hæc magis adhuc aſtringunt, quoniam memoriam ab aliquo ſimili transferunt ad id, quod continendum eſt, ut in nominibus ſi Fabius fortè ſit tenendus, referamus ad illum Cunctatorem, qui excidere non poteſt, aut ad aliquem amicum, qui idem vocatur Fabius.

Quotuplex eſt ſimilitudo?

Duplex: Rerum & verborum.

Rerum ſimilitudines exprimuntur, cùm ſummatim

ſummatim ipſorum negotiorum imagines comparamus.

Verborum ſimilitudines conſtituuntur, cùm uniuſcujusque nominis & vocabuli memoria imagine notatur. Rei totius memoriam ſæpè unâ notâ & imagine ſimpliciter comprehendimus. Cum autem verborum ſimilitudines imaginibus exprimere volemus, plus negotii ſuſcipiemus, & magis negotium noſtrum exercebimus. Facilior eſt rerum imaginatio, verborum autem difficilior. Oportebit igitur in hac ſecunda memoria naturalem crebrò exuſcitare, ut vocabulis poſitis, ipſi nobiſcum tranſeamus bis aut ter eundem verſum, ſeu vocabulorum ordinem: deinde cum imaginibus verba exprimamus. Hoc modo naturæ ſuppeditabitur doctrina.

Quales debent eſſe ſimilitudines?

Sint ſimilitudines multùm nobis cognitæ, & aliquid agentes, cum inſigni quadam nota, vel pulchritudinis, vel turpitudinis, aut certè ridiculi cujuſdam. Ad eas conſtituendas plurimùm juvare ſolent, quæ ſequuntur.

1. Effictio corporum.

Vt cùm ſenem facimus tremulum, incurvum, labiis demiſsis, canum, ſiliceriniū.

2. Notatio adfectuum.

Vt cùm dicimus, lupum voracem, lepores timidos. Sic, læta juventus, triſtis ſenectus, prodiga adoleſcentia, avaræ mulieres, liberales viri, pallida fames, & hujuſmodi multa.

3. Etymologia.

Vt, Philippus, amator equorum, Iacob, ſupplanator.

4. Onomatopæja.

Quando ſumitur cognitio verbi, à ſono vocis: ut, Taratantara, hinnitus equi, mugitus boum, rugitus leonum, bombitus apum, & hujuſmodi.

5. Rerum effectus.

Cùm cuilibet menſi officia ſua aſsignamus, cuilibet diei ſuum Planetam, vel hebdomadæ exercitium.

DE

DE COMPARATIONE.

Quomodo locatur dictio per comparationem?

Cùm pro ea locamus imaginem propter aliquam habitudinem, quam habent ad invicem.

Quoties fit hæc locatio?

Multis modis, ut patet his verſibus:
Cauſa, vel oppoſitũ, ſimul inſtrumenta, vel actus
Conſimilis facient te meminiſſe rei.

Sic: *Sidus Veneris* dicimus eſſe cauſam *fœlicitatis*. *Panis* ducit nos in cognitionem *piſtoris*, *calceus ſutoris*: *nigrum* ducit nos in cognitionem *albi*: *pius* in memoriam *impii*. Oppoſita enim juxta ſe poſita magis lucent. Sic: *calamus* ducit nos in memoriam *ſcriptoris*, *raſtrum* in memoriam *agricolæ*, *arare* in memoriam *ruſtici*, *docere* in memoriam *eruditi*.

DE FIGMENTO.

Quo pacto locatur dictio per figmentum?

Cùm rei memorandæ nec ſimilitudinem propriam, nec comparationem convenien-

tem habere poſſumus, ad vocalem ſimilitudinem nos convertimus.

Quoties fit hæc locatio?

Trifariam.

1. Primò, quando pro dictione ignota, ſignificante rem inviſibilem, locatur dictio nota, ſignificans rem viſibilem, quæ ſimilis eſt in voce huic, pro qua ponitur: ut, quando pro præpoſitione *palàm*, locamus *palam* inſtrumentum. Pro adverbio, *herclè*, *Herculem*. Pro verbo *cano*, *canem*. Pro adverbio, *cras*, *corvum* crocitantem.

2. Secundò, quando pro literis ſyllabæ, aut ſyllabarum, locantur imagines nominum ab iſtis literis incipientium: ut, pro conjun-
Sup. fol. 90. ctione copulativa, &, pono *Euſebium* & *Thomam*, aliquid agentes. Pro verbo, *amo*, *Antonium volventem Molam*. Pro verbo, *do*, *Davidem* dantem mihi donum. Pro verbo, *emo*, *Euſebium* adferentem *Monetam* falſam.

3. Tertiò, quando pro literis alphabeti, locantur imagines vivæ, nobis notæ, vel nominum communium, vel propriorum. De communibus.

Vt, pro *A*, *Aſinus*: pro *B*, *Bos*: pro *C*, *Cervus*: *D*, *dama*: *E*, *equus*: *F*, *formicarum* multitudo: *H*, *hircus*: *L*, *lupus*: *V*, *urſus*.

De

De Propriis.

Pro *A, Antonius. B, Benedictus*: C, *Chryſoſtomus*: D, *Daniel*: E, *Erhardus*: F, *Franciſcus*: G, *Gregorius*: H, *Hugo*: I, *Iohannes*: L, *Laurentius*: M, *Matthias*: N, *Nicolaus*. O, *Othom[a]rus*: P, *Petrus*: Q, *Quintinus*: R, *Rochus*: S, *Stephanus*: T, *Titus*: V, *Vincentius*. Ravennas, pro literis formoſiſsimas puellas ponere ſolebat. Ait enim hoc ipſum multùm incitare memoriam. Sic enim inquit: *Mihi crede, ſi pro imaginibus puellas pulcherrimas poſuero, faciliùs & pulchriùs recito, quæ locis mandavi*. Et rurſus: *Si citò meminiſſe cupis, virgines pulcherrimas colloca. Memoria enim collocatione puellarum mirabiliter commovetur.*

DE INSCRIPTIONE.

Quo pacto locatur dictio per inſcriptionem?

Cùm rei memorandæ, nec ſimilitudinem propriam, nec vocalem, nec comparationem convenientem habere poſſumus. Per literas tamen eandem deſignamus. Sic plures huic arti literas reales adjungunt, quę multùm valent imaginibus appenſæ, ſeu tanquam notæ inuſtæ. Sic per inſtrumentorum ſimilitudinem, literarum imagines

Supra fol: finxerunt, *A, circinum extenſum. B, ferru*
308. et 309. *ignarium. C, cornu. D, caput tauri. E, ſemirotulam. F, gladium. G, teſtudinem. I, turrim. L, normam. M, tripodem. O, nolam. P, pedum epiſcopi, &c.* Sic alii quoque numerorum imagines finxerunt 1. 2. 3. 4. 5. 6.

DE COLLIGANTIA, SIVE CATENA.

Quotuplex eſt colligantia?

Sup. fol: 109 Duplex: Naturalis & Artificialis.

Quæ eſt colligantia naturalis?

Colligantia naturalis eſt, qua facilè de uno in aliud movemur propter ordinem unius ad aliud. Sic ordo elementorum, ſi rectè ponitur; ut, terra, aqua, aër, ignis, facilè reminiſcitur. Sic plurimùm juvat memoriam, ordo in Grammatica, Dialectica, Rethorica, & aliis diſciplinis.

Quid eſt colligantia artificialis?

Artificialis colligantia eſt, quando ſecundùm noſtram conſiderationem, vel imaginem, una imago ſe exercet cum alia. Hujus enim artis peculiare officium eſt, ut excitet, & moveat memoriam. Quare ſi res aliqua per ſe non movetur, ponatur in manum alicujus

cujus motoris: ut ſic ex motu illo naturalis memoria commoveatur: ut ſi velis habere memoriam horum nominum: *Petrus, flagellum, canis, ſus, aqua, vermis, arena.* Fac talem colligantiam, & imaginationem, ut *Petrus flagello canem percutiat, canis vero verbere commotus, ſuem mordeat. Sus verò evadere cupiens, vas aquæ vertat, in cujus fundo vermes procreati, qui tegantur arena.*

Ad quid valet hæc colligantia?

Vt ſine cunctatione ac mora recenſere valeamus. Sic enim ait Quintilianus: *at quamlibet multa ſint, quorum meminiſſe oporteat, fiunt ſingula connexa, quodam choro, ne errent; conjungentes prioribus ſequentia, ſolo ediſcendi labore.*

Quid verò ſentiendum de locatione, quæ per caſus fit?

Ravennas ait: ſe in corpore humano caſuum imagines inveniſſe. Nempe, ut *caput ſit Nominativus: manus dextra, Genitivus: manus ſiniſtra, Dativus: pes dexter, Accuſativus: pes ſiniſter, Vocativus: pectus, Ablativus.* Præterea pro *numero ſingulari* poſuit idem, *puellam nudam,* pro *plurali* verò, *egregiè ornatam.* Sed hæc videntur multis curioſa, & parùm commoda.

DE LOCATIONE QUADRUPLICI.

I. De hiſtoriarum locatione.

Quomodo locandæ ſunt hiſtoriæ?

Sup. fol: 80. et 82. et 252

Qui cupit locare hiſtorias, cavet ne ſingula verba locet, hoc enim magis difficile eſt, quàm utile. Sic enim Quintilianus: *quomodo poterunt copulata fluere, ſi propter ſingula verba ad ſingulas formas reſpiciendum erit. Si longior complectenda memoriá fuerit oratio, proderit per partes ediſcere.* Et hæ partes non ſint perexiguæ, alioqui nimis multæ erunt, & eam diſtinguent atque concident. Nec utique certum imperaverim modum, ſed maximè ut quiſque finiretur locus, niſi fortè tam ſit numeroſus, ut ipſe quoque dividi debeat. Dandi ſunt certè termini, ut contextum verborum, qui eſt difficilimus, continuet crebra meditatio, partes deinceps ipſas repetitus ordo, conjungat.

Volens igitur Hiſtoriam locare, priùs eam legat, ut ſanè intelligat, deinde conſideret principalia membra, in quibus tota vis hiſtoriæ conſiſtit, eaque in tot partes dividat, quot opus & commodum fuerit, & quamlibet partem ſententiæ, per unam imaginem locet. Si fortè occurrerit Rethori-

cum aliquod ſchema, aut aliud quid egregium & notatu dignum, poterit & illud ſuis imaginibus collocare. Collocata verò bis aut ter ſecum repetat, donec animo infigantur. Cicero enim ait: *in omni diſciplina infirma eſt artis præceptio, ſine ſumma aſsiduitate exercitationis, tum verò in μνημονικοῖς minimum valet doctrina, niſi induſtria, ſtudio, labore, diligentia comprobetur.* *Lib. 3. ad Heren.*

2. DE ORATIONVM SIVE CONCIONUM LOCATIONE. *Sup. fol. 99. 102. 103. 358*

Quomodo locanda eſt oratio, ſive concio, quam quis ex alio auditurus eſt?

Cùm retinere volumus ea, quæ per alium audimus proferri, plures incidunt difficultates. Nam ſi is qui loquitur, boni oratoris ordinem in dicendo ſervaverit, facilè, poterimus audita memoriæ commendare, ſi verò fluctuans in dicendo, ex principio orationis inciderit in finem, & rurſus ex fine in medium, deinde rurſus in principium, ſic nempe difficile erit nobis, audita ſervare.

Cùm itaque audimus benè narrantem, oportet tota mentis intentione omnes orationis partes, cohærentias & diſtinctiones notare:

notare: quod faciemus, ſi in principio totum animum applicuerimus, ut audiamus, per quid ſumat exordium, quid deinde narret, ſi quid partiatur, quibus & quot deinde utatur rationibus, argumentis, exemplis, confutationibus, deinde quomodo peroret. Hæc omnia oportet certis locis & imaginibus collocare, ut eò firmiùs retineantur, tandem oratione vel concione finita, debent hæc omnia bis vel ter tranſcurri & repeti, donec animo benè inſideant.

Quomodo locanda eſt oratio vel concio quam quis dicturus eſt?

Supra fol: 103. Declamaturus, primùm, legat orationem aut concionem, ut ſanè intelligat, deinde dividat eam, in aliquot articulos ſive partes, & ſi opus fuerit, ſubdividat quamlibet partem. Sicut enim confuſa unio multorum eſt cauſa erroris & oblivionis, ita ordinata diviſio eſt mater intelligentiæ, & conſervatrix memoriæ. Quintilianus ait: *In iis, quæ ſcripſimus, complectendis, & in iis quæ cogitamus, continendis, multùm valent diviſio & compoſitio.* Nam qui rectè divi[illegible]rit, nunquā poterit in rerum ordine [illegible]: ſic etiam quæ bene compoſita erunt, memoriam ſerie

ſua

ſua ducent. Nam ſicut faciliùs verſus ediſcimus, quàm proſam orationem, ita proſam vinctam faciliùs, quàm diſſolutam. His omnibus ritè peractis, tribuat cuilibet parti ſuam imaginem, & in certa loca collocet, collocata bis terve ſecum repetat, donec animo tenaciùs hæreant.

Si autoritas aliqua, utpote Auguſtini, Ambroſii, vel alterius allegandaeſt, poteris pro autore locare amicum, hujus nominis tibi notum & dicto autoris tribuere imaginem, quæ ſenſum dicti repræſentet. *Sup. fol. 126 cum ſeqq.*

Quantitatem verò libri, diſtinctionis, quæſtionis aut capitis, imagines rerum, numerorum formas habentes, demonſtrabunt: ut *figura baculi oſtendit unitatem. 1. anſeris. 2. ſerpentis 3. zonæ retortæ. 4. figura baculi ſilicernii. 5. teſtudinis. 6. ligni. 7. ſerti retorti. 8. clavæ. 9. figura baculi Iacobi, cum concha oſtendit decem. 10. cornu venatoris, centum.* C. *Corona Imperatoris, mille.* M. *Supra fol. 96. 258.*

DE ARGVMENTORVM LOCATIONE.

Quo pacto locantur argumenta?

Argumentationis potiſsima ſpecies eſt ſyllogiſmus. Syllogiſmi igitur locatione benè cognita, *Sup. fol. 105 & 254.*

nè cognita, facilè quamlibet ſpeciem argumentationis locare poterimus. Quando autem Syllogiſmus conſtituitur ex tribus propoſitionibus, majore videlicet, minore & concluſione, quidam ſyllogiſticum argumentum ſic locandum putant, ut major propoſitio in dextera, minor in pectore, & concluſio in ſiniſtra manu, locetur. Alii quia vident, in argumentorum memoria requiri promptitudinem, ſupervacaneum putant, pro qualibet dictione propriam imaginem locare. Ajunt igitur ſufficere memoriam medii: cujus rationem adfert Ariſtoteles: *Medium*, inquit, *eſt tota vis & virtus Syllogiſmi.* Exempli gratia: Quicquid peperit habet lac: Hìc pro imagine totius Syllogiſmi, poteris ponere mulierem lactantem puerum.

4. DE CARMINVM LOCATIONE.

Quomodo locantur Carmina?

Carmina, verſus, metra, duabus viis poſſunt memoriæ commendare. *Supra fol: 343.*

Primò via repetitionis. Quia enim Carmina per ſe memoriam adjuvant, notata prima dictione, facilè memoria poſſunt comprehendi. Et ſi adhuc difficultas apparuerit

ruerit, poſſunt addi ſimilitudines dictionum harum.

Secundò, via ſententiæ, ut ſcilicet notetur ſententia carminis, & pro illa imago ſuo loco collocetur. Deinde accedat frequens repetitio, tum ars multùm juvabit naturam. *Carmina enim ex ſui natura facilia ſunt memoratu*, ut ait Quintilianus. Verſus:

Metra juvant animos: comprendunt plurima paucis,
Et benè commemorant: ſunt hæc tria grata legenti.

DE NOCVMENTIS ET ADIUMENTIS MEMORIAE.

Quot accidunt memoriæ?

Tria, Corruptio, Diminutio & Ablatio. Aliquádo enim corrumpitur memoria, aliquando diminuitur, aliquando penitus aufertur. Corrumpitur, quando ſpecies rerum præteritarum obliviſcimur. Diminuitur, quando accedunt paſsiones, ægritudines, certi morbi, & alia nocumenta. Aufertur, quando cerebrum, aut aliqua ejus pars, vehementer læditur.

Quæ ſunt ergò nocumenta illa memoriæ?

Sup. fol: 3. cum ſeq:

Omnes qualitates primæ, quæ ſunt inflativæ,

flativæ, nocent: præſertim verò comeſtic vaporoſorum, ut eſt, ſinapi, allium, cæpe, caules frigidæ & albæ. Nimia fructuum frigidorum comeſtio, acetoſa multa nocent: nimius cibus & potus: præſertim ante ſomnum: ſomnus ſtatim à prandio vel cœna: dormire in calceamentis, nimius furor, ira, triſtitia, & alii affectus animi plurimùm nocent.

DE ADIVMENTIS ET SUBSIDIIS MEMORIAE.

Quibus rebus adjuvatur memoria?

Sup. fol. 3. Multis: ſcilicet, natura arte, uſu, ordine, vacatione, quiete & bona diæta.

Quomodo adjuvatur natura?

Bona enim complexio juvat memoriam. Hinc ſanguinei ſunt benè memorativi, melancholici non ita. Sic pueri, ægroti, ſenes, timidi, & ebrii quoque ſunt malè memorativi. Porrò qui prorſus carent naturali memoria & ingenio, fruſtra in hac arte ſudant.

Segnes verò & deſidioſi, quamvis illuſtri pollent ingenio, & ſat citò hujus artis fundamenta concipiant cùm tamen primo atque altero die non poſſunt eſſe magiſtri, moxè

mox è gremio librum projiciunt, atque omnia contemnunt.

Quomodo arte?

Cupiens hujus artis habitum adipiſci, curet imprimis, ut plurimos habeat locos electos, & arti accommodatos: deinde ſumat imagines ſuo propoſito convenientes, nec prorſus conſuetas, quia ea quæ ſunt inconſueta, magis miramur, & tenaciùs hærent. His ritè collocatis, ſeſe exerceat quotidiè. Quintilianus ait: *Argumentum eſt, ſubeſſe artem aliquam, juvariq; ratione naturam, cùm docti idem facere, illud indocti, & inexercitati non poſſumus.*

Quomodo adjuvatur memoria, uſu & exercitio?

Uſus & ars docuit, quod ſapit omnis homo. Supra fol: 121.
Repetitio quoque locorum & imaginum, lectionum ipſarum valdè utilis eſt, Horatius. *Lectio lecta placet, decies repetita placebit.* Et Quintilianus: *aut ſi quis unam maximamq; à me artem memoriæ quærat, exercitatio eſt & labor, multa ediſcere, multa cogitare.* Et ſi fieri poſsit quotidiè potiſsimum eſt.

Nil æquè vel augetur cura, vel negligentia intercidit. Quare & pueri ſtatim, ut præcepi, plùrima ediſcant, & quæcunque ætas

operam juvandæ ſtudio memoriæ dabit, devoret initiò tædium illud, & ſcripta & lecta ſæpiùs revoluendi, & quaſi eundem cibum remandendi. Quod ipſum hoc fieret quam levius, ſi pauca primûm, & quæ tædium non adferant, cœperimus ediſcere, tum quotidie adjicere ſingulos verſus, quorum acceſsio labori ſenſum ineſſe, menti non adferat, in ſummam ad infinitum uſq; perveniat.

Quomodo ordine?

Supra fol: 5. & 9. Ordo enim plurimum lucis adfert memoriæ, & ordinata facilè ſunt reminiſcibilia. Hinc Ariſtoteles ait: *Sicut duo ſunt impedimenta, quæ naturalem memoriam impediunt, ſcilicet ordinis confuſio, & impreſſionis debilitas, ita duo ſunt juvamenta memoriæ naturalis, ſcilicet poſitio locorum & imaginem ſub certò ordine, & frequens meditatio.*

Vacatione verò & quiete quomodo?

Anima ſedendo & quieſcendo fit prudens, nota eſt ſententia. Memoria enim vehementer diſtrahitur, per continuam externarum rerum occupationem.

Sed quæ tandam eſt bona illa diæta?

Quæ conſtat intervallis ſtudiorum, Carentia

rentia adfectuum, Converſatione & Victu: & primùm quidem.

Studiorum intervallis.

Quia danda ſunt ingeniis intervalla, & ut Quintilianus ait: *danda eſt omnibus aliqua remiſſio*: non ſolùm, quia nulla res eſt, quæ perferre poſſit, continuum laborem, ſed quòd ſtudium diſcendi voluntate, quæ cogi non poteſt, conſtat. Itaq; & virium plus adferunt ad diſcendum renovati ac recentes, & acriorem animum, qui ferè neceſsitatibus repugnat.

Hac quoque non eſt utendum in ſtudio quotidiano, ſed potiſsimùm in ſtudiis difficilimis & neceſſariis, utpote in diſputationibus, in cauſis forenſibus & concionibus. Proinde ſtudium matutinum & antelucanum facilius eſt, quàm diurnum & veſpertinum, propter ſilentium, & quia animus liber eſt ab occupationibus externis. Hinc Quintilianus ait: *Mirum dictu eſt, quantum nox interpoſita adferat firmitatis, ſive quieſcit labor ille, cujus ſibi ipſa fatigatio obſtabat, ſive maturatur ac coquitur, ſeu firmiſsima ejus pars eſt recordatio, quæ ſtatim referri non poterant, contexuntur poſtero die, confirmatq; memoriam idem illud tempus, quod eſſe in cauſa ſolet oblivionis.*

Supra fol. 157.

Deinde adfectuum carentia.

Adfectus enim, ut ſunt curæ, mœror, triſtitia, timor, ira & hujuſmodi, valdè obſcurant memoriam. Notæ ſunt ſententiæ poëtarum:

Curæ diminuunt animum.

Mœror & affectus alii, de cardine mentem
Sæpè levant: animo ſermo venit æger ab ægro.

Cato:

Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum,
Obtundunt ſiquidem curarum pondera ſenſus.

Poſt converſatione.

Seneca inquit: *cùm his verſare, qui te meliorem facturi ſunt: illos admitte quos tuos tu poteris facere meliores.*

Et tandem victu.

Supra fol. 158. Sobrietas enim cibi & potus maximè juvat memoriam, intemperantia contra & ebrietas impediunt. Hinc Quintilianus ait: *Certum eſt plurimùm conferre memoriæ bonam valetudinem, digeſtum cibum, animum cogitationibus aliis liberum.*

Appendix.

Quando autem memoria principium habet à natura, & perfectionem ab arte, operæ pretium eſt addere ex medicorũ ſcriptis, quæ

quæ naturalia potiſsimùm memoriam juvant, & memorantē expeditiorem reddunt.

Quæ igitur diæta obſervanda eſt in arte memoriæ?

Quando corruptio memoriæ eſt à cauſa ſicca, tunc valdè utilis eſt diæta reſumptiva cum ſuavitate vitæ. Quando autem eſt à cauſa frigida & humida, habitatio ſit in domo clara & pura: vitetur luxuria nimia. In ea enim calor naturalis, & ſpiritus vitales diſſolvuntur, & debilitatur cerebrum.

Quotuplicia ſunt adjumenta memoriæ?

Duplicia. Simplicia & Compoſita.

Quæ ſunt ſimplicia?

Vſus fructuum ſtipticorum, aſſatorum: avellanarum, caſtanearum, præſertim pòſt comeſtionem. Aves & cerebella avium maximè conveniunt, moderatum exercitium ante prandium & cœnam. Expulſio ſuperfluitatum, per loca conſueta & debita, gaudium temperatum.

Lotio pedum cum decoctione fæniculi, meliſſæ, foliorum lauri & camomilli. Lotio capitis ſemel in hebdomada cum lixivio, in quo temperentur flores camæmilli. Item ſalvia, meliſſa, ſerpillum, Betonica, &c.

Convenit etiam uſus Coriandri præparati, Zinziberis conditi, maſticatio maſticis cum zinzibere, poſt eſum, etiam jejuno ſtomacho. Convenit quoq; maſticatio piretri, thuris albi,, puſſulæ, mirobolani conditi, & ferè omnes ſpecies mirobolanorum.

Similiter omnia ingredientia confectionis anacardinæ, & quæ ordinariè ſequuntur in recepto ſequenti, poſſunt ſimpliciter & compoſitè ſumi ad confortandam & recuperandam memoriam.

Quæ ſunt compoſita?

Ea ſunt duplicia. Alia evacuativa, alia confortativa.

Quæ ſunt evacuativa?

Pillulæ 5. ſpecierum mirobolanorum.
Pillulæ de hiera picra Galeni.
Pillulæ de hiera Rufini.
Confectio Theodoric.
Pillulæ Arabicæ.
Pillulæ ſine quibus eſſe nolo.

Hæ omnia ſecundum quodlibet ſuam doſim evacuanda ſuperflua convenit, & proſunt capiti, & memoriæ, viſui & auditui.

Quæ ſunt confortativa?

Confectio Anacardina.

Dia

Dia Cimini.

Dia trion piperon Dianthos.

Sequens medicina (ut Doctores ajunt) valet & convenit capiti & cerebro, virtuti animali, ſenſus quoque corroborat, & memoriam confirmat, & bonam digeſtionem operatur, facit hominem ſubtilia & alta ſpeculari. Cum bono regimine & perfecta diæta, &c.

Pulvis utilis.

Recipe Foliorum Ambroſianæ.
Majoranæ.
Salviæ.
Betonicæ,
Meliſſæ.

Ana 1. ij. Baccarum lauri, ſeminis Peoniæ, ſeminis Meliſſæ, ana dragmas tres, ſeminis ozimi, ſiſami, ana dragmam unam, zeduariæ, cimini præparati, ana ʒ. ij. cubebæ, nucis muſcati. Maceros, Charioffili trium granorum Piperis, Cardemomi, ana dragmam unam, zinziberis albi liquiritiæ raſo, ana unciam ſemis, Mirobolanorum, citrinorum Indorum, ana dragmas tres, Thuris maſticis ana dragmam ſemis, Coriandri præparati unicam ſemis, pulveriſanda pulevriſentur, miſce ſaccari albi librá unam.

De iſto pulvere Electuarium fiat, ut ſequitur.

Recipe iſtius pulveris uncias duas addendo Corticis citri conditi vel exiccati, unciam unam. Conſervæ anthos unciam ſemis, Carnium cethoniorum paſſulatum, ana uncias duas, ſaccari canditi uncias quatuor, liquefac ſaccarum cum aqua Meliſſæ, & fiat electuarium cum Sirupo, de zinzibero condito, obſervetur in fictili.

Notandum in diminutione memoriæ, & ad recuperandum eam, valent & conveniunt omnia, quæ in litargia proſunt. Teſtimonio Avicennæ, & divi Ioannis Meſuæ.

Linimentum, conferens litargiæ, & oblivioni & congelationi.

Recipe, oleorum ſambucini unciam unā, olei de Been vncias duas, Euforbii unciam ſemis, Caſtorii dragmam unam, fiat linimentum, ungatur cum eo locus memoriæ, quondam confert.

Medicamen Hali.

Conſervans memoriam, ſenibus conferens.

Recipe, mellis Anacardini partes duas, Olibani, Ciperi, Acoriana, uncias duas, piperis macropiperis ana unciam ſemis. Cebulorum

bulorũ Indorum uncias duas, Cimini præparati unciam unam, mellis cocti & deſpumati, quantùm ſufficit pro electuario.

Aliud.

Ad reſtauratiõe memoriæ, conſervans & reparans eam, ſecretum Ioannis Meſuæ.

Recipe, mellis mirobolanorum chebulorum libram unam, piperis longi uncias tres & ſemis, teratur piper, & miſceatur cum mille & chebulis, aromaticetur cum Galliæ muſcatæ ℥. iij. muſt. ℥. I. miſce, & ſumatur de eo omni mane in jejunio, ana dragmas ij. ad iiij. vel quinq; dragmas, & non ultra.

Aliud ſimplex ad idem.

Recipe, pulveris meliſſę, collectę in menſe Majo, unciam ſemis, quolibet mane cum vino albo tepido, vel cum brodio pulli.

Aliud ſimplex.

Recipe, grana thuris muſculi de ſero, vel mane tria vel quatuor grana, in vino priùs madefacta.

Aphoriſmi.

Corpus teneatur mundum à ſuperfluis ventris, adſit beneficium ſi non naturale, ſaltem artificiale. Abſtineat memorans à cibis ſalitis, fumidis, groſsis & difficilis digeſtionis. Allia, cæpe, & omnia legumina

vitet. Vitet quoq; cibos generantes materiam phlegmaticam & viſcoſam, ut, carnes porcinas, aves aquaticas, & piſces viſcoſos. Vitentur vina fortia, potus groſſus, acetoſa, coitus nimius & adfectus.

Iuvant memoriam, fricatio capitis panno lineo & calido.

Zinziber conditum, bis in hebdomada jejuno ſtomacho ſumptum.

Confectio anacardina, ſemel in hebdomada manè ad quantitatem ciceris ſumpta.

Oleum Philoſophorum occipitio inuncto, reparat memoriam.

Bugloſſa quocunque modo ſumatur, valet.

Nil ſalubrius Theriaca, in fovendis conſervandisque membris, viribus, ſpiritibus, atque ingeniis.

Sæpè recordari medicamine fortius omni.

Tantum de memoria.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX

INDEX GENERALIS
TOTIVS LIBRI.

A.

Abolitio imaginum & locorum. 123. & 271
Abuſus artis memoriæ. 41
Acerrimus ſenſuum viſus. 6
Accidentium ordo. 301
Accidentia Memoriæ. 367
Actionis & Paſſionis ſimilitudo. 214. harum conſideratio. 303
Adam perfectiſſimus fuit in memoria. 19
Adjumenta artis memoriæ in natura. 368. in uſu, ibid: in ordine. 370. in vacatione ibid: in diæta. 371. & 373. in medicam 374. cum ſeqq:
Aeris partes. 285
Ædificiorum partes. 189
Æl: Hadrianus Imperat. ſumma præditus memoria. 15
Affectuum ſimilitudo. 214. 356
Altarium partes. 190
Animalium partitio. 297. Irrationalium conſideratio. 300
Animæ intentiones. 306. fictio animarum. 330
Angelorum figuratio. 329
Antigonus vir præſtantis memoriæ. 13
Antitheſis inſervit memoriæ. 93. & 232
S. Antonius Eremita. 23
Antonius Archiep: Florent. decreta & canones memoriter tenuit. 24

Antonius

Antonius Ravennas Memoriſta. 29
Aphæreſis imagines excitat. 92. & 232
Apocope. 93. 231
Apologia contra detractores artis mem: 38. 43
Ap. Claudius. 15
Appolonius Tyaneus inſignis memoriæ vir. 10
Aquoſa loca. 186
Arbitrarium, ſeu Voluntariũ & Placitum. 95. 242
Arborum partes. 188
Argumentatio. 105. 254. 365
Archippus facilis memoriæ. 13
Ariſtoteles princeps memoriæ ibid.
Ars à natura procreata confirmat. 5
Ars dux certior quàm natura. 6. 21. 29
Ars & natura conjuncta mira producunt. 22
Articulorum deſignatio in imaginibus. 310
Artificioſa memoriæ definitio. 5. & 341. Exempla & Sectatores à p. 10. uſq; 39. Inventor. 8. & 342
Artibus liberal: quomodo ars memoriæ applicanda. 137
Artifices quot modis exprimantur. 209
Artificialium Locorum partitio. 189
Artis mem: utilitas. 48. & à pag. 45. uſq; 59
Artiũ & ſcientiarũ fundamenta ſunt humilia. 66
Artium ſemina à Deo implantata plus creſcunt exercitatione. 73
Authoritas veterũ circa memoriam. 41. Ciceronis & Ariſtotelis. 172. & paſſim. Quintil. 1. & 174

Biblia

B.

Biblia arte memoriæ quomodo inſigenda. 141
Biblicæ hiſtoriæ & imagines inſerviunt mem: 80

C.

Carmidas & Carneades. 12
Caſuum locatio. 361
Cautela pro diſcentibus. 72
Claudius Cæſar totum Homerum memoriter tenuit. 16
Citatio numerorum cap. §§. & tit. 127. 128. 263. *cum ſeq: Authorū ſive operis iiſdem locis &* 260
Citationum partes. 260. *ordo.* 129. *applicatio.* 265. *cum* 2. *ſeqq:*
Cœleſtes perſonæ, 205
Cœli conſideratio. 295
Comparatio. 357
Collocatio librorum. 125. *Perſonarum privat.* 98
Concio quomodo declamitanda. 100. *&* 364. *ingenianda.* 99. *excipienda calamo.* 100. *&* 136. *Regulæ circa conciones obſervandæ ibid. Exercitium hujus.* 102. *&* 252
Conditiones Imaginum. 285. *&* 288. *Figurarum.* 150. *cum ſeq: Locorum.* 200
Connexio catenulæ memoriæ. 109. *Hujus diviſio ibid. &* 360
Connexum. 94. *hujus tractatio ibid. &* 216
Corporum efficțio. 356
Cornificius felicis memoriæ. 16

Corſicus

Corſicus adoleſcens arte memoriæ clariſſ. 32. 48
Cubicula. 67. 69
Cubiculi propriè ſumti partes. 190
Cubiculor: imaginar: partes & ordo. 193
Cyneas Legatus Pyrrhi. 18
Cyrus Rex Perſar. 11. 48

D.

Definitio Memoriæ. 1. & 339
Deſignatio articulorum. 310
Detractio memoriæ inſervit. 92. & 230
Deus Memoriæ dator. 2
Diæreſis. 93. 236
Dialectica per artē mem: quomodo diſcenda. 140
Dictiones ſignificantes & non ſignif: 202. Perfecta. 228. Ignotæ ibidem.
Dictionum generalis diviſio. 353. 201
Dii gentilitii. 207
Dictandi ratio. 131. 133. 255
Differentia inter Intellectum, Rationem, Senſum, Opinionem & Memoriam. 345
Diſcrimen inter Effectus memoriæ artificioſos & naturales. 59
Diſtinctivi poſitio utilis. 116
Diviſio Memoriæ. 4. 340

E.

Eccleſiaſticæ perſonæ. 209
Effectus. 218. cum ſeq:
Effectus artis memoriæ. 344

Effictio

Effictio corporum. 356.
Electuarium ad memoriam. 376
Elementorum conſideratio. 296. cum ſeq:
Elogia memoriæ. 1.
Enthymema. 106. 254
Entium mediorum inter corporea & incorporea figuratio. 331
Epentheſis. 92. 232
Epiſcoporum exempla memoriâ memorabiliū. 36
Epiſtolæ partes. 134
Eſdras memoriter 5. lib: Moyſis recitare potuit. 19
Etymologia. 138. 356
Evacuatio loc: fig: imag: 123. 271
Exercitatio. 60. 73. 289

F.

Fab: Max. præclarus memoriâ vetuſtatis. 14
Facilitas artis memoriæ. 45
Figmentum. 357. *hujus locatio triplex ibidem.*
Figuræ artis memoriæ. 202. *Diviſio earum ibid. reſpectu manuum.* 285. *Evacuatio.* 271
Forma imaginariæ ſpeculationis. 114
Fortuitus ordo locorum. 191
Franciſcus Molinus. 500. *vocab: ſemel audita quovis ordine repetiit.* 34
Franſc: Petrarcha princeps Poëtarum Italiæ. 28
Fructus artificialis memoriæ. 344

G.

Gentes, urbes & perſonæ publicæ quomodo repræſentantur. 208

Grammatica

Grammaticæ memorandæ modus. 208

H.

Hieroglyphica. 91. 215

D. *Hieronymus penè omnium nationum linguas calluit.* 20

Hippias. 16

Hiſtoriæ tractatio. 80. 252. 362

Homo ſeptimodè partitus. 188

Homo conſideratus juxta ſexum. 298. *poteſtatem, ibid. dignitatem.* 299. *conditionem & officium ibid.*

Horæ pulſus obſervandus. 108

Hortenſius cauſarum. rex ob Eloquentiã dictus. 19

I.

Ignis. 185

Imago. 68. 202. 349

Imaginum diviſiones. 68. 202. 350. *ordo & conditiones.* 285. 288. 351

Imaginariæ ſpeculationis forma. 114

Imagines dictionum. 351. *ſententiarum ibid.*

Imaginum evacuatio. 271

Immaterialia materialitèr figurantur. 326

Incorporeæ ſubſtantiæ. 294

Induſtria conſervatrix memoriæ. 8

Inductio. 106

Infernales perſonæ. 207

Inferus. 184

Ingenii bonitas imitatur doctrinam. 6

In quibus

In quibus medulla artis ſita. 165
Inſcriptionis locatio. 359
Inſignia. 95, 217
Iuriſprudentia quomodo hac arte memoriæ aſſequenda. 142

L.

Legati memorandi arte quomodo utantur. 148
Leges & §§. quomodo notandi. 143. 247
Librorum collocatio. 125
Linimentum conferens litargiæ & oblivioni. 367
Literarum alphabeti obſervatio. 85. 239. 307. *Regulæ circa literas obſervandæ.* 240
Loci. 67. 110. 184. *cum multis ſeqq: a* 277. *uſq;* 283. *Item* 346. *cum* 3. *ſeqq.*
Loci Naturales. 184. *cum ſeqq: Majores, eorumq; diviſio in Elementares & cœleſtes.* 114. 184. 346. *Minores.* 184. *Terreni qui vel aquoſi.* 186. *vel ſpecialiter terreni.* 187. 346
Loci in animalibus. 113. 188. *In homine, ibid. In arborib:* 114. 188. *In montib. flum: ſylv:* 113. 189. *In firmamento & planetis.* 112. 185
Loci Artificiales. In civitatib: 111. 115. 189. *In ædificiis & domibus.* 117. 189. *In cubiculis, officinis, Templis, Sacellis, Altaribus.* 190. *In chartis & tabulis geographicis.* 112. 192. *In paginis librorum.* 113. *In ſtatuis Imperatorũ & Pontific:* 117
Loci Miſti. 199. *Collaterales.* 199. *Horum omnium ordo. iiſdem locis.*

INDEX.

Locorum conditiones & requiſita. 200.347. *Differentia & Diſtãtia.* 279.280.347.*qualitates.* 281
Locorum ordo. 277. *triplex.* 191
Locorum ordo imaginarius in manibus. 278
Locorũ conceptorum evacuandorũ modi. 123. 271
Locorum obſcurorum nimis nimiuq; lucidorũ temperamentum. 281
L. Lucullus Imp: divinæ vir memoriæ. 13
L. Scipio Aſiaticus. 15. 48.
Ludov. Pontanus Spoletinus I C. inſignis mem: 26
Lyſiades ſeu Lyſander. 13

M.

Manuum in arte memoriæ præfiguratio & ſigna. 292. 314. 335
M. T. C. inſignis memoriâ. 16
M. Antonius Muretus. 31. & 35
Maris partes. 184
Mathematicalium figurationes. 333. 218
Medicina ſcientia quomodo memoriæ arte juvatur. 145
Medicamenta memoriæ. 377. *cum ſeqq:*
Memoriæ, autor Deus 2. *Definitio.* 1. 339. *Diviſio in Naturalem & Artificialem.* 4. & 340. *Accidentia.* 342. *Adjumenta.* 3. 368. *Nocumenta. ibid. Elogia.* 1. & 2. *Effectus à pag.* 45. *uſq;* 59. 344. *Inventor.* 8. & 342. *Objectum.* 7. *Officium.* 3. 340. *Sedes.* 2
Memoria caduca innaſcitur. 8. *eſt Imperfecta.* 340

Menſium

Menſium imaginatio. 257
Mens oculus incorporeus. 71
Metatheſis. 93.253
Methodus ſtudendi. 159
Metrodorus Sceptius. 10,346
Mithridates Rex Ponticus memoriæ lumen. 11
Modus figurandi literas in manibus. 311
Montium partes. 189
Motus conſideratio. 295
Motus corporis quomodo figurantur in manib. 318

N.

Naturalis memoriæ Definitio. 4.340. *Utilitas & effectus à pag.* 45. *uſq;* 59.
Naturalis ordo locorum. 191
Naturalis potentiæ & impotentiæ ſimilitudo. 213
Negotiorum conficiendorum annotatio. 252
Neopotianus clarus memoriâ. 24
Nihil ſignificantia. 201. 294. 316
Nocumenta memoriæ. 3. & 368
Nomina Hebraica Græca & peregrina, Item locorum, quomodo figurantur. 322
Numeri quomodo memorandi. 96. 258. 332

O.

Obiectum memoriæ artificioſæ. 7
Offenſio cauſa deſertionis. 65
Officium memoriæ. 3.340
Officinæ partes. 190
Onomatopæja. 356

Orationũ ingeniandarũ collocatio. 99.103.288.363
Ordo triplex locorum. 191. *collateralium.* 199.
miſtorum. 198. *cubiculorum.* 193
Ordo memoriam iuvat. 5. & 9.
Ottho Rom: Imper: 25.

P.

Paragoge memoriæ adjutrix. 92. 232
Parietes imaginarii. 67. & 69
Partes Epiſtolæ. 134
Paronomaſia. 93. 233.
Partes: Naturalium Locorum. 184. & 185. *Terrenorum.* 186. & 187. *Animalium.* 188. *Hominis ibid. Arborum ibid. Montium.* 189. *Artificialium locorum: Civitatum ibid. Ædificiorum Cubiculorum, Officinarum, Templorum Sacellorum. Altarium* 190
Paſſionis & Actionis conſideratio. 305
Periodi figurandæ. 145. 249
Perſonæ Cæleſtes. 205. 326. *Infernales, quibus annumerantur Diigentilitii* 207. *Terreſtres.* 208. *Eccleſiaſticæ.* 209. *Seculares ibid. Artifices ibid.* & 210
Privatæ perſonæ tribus modis formantur. 98. 210. & 211. *harum collocatio ibid.*
Perſonis attribuendæ actiones. 150
Petrus Ravennas. 29
Phyſico quid in memoria arte agendum. 262
Placitum. 95

Planetarum ordo & figuratio. 112. 185
Plato princeps memoriæ. 13
Plurium ſimul diverſa propoſitio. 14. 55. 131. 133. 255
Poemata ingenianda. 243
Portius Latro Memoriſta. 17
Præmia exuſcitant artem & induſtriam. 22. 164
Praxis artis Memoriæ: In humanioribus ſtudiis. 107. *In gravioribus.* 108. *Item* 352
Procuratori & Advocato quid agendum. 144
Propriorum Nominum figurationes. 320
Proſodiæ imaginatio. 139
Proſtheſis. 92. 232
Proſyllogiſmus. 105
Pulvis confortans memoriam. 375

Q.

Qualitates animi. 314. *Corporis.* 305. *Harum conſideratio.* 304. *Expreſſio.* 222. *Similitudo.* 212
Quantitatum conſideratio. 301. *Similitudo.* 212
Quibus ars memoriæ utilis. 3. 46

R.

Ratio exercendæ memoriæ ex Quintiliano deprompta. 174. *cum ſeqq:*
Regulæ 28. *memoriam adjuvantes.* 149. *cum ſeqq:*
Relatorũ ſimilitudo. 93. 217. *earũ conſideratio.* 302
Repetitio omnium neceſſaria. 121. 349
Rerum memoriæ infigendarum: requiſita. 78. *Exempla.* 80. 82. *cum ſeqq: Effectus.* 356. *Magnitudo attenuanda.* 150. 204.

Res: ab oculis non figuratæ. 90.220. *In ſenſum non incurrentes.* 91. *Per ſe formatæ,* 202. *Per accidens ibid.*
Retrogrado & interc..lari ordine memoriter redditio. 46. & 53
Rhetoricæ ingeniendæ ratio. 139

S.

Sacelli partes. 190
Scriptura hieroglyphica. 215
Sectatores memoriæ à p. 10. *uſq;* 39. *Item* 343
Seculares perſonæ. 209
Seneca: 2000. *nomina ſimul audita referebat.* 17
Senſus & ſenſuum objecta. 90. 202
Sententiæ aliquot elegantes. 179
Sententiarum memorandarum: Modus. 75. 245. *Adminicula.* 76. *Exemplum præfigurationis.* 77. *Principalia & Minus principalia.* 75
Siderum conſideratio. 296
Signa. 49. 217. *Ex habitu & geſtu ibid.*
Similitudinis Definitio. 211. *Diviſio.* 354
Similitudo: In ſubſtantia. 211. *In Qualit: Quantit: In habitu, in Relat:* 212. *In Virtutibus & vitiis. In naturali potentia & impot:* 213. *In Affectibus In action: & paſſion.* 214
Simonides inventor artificioſæ mem: 6. 8. 9. 342
Simplicius amicus B. Auguſtini Virgilium retrorſum recitare potuit. 20
Situs imaginum & figurarum. 255. 287. *cum ſeq.*

Subjectum

Subjectum. 221
Subſtantia Incorporea. 294. *Corporea.* 295. *Harum ſimilitudo.* 211
Subſtantialium & Accidentaliũ figurationes. 336
Syllabarum tractatio. 88. 235. 310. *cum ſeqq.*
Syllogiſmus. 105. 254
Synæreſis. 98
Syncope. ibid. & 230

T.

Temperamentum locorum nimis obſcurorum & lucidorum. 281
Templorum partes. 190. *obſervatio.* 195. 197
Temporis Imaginatio. 256. *partes, ibid. cum ſeq.*
Terræ partes. 184
Themiſtocles Imperat. Athenienſ. memoriæ ſummæ. 10. 11. 15
Theodectes. 13. 14
Thomas Aquinas. 38

V.

Verba quid oſtendant. 294
Verborum ingeniandorum tractatio. 224
Virtutum & vitiorum ſimilitudo. 213. *Expreſſio.* 215. 221
Vis artis memoriæ. 43
Viſus acerrimus ſenſus. 6
Vocabula: non intellecta expreſſa figuris Rhetoricis. 84. *Imaginibus arithmeticis.* 85. *Imaginibus ſyllabarum.* 88. *Longiora memoranda.* 87

Vocabulorum

Vocabulorum. 50. 500. 200. *memoria.* 46. *cum ſeq.*
Voluntarii Definitio. 95. *Tractatio ibid.* & 242.
Obſervatio circa illud. 96.
Voluntarius ordo locorum. 191. 196
Vniformis & Multiformis ordo locorum. 191. 192

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

386

Digitized by Google

F S.

Digitized by Google

- LEGATORIA AL PANDIGLIO - ROMA
1971
Digitized by Google